બાપના શ્રાપ.

(યુરોપ્યન સંસારની એક વાર્તા.)

અંગ્રેજી ઉપરથી બનાવનાર

અરદેશર ખરશેદજી દેશાઈ

તે

“નવરંગ” ના માલેક અને અધિપતિ;

“બાપનો ભોગ,” “જીગર કે દીગર?” “અબળાનો કીનો,” “શેરદિલ શુરવીર,” “તુમાખી તેહેમી,” “મદિરાની મોહકાણ!” “બદોના બસમાં,” “મોતનો ડાઘ,” “કરણીનો ફેજ” ઇત્યાદી વાર્તાઓના કર્તા.

અરદેશર ખરશેદજી દેશાઇએ
“નવરંગ” પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ,
૨૩૭, બઝારગેટ સ્ત્રીટ, કોટ,
મુંબઇમાં છાપ્યું અને પ્રગટ કર્યું.

આવૃતી પેહેલી.

ઈ. સ. ૧૯૨૨.

કીંમત રૂ. ૩/૪/૦

મી૦ અરદેશર ખરશેદજી
દેશાઈ કૃત

જીગર કે દીગર?
(પારસી સંસારની વાર્તા) રૂ. ૨-૦-૦

કરણીનો કૈજ.
(પારસી સંસારની વાર્તા) રૂ. ૧-૮-૦

અબળાનો કીનો!
(અંગ્રેજી સંસારની વાર્તા) રૂ. ૧-૮-૦

બાપના શ્રાપ.
(યુરોપ્યન સંસારની વાર્તા) રૂ. ૨-૮-૦

મળવાનું ઠેકાણું:—
નવરંગ પ્રેસ,
૨૩૭, બજારગેટ સ્ટ્રીટ, કોટ.
મુંબઈ નં૦ ૧.

30986

પ્રસ્તાવના.

અમારે હસ્તક પ્રકટ થતાં માસિક 'નવરંગ'માં આ વારતા ગત માસમાંજ સમાપ્ત થઇ હતી અને તે એટલી જલદી એક ચોપડી રૂપે બહાર પાડવાનું અમને શુભાગ્યે નસીબ થયું છે તે માટે અમો તે કરીમો કારસાઝના શુક્ર ગુઝાર છીએ. આ વારતા 'નવરંગ'માં જ્યારે કટકે કટકે પ્રકટ થઇ હતી ત્યારે, અમો જાણીને નિહાયત ખુશી છઇએ કે, અમારી આગળી વારતાઓની મુઆફેકજ ઉલટ અને હોંશ સમેત વંચાઈ હતી; અને અમારા એ કદરદાન વાંચકોનો તે ઉમંગજ અમને એ પુસ્તક રૂપે એટલી જલદી પ્રવરતાવવા પ્રેરી શકયો છે.

આ સુંદર વારતાની ચોપડીને અમોએ અમારા માનવંત કુઆજી, નવસારીની અનજુમનના બીજા અકાબર સહેબ અને અમારા પુરાણા પ્રખ્યાત દેશાઇ ખાનદાનનાં વડા, દેશાઇજી સાહેબ કાવસજી મંચેરજી દેશાઇને દીલોજાનીથી અર્પણ કરી છે. એ ભલા અકાબર, આખુ નવસારી એક અવાજે કબુલ રાખે છે કે આજના જમાનામાં લાખમાં પણ એક ન જડે એવા નેક અને પરહેજગાર નર છે, અને એવા એક સર્વમાન્ય નેક બુઝોર્ગ નરને ચરણે અમારી આ અદના કોશીશ ધરતાં અમને સ્વાભાવીક આનંદજ થાય છે.

'નવરંગ' માં સહજ ઈશારો થતાંની સાથ આ ચોપડીના ગ્રાહકો તરીકે જે મહેરબાનોએ નામો નોંધાવવાની મહેરબાની કરી છે તેઓનો ખાસ આભાર માનવાની જરૂર છે-કેમકે તેમની તે કૃપાદૃષ્ટિ વિના આ વારતા એટલી જલદી પુસ્તક આકારે ભાગ્યેજ બહાર પડત.

નવરંગ પ્રેસ.
૧૭-૮-૨૨.

અરદેશર ખરશેદજી દેશાઈ.

નવસારીના પારસી ટોળાના બીજા અકાબર,

નવસારીની અનજુમનના સાચા સેવક,

તેમજ દેશાઈ ખાનદાનના અધ્યક્ષ

ાઈજી સાહેબ કાવસજી મંચેરજી દેશાઈ,

તે

અમારા

માનવંત પુઆજી,

જેઓએ તનથી-મનથી-ધનથી

તેમજ અંતઃકરણથી નવસારીના પારસી

ટોળાની સેવા બજાવી છે,

તેમને આ પુસ્તક માનપુર્વક

અર્પણ કરવાની રજા

લેવું છું.

કર્તા.

નવસારીના પારસી ટોળાના બીજા અકાબર.

દેશાઇજી સાહેબ કાવસજી મંચેરજી દેશાઇ.

બાપના શ્રાપ.

(યુરોપ્યન સંસારની એક વારતા.)

પ્રકરણ ૧ લું.

---:o:---

"લીનની લલના કહેવાવો છો તે આપજ કે?" તેણે હસીને પ્રશ્ન કર્યો, "મેં અત્રે આવ્યા પછી એ સિવાય બીજું કાંઇ ગાયા સમજ્યુંજ નથી. પેલી જુની નિશાળના બધા શિક્ષકો અને તેના અર્ધો અર્ધ શિષ્યો પણ એમજ કહે છે."

"તેઓ ઘણા મહેરબાન છે," તેણીએ લજવાઇને જવાબ કર્યો, "જોકે હું તેઓમાંના કોઇને પણ ઓળખતી નથી કે તેઓ માહરે માટે શું વિચાર ધરાવે છે યા બોલે છે તે જાણતી નથી."

"તેઓ તમને લીનની લલના કહી ઓળખાવે છે," તેણે કહ્યું, "એક ગામડેની લલના તરીકે ઓળખાવામાં તમો મોજ માનો છો કે?"

"લીન કાંઇ ગામડું નથી," તેણીએ ગંભીરાઇથી ઉત્તર કર્યો.

"ત્યારે શું છે?"

"લીન એક પ્રાન્તનું શહેર છે, બહુજ પુરાણું, યાદગાર અને ઐતિહાસિક સ્મરણોથી ભરેલું. એક ગામડાં કરતાં ઘણી અગત્યતા ધરાવતું મથક છે!"

"ત્યારે તમે લીનની લલના તરીકે સંતોષી છો!" તે બોલ્યો.

"હા! હું સંતોષી છું. હું કશાથી બી સંતોષ પામું એવી છું! આ સુન્દર દુનિયામાં દમ ભરવાનુંજ હું સૌથી વધુ સુખી સમજું છું!" તેણીએ હસીને કહ્યું,

તેણે પોતાની આજુબાજુ જોયું,—લીલાં ઝાડો, સુન્દર ચળકતાં પાણી, અને સ્વચ્છ આકાશ એ સર્વ ઉપર તેણે પોતાની ચશ્મો દોડાવી અને મનથી

વમાસ્યું કે તેની સામે ઉભેલી લીનની લલનાનો મોહક મુખડો તે સર્વ કરતાં જાસ્તી આકર્ષક અને મોહ પમાડનારો હતો.

"મેં નહી ધાર્યું તું. હું જ્યારે કલોવર ફાર્મમાં આવી વસ્યો ત્યારે મેં સ્વપ્ને પણ ન ધાર્યું હતું કે તમારી એટલી નજીક રહેવાનું સુભાગ્ય મને પ્રાપ્ત થશે! એ માહરે મન અતિ નસીબવંત છે. તમે એમ ધારતાં હશો કે હું અતિશયોક્તિ કરતો હોઇશ, પણ તેમ નથી. ખાત્રીથી માનજો કે માહરી નઝર જેવી તમારા સુન્દર આકાર ઉપર પડે છે કે તત્કાળ મને અખિલ અવની સૌંદર્યથી ભરેલી ભાસે છે! તમારા ચ્હેરા ઉપર માહરી નઝર પડે છે ત્યારે મને સૂર્યનો પ્રકાશ, તારાઓનું તેજ, પક્ષિઓનું મધુર કલોલ અને સુન્દર પુષ્પોના મધુરા સુવાસનો ખ્યાલ આવે છે!"

તેણી હસી. તેણીની નઝર નીચે નમી પડી.

"ત્યારે માહરો ચ્હેરો કદાપિ અજબ જેવો વિચિત્ર હશે કે તમને એ સર્વનો ખ્યાલ આવે છે."

જો કે તેણી હસી તોપણ તે જોઇ શક્યો કે તેના શબ્દોથી તેણી રાજી થઇ હતી; અને તેણીની મોહક ચક્ષ્મો જે તેણીએ નીચે નમાવી દીધી હતી તે ખુશાલીથી ચમકતી હતી.

"તમે ફાર્મમાં રહેવાં કાં આવ્યા?" તેણીએ પૂછ્યું. તેનો જવાબ દેવા આગાઉ તેણે એક નિશ્વાસ નાખ્યો.

"નિશાળમાં બધું ગમઘોર અને અણગમતું હતું," તેણે કહ્યું, "તેની ઇમારત બહુ પુરાણા કાળની અને આજુબાજુથી ઉંચા ઝાડોથી તમામ ઘેરાયલી છે—એટલી બધી કે કોઇ કોઈ ઓરડામાં તો વાંચી કે લખી શકાય એટલો પ્રકાશ પણ પ્રગટી શકતો નથી; અને મને તડકું, ઉજાસ અને ચોખ્ખી હવા બહુ પસંદ છે. મેં ત્યાં રહેવાની તજવીઝ તો કીધી પણ મને મુદ્દલ ગમ્યું જ નહી."

તેણીએ તેના ચ્હેરામા અજાયબીથી જોયું.

"તમે અંગ્રેજ નથી?"

"નહી! હું અંગ્રેજ નથી. હું દુનિયાના સર્વથી ખુબસૂરત, લીલી અને વાયોલેટના મલક ફ્રાંસનો વતની છું."

"તમે ફ્રેંચમૅન જેવા દિસતા નથી," તેણીએ કહ્યું અને પોતાની ચશ્મો નીચે કરી દીધી—એવા ડરથી કે તેણીએ તેની મુખમુદ્રાનું બારીકીથી નિરીક્ષણ કર્યું હતું એમ રખે તે તેમાં વાંચી લે. "તમે દેખાવડા, ઉંચા ને કદાવર છો!" તેણીએ જારી રાખ્યું. "તમારી આંખો ભૂરી છે. તમે એક ફ્રેંચમૅન કરતાં એક સૅક્શન જેવા જ્યાદા લાગો છો."

"હું કેવો લાગું છું તેની મને દરકાર નથી. દરકાર મને એટલીજ છે કે હું તમને પસંદ છું યા નહી." તેણે ઝડપમાં કહ્યું, અને ખચ્ચીત તે તેને પસંદ હતો; પણ કેટલો બધો તે તેણી તેને કહેવા માંગતી ન હતી.

"મેં તમારૂં નામ સમજ્યું છે," તેણી બોલી, "માહરાં ફાર્મ ઉપરનાં માણસો તે બોલતાં હતાં, જોકે તે તેઓ શુદ્ધ ઉચ્ચારે બોલી શકતાં નહીં."

"માહરૂં નામ લીઑં ડ સાલ્ડાના છે," તેણે નમીને કહ્યું.

"અને તમે———" તેણી અટકી ગઇ, પણ તે અધુરો વાકય તે ફ્રેંચમૅને પુરો કર્યો.

"હું માહરા દેશથી ન્હાસી છુટેલો છું! ફ્રાંસનાં જુનામાં જુનાં કુટુમ્બનો હું નબીરો છું. માહરા બાપદાદાઓ મોટી મિલ્કતોના ધણીઓ હતા. હું ગરીબ, મિત્રો અને ઘરબાર વિનાનો છું. હું માહરૂં ઉદરપોષણ માહરી માતૃભાષા ભણાવીને કરૂં છું."

"તમારો ખેતાબ શું છે?"

"કૉંટ ડ સૉલ્ડાના માહરો ઇલ્કાબ છે!" તેણે કહ્યું.

"નિશાળમાં તે જાહેર છે કે?"

"ફક્ત વડા શિક્ષક જાણે છે. છોકરાઓ તે જાણે તો તો માહરી કમબખ્તીજ! તો તો તેઓ મને રૂમ રૂમ પોકરાવે. ફક્ત વડા શિક્ષક જાણે છે, અને બીજા તમે!" તેણે પોતાનો અવાજ નરમ કરતાં કહ્યું. "હું એ બધું વિસરી જવા યત્ન કરૂં છું. માહરી સ્વદેશ ભૂમિ અને એ માનવંત ઇલ્કાબ. માત્ર હું એટલુંજ યાદ રાખવા માગું છું કે હું લીઓં ડ સૉલ્ડાના સેંટ ઍડવર્ડ ગ્રામર સ્કુલનો ફ્રેંચનો શિક્ષક છું."

"હું ઇચ્છું છું કે હું તમારે માટે કાંઇ કરી શકું," તેણી બોલી.

"તમે કરી શકશો?" તે આતુરતાથી બોલ્યો, "તમે માહરી જીંદગી અંતઃકાળ સુધી સુખી ને ખુશાલ કરી શકશો. તમે મને ભેટતાં રહેશો;

માહરી સાથ બોલતાં રહેશો તો મને અતિ આનંદ થશે. આપણે પાડોશીઓ થઇને રહીશું. તમને મલવાનો-તમારી સાથ બે વાત કરવાનો સમય મને પ્રાપ્ત થશે તો મને ઘણું સુખ થશે, કેમકે માહરી અદ્યાપિ પર્યન્તની જીંદગી એક પણ મિત્ર વિનાની અને રસ વગરની છે. તમારૂં નામ શું છે ? લીનની લલના ઉપ્રાંત તમારૂં નામ તો કાંઇ હોવું જોઇએ જ ?"

"માહરૂં નામ લીમા ડરવન્ટ છે."

"લીમા!" તે બોલ્યો, "એ તો સ્પેનીશ શબ્દ છે!"

"નહી, એ નામ મને શા માટે આપવામાં આવ્યું છે તે વિષેની સત્ય ઘટના કદાપિ તમે કલ્પી શકશો નહી. તમો કોઇ દિવસ એવી ઓરતોને મલ્યા છો કે જેઓ દેખાવમા તમામ શાન્ત પ્રકૃતિની અને બોઘલાં જેવી લાગે છે પણ તેઓના આચાર વિચારો અણદિઠ અને કવિતાઇ તત્વોથી ભરેલા રહે છે. માહરાં માતાજી તેવી ઓરતો માહેલાં છે. તેણીને પોતાને તે વિષે ખબર નથી; તેણીએ કવિતાઓ વાંચી નથી; તેણીને બરાબર કેળવણી પણ મળી નથી છતાં બી તેણી એમ હમેશાં કહે છે કે પક્ષિઓની વાતચીત તે સમજી શકે છે, દરિયાપારથી આવતો પવન પોતા સાથ શું સન્દેશો લાવ્યો છે તે તે જાણે છે. તેણી દરેક ફુલો અને ઝાડોના ભેદભરમ પારખી શકે છે. પક્ષિઓએ કયાં માલો બાંધવો તે તે કલ્પી શકે છે; અને તમે શું ધારો છો ? તેણીને સૌથી વધુ પસંદ શું છે ?"

"હું કલ્પી શકતો નથી;" તેણીના રતાશ પકડેલા મોહક મુખડા ભણી વખાણથી જોતાં તે બોલ્યો.

"લાઇમનાં ઝાડો," તેણી બોલી "પેલા ખુબસુરત, ચલકતાં, સોનેરી પીળાશ ધરાવતાં લાઇમના ઝાડો કે જે ઍલન વૉટરની અત્રાફમાં વિપૂલ પ્રમાણમાં છે. માહરાં માતુશ્રીને તે બહુ પસન્દ છે. માહરા પપા ડીવર તો કહે છે કે તે તેણીને ધર્મ જેટલાં વ્હાલાં છે. તેવણ તેણીને ઍલન વૉટરમાં લાવ્યા હતા ત્યારથી તે કલાકોના કલાકો એ લાઇમના ઝાડોની ઘટાઓમાં નિત્ય ગુજારે છે. માહરૂં નામ એ તેણીની માનીતી પસંદગી ઉપરથીજ આપેલું છે. ખરેખર તો હું લાઇમ્સની લીમા છું, અને તમો જાણો છો માહરા મમા શું કહે છે તે ?" તે મીઠી મધુરીએ પોતાનો પટપટારો જારી રાખ્યો. "તેણી કહે છે કે માહરા જન્મ પછીનો

આ લાઇમ્સમાં ઝાડોની ઘટાઓમાં જે પવન ફુંકે છે તે અપશુકનના પડઘા પાડે છે! તે કહે છે કે માહરે માટેની ભાવિ ઘાસ્તીની એ નિશાની છે. હુ તે માનતી નથી!—તમે માની શકો છો?" તેણીએ પોતાનો ફીરમજી થયલો મુખડો તેના ભણી ઉઠાવી પુછ્યું.

"હું તમારે માટે અપશુકન માનું?—નહી, તે બનવા જોગજ નથી! તમારો ચ્હેરો જેટલો સુન્દર છે તેટલુંજ સુન્દર તમારૂં ભવિષ્ય હશે, મિસ ડરવન્ટ!"

"માહરા પપા હંમેશ તેને ઠપકો આપે છે!" તેણીએ ગંભીરાઇથી કહ્યું, "પણ તે સઘળું છતાં બી જ્યારે પણ અમે તે ઘટાઓમાં એકલાં ફરતાં હોઇએ છીએ ત્યારે જો પવનનો સુસ્વાનો જોરમાં આવે છે તો તેણી મને સુમ્બોધીને કહે છે; સંભાળજે, લીમા! ઘણું સંભાળજે. પવનનો પડઘો તાહરે માટે સંકટનો સંદેશો આપે છે!"

"તમે તેથી બીહો છો?" લીઓંએ પુછ્યું.

"નહી! જરા બી નહી. આ સુખી દુનિયામાં દુઃખનું નામ વટીક માહરે માટે છે એમ હું માનતી નથી!" તેણી બોલી.

"હું ઇચ્છું છું કે તમારી જીંદગી આ ખુશનુમાં એલન વોટરના જેવી આનન્દી ને સુખી જાય!" તેણે એટલું બોલી આજુબાજુ જોયું. તે કવિ કે ચિતારો ન હતો છતાં ત્યાંની કુદરતના અલૌકિક દેખાવથી તે હયરત રહ્યો.

આખા ઇંગ્લંડમાં ઍલન વૉટર સર્વથી સુન્દર જગ્યા તરીકે મશહુર છે. કવિઓએ તેની ખુબસુરતીનાં વખાણ ગાયા છે, અને ચિતારાઓએ પોતાની પીછીઓથી તે કેન્વાસ ઉપર ઉતાર્યાં છે! કોઇપણ ઋતુમા વખાણવા જોગ ખુબસુરતીનો આયનો તે જોનારની નજર સમક્ષ રંજુ કરે છે. એલન વોટરના ઉંડા, પહોળા અને લાંબા ખુબસુરત ઝરાની એક કોરે લીનનું પુરાણું શહેર અને જંગલ આવ્યું છે; બીજી કોરે વરસોથી એલન વોટર મીલ નામે ઓળખાતી એક અનાજ દળવાની ગીરણી આવેલી છે કે જે તે ઝરાનાં ઝડપી વહેતાં પાણીનાં બળથી ચાલે છે; એ સુન્દર ઝરાના કિનારાની બેઉ દિશાએ મોટાં સુશોભિત લાઇમનાં ઝાડો હારેકટાર આવેલાં છે, અને પાણીને ચુમતા દરિયાઇ વેળાઓ તથા લીલાં ઘાસોની વચ્ચે

ઉગી નીકળેલાં 'ફર્ગેટ–મી–નોટ'ના ફુલો કાંઇ અજબ મનહર દેખાવ જોનારની નજર આગળ ઉભો કરે છે!

તે એક સહવાર હતી. આજથી અર્ધી સદી અગાઉની મે મહિનાની એક સહવારે તે મીલરની પરીસુરત છોકરી ફરતી ફરતી ઍલન વૅાટર ઉપર એક જગ્યાએ નાખવામાં આવેલા એક જૂની ઢબના પૂલ ઉપર તે બીગાનાને મળી હતી કે જે બીગાનાને તે ઘણી વાર તે તરફ ફરતો જોતી હતી, પણ તેની સાથ આજ અગાઉ તેણીને કદી બી વાતચીત થઇ ન હતી. લીમા ડરવન્ટનો ફ્રોક ત્યાં પડેલા કાંટાઓની વાડમાં ભરાઇ ગયો અને તે તેણી છુટો કરી ન શકી તેટલાં તે બીગાનાએ આવીને મદદ આપી તેણીનો ડ્રેસ છુટો કર્યો અને ત્યાર કેડે અમોએ ઉપર વર્ણવેલી વાતચીત તેઓ વચ્ચે થઇ કે જે પાછળથી ઘણાં મહત્વનાં પરિણામો નિપજાવનાર હતી.

પ્રકરણ ૨ જું.

ઍલન વોટરના પૂલ ઉપર ખુશ ગોફતગોમાં ઉભેલી તે એક વિચિત્ર જોડી હતી કે જે ઉપર વર્ણવેલી ગોફતગો પછી થોડાજ વારમાં કમને છુટી પડી: એક વિચિત્ર જોડી, કારણ તેણી પોતાની અનુપમ ખુબસૂરતી, નાજુકતા અને બુલબુલસમ સરોદ છતાં એક સાધારણ દળણું દળનારની પુત્રી હતી કે જ્યારે તે ઘરબાર કે મિત્રો વિનાનો લગભગ ભિક્ષુકની અવસ્થાનો પણ ફ્રાંસના આલી ખાન્દાનનો એક નબીરો હતો!

એક વિચિત્ર જોડી–કિન્તુ તેઓ એકમેક તરફ પૂરતાં આકર્ષાયાં હતાં. લીઑાંડ સૅાલડાના તેણીથી છુટો પડી પાછો ફરતાં વારંવાર પીઠ ફેરવીને તેણીનો જતો આકાર કાંઇ અજબ લાગણીથી જોતો હતો, અને લીમા ડરવન્ટના વિચારો પણ તેનેજ લગતા હતા.

એક દલણું દળનારની દીકરી છતાં આજ સહવારે તેણીના સાદા બલુ ડ્રેસમાં તે સજ્જ થયલી સુન્દરીને કોઇ જોય તો કોઇ તેણીને એક શાહજાદીજ માને: તેણીનો બાપ એક વગવાળો આસામી હતો. તેણે પોતાની દીકરીને પોતાની પદ્વિ કે હાજેત કરતાં ઘણા ઉંચા દરજ્જાની કેળવણી આપી

હતી. તે મોટી મીલકત તેના બાપદાદાથી તેનાં કુટુમ્બની માલેકીની હતી અને તે માટે ડરવન્ટ ફૅમીલી ઘણી મગરૂર હતી. તે મીલ સાથ તેની આજુ-બાજુની વિશાળ જમીનો પણ તેઓનીજ હતી. તેનો હાલનો માલેક જૉન ડરવન્ટ બહુ ન્હાની ઉમરે તે સર્વનો ધણી થયો હતો અને તે તે વખ્તની સર્વથી ખૂબસુરત સુંદરીને વર્યો હતો. તેણી નરમ દીલની, માયાળુ, ઉદયોગી અને હદવિનાની ખૂબસુરત હતી, પણ તેણીની ખાસ્યત તે મીલર સમજી શકતો ન હતો. તે તે માટે તેણીને બેવડો ચાહતો હતો. તેણીમાં કાઇ વિચિત્ર પ્રકારની કવિતાઇ અને અણદિઠ વિચારશકિત હતી. તેણી હવામાં સંગીતના સરોદો સમજી શકતી હતી કે જે કોઇ બીજું સાંભળવા સમર્થ ન હતું! ઘણી ગુંચવણ ભરી બાબતો જે બીજાઓ ઉકેલી કે કળી શકતાં ન હતાં તે તે સહજમાં ઉકેલતી હતી. તેણી કુદ્રતી ખૂબસુરતીઓની મોટી વખાણનાર હતી, અને તેઓના આદેશો સમજવાનો તે દાવો કરતી હતી. તે મીલર પોતાની રૂપસુન્દર પરણેતરની તે શકિત જોઇ આશ્ચર્યચકિત થતો હતો. તેઓનાં એક થવાં પછી ઘણે વરસે તેણીએ પોતાના ભરથારને એક દીકરીથી નવાજ્યો. તે દીકરી પાછળથી તે ઘરનો સૂર્યજ થઇ પડી. તે જન્મથીજ એટલી ખુબસુરત, એટલી નાજુક અને એટલી ચાલાક હતી કે જૉન ડરવન્ટ તેણીને દિવાના પ્યારથી ચાહતો હતો. તેણે તેણીને ઘણી જતન અને લાડથી ઉછેરી હતી: તેણીની કેળવણી પાછળ પણ તેટલોજ શ્રમ એંચ્યો હતો. તે તેણીને એક લેડી બનાવવા માગતો હતો અને તેથી તેવીજ ઉંચી કેળવણી તેણીને અપાવી હતી. તેણીને બચપણથીજ તેવીજ રીતે તેણે ફેરવી હતી: કાંઈ જેવું તેવું વસ્ત્ર તે બાપે કદિ તે દીકરીને પહેરાવ્યું ન હતું. ખોરાક અને બીજી જણસો પણ સર્વોત્તમ પ્રકારની ખાસ કાળજીથી તે પ્યારઘેલા પિતાએ કરાવી હતી. લીનની સર્વથી ફૅશનેબલ સ્કુલ કે જ્યાં મોટા મોટીઆરાઓની દીકરીઓ કેળવણી લેતી હતી ત્યાં તેણીને શિક્ષણ સારૂ મોકલાવવામાં આવી હતી. મિસિસ સન્ડરલૅન્ડની તે નિશાળ ફકત ગૃહસ્થો ને ઉમરાવોનીજ દીકરીઓને કેળવણી આપવા માટે લીનમાં મશહૂર હતી, અને જ્યારે જૉન ડરવન્ટ પોતાની બેટીને ત્યાં શીખવા દેવાની માગણી કરતો મિસિસ સન્ડરલૅન્ડ આગળ ગયો ત્યારે પ્રથમમાં તો તેણીએ સાફ ના પાડી. "એક મીલરની દીકરી માહરે ત્યાં ન ચાલે!" તેણીએ તુમાખથી કહ્યું, અને ત્યારે જોન ડરવન્ટે સૌથી

શરમાળ હંસાજ અજમાવ્યો. તે ન્હાની લીઆને તેણી આગળ લઇ ગયો અને તેણીને જોતાંજ મિસિસ સન્ડરલેન્ડે કહ્યું કે:—"ઓહ! એ તો એક ન્હાની લેડી છે!" અને તેણીને દાખલ કરી.

એક લેડીને છાજતીજ કેળવણી તેણીને મિસિસ સન્ડરલેન્ડની સ્કુલમાં મળી. લીઆ ડરવન્ટ જ્યારે ત્યાંથી પુરતી તાલિમ પામી પાછી ફરી ત્યારે તે કેળવણીથી ફુગરાઇ કે મગરાઇ ગઇ ન હતી. પોતાનાં અભણ માબાપો તરફ નફરત કે બેદરકારી બતાવતી ન હતી. તેણી જેટલી ખુબસુરત હતી તેટલીજ સાદી ને સમજુ હતી.

હવે કેળવણી પછી તેણીને પરણાવવાનો સવાલ ઉભો થયો. એક લેડીને છાજતી કેળવણી સંપાદન કરેલી હોવાથી તેણીએ એક ગૃહસ્થનેજ પરણવું જોઇએ એમ જોન ડરવન્ટે મનથી નક્કી કર્યું. લીનના કોઇ આડોશી પાડોશીઓમાંથી ચાલે એમ ન હતું. જોન ડરવન્ટ એ બાબતમાં ગુંચવાતો હતો.

"પણ ઉતાવળ શું છે? લીઆ કંઇ મોટી નથી થઇ ગઇ; હજી તો એને સત્તર વર્ષ છે!" મિસિસ ડરવન્ટ કહેતી.

"અલબત્તજ, પણ જ્યારે તે હોય ત્યારે તેણીએ એક ગૃહસ્થનેજ પરણવું જોઇશે!" જોન કહેતો.

"જોન! તમે ભુલી જતા જણાઓ છો કે લગનનું જોડાણ તો દાદરને હાથ છે! લીઆ માટે ધણી શોધવાનું આપણું કાર્ય નથી. તેણી પોતાના પ્યાર અને બુદ્ધિબળની મદદથી તે મેળવી લેશે!"

"છટ! પ્યાર ને બુદ્ધિબળ સલામત બોમ્બા છે એમ હું સ્વીકારતો નથી!" તે કહેતો અને પછી તે ઉપર ઘણો ઘણો વિચાર કરતાં અને પોતાનાં મનને કહેતો કે બુદ્ધિબળ અને પ્યાર કરતાં ડહાપણની વિશેષ જરૂર છે.

જોન ડરવન્ટનું એ ધારવું ખરૂં છે, પણ અફસોસ! ડહાપણ આજ સુધીમાં ફાવ્યું નથી અને કદિ ફાવનાર પણ નથી! એ રીતે લીઆ ડરવન્ટની જીંદગી ૧૭ વર્ષો સુધી તમામ સુખ ને શાન્તિમાંજ પસાર થઇ પણ અઢારમે વર્ષે તેનાં ખલેલ પડી અને તે પછી તે શાંતિ ને સુખ કદિ પાછું તેણીની બાકીની જીંદગીમાં તેણીને અનુભવ્યુંજ નહીં.

———:૦:———

પ્રકરણ ૩ જું.

સેંટ એડવર્ડ ગ્રામર સ્કુલે લીન શહેરને પ્રખ્યાત કર્યું છે. સેંકડો વર્ષની વાત ઉપર એ નામના એક રાજાએ તે સ્થાપી હતી અને તેના નિભાવને સારૂ એક ઘરખમ રકમ અલાહેદી કાઢી હતી. વર્ષો વહી ગયાં હતાં; દેશમાં અનેક ઉઠલપાઠલો થઇ ગઇ હતી પણ તે નિશાળ આજ સુધી ચાલુ રહી હતી; અને વર્ષોના વહેવા સાથ તેની કીર્તિમાં તેના કરતા કારવતાઓની અથાગ ઝેહમતને પ્રતાપે વધારો થતો રહ્યો હતો. જુદી જુદી ભાષાઓ શીખવવા માટે તે ભાષાના ઘણા અનુભવીઓને મોટા ખર્ચે છોકરાઓને શીખવવા રાખ્યા હતા. ફ્રેંચને વાસ્તે એક ફ્રેંચ શિક્ષક; જર્મનને માટે જર્મન એવી વિશાળ પદ્ધતિથી ત્યાં કામ લેવાતું હતું, અને પરિણામમાં શિક્ષણ બહુ ચોકકસ અને ઉંચા પ્રકારનું શિષ્યોને મળતું હતું. અને ફ્રેંચ શિક્ષક તરીકે કામ કરવાને લીઓં ડ સોલ્ડાના ત્યાં જોડાયો હતો.

તેની અગાઉનો શિક્ષક એકાયક બિમાર પડી મૃત્યુવશ થયો અને સ્કુલના કરતાકારવતાઓને નવા શિક્ષક સારૂ જાહેરાત આપવી પડી. તે જાહેર ખબર સોલ્ડાનાના નામીચાં ફ્રેંચ ખાનદાનના છેલ્લા નબીરા લીઓંના જોવામાં આવી અને તે તુરત તે માટે આવ્યો. તેણે પોતાની સર્વ વિટક વાત તે નામીચી નિશાળના વિદ્વાન વડા શિક્ષકને કહી સંભળાવી. તે એક પણ મિત્ર કે પૈની વિનાનો છતાં ફ્રાંસનાં એક મોઅતેબર ખાન્દાનનો નબીરો હતો. તે વડા શિક્ષકે તે કાંહાંણી સાંભળી. તેથી તેની ઉપર કાંઇક અસર થઈ.

"કુટુમ્બનો અહીં સવાલ નથી!" તેણે તે જુવાનના આતુર મુખડા ભણી જોઇ કહ્યું. "તમે શીખવી શકશો કે એજ માત્ર માહરે જોવાનું છે."

"મને અજમાવી જૂવો," તે જુવાને આતુરતાથી કહ્યું, અને તેની તે માગણી કબુલ રહી.

"તમે ખાન્દાન કે ખેતાબ માટે કંઇ બોલતા ના," તે વડા શિક્ષકે તે જુવાન કાઉન્ટને કહ્યું. "માહરા છોકરાઓ તમામ રગેરગ બ્રિટિશ છેઃ તેઓ દરેક ફ્રેંચમેનોને

ફ્રેંચ કાઉન્ટને માટે શું કહેશે તે હું કંઇ કહી શકતો નથી! તમે એ અખાડાજ કરજો."

અને તે મુજબ તે વિષે એક શબ્દ પણ કાઢવામાં આવ્યો નહી. કૉંટ ડ સોલ્ડાના એક બાહોશ જુવાન શિક્ષક ઝડપથી પૂરવર થયો. તે શરીરે કદાવર હતો તેથી છોકરાઓ તેની ધાકમાં રહેતા હતા.

પણ તે કામ તેને અણગમતું હતું. તેની રગોમાં તેના બાપદાદાઓના વખતનું લડાયક ખમીરથી ભરેલું લોહી વહેતું હતું એટલે તે શાન્ત જીંદગીએ જીવવાનું તેને માટે કઠણ હતું. તે નિશાળના એકાન્ત, અર્ધા અંધારા ઓરડાઓ તેને કરડવા આવતા હતા. તેણે તેથી નિશાળ બહાર રહેવાની પરવાનગી માગી, અને તે કેટલીક મહેરબાનીથી તેને બક્ષવામાં આવી. તેનું નસીબ, પછી તેને તેનું નસીબ કહો, કુદ્રત કહો કે તેના દહાડાની ચાલ કહો: જે કહો તે—તેની બરકતથી એલન વૉટર મીલની નજદીકનાં કલોવર ફાર્મમાં તે જઇ રહયો. તેણે લીનની લલના માટે બીજાઓ માફક સમજ્યું હતું: તેની ખુબસૂરતીનાં જા-બ-જા વખાણ થતા તેણે દરેકને મોંઢે સાંભળ્યા હતા: દરેક જણ લીમા ડરવન્ટના પરિસૂરત ચ્હેરા માટે બોલતું હતું, પણ તે પૂરતાં માન અને અંદાઝાથીજ બોલતું હતું એમ લીઓંને લાગ્યું હતું. અનેક જુવાન્યાઓ તેને મળવા, તેની સાથ સમ્બન્ધ રાખવા આતુર હતા, પણ તેણી તેઓથી દૂરને દૂર રહેતી હતી, અને તેથી તેઓ તે મધુરીને જ્યાદા ચાહતા હતા. દરેક શહેરમાં એવી લલનાઓ હોય છે, લીઓં પોતાનાં મનને કહેતો હતો. તેના જેવા એક નાશ પામેલાં ખાન્દાનના નબીરાને તેવી કોઇ ખુબસુરતી સાથ કામ શું હતુ?

પણ એક દિવસ તેણે લીમાને જોઈ અને બસ તે તે ઘડીથી તેણી તરફ બેદરકાર રહી શકયો નહી. તે તેણીને કંઇ અજબ ખુશહાલીની લાગણીથી જોઇ રહયો. તેણે પોતાની જીંદગી દરમ્યાનમાં એવો મોહક મુખડો નિહાળ્યો ન હતો. તે એક આકાશી હૂરીજ હતી, એમ તેને લાગ્યું, અને તેનું જુવાન હૃદય પ્રેમ જ્વાળાનું ભડકું લંઇ ઉઠયું. સોલ્ડાનાનું મશહૂર ખાન્દાન પોતાની ખુબસુરતી અને પ્યારને માટે વર્ષોથી વિખ્યાત હતું અને તે કુટુમ્બી ગુણ આ જુવાન ફ્રેંચ શિક્ષકમાં તેના તનની ખુબસુરતી ઉપરાંત આંધળા જોશથી ચાહવાનો મૌજુદ હતો.

તે તેણીને એકાએક મળવા ને ચોંકાવા માગતો ન હતો. તે કંઈ તરફીળથી તેણી સાથ સમ્બન્ધ સાંધવાનો ધીરજથી લાગ જોવા લાગ્યો.

તે ઘરે પાછો ફર્યો ત્યારે કામદેવે તેનાં હૃદયનો કબજો લીધો હતો અને તેની જ્વાળાઓ પૂર વેગમાં સ્ફુરી નીકળી હતી. તેની જીંદગી એકાન્ત અને સુખ વિનાની અધાપિ પર્યન્ત હતી. તેના બાપાવાને કયા રાજદ્વારી સબબસર ફ્રાંસથી દેશવટો લેવો પડ્યો હતો તેની સાથે આ કથાને કાંઈ સમ્બન્ધ નથી. પણ એટલું કહેવું ચાલશે કે કંઈ રાજ્યસંબંધી ખટપટને લીધે તેની માલમિલ્કત, ખેતાબાદિ જપ્ત કરી લેવામાં આવ્યા અને પોતાની જીંદગી બચાવવા તે સ્વદેશભૂમિ ત્યાગી નાશી છૂટ્યો અને ઇંગ્લંડમાં આવી વસ્યો. તે તે વેળા જુવાન હતો. તે પોતાની પરણેતર અને દીકરા સાથે ઇંગ્લંડમાં આવ્યો હતો અને ત્યાં તેણે પોતાનો નિર્વાહ કેવી સખ્તીથી કર્યો તે તેજ માત્ર કે તેનો પરમેશ્વર જાણતો હતો. કોઇવાર તેના જુના મિત્રો કે જેઓ પણ તેની મુવાફિકજ દેશવટો ભોગવતા હતા તેઓ મારફતે જુજવી મદદ મેળવતો હતો. તેણે પોતાના છૂટકારા માટે જીંદગી સુધી અરજીઓપર અરજીઓ પોતાના રાજાને લખી હતી કે જે તેના તરફથી કદિ વાંચવામાં પણ આવી ન હતી.

તે મૃત્યુવશ થયો અને તેનો પુત્ર તેની કંગાળ્યતનો વારેસ થયો. તેણે પણ પુષ્કળ આજીજીભરી અરજીઓ કરી અને પોતાની માફક દેશવટો ભોગવતા એક બીજા દેશવત્નીની છોકરી સાથ તે પરણ્યો. પરણ્યા પછી તે માત્ર પાંચજ વર્ષ જીવ્યો. ભૂખમરા અને દેશવટાનાં દુઃખથી પિડાઇ તે મરણ પામ્યો.

30986

કૉંટ ડ સૉલ્ડાના નૉર્મન્ડીમાંની મોટી મિલ્કતોનો ધણી, ફ્રાંસ દેશનો એક મોટો સત્તાધારી ઉમરાવ પોતા પાછળ એક બાયડી અને છોકરાને તમામ નિરાધાર આ એકદર દુનિયા ઉપર છોડી સ્વર્ગે સિધાર્યો!

તેના કૈલાસવાસ બાદ વરસો સુધી માડામ ડ સૉલ્ડાનાએ વીકે પાપે પોતાનું ગુજરાન ચલાવ્યું. ફ્રેંચ અને મ્યુઝીક શીખવી તેણી પોતાનો અને પોતાના બાળક બેટાનો નિર્વાહ મુસ્કેલીથી કરતી હતી પણ છેવટે તેણીની તબીયત અને હિંમત લથડી ગઇ. તે વેળા એક દેશવટો ભોગવતો પુરાણો મિત્ર તેણીની વ્હારે ધાયો. તેણે લીઓનને શીખવવાનું માથે લીધું અને માડામ ડ સૉલ્ડાનાને ફ્રાંસ પાછી મોકલવાની સગવડ કરી

આપી કે જ્યાં એક કંગાળ ગુમાસ્તા ઉપર તેણી વર્ષો સુધી રહી. તે બધો સમય દરમ્યાન તે મા-દીકરાનો મેળાપ થયો નહી જો કે તેઓ વચ્ચે પત્ર વ્યવહાર ચાલુજ હતો અને એકમેક તરફ ઘણી લાગણી ધરાવતાં હતાં. માડામ ડ સોલ્ડાના અતિ ગરીબ સ્થિતિ છતાં અતિ મગરૂર હતી. પાસે ખાવાનો રોટલીનો ટુકડો ન હોય તે વેળા પણ તેણી પોતાનો ટેક કે ગુમાન છોડતી ન હતી. તેણી પોતાના બેટાને માટે વાજબી રીતે મગરૂર હતી કેમકે છોકરાઓને શીખવી તે જે ટુંક કમાઇ કરતો હતો તેમાંનો પણ એક સારો જેવો ભાગ પોતાની માતા ઉપર તે કાળજીથી મોકલતો હતો.

તે દેશવટો સહેવનો ઉમરાવ ખાનદાનનો છેલ્લો નબીરો બહુ કંગાળ અને અસુખી જીંદગી એ રીતે ગાળતો હતો, પણ હવે તેમાં સહેજ જાગૃતી આવી. લીનની લલના લીઆ ડરવન્ટને જોવા પછી તેની જીંદગીમાં સુખનું કિરણ પાછું ચમકતું થવા લાગ્યું. ઘરે પાછા ફરતાં તે એજ વિચારો વારંવાર કરતો હતો. તે જુવાન હતો અને તેની હમણા વેરની આખી જીંદગી ગરીબાઇ અને દરિદ્રતા સામે લડવામાંજ પસાર થઈ હતી. દેશવટાનું દુઃખ તેને હજી સુધી લાગ્યું ન હતું.

જોકે તે સોલ્ડાનાનો લોર્ડ હતોઃ પોતાનાં બાપીકાં ભવ્ય મકાન અને મિલ્કતોનો માલેક હતો કે જે કદિ જોવાની વકકી પણ ધરાવતો ન હતો છતાં તેણે હાલમાં એમ વિચાર્યું કે આવી લાવણ્યમય લલના જીતવા સારૂ તે જો તેનું અત્યારે હતે તો કદાપિ નસીબદાર નિવડયો હતે. લોર્ડ ઓફ સોલ્ડાના—તેનાં હૃદયમાં કંઇ વિચિત્ર પ્રકારની લાગણી ઉત્પન્ન થઇ કે જેવી લાગણી તેના બાપદાદાઓએ લડાઇમાં નિમંત્રણ કરતું બ્યુગલ ફુંકાતાં અનુભવી હતી. લોર્ડ ઓફ સોલ્ડાના! ઢગંના ઢગ પૈસાનો ધણી, સેંકડો માણસો પર સત્તા ચલાવતો ઉપરી અને એક જબરદસ્ત મિલ્કતનો માલેક—તે વિચારે તે એક દયાજનક હસવું હસ્યો. લોર્ડ ઓફ સોલ્ડાના! જ્યારે તેના અને ભૂખમરા વચ્ચે થોડી ગણત્રીની શિલિંગો બાકી હતી!

"ફ્રાંસની સુફેદ લીલીઓ સદા સલામત રહો!" તે પુકાર્યો. "માહરા બાપદાદાઓએ દેશનાં ભલાં અર્થે કંઇ કર્યું હશે તેથીજ તેઓને ત્યાંથી હાંકી મેલવામાં આવ્યા છે. એ તો એક કાયદો છે કે જે માણસ પોતાના દેશનો દુશ્મન હોય છે તે મોજ મારે છે, અને તેનું ભલું ઇચ્છનારાઓ દેશદ્રોહીમાં ખપે છે."

તેટલા લીનનાં મોટાં ઘડયાળમાં ટકોરા પડયા અને તે પોતાના વિચારોમાંથી ચમકી ઉઠયો. તેણે હવે પોતને કામે જવું જોઇએ. સોલ્ડાનાનું ઉમરાવપદ, 'ફ્રાંસનાં સુફેદ લીલી,' હમણાં તેનાથી છુટી પડેલી છોકરીનો મધુર મુખડો–એ બધું હાલ તો તેણે વિસરી જવું જોઇએ અને સ્કુલમાં જઇ છોકરાઓને તેની માતૃભાષાનું શિક્ષણ આપવુ જોઇએ.

સહવારનાં ખુશનુમા તડકાંમાં એલન વોટરના ઝરામાંનું પાણી ચમકી રહ્યું હતું. લીમા ડરવન્ટ પોતાનાં ઘરની બારીએ ઉભી રહી તે કુદરતનો રળીઆમણો દેખાવ વિચારગ્રસ્ત સ્થિતિએ જોતી ઉભી હતી. તેણીના બાપ જોન ડરવન્ટનાં ફાંટાથી તે રૂમ તેણીનાં વપડાશ સારૂ ખાસ એવી રીતે બાંધવામાં આવ્યો હતો કે તેની બારી બરાબર ઝરાનાં પાણી ઉપર ઉઘડતી હતી અને તે ઝરામાંથી બોટમાં પસાર થતું કોઇપણ તે રૂમની બારીએ ઉભેલાં સાથ સહેલાઇથી વાત કરી શકે એમ હતું.

તેણી તે બારીએ ઉભી રહી પોતાના પગ આગળથી નિચાણમાંથી દોડી જતા ચળકતાં આબને જોતી ઉભી હતી. તેણી વિચાર કરતી હતી કે તેણીએ તે જુવાન ખુબસુરત ફ્રેંચમેનને માટે પ્રથમમાં કયારે ને કયાં સાંભળ્યું હતું? થોડા દિવસની વાત ઉપર તેણીના પિતાને તેના મિત્રો મળવા આવ્યા હતા અને તેઓએ વાત છેડી હતી કે સેંટ એડવર્ડ ગ્રામર સ્કુલમાં નવો ફ્રેંચ શિક્ષક આવ્યો હતો અને તે ઘણો સ્વરૂપવાન હતો. તે મીલર–લીમાનો બાપ–ને સમજી ઘણા ગુસ્સા અને ધિક્કારથી બખાળી ઉઠયો હતો કે તે (શિક્ષક) જો એડોનિસ જેટલો પણ ખુબસુરત હોય તો તેની તેને ભલ પરવા હતી!

બીજી વેળા કલોવર ફાર્મની મિસિસ ગ્રે તેણીની માતાને મળવા આવી હતી અને તે શિક્ષકને પોતાને ત્યાં ભાડે રાખવો કે નહી તેની સલાહ તેને પૂછી હતી ત્યારે હતું.

"ખરૂં કહું તો, મિસિસ ડરવન્ટ," કલોવર ફાર્મની તે માલેકે કહયું, "માહરે ત્યાં જો જુવાન દેખાવડી છોકરીઓ હોત તો હું એને કદિ ન રાખું! એ અતિ ખુબસુરત ને માયાળુ પ્રકૃતિનો ગૃહસ્થ છે. મે એની જોડી આંજસુધીમાં જોઇ નથી. એની રીતભાતમાં એ એક

શાહજાદા જેવો છો એમ ના સમજતાં કે મેં એક શાહજાદાને કદિ જોયો નથી તેથી બોલતી હોવશ, પણ શાહજાદાઓ એવાજ હશે એમ હું માનું છું"—અને લીમાએ તે શબ્દો ઉપર લાખવાર વિચાર કર્યો હતો અને હાલમાં પણ તેજ શબ્દો ઉપર પુનઃ ગોર કરતી હતી.

પ્રકરણ ૪ થું.

મે મહિનાની તે એક ચાંદરણી રાત હતી. ચંદ્રમા ખુબસુરત લીન ગામ ઉપર પોતાનો શાન્ત પ્રકાશ પાથરી રહયો હતો અને તે રળીઆમણા ગામડાંનો દેખાવ તે શિતળ પ્રકાશમાં અજબ મનહર દીસતો હતો. એલન વોટરનાં પુલ ઉપર તે નૈસરગિક દેખાવોનું અવલોકન કરતો લીઓાંડ સોલડાના ઉભો હતો. તેની નઝર તે પુલ ઉપરથી સ્પષ્ટ દેખાતી લીમાનાં ઘરની બારી ઉપર હતી. તે જાણતો હતો કે તેણી તે રૂમમાંજ પોઢતી હતી. તેઓની પહેલી મુલાકાત પછીની આ દશમી રાત હતી. એ બધા દિવસો દરમ્યાન તે બન્ને જવાન છબેો રોજ મળ્યા હતા. કલાકો ખુશ ગોફતેગુમાં ગુજાર્યા હતા. અજબ જેવું હતું—તેઓ ઘણાં અજબ થતાં હતાં કે તેઓની વાતચીત દરમ્યાન વખત કેમ ગબડી—ઉડી જતો હતો. લીમા—ખુબસુરત લીમા—દિન ઉગ્તે લીઓાંની નઝરમા વધતી ખુબસુરત લાગતી હતીઃ તેણીની વખાણમાં તે પુષ્કળ બોલતો હતોઃ તેણીને લગતી દરેક ચીઝ તેને અતિ સુન્દર ને પસંદ પડતી લાગતી હતી.

"હું ઇચ્છું છું કે ગામની દરેક બાનુઓ તમારી "કોસ્મેટીક" વાપરે !" તેણે એક સમયે હસીને લીમાને કહયું હતું, અને લીમાએ તેનો બેદરકારીથી ઉત્તર દીધો કે, "તેમ દરેક બાનુ કરી શકે."

લીમાની મા અતિ અજબ થતી હતી. પોતાની બેટીમાં કાંઇ અલૌકિક ફરકાર થતો તેણીએ જોયો હતો. તેણી વધારે ખુશહાલ, આનંદી ને વાતોડી બની હતી, તે શાથી—એ માટે તેણી અચંરત થતી હતી.

ત્યાર પછી તે ચાદરણી રાત આવી કે જે રાત વિષે અમોએ આ પ્રકરણને મથાળે ઇશારો કર્યો છે. લીઓાંને લીમાના વિચારોથી તેનું મગઝ

ભરાયલું હોવાથી ઉંઘ ન આવી. તે ઘરમાંથી બહાર નીકળ્યો અને એલન વૅાટરના પુલ ઉપર આવી ઉભો રહી તે ઘરની ઉપર પોતાની દૃષ્ટિ ફેરવી કે જેમાં તેનાં હૃદયનું રત્ન સમાયલું હતું. તેણીના રૂમની બારી ખુલ્લી હતી અને અંદરથી લાઇટનો ઉજાસ બહાર આવતો હતો. એકાએક તેને તેણીની વધારે નજદીક જવાની મજબુત લાલસા થઇ આવી. એક હોડી નજદીકમાંજ એક ઝાડને બાંધેલી ત્યાં મૅાજુદ હતી. તેણે તે છુટી કરી અંદર સ્વાર થયો. અને હલેસાં ઉઠાવી તેણે તે બારી નજદીક હેર્યું લીધું. હલેસાંઓનો ઉપયોગ કરી જાણતો હતો—એ લીઓાં ડ સોલ્ડાના કે જેના વડવાઓ અગાઉ ક્રુઝેડો (ધાર્મિક યુધ્ધો)માં અસંખ્યવાર લડયા હતા. તે સપાટામાં બારી નીચે જઇ લાગ્યો, પોતાની હોડી થોભાવી અને અંદરથી આવતો સંગીતનો સરોદ ધ્યાનથી સાંભળવા લાગ્યો. તેણી ગાતી હતી અને તેને માટે તે સંગીત કદિ ન સમજ્યું હોય એવું મંજુર હતું. બારીએ પડદો હતો છતાં સંગીતનાં પ્રત્યક્ષ શબ્દો તે નીચે હોડીમાં બેઠો બેઠો સ્પષ્ટ સાંભળી શકતો હતો. તે એક બાહુ પુરાણું બેલેડ હતું કે જે વરસો થયાં તેની પ્રશંસા જેવી ને તેવી અખંડ ધરાવતું હતું.

વસન્તના મોજા આવેછ ધસી,
સુશોભિત એલનના કિનારા પર,
માલાતાજ સમ મુખડાની મોહક પરી,
મિલરની પુત્રી જ્યાં વસેછ સુન્દર.

તે નરમ મધુરો અવાજ પવનની લેહરી સાથ ઘસડાઇ આવી તેના કર્ણોને ખુશાલ કરી પુનઃ પવનભેગો થઇ જતો હતો. તે તેથી સ્હેજ અચેરત થયો. એ કોણ મિલરની રૂપસુન્દર છોકરી હતી? તેણે ઠરાવ કર્યો કે બીજે દિવસે લીમાને મલતાં તે તે વિષે તેને પૂછશે અને ખુલાસો મેળવશે. તેટલાંમાં પાછો સંગીતનો સરોદ આવ્યો:—

સુશોભિત એલનના કિનારા પર,
આવીને ગુજરી તે મીલર સુન્દર!

તેણે મોટી ગંભીરાઇથી તે શબ્દોનું શ્રવણ કર્યું. પાણીનો ધીમો ખળખળાટ અને પવનની લેહરીનો નાદ પણ તેને તે સમજતાં ન ખલલ કરે એમ તેણે ઇચ્છયું. તેણે ઇચ્છયું કે આવું શોકાતુર સંગીત તેણીએ ગાવું

ન જોઇએ: તેણી જેવી અપાર સુન્દરતા ધરાવતી મધુરીએ તો હરદમ પ્યાર, આશા અને સુખનાંજ ગીતો લલકારવાં જોઇએ.

તેણે બીજે દિવસે પોતાના તે વિચારો તેણીને જણાવવાનો કસ્દ કર્યો. તેણીના મધુરા હોઠોમાંથી શોકાતુર શબ્દોનો પ્રવાહ બીલ્કુલ વહેવોજ ન જોઇએ. તેટલાં બીજું ગાયણ શુરૂ થયું, અને તે દમ ગોયા શોભાવીનેજ તે સાંભળવા લાગ્યો. તે બધું ભૂલી ગયોઃ પોતાનો દેશવટો, જંજાલ, મુસિબતો સર્વ તે તે ઘડીએ ભૂલી ગયો. તે ગીત તેની ઇચ્છાને પેશ પડતુંજ હતુઃ. પ્યાર અને આશા કદિ મરતી નથી, યા મરવી ન જોઇએ. એવો તેનો ભાવાર્થ હતો, અને તેણે તેનું ઘણી ગંભીરાઇથીજ શ્રવણ કર્યું. તે ગીતનાં પૂર્ણ થવાની સાથ રૂમમાં બળતી બત્તી ગુલ થઇ ગઇ. જરા વારમા બારીએ તેણી આવી પડદો ખસાડી ઉભી. તેણી ચંદની શેરવા આવી ઉભી હશે એમ હરખથી ધબકતા હૃદયે લીઓંએ ખ્યાલ કર્યો; દિવાલ તરફ તે સંકોચાઇને બેઠો; તે નજરે પડવા ચાહતો ન હતો. બારી થોડા વખ્તમાં બંધ થઇ અને ત્યાં ચુપકીદી ફેલાઇ. તે પણ હવે પાછો ફર્યો અને પોતાને ઘરે જઇ તેણીનાજ વિચારો કરતો બિછાને ગયો.

બીજે દિને છેક સાંજે તેઓનો ભેટો થયો. તે તેણીને મળવા કલાકોનો ખોટી થતો હતો. અને છેક સૂર્યાસ્તને સમયે તેણે તે વ્હાલો આકાર દુરથી આવતો નિહાળ્યો. તે હરખ ભેર તેને મળવા સામો ધસ્યો.

"મેં તમને ગઇ રાત્રે ગાતાં સમજ્યાં હતાં," તેણે તુરત શુરૂ કર્યું, "તમારૂં એલન વોટરનું શોકાતુર બેલેડ મેં સમજ્યું હતું! શું તે આજે એલન વોટર માટે છે?"

"નહી!" તેણી બોલી; "તે બેલેડનું નામ 'બોન ધ બેન્કસ ઓફ એલન વોટર' છે અને તે બહુજ પુરાણું છે. આ ખુબસુરત ઝરાનું નામ તો સેંકડો વર્ષો પર અત્રે વસી ગયલા એલન ફેમીલીના એલન્ઝો પરથી આપવામા આવ્યું છે. મને એ ઘણું પસંદ છે, કારણ—" તેણી ચ્હેરામાં લાલ થતાં બોલી, "કારણ તેમાં એક મીલરની ખુબસુરત દિકરીનું ચારિત્ર્ય આલેખાયલું છે!"

"પણ એ ઘણું શોકાતૂર છે," તેણે કહ્યુંઃ "તમે એ ગાવ તે હું પસંદ કરતો નથી."

"તે કલ્પિત નહી પણ ખરેખરી હસ્તી ભોગવતી હેયાતીનું હોય એમ ભાસે છે." તેણી બોલી, "પ્રથમમાં તે ઘણી ખુબસુરત અને ઘણી સુખી હતી; પછી તેણી પ્યારમાં પડી. તેણીનો આશક બેવફા નિવડયો અને તેથી તેણી મરણ પામી!"

"તમે એમ તો નથી ધારતાંની કે પ્યારનો છેડો મોહતમાં આવે છે?" તેણે આતુરતાથી પૂછ્યું.

"મોહત સર્વ ચીઝની આખેરી છે!" તેણી બોલી: "એજ બેલૅડની એક લાઇનમાં કહ્યું છે તેમ મોહત જન્જાલ અને મુશ્કેલીઓમાંથી મુકિત આપે છે. શું દરેક ચીઝનો અંત મોહત નથી?"

"નહી!—એક હઝારવાર નહી! એમ કોણ માને કે તમે આટલાં ખુબસુરત–આટલાં જુવાન—આટલાં ખુશાળ આવા શોચનિય વિચારો ધરાવતાં હશો! અંગ્રેજ પ્રજાનાં હૃદયમાં શોકની એટલી સિમા પર્યન્ત છાયા છે એ મને ઘણું અચરત કરે છે!" તે એટલું તો જુસ્સાથી બોલતો હતો કે તેનો ખરો-ઉદ્દેશ તેણી કલ્પી શકી નહીં.

"હું શોકગ્રસ્ત નથી!" તેણીએ પોતાની મનહર ચશ્મો ઉઠાવી કહ્યું. "પણ સચાઇ સામે હું આંખવિચામણાં કરી શકતી નથી. એક્ષન વૉટરની ઉપર પેલાં બેલૅડમાંજ કહ્યું છે તેમ માહરા જેવું કોઇ ખુશાળ નથી."

"મને એ બેલેડ ગમે છે અને નથી પણ ગમતું. મને એક રીતે તેના ઉપર ધિક્કાર છુટે છે! માહરી આગળ ફરીથી ગાશો?" તેણે અર્જ કરી.

તેણીએ ગાયું. ફરી એકવાર હવામાં તે પુરણાં પણ પ્યારાં બેલેડના શબ્દો ગણગણી રહ્યા.

"મને કંઇ વિચિત્ર પ્રકારની લાગણી એ સમજીને થાય છે," તે બોલ્યો. "લીમા! મને એ નામે તમને બોલાવવાની છુટ છે?—તમે એવાં દીલગીરી દર્શાવતાં બેલેડો ના ગાવો. તમારૂં કિસ્મત ઝલકતું છે: તમારો પ્યાર, દોલત અને જીંદગી. એ બધુંજ ખુશાલીથી ભરપુર છે; હવેથી શોક કે મોહતનાં ગીતો તમો ગાશો મા. એ બેલેડમાં જણાવેલા જેવો કોઇ જુઠો આશક, માત્ર તરછોડી દેવાને માટે, તમારૂં જીગર જીતનાર નથી."

તે તેણીને એટલા તો ખરા પ્યારના જોશ ને દિલ્દાગીરીથી ચાહતાં

શીખ્યો હતો કે તેણી શોકગ્રસ્ત રહે યા મોહનનો ખ્યાલ વટીક કરે એ તેને માટે ન સહેવાય એવું હતું. તેણીનાં પ્યારે તેને વશ કર્યો હતો; તેણીના પ્યારે તે દેશવટો ભોગવતો હતો તે દેશને સ્વર્ગમાં ફેરવ્યો હતો; તેણીના પ્યારે તેને માનતાં શીખવ્યો કે ગરીબાઇ જંજાળ દેશવટો આદિ તેણી ખાતર મહાન દોલત, પદ્વી, ઇત્યાદિ કરતાં લાખો ઘણાં સારાં હતાં. તે પોતાનાં મનને કહેતો હતો કે જો હમણાં તે પોતાના બાપદાદાના ઇલ્કાબો અને મિલ્કતોનો ધણી હતે તો તે બધું તેણીના પગ આગળ મુકી દેતે.—પણ તે ગરીબ અને દેશવટો ભોગવતો હતો: શું તે જુવાન ખુબસુરત નિર્દોષ છોકરીના હાથ માટે માગણી કરવી. તેને માટે ઉચિત હતી?—અને જો કરે તો તેણી શું હા કહેશે? શું તે તેણીને જીતે? તે ઇંગલીશ છોડીને—કે જેણે તેની દુનિયા ખુશાલ ને આનંદી બનાવી હતી!

પ્રકરણ ૫ મું.

પ્યારનાં સ્વપ્નાના મિઠાશ જેવો મિઠાશ જીંદગીની બીજી કોઇ પણ ચીજમાં અસ્તિત્વ ધરાવતો નથી. પૈસો કે પદ્વિ, મનની અભિલાષાઓનું પૂર્ણ સંપાદન કે દુનિયા ભરનું માન તે લહેઝત આગળ કુચ્છ વિસાત ધરાવતું નથી. જ્યારે નભોમંડળમાં સૂર્યનો પ્રકાશ પુર તેજમાં ઝમકી રહે છે, જ્યારે પક્ષિઓ પોતાનાં મધુર કલોલથી આપણને આનંદી કરે છે, જ્યારે ફુલો ખુશનુમા ખીલી નીકળી આપણને સુખનો ભાસ આપે છે ત્યારે તે મહોબતના મહિમાનો સમય હોય છે. પ્યાર તે સ્વર્ગ છે અને સ્વર્ગ તે પ્યાર એમ તે વેળા લાગે છે. તેવી વેળા જીંદગીમાં એકજવાર આવે છે: એકજ વેળા તે સુખ—તે આનન્દ—તે વૈભવનો લહાવો મનુષ્યને પ્રાપ્ત થાય છે.

જુલાઇ માસ શુરૂ થયો હતો. લીઓંડ સોલ્ડાના થોડાંક અઠવાડયાંની વાતપર લીમાને મલ્યો હતો ત્યારથી તે દુનિયાંજ ભુલી બેઠો હતો. તેનું ચિત્ત તે ચાતુરી ચોરી ગઇ હતી: કશા ઉપર તેનું ધ્યાન સ્થિર થતું ન હતું. તે ગોયા તેણીને રોજ મળવાજ જીવતો હતો. પ્રાત:કાળમાં અને સૂર્યાસ્ત સમયે તેણીને મળવામાંજ તે પોતાની જીંદગીનું સાર્થક ને

અહોભાગ્ય સમજતો હતો. તેણીની ખુબસુરત મુખમુદ્રાનું સૂક્ષ્મ રીતે અવલોકન કરવું, તેણીનો રૂપેરી ઘંટ જેવો મીઠો અવાજ એકાગ્ર ચિત્તે સાંભળવો, તેણીના મરોડદાર સુફેદ કરો ચુમીઓથી ભરી મૂકવા—એ બસ તેની સર્વોત્તમ મોજ હતી. તે માનતો નહી હતો કે ધરતીનાં તળ ઉપર કોઈ પણ મર્દે એવા દિવાના પ્યારથી કોઇ અબળાને ચાહી હતી. તેને એક વેળા દેશવટો કષ્ટ દેતો હતો એ વિચારે તે હમણા હસ્તો હતો. દેશવટાએજ તેણીની મુલાકાત કરાવી હતી: ગરીબાઇએજ તેણી આગળ આણ્યો હતો: એટલે તે હવે તે બંનેને અભિનંદન આપતો હતો. તે પોતાનો ભેદ થોડો સમય છુપાવવા ઇચ્છતો હતો, પણ તેટલાં એક દિવસે તેનો સ્ફોટ તેનાથી થઇ ગયો.

તે એક ખુશનુમાં દિવસ હતો. તેણી એલનમીલને લગતા ફલફલાદિથી લચી રહેલા બાગમાં લીલીઝો અને ગુલાબો વીણતી ફરતી હતી. થોડાક સુન્દર લીલીઝો અને ગુલાબો તોડયા પછી લીમા ઝરા તરફ ધીમે કદમે ચાલી અને ત્યાં લીઓ તેને આવી મળ્યો. તેઓ હંમેશાં એમ મલતાં હતાં અને તેઓ અકસ્માતથીજ એમ ભેટતાં હતાં એવું બતાવવાના તરેહવાર ઢોંગ લીઓ આદરતો હતો.

"જુદા જુદા દેશોની ફુલોની નિશાનીઓ છે," તેણીના હાથમાંના લીલીઝ અને ગુલાબો જોઇ તેણે કહ્યું: "ફ્રાંસનાં લીલીઝ, ઇંગ્લંડના ગુલાબો. આયર્લૅન્ડનાં શેમરોક, સ્કોટલન્ડનાં થીસ્લ:—પણ એ બધાંમાં મને લીલીઝથી જાસ્તી કોઇ ગમતુ નથી," તેણે એમ કહી તેણીના હાથમાંથી એક લીલી લીધું. "ફ્રાંસનાં લીલીઝ અને ઇંગ્લંડના ગુલાબો, તમને શું પસંદ છે, લીમા?"

"બેહુ," તેણીએ ઉત્તર દીધો.

"બેહુ?" તે બન્ને ફુલોને એક કરી તે ધીમેથી બોલ્યો; "તમે જાણો છો કે તેનો અર્થ શું થાય છે?"

"નહી!" તેણી ચ્હેરામાં રકતવર્ણની થતાં બોલી, "મને ખબર નથી!"

"લીલી ખુબસુરત છે," તે બોલ્યો, "જો કે તેનાં મધુર સુવાસ દેતાં પાંદડાંઓ નબળાં છે, પણ લીલી અને ગુલાબ બન્ને સાથે કંઇ અજબ જોશથી સુવાસ આપે છે! લીમા, માદરી તરફ નઝર કર; એલન વોટર

ઉપરથી નઝર કાઢી નાખ. શું તું આપણા વચ્ચે એ સરખામણી વાજબી વિચારતી નથી ?"

તેણીની ના કહેવાની હિંમત ચાલી નહીં.

"માહરી વ્હાલી! હું તને ચાહું છું," તે બોલ્યો; "મેં તને પહેલી જોઇ ત્યારનો હું તને ચાહું છું! લીમા, માહરો પ્યાર કેટલો બધો છે તે હું તને માહરી ઘણી બી મરજી છતાં સમજાવી શકતો નથી.. આ સર્વ ઝાડો ઉપરનું એકેએક પાંદડું કે આ ચોપાસ ઉગી રહેલાં ઘાસનું પ્રત્યક્ષ તણખલું યા ઍલન વોટરનાં વહેતાં પાણીનું છૂટું છૂટું એક ટીપું વટીક જો બોલવાની વાચા ધારાવતુ હોય તો તે બી લીમાં તે બધું બી—માહરો પ્યાર કેવો ને કેટલો જોરાવર ને અગાધ છે તે તને સમજાવી શકશે નહીં! હું તને ચાહું છું; અને માહરા પ્યાર! તને માહરી પરણેતર કરવા ઇંતેજાર છું!"

"તમારી પરણેતર ?" તેણી બબડી, "મેં તે વિષે કદિ ખ્યાલ કર્યો નથી!"

"લગ્ન દરેક સાચા પ્યારનું છેવટ છે; અને તું, વ્હાલી લીમા, જો સ્ત્રીઓની ચસ્મોમાં સચાઈ ખરીજ વાંચી શકાતી હોય તો મને ચાહે છે!"

તે ખુબસુરત ચસ્મો નમી પડી. તે મોહક મુખડો તેની નઝર આગળથી ફરી ગયો.

"માહરી દરેક રંજો ને ગરદીશો છતાં હું મને પોતાને નસીબદાર માનું છું. એક તાજ યા રાજ બોહવાની ખોટનો અવેજ બી તાહરી સંગતમાં ને તાહરા પ્યારમાં હું મળેલો સમજું છું! કહે, તું માહરી પરણેતર થશે ?"

પણ તે મીઠા હોઠો માંહેથી એક શબ્દ પણ નીકળ્યો નહીં. તેણી લજ્જાથી બેવાચા બની.

"લીમા! એક બોલ કહે!" તેણે પુનઃ અર્જ કરી, પણ લીમા પાસ કોઇ શબ્દ હતો નહીં. તેણે તે બંને ફુલો લીલી અને ગુલાબ તેણીના હાથોમાં મુકયાં.

"લીમા! બોલી દે—માહરૂં કિસ્મત નક્કી કરી નાખ! એકેક

"શું ભૂલી ગઈ, માહરી ડારલીંગ ?"

"તેઓ કદિ મને તને આપનાર નથી! માહરા બાપની માહરે માટે જૂદીજ મરજી છે. તેને ફ્રેંચમેનો પસંદ નથી–" અને એટલું કહી તેણી આંખમાં આંસુઓ સાથ તેને વળગી પડી.

"ઓહ! કંઇ ફિકર નહી! તાહરાં માબાપને હું ઝટ જીતી લેવશ; તાહરે કાજે કાંઈ પણ હું કરશ."

"તેઓ તને પસંદ કરે એવું તાહરે કંઇ કરવું જોઇશે!"

"હું તેમ કરશ–હું ધીરજથી તે માટે પ્રયત્ન કરશ!" સોલ્ડાનાનો તે છેલ્લો વારસ કે જેને મનથી ધીરજ એક નહી જણાયલો સદ્‌ગુણ હતો તે બોલ્યો "તેઓની પસંદગી પાત્ર થવા હું બધું કરશ! આજેજ સાંજે કંઇ બહાણે હું જવશ–કંઇ સીન ચિતારવાને કે એવા કોઇ બહાણે! તે માટે તો મને પરવાનગી મળશે કેની?"

"હા!" લીમા બોલી. "તે તાહરી તરફ અતિ માયાથી વર્તશે જ્યાં સુધી તે જાણશે કે તું મને માગે છે ત્યાં સુધી!–પછી કાંઇ જૂદીજ રીતે વર્તશે!"

"પણ કાંય જુદી રીતે, લીમા? માહરાં જીગરના સઘળા જોશ અને જુસ્સાથી હું તને ચાહું છું! હું તાહરે માટે મહેનત કરશ–તનેસુખી કરશ!"

"તેમ નથી!" તે બોલી "માહરા પપાએ માહરો પતિ કેવો હોવો જોઇએ તે માટે નિશ્ચય કરી રાખ્યો છે. તે કહે છે તેમ માહરે એક ગૃહસ્થ ખેડુત સાથ પરણવાનું છે અને તેના તે વિચારમાંથી તેને મુક્ત કરવા સારૂ ઘણો વખ્ત જોઇશે!"

"ત્યારે લીમા, હું તને સર્વથી ડહાપણભર્યો માર્ગ સૂચવું છું," તેણીના જુવાન આશકે કહ્યું.—"આપણે તાહરાં મમા પપા મને પસન્દ કરતાં થાય ત્યાંસુધી આપણો ભેદ છુપાવશું."

તેને તે વિષે શંકાજ ન હતી. તે કાય નહી ગમે? તે વિષે તેને કંઇ ખ્યાલજ ન હતો. ફ્રાંસનાં પૂરાણાં આલી શુરવિર ખાન્દાનનો છેલ્લો નબીરો હંમેશ પોતાનોજ વિચાર કરતો હતો. તે એક પેની વિનાનો ફ્રેંચમેન હતો તેથી તે કદાચ અણગમતો હોય એમ પણ તે માનતો કે વિચારતો ન હતો. લીમાનાં માબાપ વાંધો લેશે એમ તો તેને એક ઘડીભર પણ લાગ્યુંજ નહી.

કિંતુ તેથી ઉલ્ટુ તેણે તો એમ વમાસણ કર્યું કે તે ગામડેની છોકરી માટે તે ઘણું સારૂં સાટું હતું. આખર કરેને તે કોંટ ડ સોલ્ડાના હતો! તે મીલર—લીમાનો બાપ—તેનાં ખાન્દાન, ખેતાબ અને જાત માટે ધિક્કાર દર્શાવે એ વિચારજ તે હસી કાઢતો હતો.

તેઓ છુટાં પડયાં તે અગાઉ તેઓ વચ્ચે બધી ગોઠવણ નક્કી થઇ. લીઓને કંઇ બહાણે લીમાનાં માબાપ સાથ પીછાણ પાડવાની હતી અને ત્યારે કેડે નિત્ય ત્યાં કંઇ કંઇ બહાણે આવવાનું હતું, અને તેઓ વચ્ચે ત્યાં પળોટાય કે તેણે વાત છેડવાની હતી.

"એ બધો વખ્ત હું કેમ જીવી શકશ?" તે બોલ્યો: "લીમા, સોગંદ ખા કે એ બધો વખ્ત તું મને બહાદુરીથી વળગી રહેશે, માહરાથી બદલાઇ જશે નહી, મને ત્યાગી દેશે નહી, મને બહાદુરીથી અને સાચવતથી ચાહવાનું વચન આપ!—મને કહે કે તું મને અને મને એકલાનેજ આપણે જીવ્યે ત્યાં સુધી ચાહશે?"

અને તેણીએ આપ્યું. તેણીએ તે વચન પોતે કેટલું નિભાવ્યું તે આ વાર્તાના પાછલા સફાઓમાં અતિ કરૂણારસિક કિસમે વર્ણવાયલું મેહેરબાન વાંચકો જોશે.

"યાદ રાખજે?" તે બોલ્યો, "કે વહેતાં પાણી ઉપર લીધેલા સોગંદ બમણા બંધનકર્તા અને ગંભીર છે!"

"હું યાદ રાખશ!" તેણી બોલી, અને તેણીએ પોતાની જીંદગી સુધી તે પુરૂં યાદ રાખ્યુ.

પ્રકરણ ૬ ઠું.

—:૦:—

"હું સમજીજ નથી શકતો કે કાંહ, પણ હું દરેક ફ્રેંચમેનને માહરાં ખરાં અંતઃકરણથી ધિક્કારૂં છું!" જોન ડરવન્ટ-લીમાનો બાપ-બખાળ્યો. "જો વૉટરલુની લડાઈ રોજ બી થતી હોય તો તેનો મને ડર કે ગમ નથી."

"પરન્તુ તમારે એટલું તો કબુલ કરવું જોઇએ કે ફ્રાંસમાં પણ દેલેર અને ઉમદા હૃદયનાં મનુષ્યો અસ્તિત્વ ધરાવે છે!" તેની પરણેતરે કહ્યું.

"હું કાંઇજ કબુલ કરવા ચાહતો નથી," તે બોલ્યો. "તું કહે છે કે, નેપોલ્યને આપણને 'દુકાનદારોની પ્રજા' કહી હતી તો હું એ ફ્રેંચોને ડાન્સીંગ માસ્તરોની પ્રજા તરીકે સંબોધું છું!"

"એ કંઇ વાજબી નથી," તેની બાયડીએ કહ્યું. "તેઓ પણ સિપાહ બચ્ચાઓના જેવીજ એક પ્રજા છે."

તે મીસર તે સમજી મોટેથી ખુશમિઝાજનું હસ્યો.

"આપણે તે કાંજે ટટો ન કરીશું તો ઠીક," તે બોલ્યો. "ફ્રેંચ પ્રજા જોઇએ તેમ રહે અને જોઇએ તો જેહનમમાં જઇને પડે! મને મુંઝવણ થાય છે તે એ કે પેલો જવાન ફ્રેંચ શિક્ષક કેમ અહીં રોજના ધક્કેલા ખાય છે? તે કંઇને કંઇ ભેટો લેતો આવે છે, તે દિવસે એક મઝાનો સેંટ બર્નાર્ડ કુતરો લાવ્યો—મને કુતરાનું શું કામ? ત્યાર પછી એક સુન્દર કેનેરી લાવ્યો, ને ગઇ કાલે ફુલોનો સુશોભિત ઝુમખો લાવ્યો હતો, એ કહેવા તો બો શું માગતો હશે?" પણ ભલી મિસિસ ડરવન્ટે તેનો કશો ઉત્તર કર્યો નહી. ને શું કહેવા માગતો હતો તે વિષે તેણીને શક હતો. તે અતિ ખુબસુરત, નમાનો, ભલો, ફ્રેંચ યુવાન તેણીને ગમતો હતો અને તે શું સબબસર તે બધી ધરફરીઓ કરતો હતો તે વિષે તેણીનો શક હતો.

આ કથાના પ્રારંભના એક પ્રકરણમાં આપણે વાંચી આવ્યા હતા તેમ કંઇને કંઇ બહાણે લીઓ તે મીસરના મકાનમાં આવતો જતો થયો હતો. તે મીસરને ફ્રેંચ લોકો સામે અણહદ તિરસ્કાર હતો છતાં પોતાના અતિ માયાળુ ને દિલજીત સ્વભાવ અને મીઠી ઝબાનથી લીઓ તેને જીતી લેતો હતો અને અવારનવાર તે મીસર તે ફ્રેંચ યુવાનને પોતાને ત્યાં નાસ્તો લેવા નોતરતો હતો કે જે તે જવાનને માટે અતિ સુખદાયક હતું.

જોન ડરવન્ટ પોતાના મનથી ખીજવાતો અને ફરીથી તે ફ્રેંચ યુવાનને પોતાને ત્યાં નિમંત્રણ ન કરવાનો નિશ્ચય કરતો, તથાપિ તે જવાન સાથ તેનો ભેટો થતાં તેની આનન્દ અને મોજ આપનારી વાતો સમજતાં તેનો તે નિશ્ચય અલોપ થઇ જતો અને પુનઃ તે તેને પોતાને ત્યાં તેડી જતો. તેની સાથ ઝાઝી વાત ન કરવાનો પણ તે કસદ કરતો પણ તેમાં પણ તેને

નિશફળતાજ મળતી. લીઓં ૬ સોલડાના તે મીલરને સહજ વેળામાં એવો તો પોતાની તરફ પતાવી લેતો કે તે બધુ વિસરી જતો.

થોડાં અઠવાડયાંઓ એમ ગબડી ગયાં, અને તે અરસામાં તે પ્યારમાં પડેલાં જવાનો સાવધાન રહ્યાં હતાં. લીમાના પિતા કરતાં તેણીની મા વધારે જોતી અને સમજી શકતી હતી. પોતાની નૂરે નજરનો ચ્હેરો કિરમજી થતો અને ફિકકો પડતો તેણી પકડતી હતી. તેણીના ધ્રૂજતા કરો, નમ્ર ધ્રૂજતો સાદ—એ બધું તેણી સમજી ગઈ હતી કે જે જોવાંને જોન ડરવન્ટને સ્વભાવિક આંખ્યો ન હતી.

"હું એમ પૂછું કે આય જવાન શું પડગો પાંથર્યો અહીંજ મરી રહેશે કે?" એક રવિવારે બપોરે મિસીસ ડરવન્ટ પાસેથી ચાહ માટે થોભવાનું નિમત્રણ કલવસે લીઓંએ મેળવી લેવાથી તે બખાળ્યો.

"હું નહી ધારતી," તેની મહોરદારે હસીને જવાબ દીધો. પણ તેણીનાં હૃદયમાં એક મજબુત ડર પેઠો હતો. તે ખુબસુરત જવાનનું ખરેખર ત્યાં કામ શું હતું? તેણી તે જાણતી હતી, પણ તે સચાઈ કબુલવા જેટલી હિમ્મત તેણીનું જીગર કરતું ન હતું.

તે એક દિલચસ્પ પ્યારની કથા હતી. પ્યારની કથાઓ બાવા આદમના વખ્તથી જાયઝ છે તેવી, કિંતુ તેમાં વિચિત્રતા અને નૈસર્ગિકતા હતી. તે કથાની વસ્તુ અલૌકિક અને કવિત્વ ધરાવતી હતી. તે આશક અતિ ખુબસુરત ને ઉમદા હેતુનો હતો. તે જે છોકરીને ચાહતો હતો તે અતિ સ્વરૂપવાન ને નાજુક હતી; તેઓ વચ્ચેનો પ્રેમ અણહદ ધાડો, ઉંડો અને પવિત્ર ફિદાગીરીથી ઉરપુર ભરેલો હતો.

"હું હવે વાત છેડું?" લીઓં અવારનવાર લીમાને પુછતો: "ઓ લીમા! હું થોભતાં કંટાળી ગયો છું. તાહરી માતાની પસન્દગી હું મેળવી ચુકો છું એમ મને લાગે છે, અને તાહરા પપા ડીઅર પણ વખતના વહેવા સાથ મને પસન્દ કરતા થશે. લીમા, મને તેની ખાતરી છે! મને હવે વાત છેડવા દે. મને કેટલું દુ:ખ વિયોગથી થાય છે તે તું સમજી શકે એમ નથી. આપણે એક રૂમમાં હોઇએ ને હું તારી નઝદીક આવી ન શકું, તાહરો મધુર મુખડો માહરી સમિપ હોય અને ને હું ચુમી ન શકું: ઓહ!

એ બધું મને ઘણું કારી લાગે છે. તું ક્યાંથી જાણશે કે તું મધુરીને માહરાં હૈયાં સરસી ચાંપવા માટે માહરા હાથો હું કેટલી વાર પહોલા કરૂં છું કે જે ખાલી હવાનેજ ભેટીને નાસુરાદ થાય છે. ઓ લીમા ! મને કહેવા દે."

પણ તેણી હંમેશ એકજ જવાબ દેતી હતી.

"હમણાં નહી, લીઆઁ, હમણાં નહી ! માહરા બાવાને તાહરો પરિચય વધુ પડવા દે !"

"પણ તે તુરત બોલી ઊઠતોઃ "જો તાહરા પપાને આપણે કહીશું નહી તો તે ઓચિંતો આપણો ભરમ પકડી પાડશે. કદાચ તે મને પુછશે કે હું મીલ ઉપર જ્યાર ત્યાર કાંય ધકેલા ખાવું છું ! હું જો તેનો જવાબ સાચો ન દેવશ તો કોઇ બીજો દેશે."

"બીજો ? બીજો કોણ ?" તેણીએ પુછ્યું.

તે મગરૂરી અને સુખનું એક મીઠું હાસ્ય હસ્યો.

"માહરી વ્હાલી લીમા !" તે બોલ્યો, "લીનની લલનાને હું કેટલો ચાહું છું તેથી અંજાણ બહુજ થોડા જણ છે. હું તે માટે બહુ મગરૂર છું ! મને કહેવા દે લીમા, મને તારા પપા ના ન કહેશે ! મને કહે—તું એટલી કાં ડરે છે ?"

"હું તે તને કહેવા ઇચ્છતી નથી !" તે બોલી "તેથી તાહરૂં મન દુઃખાશે."

"નહી, તેમ ન થશે ! લીમા. મને કહે !"

"માહરા પપાને ફ્રેંચમેનો સામે મોટો ધિક્કાર છે. તેજ ખાતર તે આપણા લગનની મંજુરી આપશે નહી !

"લીમા ! માહરી મધુરી ! તાહરી તરફના માહરા પ્યારમાં તો હું અંગ્રેજ મિસાલ છું !" તે બોલ્યો. "એ તેનો ખોટો ભ્રમ છે ! અને તેનું નિવારણ હું કરી શકશ !" તેણે પોતાનું સર દમામથી ઉઠાવી કહ્યું. તે દળણું દળનાર અંગ્રેજના ખોટા ભ્રમ માટે સૉલડાનાના તે છેલ્લા ઉમરાવ નબીરાને શું દરકાર હતી ? જો તે પોતાના દેશમાં—પોતાની બહોળી મિલ્કતના અખત્યારમાં હતે તો તે મીલર તેની સરખામણીમા એટલી નીચી પદ્વિનો હતે કે તેઓ વચ્ચે વહેવાર જેવુ પણ અશકયજ હતે.

"આપણે જેમ છીએ તેમ ઘણાં સુખી છીએ. ઉન્હાળાનો આ દિલખુશ દેખાવ પણ આપણા પ્યારનો ભાગીદાર છે? નહી, લીઓં. આપણે શું કામ તેમાં ફેરફાર ચાહયે?"

"કારણ કે ફેરફાર આપણે માગ્યે કે ન માગ્યે છતાં અંતે થવોજ જોઇએ. મને તે માટે તૈયારી કરવા દે!"

"થોડા દિવસ!" તેણી કહેતી "લીઓ બીજા થોડાં દિવસ સબુર કર!"

"—અને તું કબુલ થશે, લીમા? પછી તો તું વાંધા ન કાઢશેની?"

"નહી!" તેણી નરમીથી જવાબ કરતી, "પણ લીઓ, મને ઘણી ફિકર છે—"

"તું કાંઇ ફિકર ના કર. તુને જીતવા માટે હું શું શું કરવા ઇંતેજાર છું તે જો તું બધું જાણે તો જરૂર તું ફિકર ન કરે. હું એક મહાસાગર તે માટે તરવા તૈયાર છું,—તે માટે દુનિયાને એક છેડેથી બીજે છેડે ચાલી જવા તત્પર છું! તને ફિકર કરવાની શું અગત છે?" તેણે એમ કહીને તે મધૂરીને જુસ્સાથી પોતાનાં પાસામાં ખેંચી અને તેણીનો મધૂર ચ્હેરો જે ઉપર આવતાં દુઃખના ચિન્હો ફેલાયલાં હતાં તે ગરમ બચી-ઓથી ભરી મૂક્યો.

"મને કહે ડીઅર, તું એટલી બધી કાં ડરેછે? મને તો સ્હજ પણ ચિંતા નથી!"

"આપણે હમણા ઘણા સુખી છીએ," તેણી બબડી, "અને પપાંની મંજુરી ન મળશે તો પછી શું થશે?"

"તે તેમ કરી ન શકશે! તેમ કરવાનો તેને સબબ શું છે?—શું હું ફેયમેન છું તે? લીમા, તુ ધાસ્તી ના રાખ; ફિકરની જરૂર નથી."

"જરૂર છે, અને તેથીજ હું બીહું છું! આપણે હમણાં ઘણાં સુખી છીએ. લીઓં, આપણે રોજ મલ્યે છીએ: કોઈ કોઇવાર એકથી વધુ વેળા દિવસમાં ભેટયે છીએ તે ઉપર હાલમાં આપણને સંતોષ પકડવો જોઇએ."

"પણ માહરી વ્હાલી!" તે જુસ્સાથી બોલ્યો: "એમ કંઇ હંમેશ ચાલે? તે માટે કંઈ હું તને ચાહતો નથી. હું તને માહરી અર્ધાંગના કરવા માગુ છું: હું તંને માહરી પોતીકી બનાંવવા માંગું છું: શું તું તે સમજી શકતી નથી?"

"હા! હું તે સમજું છું," તે બોલી.

"સર્વ પ્યારનો આખેરી અંજામ લગ્ન છે," તેણે જારી રાખ્યું, "હું તને માદરે ત્યાં લઇ જવા માગું છું! હું તાહરા વગર જીવી શકું એમ નથી!"

"આપણે આટલાં બધાં સાથે તો છીએ, લીઓ," તે બોલી.

"પણ તે કંઇ હું માગું છું તેમ નથી. જેમ પક્ષીઓ ઝાડોમાં માળો બાંધી વસે છે તેમ આપણે ઝાડોની ગીચ ઘટાઓ વચ્ચે આપણું ઘર કરીશું—એક ઘર કે જેની તું શેઠાણી અને રાજકર્તી રાણી થશે અને હું તાહરા મોટા પ્યારનો પરસ્તાર થવશ." તેને તે સંબંધીનાં સાધનો કે સગવડોનો તો વિચાર માત્ર પણ ન હતો. તેણીને પણ તે વિષે કલ્પના ન હતી. બસ, પ્યાર અને પ્યારે તેઓને ભરમાવ્યાં હતાં. "હું તાહરો હંમેશાં દિલબર રહેવશ. લીમા, હું તને હમણાં ચાહું છું તેમજ જીંદગી સુધી ચાહવશ—વરસોના વહેવા સાથ જાસ્તી, પણ કમતી તો કદિ નહી!"

તેણીએ તેના ચ્હેરામાં જોયું: તેણીની સુંદર ચસ્મોમાં આંસુઓ ધાઇ આવ્યાં.

"હું તે સુખની કલ્પનાથી પણ સુખી છું, લીઓ! પણ જો પપા ના પાડશે તો આપણે શું કરીશું?"

"પણ તે ના પાડશેજ નહી, માહરી વ્હાલી!"

પણ તેણીએ જીદ કરી.—"જો તે નાજ કહે તો?"

"તેવો વખ્ત આવવે આપણે તે વિષે વિચાર કરીશું," તેણે જવાબ દીધો. "મને પૂછી જોવા દે; મને તદન ખાતરી છે કે બધું સમાધાન ઉતરશે."

"અને મને તદન ખાતરી છે કે તે જરૂર ના કહેશે!" તેણીએ દિલગીરીથી કહ્યું; "મને એવો વહેમ છે!"

"મને એ વહેમનું નિવારણ કરવા દે!" તેણે કહ્યું, અને તેણીનો ખુબસુરત મુખડો કીસીઓ અને પ્યારના મીઠા શબ્દોથી ભરી મૂકયો. "વ્હેમને ટાળવાની આ એક એજમતી દવા છે!" તેણે તે મધૂરીના ચ્હેરા પર હાસ્ય પ્રકટી રહેલું જોઇ પ્યારથી કહ્યું: "બીજો કંઇ વહેમ છે? એવી દવા કરવાનું મને ઘણું પસંદ છે."

તેણી ખુશમિઝાઝનું હસી.

"પણ લીઑ," તેણી બોલી, "જો માહરા પપા ના પાડશે તો આપણે એકમેકને મળી શકીશું નહી!"

"માહરી મધુરી! જો બળતા પહાડોની એક હાર બી આપણી વચ્ચે આવશે તો તે હું કુદાવી આવશ! કોઇ ચીઝ મને તાહરાથી દુર કરી શકશે કે રાખશે નહી. તને તે લાઇનો યાદ છે કે જે તેં તે રાત્રે પેલાં પૂરાણાં બૅલેડમાં ગાઇ હતી અને મેં એલનવૉટરનાં આબ ઉપરથી સાંભળી હતી!"

"મને યાદ નથી!" તે બોલી.

"મને યાદ છે, અને જો તું ધારે છે તેવું પરિણામ આવે તો તે લીટીઓ આપણને કેવી આબાદ લાગુ પડે એમ ધારી મેં ગોખી રાખી છે.

મુજ પિતાએ કીધી છે ઓરડામાં કેદ,
ને ચાવી છે તેની મુજ માતા સમિપ,
પણ તાળાં ને દિવાલ ન રાખશે કંઇ ભેદ,
સાચા મુજ પ્યારાથી છુટી હરગીઝ!

માટે મને બોલવા દે—ફિકર નિવારી દે! આ આખી અવનીમાં એવી કોઇ જગ્યા નથી કે જ્યાં તને સાંતશે તો હું તે ન શોધી કાઢી શકીશ, યા એવી કોઇ શકિત નથી કે જે મને તું વ્હાલીને મળતાં અટકાવી શકશે!"

પ્રકરણ ૭.

કદિ એટલુ બધું ઘાસ ઉગ્યું ન હશે: કદિ અનાજના છોડો એટલા ઉંચા, સીધા અને ચળકતા થવા પામ્યા ન હશે: કદિ બાજરી તડકાનાં તેજસ્વિ પ્રકાશમાં એટલી હસી રહી ન હશે. તે દળણુ દળનાર પોતાની આજુબાજુની કુદ્રતની એ બધી રળ્યામણી હરિયાળી જોઈ પોતાનાં મન સાથ અણહદ રાજી થતો હસ્યો. બધું તેની મરજી મુજબ હતું; પાક પુષ્કળ ઉત્પન્ન થયો હતો એટલે કમાણી વધી હતી. તેનાં એકઠાં થતાં

દ્રવ્યમાં નવો ઉમેરો કર- નાર હતી. તે દોલત કે જે તે પોતાની એક પુરી પુત્રી કે જે તેની જીંદગીની મગરૂરી હતી તેને માટે એકઠી થતી હતી.

તે મીલર સંતોષી હતોઃ બધું તેની મરજી મુજબ થતું હતું. તે વાઇનનું ગ્લાસ 'સીપ' કરતો પોતાના ઘરના બગીચામાં નિરાંત કરતો બેઠો હતો. તે પોતાને નસીબદાર સમજતો હતો કેમકે તેની પ્રિય પુત્રીને રીતમાં આપવાની દોલત કેટલી બધી રોજ–બ–રોજ વધતી જતી હતી! તે દરેક રીતે સંતોષી હતો. તે પુત્રી બી ખુબસુરતીનો એક નકશ હતી. તેણે તેણીને એક લેડીને લાયકની વિદ્યા ભણાવી હતી અને વળી ભવિષ્યમાં તેણી માટે એક મોટી દોલત તે મૂકી જનાર હતો. તે તેણીને એક અંગ્રેજ ગૃહસ્થ સાથ વરાવવા ચાહતો હતો. તેની જીંદગીની એ એક સર્વોત્તમ ઉમેદ હતી. ગઇ કાલેજ માર્કંડયુક ગ્રેનજનો ધનાઢ્ય સ્કવાયર બેસ્લી તેને મળ્યો હતો અને તેણે લીમાની ખુબસુરતીની તારીફપર તારીફ કરતાં કહયું હતું કે આખાં ઇંગ્લંડમાં તેના જેવી વ્હેરેનમુન છોકરી બીજી જવલેજ હશે.

"એવોજ કોઇ ધનાઢ્ય અંગ્રેજ ગૃહસ્થ એને જોશે–એની સાથ પ્યારમાં પડશે અને એને જીતશે. કદાચ સ્કવાયર બેસ્લીજ એના હાથનો ઉમેદવાર થશે અને ખચ્ચીત તે માહરી વ્હાલી દીકરી માટે એક અહોભાગ્યભર્યું સારું ગણાશે. સ્કવાયર જેવા એક મ્હોટા માણસની મહેરદાર બનવું અને ગ્રેનજના આલિશાન મહેલમાં રાજ કરતી રાણી થવું એ કંઇ જેવાં તેવાં સુભાગ્યનાં ચિન્હો નથી. અને માહરી લાડકી બી ક્યાં કોઇને ત્યાં ખાલી હાથે જનાર છે?"

તેના વિચારોમાં ખલલ પડી. લીઓ ડસોલડાના ત્યાં આવી લાગ્યો.

"મી૦ ડરવન્ટ, હું તમારી સાથ એક અગત્યની ગુફ્તેગો કરવા આવ્યો છું!" તેણે સલામ કર્યા બાદ કહયું. જોન ડરવન્ટના કપાલ ઉપર કચવાટ અને ગુસ્સાનો ચીલ્લો ચઢી આવ્યો. તેને તેના ખુશ ખ્યાલોમાં ખલલ થતાં કચવાટ ઉપજ્યો. તે તેની સાથ વાત કરવાને ના પાડવા જતો હતો પણ તેના નરમાશભર્યા મુખડા ઉપર નજર કરતાંજ તેનો તે નિશ્ચય અલોપ થઇ ગયો.

"તમો મને કંઇ કહેવા માંગો છો, કહો?" તેણે કંઇક કડક સાદે કહ્યું.

લીઓાં તે પરવાનગી સાંભળી શું બોલવું તેનાં વમાસણમાં પડયો. તે વાત કરવા તો ચાલી ચલાવીને આવ્યો હતો પણ હવે તે કરડા દેખાવના અંગ્રેજની સન્મુખ આવ્યા પછી કેમ વાત છેડવી તે તેને સમજ પડયું નહી. નહી કે તે બીધોઃ તે જ્યારે આવ્યો ત્યારે એવા ખ્યાલથી અચકાયો હતો કે મહાન સોલ્ડાનાના ખાન્દાનના તેના આગલા ન્યાગાનો કદિ બી એવી રીતે પોતાની ટોપી ઉતારી પોતાની માશુકના હાથની આજીજીભરી માગણી કરતા તે માશુકના પિતા આગળ ગયા ન હશે.—અને તે કેમ જાય? પણ પછી લીમા અને તેના પ્યાર માટે કંઇ પણ કરવાના તેના નિશ્ચયે તેને અત્રે આણ્યો, અને હવે તે ગુંચવાયો. તે કેમ તે પિતાને કહે–કેવી રીતે તેને સમજાવે કે તે તેની પરિસુરત પુત્રીને તમામ જાનો-જીગરથી ચાહતો હતો, બલ્કે પુજતો હતો. તે હિચકારો ન હતો. જો હાથમાં નાગી તલવારો સાથ તેની સામે દુસ્મનના સૈનીકો ધસી આવ્યા હતે તો વગર હથ્યારે પણ તે તેઓની સામે બહાદુરીથી થતે, પણ આ કડક દેખાવના બ્રિટિશ મીલર આગળ તે ચુપ બેઠો. કેમ વાત શુરૂ કરવી તે તેને સમજાયું નહી.

"તમે કંઇ મને કહેવા માગોછોની?" તે મીલરે પુછયું.

"હા, પણ માહરી જીંદગીમાં આ પહેલીજવાર હું હિચકારો હોવું એમ મને ભાસ થાય છે!" લીઓાંએ કહ્યું.

જોન ડરવન્ટ તે સાંભળી તેની તરફ અજાયબીથી જોઇ રહ્યો.

"હું એમ સમજી દિલગીર છું: તમો જે કહેવા આવ્યા છો તે માટે એ સારૂં સુચવતું નથી. હૃદયની લાગણીઓ આપણ સર્વને હિચકારા બનાવે છે."

"માહરા બાબમાં હૃદયની લાગણી નથી પણ પ્યાર છે!" તેણે કહયું: "હું તમને થોડાજ શબ્દોમાં કહીશ. હું તમારી દિકરીને ચાહું છું: માહરા જીગરના સઘળા જોશથી, હું તેને ચાહું છું અને તેને માહરી પરણેતર થવાની રજા બક્ષવાની તમારી બહાલી મેળવવા હું અત્રે આવ્યો છું."

ગભીર ચુપકીદી ત્યાં વ્યાપી રહીઃ તે શબ્દો હવામાં આખર થઇ ગયાઃ ફરક ફકત તે મીલરનાં મુખમુદ્રા ઉપર થયોઃ તેનો કરડો રતાશવાળો મુખડો ફિક્કો ઝનુની થયો.

"હું તેણીને ચાહું છું!" તેણે જારી રાખ્યું; "કદિકોઇ ચાહી શકે નહીં એવા પ્રબળ પ્યારથી હું તેને ચાહું છું: તેણી માહરે મનશે સ્વર્ગની

અપ્સરા સમાન છે!" અણુહદ ગુસ્સાની એક ધ્રુજારી તે મીલરના અંગમાંથી પસાર થઈ ગઇ તે જો લીઓએ જોઇ હતે તો તે કદાપિ સમજી જતે—અચકી જતે. પણ તે તેણે જોઇ નહી. તે પોતાના દીલનો ઉભરો ખાલી કરવામાં એટલો મશગુલ હતો કે તે મિલરમાં થતો ફેરફાર તે જોઇ શકયો નહી.

"તેણીને મને સોંપો!" તેણે આજીજી કરી, "અને હું તેને જીંદગીવેર ચાહવશ ને સાચવશઃ હું તેણી માટે મહેનત કરશ અને તેણીને સૃષ્ટિમાં સર્વેથી સુખી પરણેતર બનાવશ."

ફરી ચુપકીદી ફેલાઇ. તે મીલરનો ગુસ્સો બેઅંદાઝ વધ્યો જતો હતો.

"હું જાણું છું કે હું જોઇએ તે કરતાં જાસ્તી માગું છું: હું તમારા દુન્યવી સર્વથી મોટા અને પ્યારા ખઝાનાની યાચના કરૂં છું!"

તે એક શુરવીર જવાન હતો છતાં જ્યારે તે મીલરનો અતિ ગુસ્સાભર્યો ચ્હેરો તેની ભણી ઉંચકાયો અને તેનો કરડો અવાજ ગગડાટ પેરે બહાર પડયો ત્યારે તે ચોંકીને પાછળ હઠયો.

"હસ! જો તમને તમારી જીંદગીની કદર હોય તો એક બોલ બી વધુ ન બોલશો! અણુહદ ગુસ્સા વખ્તે હું માહરી ઉપરનો કાબુ સાચવી શકતો નથી. હું ખુન બી કદાચ કરી દેવું!"

"ખુન!!" તે હરણફાડ થયલો આશક પોકાર્યો.—"ખચ્ચીત! તમે સમજેલા લાગતા નથી!"

"હું બધું સમજી ચુકો છું!" તેણે પાછી બરાડ મારી "તમે માહરી દીકરીના હાથની માગણી કરવાની હામ ભીડો છો?"

"તેણી તરફના માહરા બળવાન પ્યારની રૂએ હિમ્મત કરૂં છું! હું તેણીને ચાહું છું; માહરો પ્યાર માહરૂં—જો તમને બહાણાની ગરજ હોય તો—માહરૂં બહાણું છે!"

તે મીલરના ચ્હેરા અને તેના ટાઇટ મુઠી વાળેલા હાથો ઉપરની નસો ફુલી આવી.

"હું મોહરી ઉપર ઘણી મુસિબતથી કાબુ રાખી રહયો છું!" તેણે બાંગ મારી, "પણ મને ફિકર છે કે——"

"માહરી સાથ ઇન્સાફથી વર્તો!" લીઓએ કહ્યું; "મેં તમારૂં કાંઇ નુકસાન કર્યું નથી; તમને કાંઇ ઇજા કરી નથી; મેં તમારી સુંદર દીકરીના પગ આગળ માહરૂં પ્રમાણિકઅને તેણી માટેના મ્હોટા પ્યારથી પ્રજળતું જીગર મેલ્યું છે તે કંઇ ખોટું નથી!"

"નહી! તે ખોટું નથી!" તેણે ગુસ્સાથી ધ્રુજતાં કહ્યું: "તે ખોટું તો નથી, પણ તમારે તેણી તરફ નજર ઉઠાવી જોવું બી જોઇતું ન હતું, તો બી તમો કહો છો તે મને મંજુર છે કે તે ખોટું નથી. હું ધીરજ ધરીશ, શાંત થઇશ; તમે માહરી છોકરીના હાથની માગણી કરોછો? માહરો જવાબ 'ના' માં છે! એક વેળા નહી, એક હઝાર વેળા 'ના' માં છે! માહરી દિકરી કદિ તમારી પરણેતર થઇ શકશે નહી. માહરો આ વિચાર સહજ પણ ફરનાર નથી! 'ના' સિવાય માહરી કને બીજો જવાબ નથી! તમને જવાબ મળી ચુકો છે— હવે જાવો!"

"મને જાસ્તી કહેવાનો હક્ક છે," તેણે કરગરીને કહ્યું; "તમે મને કાં નિરાશ પાછો ફેરવો છો? તમારી નાપસન્દગીનો સબબ સમજાવશો? તમારી દીકરીને હું ચાહું છું અને તે મને ચાહે છે-પછી તમને વાંધો શું છે?"

"તે—શું!?" તે મોલરે બરાડ મારી.

"તે મને ચાહે છે!" લીઓ બોલ્યો. "તેથી કારણ જાણવાનો મને હક્ક છે! તમારી દીકરી હું જેટલી તેણીને ચાહું છું તેટલોજ મને તે ચાહે છે!"

"માહરી દીકરી તમને ચાહે છે?" તેણે બાંગ મારી,—"હું તે માનવા ના પાડું છું? તે બનવાકાળ બીલકુલ નથી!"

"તે તમામ સાચું છે!—હું તેણીને ચાહું છું અને તેણી મને ચાહે છે! તમને તેણીને મને સોંપવામાં હરકત શું છે?"

"તેણીને એક પેંની વિનાના રખડતા ફ્રેંચમૅનને સોંપું?-નહી, મેં તેને એક લેડીને છાજતી તાલીમ આવા ફેજ માટે આપાવી નથી! હું તેણીને ચાહું છું—તેણી માહરી જીંદગીની ઉમીદ છે, પણ તેણી તમને—એક ફ્રેંચમૅનને પરણે તે કરતાં હું તેણીને મૂએલી જોવા—આ એલનવૉટરમાં હુબી જઇ મરી જતી જોવા બી તૈયાર છું!!"

"—પણ કાંય ?" લીઓંએ પુછયું: "કંઇ કારણ ?"

"પહેલું કારણ એ કે તમે ફ્રેંચમેન છો અને માહરી લાડકી દીકરી કદી એક ડેનસીંગ માસ્તર—એક વિદેશી સાથે પરણશે નહી! જ્યારે પણ તે વરસે ત્યારે તેણીનો ભરથાર એક શુધ્ધો અંગ્રેજ હોવો જોઇશે!"

"હું એક ઇંગલીશમેન જેટલોજ જોરાવર ને સદગુણ સંપુર્ણ છું!" લીઓં ડ સોલ્ડાનાએ કહયું.

"તેનું કંઇ કામ નથી; માહરી દીકરી એક પ્રમાણિક અંગ્રેજ બચ્ચાનેજ પરણશે—એક ફ્રેંચમેનને કદિ બી નહી! પછી ભલે તે એક રાજો બી કાંય નહી હોય!"

"હું એક રાજો તો નથી," લીઓંએ કહયું, "પણ તાજદારોનાં જેવાંજ આલી ખાનદાનનો હું એક નબીરો છું."

"શું?" જોન ડરવેન્ટે તે સમજી છેડાઇને કહયું.

"એ ખરૂં છે! માહરૂં કુટુમ્બ ફ્રાંસમાં બહુ જુનું છે: માહરા વડવાઓ ધાર્મિક યુધ્ધોમાં બહુ શુરાતનથી લડેલા છે! હું ગરીબ છુ તેથી તમો મને ધિક્કારો છો, પણ ગમે એવો મુફલેસ છતાં તમારી દીકરીના હાથનો ઉમેદવાર હું—કોંટ ડ સોલ્ડાના છું!"

"એક પેની વગરનો કાઉન્ટ ?" તે મીલર બખાળ્યો: "તમારે માટેનાં માહરાં તમામ માનનો નાશ એ તમારા છેલ્લા ખુલાસાથી થઇ ગયો છે! હું દરેક વિદેશીઓને ધિક્કારૂં છું—હું ખેતાબવાળાઓનો શત્રુ છું!—ખેતાબનુ પૂછડુ ધરાવતો શખ્સ માહરે મનથી જ્યાદા તિરસ્કારને પાત્ર છે: એ માહરૂં મત ઘણુંજ દૃઢ છે! શું તમે એમ વિચારો છો કે તમારાં ખાલી ખેતાબનાં જુઠાં ખોખાંથી હું અંજાવશ—ખુશી થવશ ? કાઉન્ટ કે નહી કાઉન્ટ—તમે ફ્રેંચમેન છો એજ માહરી 'ના'નો સબળ સબબ છે! હું માહરી દીકરીનો હાથ તમારા કરતાં માહરે ત્યાં નીચમાં નીચ કામ કરતા એક નજીવા ઇંગ્લીશ નોકરને આપવા ખુશી છું! મને સમજી લેવ—તમે ગરીબ છો અને માહરી ખુબસુરત લીમા નથી: શું તમે એમ સમજો છો કે ગરીબાઇના બુરા હાદેસા ઉઠાવવા મેં તેણીને એવી ઉંચી કેળવણી આપી છે ? તેણીના જુવાન નાજુક કરો કદિ સખ્ત કામ

કરવા સરજાયલા નથી; તેણી એક તવંગર ગૃહસ્થનેજ પરણશે! મેં તેણી માટે એક દોલત એકઠી કરી છે: તેણી તમારે માટે નથીઃ જાવ!"

પણ લીઓં ડ સોલ્ડાના પત્થર થઇને ઉભો. તે શબ્દોનો ઘાય સમી જવા છતાં તે ત્યાંજ ઉભો.

પ્રકરણ ૮.

પોતાના બોલવાની કઇ પણ અસર તે જર્વોન ફ્રેંચમેન ઉપર ન થયલી જોઇ તે મીલરે તે શબ્દો તેને પુનઃ કહી સંભળાવ્યા, પણ તે તો સ્તંભ થઇને ત્યાંજ ઉભો રહયો.

"તમે ઇન્સાફ કરોઃ વહેમને શું કામ વાજબી વિચારો છો? મને ઇન્સાફ આપો."

"હું ઇન્સાફી કરતાં જાસ્તી સારી રીતે વર્તુ છું!" તે મીલર બોલ્યો "મેં માહરી છોકરીને ઉંચી કેળવણી આપી—તેણી માટે સખ્ત મહેનત કરી એક મ્હોટી દોલત ભેગી કરી તે કંઈ તમારા જેવા પેની વિનાના, ઘરબારના આધાર વગરના, કે ભવિષ્યની કોઇપણ આશાથી મૂકત એવા વિદેશી સાથ તેને પરણાવવા નથી!"

"હું ઘર માંડીશઃ મને ભવિષ્યમાં વધવાની આશા છે!" તેણે ગંભીરાઇથી કહયુંઃ "મને એક થોડીક પળ ધીરજથી સમજો. તમે મને તેણીને સોંપશો તો હું એક મઝાનું ઘેર તેણી માટે માંડશ! લીનની નજદીક એક મઝાનું ન્હાનું કોટેજ છે—તેણીને પસંદ પડે તેવું–ઝાડોની ઘટાઓમાં આવેલું–તે હું લેવશ, તેને આરાસ્તા કરશ. હું મહેનત કરશ–એવી મહેનત કે જેવી કોઇ મર્દે કદિ કીધી ન હશે! ફકત મને સોંપો, અને હમે તવંગર થઇશું કેમકે અમો સુખી રહીશું!"

તે મીલરના ચ્હેરા ઉપરની ધિકકારની લાગણી વધતી કઠણ થઇ.

"નહી!" તે બોલ્યોઃ "તે બનશે નહી. તમારી કોઇપણ આજીજી ફાવશે નહી; માહરી પુત્રી તમારી પરણેતર કદિ થશે નહીઃ મને એ વિષે ફરી કહેતા બી ના–એ બનશેજ નહી!

તે જુવાન આશકે ગુમાનીથી પોતાનું સર ફડકાવીને ઉંચું કર્યું.

"હું નથી સમજી શકતો કે તમારા એવા એક વાહિઆત ધખારાને લીધે તમે તમારી છોકરીની જીંદગી દુઃખી કાં કરો છો? તમને તેમ કરવાનો હક શું છે?–પછી તે તમારી છોકરી હોય તો શું થયું?"

"માહરી કાંઇપણ ચીઝ માટે મને ગમે તે કરવાનો સંપુણ અખત્યાર છે!" તેણે જીદ્દી બની કહ્યું.

"નહી! તમારૂં હોય તેથી કંઇ તમે તેને દુઃખી ન કરી શકો: તમને તેમ કરવાનો કોઇજ અધિકાર નથી!"

"બસ ખામુશ! હવે મેં ઘણું સમજ્યું: આ પળથીજ તમે માહરી દીકરીનો ખ્યાલ છોડી દેજો ને માહરાં ઘર નઝદીક આવશો મા! હવે જાવ, તમારો સુરત હું ફરીથી જોવા ચાહતો નથી!

"તમારી આ વર્તણુકથી તમારી દીકરીને કેવું દુઃખ થશે તેનો તમને કંઇ ખ્યાલ હોય એમ લાગતું નથી!" લીઓંએ કડવાસથી કહ્યું.

"હું ધારૂં છું તેવી સહનશિળતાવાળી જો તે હશે તો તેણીને કંઇ દુઃખ ન થશે! તમે અત્રે એ મૂર્ખાઇભરી માગણી કરવા આવ્યા છો તે તેણી છે કે?"

"હા!" તેણે ટુંકમાં કહ્યું.

"હું માનતો નથી!" જૉન ડરવન્ટ ઝનુનથી બખાળ્યો. "તેણી મને બરાબર પીછાણે છે. માહરા વિચારો ને મનોથી તેણી સારી રવેશે વાકેફ છે: તેણી એ તો જાણતીજ હશે કે ખાલી ખેતાબનું ખોખું ધરાવનારા એક પેની વિનાના વિદેશીને હું તેણી સાથ કદિ પરણવા ન દેવશ! હવે ખુદાને ખાતર તમે જાવ—જઇને, પોર્વાં શીખવો—પ્યારફ્યારનાં ઘેલાં ચેડાંથી હાથ ઉઠાવો! જો તમે જવા નથી માગતા તો હું જાવું છું: માહરી પાછળ આવવાની હિંમત કરતા ના— ગુડ નાઇટ!"

એક શબ્દ વધૂ બોલવા વગર તે મીસર ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો. લીઓં નિરાશા, ખીજવાટ અને દુઃખથી ઉછળતી છાતી સાથ ત્યાંજ ઉભો. તેનું જીગર તેની 'ના'થી સખ્ત ઘવાયું હતું. ને હદ વિનાનો ક્રોધે ભરાયો હતો. આ ઇંગ્લીશ દળણું દળનારે તેની જાતિને, તેના ખેતાબને, તેના ખાન્દાનને તુચ્છકારથી હસી કાઢયું હતું અને પોતાની પુત્રીને તેની સાથ વરાવા સાફ

ના પાડી હતી! એ ખચ્ચીતજ તેના નેઆગાનોને એવી છકકડ—એવી હડધુત કદિ મળી ન હશે! સૅાલ્ડાનાના આગલા નબીરાઓ પોતાની માશુકના હાથની માગણી કરતાં જ્યારે પણ ગયા હશે ત્યારે તે માન સાથજ મંજુર થઇ હશે.

"હું તેણીને મેળવશ!"-તે બબડયો. "તેણી મને ચાહે છે અને હું તેણીને મેળવશ! કંઇ બી કરીને-ગમે એ છતાં મેળવશ!" અને તેણે પેલાં બેલેડની નીચલી લીટીઓ લલકારી:

મુજ પિતાએ કીધી છે ઓરડામાં કેદ,
ને ચાવી છે તેની મુજ માતા સમિપ;
પણ તાળાં ને દિવાલ ન રાખશે કંઇ ભેદ,
સાચા મુજ પ્યારાથી છુટી હરગીઝ!

કોઇ ચીઝ મને અટકાવી શકશે નહી—હરેક મુસિબતો છતાં હું તેણીને છતશઃ વચમાં ગાડા પહાડો કાં ન પડે—ભલે! ગમે તે કાં ન વચમાં આવે તો તેની સાથ બી ટકકર ઝીલી હું તેને મેળવશ."

તે તે સાંજે લીમાને મળવાની ઉમેદમાં ફોકટમાંજ એલનવૅાટરના કિનારા ઉપર ફર્યા કર્યો પણ તેણી આવી નહી. અને રાત પડી, ચોપાસ અંધકાર ફેલાઇ ગયો અને તેણે એક બોટમાં સવાર થઇ પેલી માનીતી બારી તરફ ઝોકાવ્યું. ત્યાં પણ તેને નિરાશીજ મળીઃ બારી બંધ હતી, અંદર બત્તીએ ન હતી કે ન હતો સંભળાતો સંગીતનો સરોદ; સઘળું ચુપચાપ ગમગીર શાન્ત હતું!

જોન ડરવન્ટનાં ન્હાના કુટુમ્બમાં આ પહેલીજવાર મિનાકેશો થયો. તે અપાર ગુસ્સે થયલો અને અસંતોષી બનેલો ઘરમાં ગયો. તેને માટે તે અતિ પજવનાર અને દુઃખદ હતું. 'અગર' તેનો એકાદ નફર લીમાને ચાહતાં શીખ્યો હતે અને તેણીના હાથની યાચના કરતો તેની પાસ આવ્યો હતે તો તેથી તે હમણા કરતાં અર્ધો બી ગુસ્સે ભાગ્યેજ થયો હતે. એક પેની વિનાનો ફ્રેંચમેન—એક નિશાળનો શિક્ષક—એક પેનીની પણ કિંમત ન આંકી શકાય એવો કુટુમ્બી એલ્કાબ ધરાવતો મરદ—ઓ! એ કરતાં બીજું ખરાબ તે મિસ્તરને મનસે કંઇએ ન હતું. અને વળી તે એમ કેહે કે ખુબસુરત લીમા તેને ચાહતી હતી? ઓ એ તો હદની બી હદ થઇઃ તે ખ્યાલથી તે જાસ્તી ને જાસ્તી ક્રોધે ભરાયો. જો સ્કવાયરે

મેસ્રી એ વાત જાણે તો શું વિચારે—શું કહે? લીનની લલના એક પેની વિનાના ઘરબાર વગરના રખડતા નિશાળના શિક્ષકને પરણે કે જેણીને એક લેડીને બરની કેળવણી તેણે કંઇએક કષ્ટ ખેંચી અપાવી હતી અને પેટે પાટા બાંધી રાતદિસ વર્ષો સુધી સખ્ત મજુરી કરી તેણીનાં લગ્નની રીત સારૂ એક દોલત એકઠી કરી હતી.

જોન ડરવન્ટ પોતાના કપાળ ઉપર ગુસ્સાના ભારી ચીલ્લા સાથ ને પહેલીજ વાર તે ન્હાના રૂમમાં ગયો. તેની ગહેરદાર અને બેટી ત્યાં બેઠાં હતાં. તે રૂમની બારી બહાર બાગમાં ઉઘડતી હતી અને લીમા તે બારી બહાર આતુરતાથી ડોકાવતી હતી. વ્હાલો લીઓ હમેશ મુજબ આજે નઝરે કેમ ન આવ્યો હતો તે માટે તે અંદેશામાં હતી.

"હેલન!" તે મિસરે જતાં સાથ કરડા અવાજે પોકાર્યું: "હું તાહરી સાથ વાત કરવા માગું છું!" તેના કરડા સાદથી લીમા ચમકી. હેલન ઉઠીને તેની આગળ બેઠી.

"હું તમને બેહુને કંઇ કહેવા માંગુ છું!" તેણે કહ્યું: "હું ખીજવાયલો ને ગુસ્સે છું પણ તમારી સાથ વાત કરતાં હું શાંતિ જાળવશ. હેલન, લીમા માહરી વ્હાલી, પેલો અહીં ધક્કા ખાય છે તે ફ્રેંચમેને તાહરા હાથની લગ્ન સારૂ માગણી કરવાની ગુસ્તાખી કરી છે!"

"ઓ પપા!" લીમાએ પોતાનો રતાશપર ચઢેલો મુખડો બે હાથે ઢાંકી દઇ ચીસ પાડી.

"તું માની શકે છે?" તેણે ગુસ્સાથી ધ્રુજતા સાદે કહ્યું; "એક શિક્ષક— એક ફ્રેંચમેન—એક પેની વિનાનો ભુખિખારડો ને એક ખાલી ખેતાબનો દંભ ધરાવનારો ઢોંગી– ઓ મારી વ્હાલી લીમા!"—તેણે એકાએક પોતાનો સાદ નમ્ર કરી લીમાને ગોદમાં ખેંચી જોશથી દાબતાં કહ્યું: "મેં તને એક લેડીને છાજતી કેળવણી એ માટે અપાવી નથી! મેં તેને ના પાડી દીધી છે ને અત્રે ફરી ન આવવા ફરમાવ્યું છે."

તે સમજી એક ધીમી દુઃખી બુમ લીમાના હોઠો વાટેથી બહાર આવી, પણ જોન ડરવન્ટ પોતાના વિચારોના ઉશ્કેરાતમાં તે સમજી શકયો નહી.

"એ વાહીઆત વાત કદિ બનશે નહી! મેં તેને મોટી હડધુત સાથ હરફાટી કાઢયો છે!"

તમામ, ફિક્કે ચ્હેરે ને દયાના સાદે લીમા બોલીઃ "પપા! એમ ન કહો! એમ કરી તમે મને જીવતી મારી નાખશો કેમકે હું તેને ચાહું છું!"

તેણે ઝનુનથી તેણીને પોતાની છાતી સરસી ભેંશમાં ચાંપી.

"નહી! માહરા પ્રાણ તું મરી જશે નહી પણ તેને જલ્દીજ ભુલી જશે. તેને તો તાહરે માટે સ્હેજ પણ લાગણી નથી. લીમા! તાહરે માટે કોઇ અંગ્રીશ વર હું શોધશ."

તેણી ધ્રુજતી—ફિક્કી પડતી તેની બોહ્ઇંમાંથી પાછી હઠી.

"મને બીજો કોઇ જોઇતો નથી! પપા, તમે સમજી શકતા નથી? હું તેને ચાહુ છું. તે પેની વિનાનો ને મિત્રો વગરનો તેમજ આવારાવતન છે તેથી હું તેને ઝીઆદા ચાહું છું!!"

"તે દેશવટો સહેવે છે તેજ દેખાડે છે કે એની માતૃભૂમિ એને માટે કેવું બુરું મત ધરાવે છે!"

"નહી પપા! તમારૂં એ અનુમાન વાજબી નથીઃ તેની ગરીબાઇ અને દેશવટો તેની કમનસીબીનાં દૃષ્ટાંતો છેઃ તેના દુર્ગુણોનાં નથી!"

"તે જે હોય તે, ડીઅર!" તે મીસરે ચુકવ્યું: "આપણને તેનું કામ નથી. એનું પોતાનું બી આપણને કામ નથી!"

"પપા!" તેણી વચ્ચે બોલી, "તમે માહરી જીંદગીના ભાવિ પ્રકાશનો એમ નાશ ન કરશો. હું નહી ધારતી કે માહરી જીંદગીને અંધકારમય બનાવવાનો તમારો નિશ્ચય હોય. તમે માહરી તરફ અતિ માયાળુ હમેશના છો. એક બાપ એક બેટી તરફ રહે કે થાય તે કરતાં હઝારગણા ઝયાદા હેતવંતા તમે હતા. પપા! તમે માહરૂં જીગર તોડી નાખશો કે માહરી ઝીંદગી દુઃખી કરશો નહી! તમને યાદ છે કે જ્યારે હું ન્હાની હતી અને મને કોઇ ચીઝ જોઇતી હતી ત્યારે તમે હમેશ તમારી આગળ આવવા મને ફરમાવ્યું હતું. તમે મને કોઇ બી ચીઝની ના પાડતા ન હતા. માહરી ઝીંદગી દરમ્યાન કદિ તમે જાસ્તી અક્કા કે માયા રહીત બન્યા ન હતા, અને બચ્ચીત આજે બી થશોજ નહીં!"

"માહરી પ્યારી પુત્રી! માહરી નુરે નઝર, તાહરાં લાડકાં માંથાના એક પ્યારા બાલને બી ઇજા આવવા દેવા હું નારાઝ છું!" તે મીસરે કહ્યું; "તું ન્હાની છે–નાદાન છે–દુનિયાના વહેવારથી અજ્ઞાન છેઃ હું તાહરૂં ભલુંજ"

વાંચું છું. એક ખુબસુરત દેખાવ સિવાય કશી બી લાયકાત ,ન ધરાવના એક વિદેશી જવાનનાં ફરેબી ફંદામાં તને હું ફસી જવા દઈ શકતો નથી. તાહરે એમ કરવું ન જોઇએ. તુને એક લેડી માફક ઉછેરવામાં આવી છે; તાહરી રીત માટે એક મ્હોટી દોલત મેં બેશુમાર રંજ ખેંચી બેગી કરી છે: તાહરે એક અંગ્રેજ ગૃહસ્થને પરણીને સુખી થવાનું છે!"

"પપા!" તે મસુરીએ આંખમાં આંસુઓ સહિત વિનવ્યું. "માહરૂં જીગર ના તોડો! હું ચાહું છું તેજ મર્દને મને પરણવા દ્યો!"

"તું થોડાક સમયમાં સમજી શકશે. તાહરૂં જીગર કંઇ તુટવાનું નથી!" તેણે કડક માયાથી મગજાવ્યું. "તું તાહરી મા સાથ જોઇએ તો 'ચેન્જ' પર જા—તેથી તને ફાયદો થશે! તાહરા સુન્દર ચેહરા ઉપર અશ્રુઓ જોઇ મને તે કંગાળ ઉપર ધિક્કાર છુટે છે!" તેણે થોડોક ગર્મ થઇ જઇ કહ્યું.

તેણી વધતી દુઃખી બનેલી અને ફિક્કી પડેલી તેનાથી દુર હતી.

"ઓ! ખુદા ખાતર એવા નાકદર અને ભયંકર શબ્દોથી તેને ના સમ્બોધો!" તેણી રડતાં બોલી. પણ તે મીલરનો નિશ્ચય દૃઢ હતો.

"એનો અન્ત આવી જવોજ જોઇએ, લીમા! તાહરી જીંદગીને સુખમય બનાવવા તું કહેશે તે કરશ! માત્ર એટલુંજ નહી—મને સમજી લે! એ લગન માટે હું કદિ કબુલ થનાર નથી અને મેં તે જવાનને અત્રે આવવા સાફ મના ફરમાવી છે!—ખુબ સંભાળજે હેલન, માહરી વ્હાલી મહેરદાર ને લીમા માહરી પ્યારી પુત્રી! કે એ અત્રે ન આવે!"

"ઓ પપા! દયા કરો—માહરી પર દયા કરો!" તેણી રડતાં બોલી. "હું એ ખમી શકશ નહી!"

"લીમા! માહરી વ્હાલી બેટી! તાહરે એની ને માહરી વચ્ચે પસંદગી કરવાની છે!" તે મિલરે ઉશકેરાતા સાદે કહયું—"એની ને માહરી વચ્ચે! માહરી લાડકી દીકરી! હું તાહરો બાપ છું જે તને નાનો જીગરથી ચાહે છે, જેણે તને પાળી પોષી લાડમાં ઉછારી મોટી કરી છે-જેણે તાહરે માટે અથાક ઝેહમત ખેંચી તાહરૂં ભવિષ્યનું સુખ સાચવવા પોતાને પેટ પાટો વટીક બાંધ્યો હતો! મે તાહરેજ ખાતર એ શ્રમ ઉઠાવ્યો હતો અને તને માહરા પ્રાણથી પણ પ્યારી કરી મેલી હતી! આ જવાન કે જેને તું થોડાંજ અઠવાડયાં થયાં પિછાણતી થઇ છે તેને ખાતર શું તું મને છોડી જવા તૈયાર છે?"

"નહી !" તે તેને રડતી વહાલથી વળગી પડી બોલીઃ "ઓ નહી ! પપા, હું તમને કેમ છોડી જાવું ?"

"પણ માહરી વહાલી, જો તું જીદ કરે તો એજ એકલો રસ્તો છે. તાહરા આશકને ખાતર જોઇએ તો તાહરા બાપને તું તરછોડી દે !"

"ઓ પપા ડીઅર ! હું માહરૂં જીગર કેમ માહરે હાથેજ ચીરી મુકું ?"

"એક ભુલ કરી જીંદગીભર તેનો પસ્તાવો કરી રડવા કરતાં હમણાં થોડુંક રડી દીધેલું સારૂં છે !" તે મીલરે કહયું; "અહીં આવ હેલન ! એને દિલાસો દે--એને પટાવીને સમજાવ, પણ યાદ રાખજે કે માહરી ગેરહાજરી દરમ્યાનમાં તે જવાન અત્રે પાછો કદિ ન આવે !"

તે મધુરી મહિલા બેઅખત્યાર રડતી પોતાની માવિતરની ગોદમાં તુટી પડી! એક શબ્દ પણ વધુ બોલ્યા વિના તે મીલર તે રૂમ છોડી ગયો!

---:o:---

પ્રકરણ ૯.

---.o:---

પોતાની પુત્રી સાથ એકલી પડતાં થોડીંક પળો સુધી તે માતા કંઇ બોલી શકી નહી. તેણીએ તેનું સોનેરી વાળોવાળું માથું પ્યારથી પસવાર્યા કર્યું અને ત્યારબાદ તેણીનાં આંસુઓથી ભરાયલું મુખ ચુમ્યું.

"એટલી કલ ખાઇને ના રડ, લીમા ! મને બધું કહેઃ હું ઇચ્છું છું કે હું જાણવા પામી હતે, તો હું તને અટકાવતે, જો કે મને ડર તો હતોજ. શું તું તેને એટલો બધો ચાહે છે, પ્યારી દુખ્તર ?"

"મમા ! માહરાં જીગરનાં દરેક જોશથી હું તેને ચાહું છું !" લીમાએ રડતાં ને હાથ ખેંચતાં જવાબ વાળ્યો.

"પણ માહરી વહાલી ! તું એને એટલો થોડો ઓળખે છે કે એ ખરેખર તો તાહરે માટે અજાણ્યો જેવો છે!"

"નહી, મને એ અજાણ્યા જેવો કદી લાગો નથી.. મમા ! તમને સાચું કહું, તો તમે માહરી સાથ રોષ કરશો નહીની ?"

"નહી! હું એ માટે તાહરીપર ખફા થઇ શકીશ નહી!" તે માયાળુ ગાંવિતરે નરમીથી કહ્યું. તેણીને તે વેળા પોતાના બચપણની યાદ તાજી થઇ આવી કે જ્યારે તે ગીલરે તેને ચાહી હતી અને તે વેળાએ તેણી પોતાને દુનિયામાં સર્વથી સુખી છોકરી ધારતી હતી.

"મમા! તમને યાદ છે કે એક બપોરે મિસિસ ગ્રે આપણે ત્યાં આવ્યાં હતાં અને એને વિષે પહેલી વાત કહી હતી. મેં તેને તે અગાઉ જોયોએ ન હતો, પણ મેં મિસિસ ગ્રેના કહેવા ઉપર ઘણો ઘણો દર્યાફત કર્યા કીધો. તે કેટલો ખુબસુરત, માયાળુ ને શુરવીર હતો એ બધું મેં ત્યાર પછી સમજ્યાજ કર્યું. મને લાગ્યું કે તે સાધારણ મર્દોથી કોઇ જુદીજ પ્રકૃતિનો હોવો જોઇએ. જો કે મેં તેને જોયો ન હતો છતાં હું તેનો ખ્યાલ તો કર્યા ને કર્યાજ કરતી હતી!" તે ખુબસુરત મુખડો રૂપલું કહેતાં બધો કીરમજી થઇ આવ્યો અને તે પ્યારૂં માથું ઓશકથી ઝુકી પડયું. "હું જાણતી હતી કે એ માહરે માટે શરમાવા જેવુ હતું," તેણી બોલી, "પણ હું કંઇ બી કરી તેનો ખ્યાલ કરવાથી બાઝ આવી શકી નહી. પછી મેં તેને જોયો, તેની સાથ વાત કરી અને ત્યાર કેડે મેં તેના શિવાય બીજો કશો ખ્યાલજ ગોવા કર્યો નથી! હું તેને એટલો બધો ચાહું છું કે મને અજાયબી ઉત્પન્ન થાય છે કે માહરા જેવી હાલત બીજી છોકરીઓની થતી હશે કે?—હમે મલ્યાં અને ત્યાર પછી તો હું તેને વીસરી શકતીજ નથી! એ માહરી જીંદગીનો એક અંગ ભાગ હોય એવુંજ મને લાગે છે—કાંય, તે હું કહી શકતી નથીઃ દરેક દિશાએ—દરેક જગોએ હું તેનો ચ્હેરો નિરખતી થઇ છું. પછી હું સુતી હોવું, ફરતી હોવું, વિચાર કરતી હોવું કે સ્વપ્નું જોતી હોવું! હું તમને સવિસ્તાર કહી શકતી નથી, પણ તેના પ્યારે મને દિવાની કરી મેળી છે! તેનો પ્યાર માહરી રગેરગમાં ઉતરી ગયો છેઃ માહરી ચોપાસની દરેક ચીજમાં—ખુશનોમા તડકામાં, ખીલતાં ને પમરતાં ફુલોમાં, એલન વોટરના ચમકતાં સ્વચ્છ આબમાં વ્હીક ફેલાઇ રહેલો મને નજરે આવે છે! ભૂતકાળની માહરી જીંદગી મને કશાં કામની નહી વીટી હોય એમ લાગે છે. હું જાણું છું કે તે ખોટું—અજાણું છે. પણ મને એમજ લાગ્યા કરે છે કે તેને જોવા પછીથીજ માહરી ખરી જીંદગી શુરૂ થઇ છે! મમા, હું તેને કેમ છોડી દેવું? તે માહરાં જીગરને બે ટુકડામાં ચીરી નાંખવા બરાબર છે! એ માહરાથી નહી બનશે!"

"મારી વ્હાલી દીકરી! તારા પપાની મરજીને તારે શરણ થવું જ પડશે!"

"નહીં...નહીં! તેનો પ્યાર મારાં હૈયામાં જીવતો રાખીને હું જીવી શકીશ નહીં કે તેને તરછોડીને મારાં અંતરથી દૂર પણ કરી શકીશ નહીં: હું તેને મારી નાખી શકવાની નથી! મમા, હું તમને કહેવાનીજ હતી પણ હું બ્હીતી હતી; મેં વિચાર્યું કે તમે તેને જાસ્તી પિછાણતાં થાવ ત્યાં સુધી હું ખામોશી અખત્યાર કરશ તો તે ઠીક થઇ પડશે. તમારી સાથ જાસ્તી પરિચય પાડવા–તમારી નજરમાં પોતાની લાયકાતનો સારો છાપ બેસાડવા–તો અત્રે તે એટલો બધો આવતો હતો. મમા, તમે તો તેને પસંદ કરતાંજ હતાં. કોઇ બી જોય તો તેને ઝટ ગમી જાય એવો એ મારો વહાલો લીઓ છે!"

"મારી વ્હાલી લીમા! ત્યારે તો તારા પપાને, પણ એ ગમવો જોઇતો હતો." તે માયાળુ માવિનરે કહયું.

"મારી જીંદગીમાં એ કોઇથી દૂર કરી શકાશે નહીં!" તેણીએ જુસ્સાથી જારી રાખ્યું. "જો તે જાસ્તી કલાકો ગેરહાજર રહે છે તો મને સુર્યનો પ્રકાશ મંદ પડેલો લાગે છે—મિનિટો હું આંગળીઓ ઉપર ગણું છું; અને મમા ડીઅર, હું કેમ તેનો વિયોગ સહન કરી શકશ! હું જરૂર મરી જવશ!"

"તારે તેને એટલો બેઅંદાઝ ચ્હાવો જોઇતો ન હતો."

"એમાં મારો કસુર શું છે? પ્યાર નહીં બોલાવેલો અને મારાથી તમામ અજાણ મારામાં મજબુતાઇથી પેદા પડયો: એનું નામ જાણ્યું કે એને માટે કંઇ વધુ વિગતોથી હું માહેર થઇ તેં અગાઉ તો હું એને ચ્હાતાં શીખી હતી અને મારા અંતઃકાળ ટક હું એને ચાહતી રહીશ; મમા, તમે સમજી તો શકતાં હશો કેમકે તમે પપાને ચાહેલા હશે અને ચહાતાં હશો, તેનું નામ સમજી મારૂં હૃદય ઉછળે છે–તે મારી સાથ વાત કરે છે ત્યારે મારા હાથો ધ્રુજે છે–મારૂં મુખ બળે છે, અને મમા—" આંસુઓના નીકળી પડતા એક ધોધ સાથ તે બોલી!—"તમે શું જોઇ શકતાં નથી કે મારૂં જીગર મારૂં રહ્યું નથી: તે મારાંમાંથી નીકળી જઇ તેને વળગી બેઠું છે. તે હું પાછું લઇ શકું એમ નથી! મોહન માત્ર એકજ માર્ગ મારી નિરાશાના બાળમાં છે! મારે ખાતર પપાને કહો-સમજાવો!"

પણ હેલન ડરવન્ટ પોતાના પતિને લીમા કરતાં જાસ્તી અચ્છી કિસમે ઓળખતી હતી. તેણી જાણતી હતી કે જૉન ડરવન્ટ એક વિચાર દૃઢ કરી બેસે તો તે કશાંથી બી ફરે એમ હતુંજ નહી. તે તે ઘટનામાં પત્થર જેવો સંગદિલ અને સંગીન થઇ બેસ્તો હતો અને તેણી એ બી ખાતરીથી જાણતી હતી કે તે કદી બી પોતાની પુત્રીને એક ફ્રેંચમૅન સાથ વરવા દેનાર નથીજ. જો કે લીમા તેને જાનથી પણ અધિક પ્યારી હતી, પણ તે છતાં બી એક વિદેશીની મહેરદાર બનવા દેવા કરતાં તો તેને મૂવેલી જોવા રાજી થાય એવો જૉન ડરવન્ટ હતો તે તે માતા સારી રવેશે જાણતી હતી. તેણી પોતાની જુવાન રૂપસુંદર બેટી જે પોતાના તમામ જાનોજીગરથી પેલા ફ્રેંચ જુવાન ઉપર કુરબાન થઈ હતી તેને શું કહે—કેમ દિલાસો દે—કેમ સમજાવે?"

"માહરી તરફથી પપાને સમજાવો!" તેણી પાછું કરગરી બોલી. "હું જાણું છું કે હું ન્હાની છું—નાદાન છું પણ તમે એમ ધારવામાં તો ગંભીર ભૂલજ કરો છો કે હું તેને વિસરી જઇ શકશ. હું કોઇ બીજાને કદિ ચાહી શકશ નહિ! તે માહરો પહેલો, છેલ્લો તેમજ માત્ર એકલો વ્હાલો છે! એ મમા! પપાને એમ સમજાવો—માહરી હાલતથી તેને વાકેફ કરો!"

"હું માહરી બનતી કોશેશ કરશ!" તે માએ કહયું. "હવે તું જરા આસાયશ લે!"

"તમે મને દિલાસો દેતાં નથી, મમા! શું સધ્યારાના શબ્દો તમારી કને માહરે માટે ફાજલ નથી? ઓ હું શું કરશ?—તે મને કાલે આવી ન મળશે તો હું શું કરશ?—કેમ જીવશ?"

"ધીરજ ધર, માહરી, મધુરી! સબુરી દરેક ચીઝને પોતાની ગુલામ બનાવે છે."

"પણ ધીરજ જો પપા બજીદ બન્યા તો માહરા પ્યારાને તો મેળવી આપશે નહીની?" તેણી બોલી, "ઓ મમા! હું આખી રાત એક જરા પણ ઉંઘી શકશ નહી—હું જાગતી અને રડતી આખી રાત કાઢશ! ગઇ રાત મેં તેવી કાઢી ન હતી—કાલે તો હું સુખના સ્વપ્ના જોતી હતી; જાણે તેની પાસેજ હતી એમ માની મલકાતી હતી! મમા, એ બધા અંધારા કલાકો કેમ ગુજરશે?—અને આવતી કાલે તે ન આવે તો?—હું નહી જાણુતી હતી કે પપા એટલા રાક્ષસી હૃદયના થશે!"

"તે તાહરૂં ભલુંજ વિચારીને આમ કરે છે." તે આતુર માતાએ સમજાવ્યું.

"માહરૂં દિલ તોડી નાખવામાં શું ભલું એવણ વિચારતા હશે? પપા પૈસાની કિમત તેની કિમત કરતાં પણ દશગણી વધારે આંકે છે. માહરા હાથનો ઉમેદવાર એક ગ્રહસ્થ—એક ઉમરાવ છે–પણ તેની પાસે પૈસા નથી તેથી પપા તેને તુચ્છકારે છે! શું તેવણ સમજતા નથી કે પૈસા સુખ કે પ્યાર ખરીદી શકવાની શકિત ધરાવતા નથી!"

"પૈસાનોજ કંઇ ખાલી પ્રશ્ન નથી!" મિસિસ ડરવન્ટે વચમાં પડી કહ્યું. "તું જાણે છે તો ખરી કે પપાને વિદેશીઓ માટે ધિક્કાર છે અને ખાસ કરી ફ્રેંચમેનો માટે! લીમા, તાહરા પપાએ તાહરે ખાતર કેવાં કષ્ટો વેઠયાં છે તે તો તને ખબર છે. પોતાની મોજશોખ બાળી મુકી તેવણે તાહરી રીતને સારૂ એક દોલત એકઠી કરી છે—ફક્ત એવાજ એક પૂરા ખ્યાલથી કે તું કોઇ એવાજ પૈસાપાત્ર અંગ્રેજ ગૃહસ્થનેજ પરણે અને સુખી થાય! તેવણની એ વરસોની મોટી ને માનીતી ઉમિદ ઉપર તાહરા આ નવા નીકળી આવેલા ફ્રેંચ ઉમેદવારથી કેવો કાતિલ અને ન તામોશ થઇ શકે એવો ફટકો પડયો છે તે શું તું કલ્પિ શકતી નથી?"

"પણ મમા, માહરી નિરાશી—માહરી નાઉમેદી તો તેથી બી જાસેમ છે? પપા પોતાનો ગમ—નિરાશા વિસરી જઈ શકશે—મને સુખી જોઇ પોતે સુખી થશે, કે જ્યારે હું તો—ઓ તેવણ એટલા બધા કર્પિણ કેમ થઇ શકતા હશે?" તે પોતાની માતાના પગ આગળ પડી રડવા લાગી. તેણીનું અસહ્ય દુઃખ જોઇ તે ભલી માતાને પણ અતિ લાગી આવ્યું.

"શાન્ત થા, માહરી બ્હાલી!" તેણી પટાવતાં બોલી.

"ઓ મમા!" તે પ્યાર ઘેલી છોડી પોકારી. "તમે. શું તડકાં વગર ફુલો ખીલેલાં જોવાની આશા રાખો છો? માહરો હાલ તેવોજ છે!"

લીમા તે રાતે બીલકુલ ઉંઘી નહી. આખી રાત મન મગજની ભારે તારવીસ ને કલાપિતમાંજ તેણીએ ગુજારી. તેણીના રડવાનાં ડચકાંઓ બીજા રૂમમાં સૂતેલાં તેનાં માતપિતાને કાને પણ આવી અડડતાં હતાં. તે સાંભળી તે ભલી માતાનું જીગર બળી જતું હતું. એક વેળા તેના અવાજથી તે મીલર પણ જાગી ઉઠયો અને જ્યારે તેની પરણેતર તરફથી તેણે જાણ્યું કે તે અવાજ તેની બેટીના રડવાનો હતો ત્યારે તે વાત તેણે હસી કાઢી.

"એ તો પવનનો સૂસવાટો હશે!" તેણે કહ્યું.

હૅલને પોતાની ઓકપૂરી અને નાજૂક બેટી સાથ અતિ ક્રૂર ન થવા ને બહુ આગ્રહથી વિનવ્યું પણ જવાબમાં તે બાપે કઠોર હસીને કહ્યું કે તેણીને માટે સારૂં શું હતું તે તે બરાબર સમજતો હતો. તેની પરિસૂરત પુત્રીને કદિ એક ફ્રેંચમૅન સાથ વરાવનાર ન હતો. તે આખી ફ્રેંચ પ્રજાને રાતા સમુદ્રમાં ડૂબી મરેલી જોવા રાજી હતો. તેની ખુબસુરત લીમા એક અંગ્રેજ ભરથારજ મેળવશે.–થોડાંક આંસુઓથી તે કંઈ મરી ન જશે. એજ તેનાં બોલવાનું તાત્પર્ય હતું.

———:o:———

પ્રકરણ ૧૦.

——:o:——

એકવારના જૉન ડરવન્ટના સંગીત, ખુશાળી અને હસવાના મિઠા મધૂર અવાજોથી ગાજી રહેલા ઘેર ઉપર ચુપકીદી, નિરાશી અને ગંભીરતાનો પડદો પડયો. લીમા કાંઇ બોલી નહી: ઘણી ફીકકી, કાહેલી અને નાઉમેદ થઇ ગઇ. દિવસો જતાં તેણી પાછું પોતાના પિતાના પત્રો લખવાનું કાર્ય કરવા લાગી, પોતાની માતાને ઘરના કામકાજેમાં ધારા મૂજબ મદદ આપવા લાગી અને અવારનવાર સંગીતના સરોદથી પોતાને રીઝવવા પણ લાગી. પણ કદિ બી તેણીએ પેલું ઍલન્ વૉટરવાળું પુરાણું બૅલડ ગાયું નહી. તેણી એ બધું કરતી હતી પણ તે માત્ર મન મનાવવાનું હતું: જુસ્સા કે પસદગી જેવું તે કાર્યોમાં ન હતું. તેણી બાગમાં કે ઍલન વૉટરને કિનારે હવે ફરવા જતી ન હતી. તેણી એમ ધારતી હતી કે જો તે બહાર ફરવા જાય અને ઓચિંતો લીઓ મળી જાય તો તે તેના પગ આગળજ સુડદું થઇ તુટી પડે! એકવારનું ખુશનુમાં તડકું, એલનવૉટરનું ઝળકતું આબ, પક્ષિઓનું મધુર કલોલ, અને લીલીઝ અને ગુલાબોનો મધુર મિઠો પમરાટ હવે તેને આકર્ષી શકયાં નહી. તે રૂમમાં ભરાઇ બેસતી અને પેદરના હુકમને માથે ઉઠાવવાનો પ્રયત્ન કરતી. તેણી લીઓને ભુલી જવાની કોશેષ કરતી હતી. ગરીબ બાપડી! દરિયાના ધસી આવતાં મોજાઓ બે હાથો વડી અટકાવવાનું જેટલું કઠણ છે તેટલું કઠણ તે હતું તેનું તેણીને કયાં ભાન હતું? તેણી જેમ

જેમ તેને ભુલાવવાનો યત્ન કરતી હતી તેમ તેને માટેનો પ્યાર તેણીના હૃદયમાં જાસ્તી ઉભરાતો જતો હતો. રોજબરોજ તેણી વધતી દુઃખી બનતી હતી: તેણીના સુંદર ચ્હેરાનો રંગ ઉડી જતો હતો અને તેણીની આંખો ચલકાટ રહિત બનતી જતી હતી. તેણી માટે મિસિસ્ ડરવન્ટ ફિકરથી જળી જતી હતી. તે હેતવંતી માતાને ઘડી ચેન પડતું ન હતું. તેણીમાં થતા જતા ફેરફાર માટે તેણીએ અનેક મરતબે પોતાના ભરથારનું ધ્યાન ખેંચ્યું હતું.

"એ પેલા નાપાક ફ્રેંચમેનને પરણે તે કરતાં મરી જાય તો બહેતર છે!" તે કહેતો હતો, 'પણ હૅલન, ના બીહ! એ મરી જવાની નથી. એક કવિએ કહ્યું છે તેમ માણસો મરે છે ને કીડાઓ તેના બદનને ખાય છે—પણ તે પ્યારને ખાતર તો નહીજ! એ મરવાની નથીજ: એનો ઉડી ગયલો ચ્હેરાનો રતાશ અને આંખનો ચલકાટ પાછો પધારશે. ભવિષ્યમાં જાસ્તી દુઃખી થાય તે કરતાં હાલમાંજ એ જરા સોષી લે એ સારૂં છે!"

પણ દિવસો ગબડતાં તે બાપને પણ ચિંતા થઇ. ત્રણ અઠવાડયાં વહી ગયાં અને તે અરસામાં તો લીમા લેવાઇને એવી દિસવા લાગી કે તે નહી ને તેનુ ખાલી હાડ ને ચામનું ખોખુંજ હોયની! તેણીનાં હૃદયમાં જાગી રહેલું તોફાન ભાગ્યેજ કોઇ બીજી છોકરીએ અનુભવ્યું હશે. તે પોતાના પિતાને ચાહતી હતી, તેને નાફરમાન થવા સખ્ત નારાઝ હતી! તેણી તેની અતિ ઉપકારી હતી અને તેને રાજી રાખવા બહુ તલપગાર હતી. તેણી તેને દુઃખી કે ગુસ્સે કરવા બીલકુલ ન ચાહતી હતી. તેણી તેના ચ્હેરા ઉપર ગુસ્સા કે કચવાટનો ચીલ્લો ચઢેલો જોવા પણ આર્જુમંદ ન હતી. બીજા હાથ ઉપર તેણી લીઑા પર પણ પોતાના તમામ દીલથી કુરબાન હતી. તેણીનું જીગરજ ગોયા છીનવાઇને તેનું થઇ ગયું હતું. તેની સાથ જીવવાનુ સુભાગ્ય પ્રાપ્ત ન થાય તો તે જીવવા બી ઇચ્છતી ન હતી. તેણી જાણતી હતી કે તેની ઉપર તે એક કાગલ લખશે યા એક વેળા વાત કરવાની ટક મળશે કે મળવાનો મૌકો હાથ આવશે તો તેણી પોતા ઉપરનો કાબુ ખોહી બેસશે. ફક્ત તેનાથી દુરજ રહીને પોતાના પિતાની આજ્ઞાને આધિન રહી શકશે અને તેથી તેણીનાં નાઝુક જીગર અંદર વ્યાપી રહેલું જંગ ઘણું ઝબરદસ્ત હતું. એક વેળા ફરઝ તેણી પર જીત મેળવતી હતી—તેણી પોતાના પ્યારની કથાને વિસરી જતી હતી—પોતાના પિતાને આત હેતથી ભેટતી હતી, પ્રભુને દ્વાર પોતાના પ્યારને વિસરી જવાની તાકાત બક્ષવાની શકિત માગતી

હતી ત્યારે તેનો બાપ રાજી થતો હતો. પોતે કરેલી આગાહી ખરી પડતી હતી એમ માની મલકાતો હતો. પણ પૂનઃ થોડાજ સમયમાં પ્યાર ફરજ ઉપર સરસાઇ ભોગવતો હતો. તેણી આંખો દિવસ રડીને કાઢતી, નિસાસાઓ ફેંકતી, રાત્રો કોરા ઉજાગરાની પસાર કરતી, કલાકો તેણીને જમાના જેવા લાગતા, બધું તેણીને અકારૂં ઝેર લાગતું, અને તેણી ખરાં દીલથી મોહતની તમન્ના કરતી.

પ્યાર એક બહુ જોરાવર ને અદ્વિતિય શક્તિ છે કે જે મનુષ્યના આત્માનો કબજો લે છે. તે અતિ બળવાન અને ડરામણી છે. છતાં તેના પરસ્તાર બનવાનું મનુષ્ય પસંદ કરે છે અને એ દૈવી શક્તિએ લીમા ડરવન્ટના જુવાન જીગરનો સંપુર્ણ કબજો મેળવ્યો હતો.

કિન્તુ તેણીએ હિમ્મતથી પોતાના જીગર સાથની ઝુમ્બેશ જારી રાખી. એક ચાંદરણી રાત્રે તેણી વિચારગ્રસ્ત પોતાની શય્યામાં પડી હતી તેટલાં ઍલન વૉટરમાં હલેસાં મારવાનો અવાજ આવ્યો અને તેણી તુરત ચેતી ગઈ કે તેણીનો વ્હાલો લીઑ તેણીને મલવાની ઉમીદમાં બારી બહાર આવ્યો હતો કે જેમ તે ઘણી વેળાએ આવ્યો હતો અને પોતાની પ્યારીને ન નિરખી નિરાશ બની દુઃખી જીગરે પાછો ગયો હતો. પરદો ખસાડી બારી ઉઘાડી નાખવાની ખોટી, તેણીના પ્યારાની માનીતી શિકલ નિરખવાને, માત્ર હતી. કોઇ તેણીને તેમ કરતાં રોકી શકે તેમ ન હતું. પોતાના પ્યારાને જોવાનું, મળવાનું, મોટું સુખ તેણીના હાથમાં હતું, પણ તેણીની ફરજે—તેણીના અંતઃકરણના આવાઝે—તેણીને તેમ કરતાં રોકી.

બારી ઉઘાડી પોતાના પ્યારાના બારીપર આતુરતાથી ટીકાયલા ખુબસુરત ચ્હેરાનું નિરિક્ષણ કરવાને તેણીનું અંતઃકરણ તેણીને મના ફરમાવતું હતુંઃ પ્યાર તે ટકનો લાભ—પોતાના વ્હાલાને એ પળ જોઇ સ્વર્ગિય આનંદ-મેળવી લેવા તેણીને લલચાવતો હતો; પણ આયંદા અંતઃકરણના અવાઝની ફતેહ થઇ; તેણીના બાપે તેને મળવાની મના કરી હતી અને બાપની મરજીની ઉપરનારી થવા તે સખ્ખત નારાઝ હતી!

અંતઃકરણના આવાઝની કામયાબી થઈ પણ કેવી ને કેટલી કિમતે? તે આખી રાત તેણીએ નિસાસા અને કોરા ઉજાગરાની રડી રડીને પસાર કરી અને તે પછીનો દિવસ પણ અતિ બેચેન ગયો. બીજી સવારે ઉઠતાંની સાથ તેણે એલન વેટરના આબ ઉપર નઝર કરી. તો તેનો

આશક વોટરલીલીના ફુલોનો એક ઢગ તેણીની બારી હેઠળ તે આવ્યો હતો તેની ઇંધાણી દાખલ ગઇ રાત્રે મુકી ગયો હતો. તે જોઇ તેણીને અતિષય દિલગીરી લાગી. તેણી રાત્રે બારી ઉઘાડી તેને ન મળવામાં કેટલી ઘાટકી બની હતી? તેણીનાં અંતરના ઉંડાણમાંથી દિલગીરીનો નિશ્વાસ બહાર આવ્યો. ખચ્ચીતજ એવાં જીવતરે જીવવું દુશવાર હતું.

તેજ સહવારે તેણીએ પોતાના પિતાને ફરી એકવાર કરગરીને જુસ્સાથી આજીજી કરી જોઈ પણ તે મક્કમ નિશ્ચય કરી બેઠેલા બાપે તેનું કંઇ સમજવા ના પાડી.

“એક જરા જાસ્તી ધીરજ ધર,” તે બોલ્યો, “અને તું તેને સમુળગી વિસરી જશે! એક દિવસે માહરા કહેવાની સચાઇ તું જોઇ શકશે. જો આજે હું તને એની સાથ પરણવાની બહાલી આપું તો થોડાજ મહિનામાં તું તેમ કરવા માટે ખરાં દીલથી પસ્તાશે. તું ઉમરમાં અને સમજમાં વધતી આવશે ત્યારે સમજી શકશે કે કોઇપણ અંગ્રેજ બાપ પોતાની બેટીને એક ફ્રેંચ ઉમરાવ જો તે તેમ હોય તો—કે જે ત્રિષે મને તો શક છે—સાથ પરણાવવા રાજી ન થશે. માહરા શબ્દોની સચાઇ તને પાછળથી માલમ પડશે.”

તેણીની ગમે તેવી આજીજી, કકલાટ, દુઃખ કે શરીરનો થતો જતો નાશ વટિક તેના મતને ફેરવી શકયો નહી. તેણીની બધી સમજાવતો વ્યર્થ પૂરવાર થઈ! તેણીને પોતાના પ્યારા વગરજ જીવવાતું હતું. અંતે તેણીએ તેને સમજાવવાનું પણ છોડી દીધું! તેણીએ જોઇ લીધું કે ગમે તે થાય પણ તેણીનો ફેરાવન પિતા એકનો બે કદિ થનાર ન હતો,

ગરીબ બાપડી! તે પોતાના મન સાથ અચરત થતી હતી કે તેણીની જીંદગીમાં એવો મોટો ફેરફાર કેમ થઇ ગયો હતો? તેણીની ખુશાલી, આનંદ અને મોજ એમ એક સપાટે કાં નાશ પામ્યાં હતાં? ખુબસુરતી અને મિઠાશનો તે સ્વર્ગિય સ્વપ્નો એમ આવતાં સાથજ અલ્પ સમયમાં કાં ગુમ થઈ ગયો હતો? તેણીની અગાઉ અને પછી સેંકડો છોકરીઓએ પોતાના જીગરો સાથ ફરજ અને પ્યાર—બાપ અને આશક—વચ્ચેની એવીજ ઝુમ્બેશ વેઠી હશે, પણ કોઇ છોકરીએ લીમા ડરવન્ટ કરતાં જાસ્તી સોંષ્યું કે અનુભવ્યું નજ હશે.

લીમાના પ્યારની કહાણીની વાતો લીનનાં ગામડાંમાં જાહેર થઇ ગઇ હતી: ઘરેઘર તે વિષે મુઆહેમતો થઇ હતી. જુવાનો લીમા અને તેના આશક પ્રત્યે દિલસોઝી ધરાવતાં હતાં જ્યારે વૃધ્ધો તે મીલર ભણી સહાનુભૂતિ દર્શાવતાં હતાં. દિવસો એમ ગબડતા થયા; એક રવિવારે સહવારે ઋતુ અતિ ખુશનુમા હતી. લીનના દેવળમાંથી ઘંટના અવાજો નીકળતા હતા; જોન ડરવન્ટ તે આતુર્તાથી સમજતો હતો.

"આજે ઋતુ અતિ સુંદર હોવી જોઇએ નહી તો દેવળનાં ઘંટના અવાજો એટલા પ્રત્યક્ષ આપણને નહી સમજાય!" તે બોલ્યો.

તે તે ઘંટના હુકમોને માન આપીને પોતે દેવળમાં ગયો હતે, પણ ગઇ કાલનું મીલનાં સાંચાકામમાં કંઇ કામ નીકળેલું હોવાથી તે તે છોડીને જવાનો જોખમ ખેડવા ચાહતો ન હતો. મિસિસ ડરવન્ટની તબીઅત જરા નંરગ હતી એટલે લીમા સિવાય બીજું કોઇ તે ઘંટના જવાબમાં જવાને તે ન્હાના ઘરમાં ન હતું.

"તુંજ દેવળમાં જા, લીમા!" જોન ડરવન્ટે પોતાની પુત્રીના ફિક્કા ચ્હેરાપર જોઇ કહ્યું: "તને ખેતરપરની વોકથી ફાયદો થશે."

"હું જાવું છું, પપા!" તેણીએ તાબેદારીથી કહ્યું, અને તેણી તૈયાર થઇ બહાર પડી.

તે દિલખુશ સહવારે તે લીનની લલના પોતાના સાદા પેષાકમાં ચ્હેરા ઉપરના ગમે તેવા ફિકાશ છતાં અતિ દિલજીત દીસતી હતી. તે ધીમે ધીમે ચાલતી દેવળ તરફ જતી હતી તેટલાં એક ખેતરનાં વલાણ આગળ તેણીન સુખનાં સુર્યનો પ્રકાશ એકાએક ઝગમગી રહયો. તેણીનો માનીતો ચ્હેરે તેણીની સામે આવી ખડો થયો.

પ્રકરણ ૧૧.

ખરાં ખોટાંનો કે વિચાર કે નિર્ણય કરવાનો તેણીને વખતજ મલ્યો નહિ. તેણીની ફરજ કે અંતઃકરણના અવાજને સાંભળવાનો અવકાશ તેણીને

ફરીથી આવ્યોજ નહી. તે ક્ષણે આખી સૃષ્ટિમાં ફક્ત એકજ ખુબસુરત હસતો ચ્હેરો તેણીની નજર આગળ રમી રહ્યો. તે તેનો પ્રાણથી પણ પ્યારો તેણી આગળ ખુશ દસ્તે ચ્હેરે આવી ઉભો હતો, અને તેણીના હાથો પોતાના જોરાવર હાથોમાં મોહબતથી થાંપીને ધર્યા હતા, બસ એજ સુખી અને આનંદી ખ્યાલ તે વખ્તે તેણીનાં અંતરમાં રમી રહ્યો.

"માહરી વ્હાલી!" તેણે આનંદથી પ્રફુલ્લિત બનેલા અવાજે કહ્યું. "તાહરો મધુરો મુખડો જોવા વિના માહરી આંખો પોતાની રોશની ખોહી બેઠી હતી. હવે તું મને મળી! હું તને જવા દેનાર નથી! કહે-ફક્ત એટલુંજ કહે કે તું મને જોઇને ખુશી છે!"

પણ શબ્દોની જરૂરત ન હતી. તેણે તેણીના આનંદથી ઉભરાતા ચ્હેરા ઉપરથીજ તે કળી લીધું અને ખુશાળીનો પ્રથમ ઉભરો સમી જવા પછી તેણીના બદલાયલા અવતાર ઉપર તેની નેગાહ પ્હોંચી.

"લીમા, ડાર્લીંગ!" તે બોલ્યો: "તું કેટલી બીમાર દિસે છે?—તું કેટલી પાતલી ને ફીક્કી પડી છે? તાહરા રોખ્સારો ઉપરના ગુલાબો કોણ ચોરી ગયું? તાહરી આંખો માહેની રોશની કયાં અલોપ થઇ ગઇ?"

તેણે તેણીનો ફિક્કો ચ્હેરો ચુમીઓથી ભરી મુક્યો. તેણીના ભેટવાથી તેને ઉપજેલો આનંદ માયો સમાયો જતો નહતો. લીમા તો ચુપ-ફિક્કી પડેલી ઉભી હતી.

"હું કેટલો ખુશી થયો!" તે બોલ્યો: "હું તો ધારતો હતો કે તું મને હવે કદિ મળશેજ નહી—હું તને જોવા તલપી રહેલો હતો. તાહરા પપા કરતાં, લીમા, ખુદ ખુદા કે કિસ્મત આપણી તરફ માયાળુ બનેલાં દિસે છે! તેઓએ આપણી દયા ખાધી છે. ઓ લીમા! હવે મને ના તજ જતી!"

લીમાના મનોહર મુખડાં ઉપર સૂર્ખી પાછી આવવા લાગી. આનંદ અને પ્યારની રોશની તેણીની ચશ્મોમાં પુનઃ સજીવન થઇ. સંતોષના એક અતિ સુખમય નિસાસા સાથ તેણીને માલૂમ પડયું કે તેણીનો વ્હાલો તેણીની નજીકમાં હતો. અર્ધો પ્યાર અને અર્ધો દુઃખની એક ધીમી ચીસ સાથ તે મધુરી તેને કંઠે વળગી પડી.

સર્વ મોહતે અત્રે ને અત્યારે તાહરા વિનાની ભયંકર જીંદગીએ જીવ્યા કરતાં મરવા રાજી છું. મેં સામા થવાનો યત્ન કર્યો નથી—પપા સામે અવાઝ ઉઠાવ્યો નથી, પણ માહરૂં જીગર તો તૂટી ગયું છે!"

"તું પાછી જાજ ના!" તે બોલ્યો: "આપણે કાંય એટલાં દુઃખી થઇએ? હું એ ઉપર વિચાર કર્યા કરૂં છું: મને એ વાજબી લાગતું નથી: તાહરા પપા ફ્રેચમૅનોને ધિક્કારે તે સબબસર આપણે કાં દુઃખી ને હયરાન થઇએ? એ મૂર્ખાઇ ભર્યું છે! તું મને ચાહે છે-હું તને માહરી પરણેતર બનાવવા તલબગાર છું. તું તે માટે તદન રાજી છે તો પછી આપણી જીંદગીને દુઃખી કરવાનો સબબ શું છે?"

"માહરા પપા આપણા લગન અટકાવી શકે?"

"નહીં; માબાપોને ચોક્કસ હક્ક રહે છે; જે ગમે તે કરવાનો હક્ક નથી. કોઇપણ બાપને એવો હક્ક નથી કે તે પોતાની દીકરીને કહે કે તું પેલાને પરણ અને ઓલાને નહી!"

"બચ્ચીતજ એક બાપને તેનો હક્ક છે!" લીમા વચમાં પડી.

"હું માનતો નથી! બે ચાહતાં જવાનોને એક બનતાં અટકાવવાનો કોઇને અધિકાર નથી!" તેણે તે શબ્દો સ્પષ્ટ અને ભાર મેલીને ઉચાર્યા. પાછલી જીંદગીમાં તે શબ્દો લીઓં ડ સોલ્ડાનાને તલવારના કારી જખ્મોની પેઠે લાગ્યા.

"એ માહરૂં મત છે. બાળક હોય ત્યાં સુધી માબાપની દરેક ઇચ્છાને આધિન રહેવાનો ખુદ ખુદાને ઘરનો તેમજ સૃષ્ટિનાં સંસારનો કાયદો છે! પણ બાળક મોટું થાય-ઉમરમાં આવે અને પોતાની પસંદગીપાત્ર મર્દ કે ઓરતને પરણવાની આર્જુ કરે ત્યારે માં બાપે વચ્ચે આવવું ન જોઇએ એમ માહરૂં માનવું છે!"

"હું તેમ ધારતી નથી. લીઓં! માહરા પપાની મરજી વગર હું તો નહી પરણું! મને એમ માહરા માબાપની ઊપરવારી થવા ન ગમે. હું એમ માનું છું કે એવાં લગ્ન સુખી ન નિવડે!"

દેવળનાં ઘંટનો ધીમો નાદ લીમાને આ વેળા સમજાયો, અને તેણી બોલી. "લીઓં! માહરે જવું જોઇએ: પપાએ મને દેવળમાં જવા મોકલી છે. ઘંટ વાગતા હમણા બંધ થશે—માહરે જવું જોઇએ!"

પણ તેણે તેણીને પોતા નજદીક ખેંચી.

"નહી-માહરાં છગર ! તે આપણી ખુશહાલીનો અન્ત લાવશેઃ આપણા પ્રારબ્ધની સામે થવા જેવું ક્રૂર થશે ! જો ઋતુ કેટલી ખુશનુમાં છે ! આપણે ઘણે દિવસે—એ બધા દિવસો અસહય સંતાપ ને વેદનાનાઃ ગુઝારી મળ્યાં છીએ—અને તું જવા માંગે છે ? ભલે ઘંટો વાગતા બન્ધ થાય પણ તું અત્રેજ રહે ! માહરા હાથોનું કેદખાનું બનાવી તને હું અંદર પકડી રાખીશ !"

"પણ—" તેણી અતિ દુઃખથી બોલીઃ "એ વાજબી નથી. માહરાં મમા પપાએ તો મને દેવળમાં જવા કહ્યું છે અને માહરે જવુંજ જોઇએ ! તાહરી સાથ હું અહીં રહવાર ગુઝારવા આવી નથી !"

"કબુલ કીધું કે એ ગેરવાજબી છે, પણ આપણને કેવી મોજ મળશે, લીમા ? સમજઃ તેં તાહરા પપાની મરજી રાખવા ઘણા દિવસો માહરા વિના વિટાડયા છે ને માહરે માટે એક કલાક માટે તાહરે ના પાડવી ન જોઇએ ! આપણે આપણી માનીતી જગ્યાએ જઇ બેસ્યે ને બે ઘડી એ વખ્ત આનંદી વાતમાં નિર્ગમન કર્યે ! માહરી વ્હાલી ! એ અપૂર્વ આનંદનો લ્હાવો આપણને લઇ લેવા દે !"

"બહેસ્તનો નાદર બગીચો કેવો હશે તે હું અટકળી શકું છું, ઓ લીમા ! મને તું છોડી ના જંતી, આજે હું મુવેલો જીવતો થયો હોવું એમ મને લાગે છે ! આપણને છુટાં પાડવાની કોઇને તાકાત નથી !—કોઇની બી નહી કેમકે પ્યારનો હકક સર્વથી સર્વોપરિ અને બળવાન છે ! માહરી જાનથી બી જ્યાદા ! સમજ, મને ધ્યાનથી સમજ ! આપણે શું કામ દુઃખી થઇએ ? માહરા દિવસો તાહરી તમન્નામાં અતિ કષ્ટ ભર્યા વિટે છે અને તાહરા દિવસો પણ તેમ ગબડે છે, એમ કાંય થવું જોઇએ ?"

એક ઘાસની મસમોટી ગંજીમાં માત્ર ચિંગારી પડવાથી તે ભડકી ઉડી બળીને ભસ્મ થઈ જાય છે તેમજ ફરજ અને રાસ્તીના રાહમાં સહજ થાપ ખાઇ ભુલેલું ઇન્સાન અણહદ વિપત્તિઓ પોતાને શિર વ્હોરી લે છે. લીમા ડરવન્ટે જો પોતાના અંતઃકરણના અવાજને માન આપ્યું હતે—તે દેવળના ઘંટના 'આવ!'ના પોકારને નમી ગઇ હતે તો તેણીની જીંદગીમાં બનનાર મોટી ટ્રેજીડી કદાચ ન બની હતે. તેણી કદાચ પોતાની જુવાનીના

આ મોટા પ્યારને ભૂલી ગઇ હતે; પણ ફરજના તે સાદો સાંભળવા તેણીના કાનો બ્હેરા થઈ ગયા હતા, તેણી ફક્ત એકજ અવાજ પોતાના પ્યારાને સમજી રહી હતી.

"લીમા!" તેણે ઘણા પટામણા સાદે કહયું. "લીમા! આપણી જીંદગી, આપણા પ્યાર અને સુખનો ભોગ આપણે શા માટે આપ્યે? જીંદગી આપણને એક વેળા ભોગવવાની છે તો તેનો આનંદ આપણે લેવોજ જોઇએ. છુટાં રહી તે મોજ આપણે મેળવી શકયે એમ નથી. તું માહરી એકદમ પરણેતર બનઃ તું તાહરા પપાની મરજી માટે થોભશે તો આપણા વાળો સફેદ થઇ જશે તો પણ આપણી સ્થિતિ આજના જેવીજ રહેશે. માહરી ગહેરદાર થા! હું તને ખોટું પગલુ ભરવા સમજાવતો નથી, પણ આપણે શું કામે દુઃખી થવું જોઇએ? આપણે સુખી થઈ શકયે એમ છે તો પછી સંકટ ઉઠાવવાની શી જરૂર છે? આ પક્ષિઓ જો! તેઓ કેવાં સુખી છે!—આ ફુલોપર નઝર કર! તેઓ બી કેવાં આનંદી છે! આ સુંદર આનંદ, સુખ ને પ્યારથી ભરેલી સૃષ્ટિમાં માત્ર આપણે એજ કાં વિખુટાં રહી દુઃખ સેહેવ્યે?"

"લીઓ! જો હું અહીં રહેવશ—દેવળમાં ન જવશ—તો માહર જીંદગીમાં પહેલીજવાર હું જાણી જોઇને ખોટું પગલું ભરશ!"

"મેં તે કબુલ્યુંની કે રહજ ખોટું પણ કેટલું આનંદ આપનારૂં?" તે બોલ્યોઃ "આપણે એ ઉપર મુઝાહેમત ન કરીશું—હાથ આવેલા આનંદી અવસરનો લ્હાવો આપણે લેવોજ જોઇએ! હું તાહરી સાથ વાત કરવા માગુ છું:"

એક ઓરત જો ધચુપચુ બને છે તો પોતાને ખોહી દે છે. લીમા તેમજ ધચુપચુ બની. દેવળના ઘંટનો નાદ "આવ!" કહેતો હતોઃ પક્ષિઓનો કલોલ "થોભ!" કહી સુચવતું હતુંઃ ફરજે "જવા" ફરમાવતી હતીઃ પ્યાર "ના" પાડતો હતો—પણ લીઓંના કહેવાથી તે બાબતનો નિર્ણય આવી ગયો.

"તું જો ધાટકી થશે—મને છોડી જશે—તો માહરે માટે એકજ ઇલ જ રહેશે—અને તે એ કે હું તાહરી સાથ આવશ! તે ઠીક થઇ ન પડશે. આવ, ડાર્લીંગ! કુદરતે ઘણી મહેરબાનીની રાહે બક્ષેલા આ કલાકની મોજ પેટ પુરતી ચાખી લે."

લીમા તેની સાથ ચાલી, તે બંધે પોતાની માનીતી જગોએં આવી પહોંચ્યાં.

તેણી તે બધું સમજતી બેઠી—ચીચી નજરે તેણી તેની સમજાવતોને શ્રવણ કરતી ડામાડોળ બેસી રહી. તેની દલીલો વાસ્તવીક હતી એમ તેણીને ધીમે ધીમે લાગવા માંડયું.

"માહરી વ્હાલી," તેણે પાછું સમજાવ્યુઃ "મને તને સમજાવવા તાહરી પોતાનીજ ગાયલી લીટીઓ વાપરવા દે.

મુજ પિતાએ કીધી છે ઓરડામાં કેદ,
ને ચાવી છે તેની મુજ માતા સમિપ,
પણ તાળાં ને દિવાલ ન રાખશે કંઇ ભેદ,
સાચા મુજ પ્યારાથી છુટી હરગીઝ!

ઓ માહરી સાચી વ્હાલી! તું મને માત્ર સમજ—મોહત સિવાય કોઇને પણ આપણને છુટાં કરવા ન દે—અને ખુદ મોહતને આપણાથી દુર રાખે! કહે કે તું માહરી મંગેતર થશે?"

ધીમા સાદે તે આજીજીનો જવાબ અપાયો અને તે સાથ તે જીંદગીની મોટી ટ્રેજીડી શરૂ થઇ.

પ્રકરણ ૧૨.

એક વાગી ગયો અને લીમા પાછી ન આવી. ખાણાની તૈયારી થઇ ચુકી હતી. જૉન ડરવન્ટ આ રૂમમાંથી પેલા રૂમમાં ફફડાટથી ફરતો હતો. હેલન પોતાની દીકરીની આતુરતાથી રાહ જોતી બારી નઝદીક તેણીનાં આગમણના વાટ તરફ નિગાહ રાખી બેઠી હતી. મધ્યાન્હ થઇ ગઇ પણ લીમા દેવળમાં ગયલી પાછી ન ફરી. લીમાની માં ફિકરમંદ બની. તેણી કયાં હતી? તેણીને શું થયું હતું? શું તેણી એકાએક બિમાર પડી ગઇ હતી? કે તેણીને કંઈ અકસ્માત નડયો હતો? શું તે તેણીને શોધવા નીકળે?

પણ તેટલાં આતુરતાથી આકુળવ્યાકુળ થઇ ગયલી તે હેતવંતી માતાને લીમા દુરથી આવતી દેખાઇ. છુટકારાનો દમ તેણીએ તે જોઇ ભર્યો. તેણી

તેને લેવા—તે કાં મોડી આવી હતી તે પૂછવાં બાગમાં દોડી, પણ તેણી ઉપર નજીકથી નજર પડતાંજ તેણીએ શું નિહાળ્યું? લીમા તમામ ફેરવાઇ ગઇ હતી. થોડા કલાકની આગળ ગયલી તે છોકરી હાલમાં કંઇ નવાજ રૂપમાં પાછી ફરી હતી. તેણીની આંખો આનંદ અને પ્યારના ઉંમળકાથી ઝગમગી રહી હતી. તેણીના રૂખ્સારાઓ ગુલાબી થઇ આવ્યા હતા. અને હોઠોએ વટિક રતાશ પકડયો હતો, તેણી બદલાઇજ ગઇ હતી. તે મા અસાધારણ ઉત્સાહ ને અજાયબીથી પોતાની રૂપસુંદર બેટીને જોઇ રહી.

"મમા!" તેણીએ પૂછ્યુ. તે અવાઝ પણ ફેરવાઇ ગયલો હતો—શોકાતુર બદલ ખુશાલ ને મધુર હતો. "શું હું મોડી આવી?"

"ઘણીજ મોડી, માહરી વ્હાલી! અમો કયારના ઘણી આતુરતાથી તાહરી રાહ જોઇએ છીએ—તું કયાં હતી?"

એક પળકારામાં તે કયાં હતી તેનો ખ્યાલ તેણીને થઇ આવ્યો. તેના નાજુક હાથો હજી તેના આશકના સ્પર્શથી ગરમ અને લાલ હતા. તેણીનું હૃદય તેણીના પ્યારાના મિઠા શબ્દોની ઉશ્કેરણીથી જોશમાં ધડકી રહ્યું હતું, તેણીની છાતી તેની હાજરીની ખુશાલીના વિચારથી જોશમાં ધડકતી હતી. એ બધું તે માએ હવે જોયું અને તેણીને તુરત લાગ્યું કે તે-લીમા પોતાના મના કરેલા આશકને મળી આવી હોવી જોઇએ. તેટલાં ત્યાં મીલર આવી લાગ્યો.

તે એક વિચિત્ર ત્રગડી હતી. તે બાપ કરડો અને દ્દઢ નિશ્ચયનો હતો; તે માતા ગભરાયલી અને હવે શું થશેના વિચારોથી ડરેલી હતી. તે છોકરી ચુગલી કરતા ગુલાબી રૂખ્સારોથી પોતાના વાંકનો ગવાહ આપતી બીધેલી છતાં પોતાના પ્યારા અને પ્યારને મક્કમતાથી વળગી રહેવાના ખ્યાલથી ભરેલી હતી.

"તું મોડી આવી લીમા?" તેણીના પિતાએ કહ્યું.

તેણીની ગમે એટલી તજવીજ છતાં તેણી લીઓને મળવાની, તેની સાથ વાત કરવાની—તેની પરણેતર થવાની, તેની કરગરતી આજીજીઓ સમજવાની ખુશહાલીનાં પોતામાં પેધાં પડેલાં ચિન્હો છુપાવી શકી નહી. તે તેણીના ચ્હેરા કે જે એક થોડા કલાક અગાઉ ફિકકો અને કાહેલી હતો તે ઉપર ખુલ્લું વંચાતું હતું.

તે બાપ અને બેટી સામસામા ઉભાં હતાં. તે બાપ કે જેણે પોતાની બેટીને અતિ લાડથી ઉછેરી હતી અને તે બેટી કે જેણે અત્યારસુધી પોતાના પિતાની દરેક મરજી સાચવી હતી.

"તું મોડી આવી ને દેવળમાં બી તું ન ગઇ હતી!" તે બાપે તેણી તરફ નજર કરી કહ્યું: "મિસિસ ગ્રે એક કલાક અગાઉની ઘર ગઇ તે કહેતી ગઇ કે દેવળમાં તું નજરે આવી ન હતી. તું ત્યારે કયાં ગઇ હતી?" તેની ગુસ્સાથી ચમકારા મારતી આંખો લીમાનું જાણે જીગર વાંચી લેતી હતી. "તું ઘરથી ગઇ ત્યારે ફિક્કી, ઉદાસ ને બેચેન હતી. મેં તે હાલતમાં તને ખેતરમાંથી ચાલી જતી નજરે નિહાળી હતી. તું પાછી ખુશીહાલ, આનંદી ને ઉમંગી ફરી છે. એ ફેરફારોનો સબબ શું છે? તું કયાં હતી?"

તેણીએ સાચું કબુલવું જોઇએ યા તો એક હડહડતું જુઠાણું અડાવવું જોઇએ અને તે બાળક જેવી નિર્દોષ મહિલા આજ તક જુઠું બોલી ન હતી તેથી તે તેમ કરવાથી ડરી ગઇ. જુઠું બોલી તે પોતાને બચાવી લઇ શકતે, પણ તેણીનું પવિત્ર હૃદય તે ખોટી કિસમે પોતાને બચાવી લેવા લલચાયું નહીં. તે જુઠું બોલી શકી નહીં.

"તું કયાં હતી?" તે મિલરે ગુસ્સાથી ગગડાટ કર્યો અને હવે તેણીની સાધારણ હિમ્મત તેણીમાં પાછી આવી.

"મને ના પૂછો, પપા!" તેણી બોલી. "હું તમને કહેવાં માંગતી નથી. તમે તે જાણી ગુસ્સે થશો—ક્રોધે ભરાશો!"

"હું જાણવાજ માગું છું! એકદમ મને કહે તું કયાં હતી—કોણ સાથ હતી?"

"હું ઍલનવૉટરને કિનારે હતી," તેણી ધીમેથી બોલી.

"કોણ સાથ?" તેણે અણહદ ગુસ્સાથી પૂછ્યું.

"લીઑાં સાથ, પપા!" તેણી બોલી, અને ત્યાં ગંભીર ચૂપકીદી તે પછી ફેલાઇ રહી.

હેલન બોપડી થરથરી ગઇ: તે બને બાપ દિકરીને સામસામે વિચારેમાં જોઇ તે ધ્રુજી ગઇ.

"અને તું મને તે કહેવાની સરકશી કરે છે?" તે મિલર પૂકાર્યો. "મેં તે ચંડાળને ફરી ન મળવાની તને શું મના ન કરી હતી?-તેની સાથ વાત કરવાની બંધી ન ફરમાવી હતી? મેં તને નહોતું કહ્યું કે તે આ ઘરમાં કદિ આવવા બી ન પામે અને તેં આખા બે કલાક તેની સંગતમાં ગુઝાર્યા? કે જ્યારે તાહરે માહરા હુકમ મુજબ તો દેવળમાં જવું જોઇતું હતું! તું એ માટે શું કહેવા માગે છે?"

"પપા! હું મને પોતાને રોકી શકી નહી! હું એને મળવા માંગતી કે ગઈ ન હતી. એ એતેફાક મને મળી ગયો. પપા, ગુસ્સો ન કરો! એને જોતાંજ મને એવું લાગ્યું કે માહરે માટે જાણે બહેસ્તના બાગના દરવાઝા ખુલી ગયા. તેણે મને ઍલનવૉટરના કિનારાપર ફરવા આવવાની માગણી કરી-હું બધું વિસરી ગઇ: તેના સિવાય મને કશાનો ખ્યાલ રહયો નહી!"

"લીઆ તેને અતિ ચાહે છે, જૉન!" હૅલને પોતાની બેટીના બચાવમાં ધીમેથી પોતાના શોહરને કહ્યું. પણ તે ગુસ્સાથી તેની તરફ ફર્યો.

"માહરી વચમાં ન બોલ!" તેણે કહ્યું. "માહરાં બચ્ચાંએ માહરૂં કહેવું માનવુંજ જોઇએ."

"બચ્ચીતજ! હું તમારૂં દરેક કહેવું તાબેદારી અને પ્યારથી માનવા તૈયાર છું: ફકત આજ બાબતમાં મને માફ કરો! પપા, માહરી ને માહરા જાનથી બી જ્યાદાની જીંદગીના સુખના પ્રકાશની વચ્ચે ન આવો! પપા,-" તેણી આંસુઓના દર્યાવ વચ્ચે, તુટી જતાં જીગરે બોલી: "મને જોઇએ તો મારી નાખો પણ એને મળવાથી ન રોકો!"

"તાહરે પસન્દગી એની ને માહરી વચ્ચે કરવાની છે," તે મીલરે કહ્યુ. "તાહરા બાપને તરછોડી દે યા તાહરા પ્યારાને:-બીજો કોઇ ઇલાજજ નથી!"

"ઓ! હું એ કેમ કરૂં?" તે બોલી. "હું બન્નેને ચાહું છું. ઓ મમા! માહરી તરફથી બોલો-પપાને સમજાવો!"

"હૅલન! તું વચમાં ના પડતી!" તેણે ગુસ્સાથી કહ્યું. "હું એનો ફેસ્લો માહરી રીત મૂજબજ કરવાનો છું; હું ફરીથી કહું છું કે એ નાપાક ફ્રેંચમૅનને લીઆ કદી પરણી શકશે નહી!" તે ઝનૂનથી પોતાની બેટી તરફ ફર્યો. "તું મને નાફરમાન થઇ છે?-માહરી ઉ[illegible] થ[illegible] છે!

ફરીથી તને ઘર બહાર મોકલવામાં આવશે નહી—આ ઘરનો ઉંબર ઓળંગવાને પણ તને હું મના ફરમાવું છું! મેં તાહરામાં વિશ્વાસ મુકવામાં ભૂલ કરી છે!"

તેણી રડતી પોતાના ઓરડામાં ચાલી ગઈ. તે રડવું ખરેજ હૃદય ભેદક હતું. તે દિવસે કોઇએ ખાધું પણ નહી. બધાં ઉદાસ થઇ ગયાં: શાન્તિ અને સુખનો લોપ થઇ ગયો: તે મીલર અતિ ગુસ્સે થયો હતો. તે ઘરમાં રહયો નહી. આખો દિવસ તે નાપાક ક્રેંચમેનને ગાળો ભાંડતો તે ખેતરોમાં બેચેન ફર્યા કીધો.

તે પછીના થોડા દિવસો કેમ ગયા તે કહેવાઇ શકે એમ નથી. તે મીલર અને તેની પત્નિ સખ્ત વૈતરૂં કરીને પોતાનો ગમ ભૂલાવવાની તઝવીજ કરતાં હતાં જ્યારે લીમા બાપડી રડી રડીને દિવસો ગુઝારતી હતી. પ્યાર, નિરાશા, દુઃખનાં આંસુઓ તે બેઅંદાઝ ખેરવતી હતી.

તેણી હવે સમજી શકી કે તેના પ્યાર અને બીજાઓના પ્યાર વચ્ચે સરખામણી થઇ શકે એમ ન હતું. ખુદ તેણીનાં માબાપનું વ્હાલ પણ તે મ્હોટાં વ્હાલ આગળ તુચ્છ હતું, અને ત્યારે તેની સાથ તે દુનિયાને ત્યાગી દેવાને તૈયાર થઇ.

એક અઠવાડયું પસાર થઇ ગયું. તેણીએ બાહાર જવાની ઇચ્છા એ અરસા દરમ્યાન દાખવી ન હતી. તેનો પિતા પણ પોતાના હુકમની સખ્તાઇથી બાઝ આવ્યો ન હતો. અને ફરી એકવાર એક ચાંદરણી રાત્રે તેણીનાં રૂમની બારી બહાર ઍલનવૉટરનાં આબ ઉપરથી હલેસાંનો અવાઝ આવ્યો. તેણીએ જાણ્યું કે તેણીનો વ્હાલો લીઑ તેણીને મળવાની ઉમીદમાં ત્યાં આવ્યો હતો. હવે તેણીનાં અંતરમાં પ્યાર અને ફરજ વિરૂધ્ધ કોઇ જંગ જાગ્યું નહી. પ્યાર હવે સર્વોપરિ પૂરવાર થઇ ચૂકયો હતો. તેણી ઉઠી; બારી નજીક, ગઇ અને તે ખોલી. બરાબર બારીની નીચે તેનો માનીતો ચ્હેરો બોટમાં બેઠેલો તેણીની નઝરે પડયો. તેણીએ તેને સઘળું કહ્યું ને તે સમજી તે પોકાર્યો: "એ એક જુલમ છે—ઝબરદસ્તી છે—અન્યાય છે! તું માહરી છે, લીમા! દુનિઆમાં કોઇ બી શકિત આપણને છૂટાં કરી શકે એમ નથી. જો તાહરો બાપ આપણાં લગ્નની મંઝુરી નહી આપશે તો આપણે તે વગર પરણીશું!"

તેણી તે માટે કબુલ થઇ ત્યાં ટક તે જવાને તેણીને મનાવી-સમજાવી. તે તરત બની શકે એમ ન હતું. રેજીસ્ટ્રારની ઑફીસમાંથી પરવાનગી મેળવવાની જરૂર હતી.—પણ તે બધું જો તેણી 'હા' ભણે તો થઇ શકે એમ હતું.

તેણીએ 'ના' ન પાડીઃ તેણીએ સ્પષ્ટપણે કહી દીધું કે તેની (લીઓની) અને તેના બાપની વચ્ચેની પસન્દગીમાં તે તેણીને વધારે પ્યારો હતો, અને ચન્દ્રમાના પવિત્ર ઉજાશમાં અને તેની નીચે ચમકારા મારતાં ચળકતાં આબ ઉપરથી બોલાયલા તેણીના તે શબ્દો તેને માટે અતિ પવિત્ર હતા.

"તે ક્યારે પાછો આવશે?" તે તરતવેળા કહી શકયો નહી. તેઓનાં લગ્ન માટેની કાયદાની બારીકીઓની ગોઠવણ કરવાની હતી અને તે પૂરી થતાં તે તુરતજ આવશે એમ તે હેતથી સમજાવતો હતો.

"હું એક સ્હવારે તું વ્હાલીને લેવા આવશ!" તે બોલ્યો, "આજ બારીની નીચે—પ્રભાતની પણ અગાઉ હું તાહરી ઉપર બારીમાંથી ગુલાબનો એક ઝૂમખો ફેંકશ, તે પરથી તું જાણી જશે કે આપણા સ્વર્ગિય સુખનો સમય આવી પહોંચ્યો છે! તું તે વેળા માહરી આગળ આવજે— હું તને ઑલનવૉટરમાથી હંકારી જઇશ. હેસ્લીંગડનની રૅજીસ્ત્રી ઑફીસમાં જઇશું અને કદિ છુટા ન પડવાના સંસારના પવિત્ર ગાંઠથી એક થઇ આ દુનિયાને સ્વર્ગિય સ્થિતિમાં નિરખીશું! પછી આપણને મોહત સિવાય કોઇ છૂટાં પાડી શકશે નહી!"

ઓ! તે મીઠા મગરૂરીના ઠાલી શબ્દો!

પ્રકરણ ૧૩.

થોડા દિવસો ગબડી ગયા અને એક બડી ફજરે લીમાને હલ્લેસાંનો પાછો નાદ સંભળાયોઃ તે ઝટ ઉઠી, બારી આગળ જઇ તે ખોલી નાખી કે તેવોજ મધમધતા ગુલાબોનો એક મોટો બંચ અંદર આવી પડયો. તેણીએ બહાર ડોકાવ્યુંઃ તેનો વ્હાલો હર્ષિત હ્દયે બોટમાં ઉભો હતોઃ

"જલ્દી કર, માહરી ડાર્લીંગ!" તેણે કહ્યું: "તાહરા વિનાની દરેક મિનિટ મને કલાક જેટલી ભારી ને લાંબી લાગે છે!"

તેણીએ કશાં કાગળો લખી રાખ્યાં ન હતાં કે જેમ દરેક આશક સાથ ન્હાસી જતી છોકરીઓ હંમેશ લખે છે. ફેવંટની સલામનો પેગામ વટીક તેણીએ લખ્યો ન હતો. તે ફાકટ હતો એમ તે માનતી હતી છતાં અંતઃકરણના ભારી દુઃખ સાથજ તે તે પ્યારૂં પનોતું ઘર છોડી જવા તૈયાર થઇ. તેણીને અતિ લાગી આવ્યું, પણ જવાનીનો પ્યાર બહુ જોશપર ચઢેલો રહે છે—તે કાબુમાં આવી શકતો નથી. તેણી પોતાના માતાના ઓરડાની બહાર થોડીક ક્ષણો ખંચાઇને ઉભી: તેણીનું જીગર તે પોતે જતી હતી એમ તેણીને કહેવા—બુમ પાડવા ઇચ્છતું હતું, પણ તેણીએ પોતાને રોકી. શું તેઓ તેને ભુલી જશે? પોતાના નેક આશિર્વાદો તેણીપર વરસાવશે? તેણી જતી હતી–પોતાના નવા પ્યારા સાથ અતિ સુખી અને આનંદી જીંદગી બશર કરવા જતી હતી એ વિચાર વિજળી વેગે પાછો તેણીનાં મનમાં ધાઈ આવ્યો. શું તે વાતથી ને તેની માને વાકેફ ન કરે?

તેનું કશું બી પરિણામ આવનાર ન હતું, અને તેનો બાપ તે જાણે તો જરૂર તેણીને કૈદ કરે અને તેણીના આશકને નિરાશ થઇ પાછું જવું પડે. તેણીએ પોતાની માતાવાળા ઓરડાનું બારણું બહારથી ચુમ્યું અને ત્યાંથી નીકળી. તે માનીતા ઘરનો ઉંબર ઓળગતાં તેના પગો ધ્રુજી રહ્યા—તે ઘર કે જ્યાં તેણી જન્મી, લાડમાં ઉછરી અને મોટી થઇ હતી, તે છુપાછુપ છોડી જતાં તેના જીગરમાં અસહ્ય વેદના થઇ આવી.

તેણી તે ઘરમાંથી બહાર પડી—તે ઘર કે જે તેનું સલામત મઠક અને બચાવ હતો. તેણે તે ત્યજતી વેળા તેણી પ્રત્યેની ભલાઇ, માયા, મમતા આદિ માટે તેના રહિશોનો ઉપકાર પોતાનાં ખરાં અંતઃકરણથી માન્યો.

"તેઓ મને માફ કરશે: અને પરણ્યા પછી પાછાં ઘર આવીશું ત્યારે તેઓ અમને દરગુઝર કરશે: તેઓ મારી બક્ષવા ના પાડશેજ નહી!"

તેણી લીઓની બોટભણી દોડી. તેણે તેણીને હાથ આપી અંદર લીધી અને ઍલનવૉટરને સામે કિનારે બોટ હંકારી.

"હંમેશ માટે માહરી!" તે ગંભીરતાથી બોલ્યો." હવે આપણાને કોઇ જુદાં કરી શકશે નહી!"

"ઓ લીઑ! હું કેટલી બીહું છું—" તે બોલીઃ તેણીનો ચ્હેરો ફીકકો પડયો હતો.

"હિમ્મત પકડ! માહરી મધુરી!—માહરી મનોહર મંગેતર! હિમ્મત પકડ! એ તો પહેલે જરા એમજ લાગે. તું કેટલી ભલી કે આવીઃ આજનો દિવસ બી કેવો ખુશનુમા છે!"

પણ તેણી ધ્રુજતી હતી. "ઓ લીઑ! પવન કેટલો ઠંડો છે! ને પાણી બી કેટલાં ઠંડાં છે! મને ડર લાગે છે."

"બીહવાનું કંઈ નથી," તે બોલ્યો, "જો, એક હંસ તરતું હોય એટલી બધી નાજુકાઈથી હું બોટને હંકારૂં છું!"

"હું પાણીથી બીહતી નથી. ઓ લીઑ—લીઑ! મેં ભુલ કરી છેઃ મેં ખોટું પગલું ભર્યું છેઃ માહરે અહીં આવવું જોઈતું ન હતું–માહરે ઘેર ત્યજવું ન હતુંઃ

"એ ઘણું મોડું થયું!" તે બોલ્યોઃ "તને હવે પાછી લઈ જવા વાસ્તે ઘણું મોડું થયું છેઃ આનંદી બન, લીમા! આજે આપણો લગનનો દિવસ છેઃ ધ્રુજ ના–રડ ના! તાહરી હવે પછીની જીંદગી આ ચળકતાં આબ ને આકાશ જેવી સુંદર છે! તું કાં બીહે છે? હું તાહરી મોહબતનો ગુલામ તાહરી બાજુમાં છું!" તેણે તે ધ્રુજતા હોઠો ચૂમ્યા અને તેના બરફ જેવા કરો હિમ્મત આપતી કિસમે દાબ્યા. તેણે તેને ધીરજના અને હવે પછીના આવતા મોટા આનંદના મિઠા શબ્દોથી સમજાવી અને તેણી તેથી થોડા સમયમાં પાછી હસ્તી થઈ.

"મને તેઓને છોડતાં સ્વભાવિક લાગ્યું. તેઓ માહરા પ્રત્યે હંમેશ બહુ માયાળું હતાં. તેઓ મને ચાહતાં હતાં; મને કોઈ બી ચીઝની મના ન હતી."

"હું બી તાહરી તરફ માયાળુ રહેવશ—તને ચાહવશ—તને કોઈ બી ચીઝની ના નહીં પાડશ."

"છેલ્લી સલામ માહરાં વ્હાલાં ઘર!" લીમા પોતાના મકાન તરફ નજર કરી બોલી.

"તાંહરૂં બીજું ઘર તને એથી વધારે પ્યારૂં લાગશે!" તેના આશકે કહ્યું, તે પોતાના ઘર તરફ એટલો ચાહ બતાવતી હતી તે માટે તે જરા

અદેખો પડયો હતો. "જો, જોઇ લે તાહરાં ઘરને! આપણે હમણાં વળાણ લઇશું એટલે તે દેખાતું બંધ થશે."

તેણી એકી તગરે તે માનીતાં મકાનને જોઇ રહી. પછી તેણીએ પોતાના હાથો તેની ભણી લાંબા કર્યા. "લીઓઁ! મને માહરા જુનાં ઘરનીજ સામે વચન આપ કે તું મને સદા સાચો અને વફાદાર રહેશે! એ ઘર માહરે મન પવિત્ર છે એટલે તે સામે લેવાયલું વચન પણ હું તેટલુંજ પવિત્ર લેખીશ."

"હું વચન આપું છું; હું કદી બી બેવફા કે જુઠો નિવડીશ નહી!"

"મને વચન આપ કે જેમ તું મને હમણા ચાહે છે તેમ સદા ચાહશે—મને એકલીને સર્વથી વધારે ચાહશે! વચન આપ કે તું સદા સાચો, સભ્ય, માયાળુ ને મમતાળુ રહેશે!"

"હું વચન આપું છું!" તે જવાને કહ્યું અને તેજ વખ્તે તે બોટે વળાણ લીધી અને તે પ્યારૂં ઘર દેખાતું બંધ થયું.

* * *

તે મિલર તે સહવારે સકાળેથી ઉઠયો હતો કેમકે તેને ઘણું અગતનું કામ આટોપવાનું હતું. તે નાસ્તા માટે બે કલાક રહી પાછો ફરશે એવી વરદી આપી ઘરમાંથી બહાર પડયો. ઍલનવૉટરના કિનારેથી પસાર થતાં તેણે ત્યાં હંમેશ મુજબ પડી રહેતી બોટ જોઇ નહી. તે જરા અજબ થયો અને તે કયાં હતી તે માટે નજર તાણવા લાગ્યો, તો તેને જણાયું કે તે સામે કિનારે લાંગરેલી હતી. તે ત્યાં કેમ જવા પામી હશે તે માટે તે સહજ અચરત થયો પણ તે વિષે કશો વધુ બુરો શક તો તેને આવ્યોજ નહી.

તે ઘરમાંથી બહાર પડયો ત્યારે તેને પોતાની પરણેતર સાથ લીમા વિષે વાતચીત થઇ હતી. તેણે કહ્યું કે લીમા તંદુરસ્તી મેળવતી જતી હતી, જ્યારે તેની પરણેતરે તેથી ઉલટોજ અભિપ્રાય વ્યકત કર્યો હતો.

"મને થોડા દિવસ થયા એ બાબે ઘણો ખરાબ ખટકો થયા કરે છે!" મીસીસ ડરવન્ટ પોતાના શોહર આગળ બોલી: "હું કેવું ઇચ્છું છું કે એ ફ્રેંચમેન કદિ અહીં આવ્યોજ ન હતે અથવા તો તમે તમારો વિચાર ફેરવી શકો!"

તે સાંભળી જૉન ડરવન્ટ ગુસ્સે થયલો પોતાની પત્નિ તરફ ફર્યો.

"શું તું એમ કહે છે કે તે તને ગમે છે?"

"લીમા જેમે ચાહે તેને ચાહવા હું ખુશી છું."

"પણ જાસ્તી વખ્ત તે તને ગમનાર નથી!" તે મીલર બોલ્યોઃ "એમ તું માહરી આગળ બોલી તો બોલી પણ લીમા આગળ ના બોલતી નહી તો તે ધારશે કે તું તેણીની તરફેણમાં છે અને એમ જો તેણી જાણશે તો તેના હકમા ફાયદો કરતાં નુકસાન જાસ્તીજ થશે. તે માહરાથી ફટાઉ થશે!"

"જૉન! તમને ન ગમે એવું કંઇ હું તેને કહેવશ નહી તેની ખાત્રી રાખજો!" મીસીસ ડરવન્ટે કહયું, જો કે તેણીનું હૃદય તો પોતાની બેટીની તમામ તરફેણમાં હતું. તે મીલર પોતાને કામે ગયો. તે પોતાના દિલને પત્થર કરી લીમા વાસ્તે કરડો થતો હતો છતાં તેને તે, આરે મનમાં દુઃખ તો ઉપજતું હતું.

હૅલન ડરવન્ટ પણ પોતાને કામે વળગી. કામથી પરવારી તેણીએ ચાહ તૈયાર કરી અને એક હેતવંતી માવતરના અથાગ હેતથી એક કપ ખાસ તજોમલથી તૈયાર કરી તે લીમાને પીવાડવા તેના રૂમમાં લઇ ગઈ.

"લીમા! ગુડ મૉર્નીંગ! લે આ ગરમગરમ ચાહ પી કે હુસ્યારી આવે!" તેણી તે રૂમમાં દાખલ થતાં બોલી—પણ જવાબ ન મળ્યો. તે અંદર ગઇ પણ લીમા ત્યાં ન હતી. પહેલે તો તેણીને કંઇ બેચેની લાગી નહી કે કશો શક આવ્યો નહી. તેણી નીચે ગઇ હશે એવા ખ્યાલે તે ચાહનું કપ લઇ પાછી નીચે ગઇ. ત્યાં પણ લીમા ન હતી. હવે તે જરા બીહીધી અને તેણીની શોધમાં નીકળી. ઘરમાં—બાગમાં, ઍલન-વૉટરના કિનારા ઉપર સર્વે સ્થળે તે બીહતી ધ્રુજતી જઇ આવી પણ લીમાનો પત્તો ન મળ્યો. અને જ્યારે મીલર બે કલાક પછી નાસ્તા સારૂ આવ્યો ત્યારે તેની મહેરદાર ધ્રુજતી લખલખતી ફિકકે ચ્હેરે તેને બારણા ઉપર મળી.

"જૉન!" તે બોલી. "લીમા જતી રહી છે!"

"જતી રહી?" તેણે પુકાર્યું; "જતી રહી? કયાં?"

તે કંઇ સમજી શકયો નહી.

"એ નથી મળતી! તેણીનો રૂમ ખાલી છે ને તેણી કહે બી નથી જડતી." હૅલને ધ્રુજતા સાદે કહયું.

તે મીસર મોહત જેવો ફિક્કો પડયો.

"તું શું એમ કહે છે–" તે બોલ્યો, "કે તે ન્હાસી ગઇ છે?"

"હું નથી જાણતી!" તે દુઃખી માવતરે કહ્યું, "ખુદાને ખબર! એ મને મળતી નથી. ઓ જૉન! હું બીહું છું કે તમે એની ઉપર અતિ સખ્ત થયા તેથી તે કંઠે ચાલી ગઇ છે!"

"જો તે ચાલી ગઇ હશે," જૉને કહ્યું, "તો હું એને શોધશ–માફ કરશ ને પાછી લાવશ. પણ જો એ પેલા ચંડાળ સાથ ગઇ હશે તો માબાપોને નાફરમાન થનારાઓ ઉપર ઉતરતા ગઝબ પુરા શ્રાપો એ કમ્બખ્ત ઉપર ઉતરો અને તેઓ તેણીને જીંદગી સુધી જળાવતા સતાવતા રહો!"

પોતાની પરણેતરના મુખમાંથી નીકળેલી દુઃખની કારમી ચીસ તે મીસરે સમજી નહી, કેમકે તે ઉપલું બહુ ઝનુનથી બોલી લીમાને શોધવા ત્યાંથી ચાલી ગયો.

પ્રકરણ ૧૪.

બપોરના છેક મોડેથી તે મીસર ઘરે પાછો ફર્યો. તે તમામ ફેરવાઇ ગયો હતો. સહવારના તે ગયો ત્યારથી ૨૦ લાંબા વર્ષો તેની ઉમ્મરમાં એકાએક વધી ગયાં હોય એટલો અદભુત ફેરફાર તેનામાં થયો હતો. તેનો ચહેરો ફીક્કો અને કરહેલી હતોઃ તેનાં કપાળ ઉપર કરચળીઓ વળી હતી કે જે ત્યાં ગઇ કાલે ન હતી. તેનો રતાશવાળો મુખડો ઉશ્કેરાત અને દુઃખથી જર્દ મારી ગયો હતો.

તે પોતાની બાયડી રાંધણીમાં કામ કરતી હતી ત્યાં ગયો. તેનો ભબરાયલો અવતાર જોઇ તે બાપડી ડઘાઇ ગઇ.

"હુસન!" તે ધીમેથી બોલ્યો, "જા! જઇને બાઇબલ લાવ!"

તે બીહીધેલી ભારજા કંઇ પણ પ્રશ્ન પુછવાની હિમ્મત આદર્યા વગર ચુપચુપ તેના હુકમને તાબે થઇ. તે જઇને બાઇબિલ લઇ આવી. તેણે તેનાં પાનાં પછી પાનાઓ ફેરવ્યાં કે જે ઉપર તેનાં કુટુંબના ન્યાંગાનોની જન્મ મરણની નોંધો હતી. તેણીએ તેને પોતાનું નામ બબડતો સાંભળ્યો, 'જૉન ડરવન્ટનાં લગ્ન હૅલન ગ્રે સાથે' ત્યાર કેડે થોડીક પળો તે ચુપ થયો. તેના ચ્હેરા ઉપરથી તેનાં બાતેનમાં ઉપજતું અગાધ દુઃખ કંઇક કળી શકાતું હતું.

"સમજ!" તે બોલ્યો, "લીમા ડરવન્ટ ઉપલાંઓની છોકરી જન્મ મે, ૧૮———તું સમજે છે કે, માહરી મ્હોરદાર?"

"હા!" હૅલને કહ્યું.

"મને ખડીઓ કલમ આપ!" તેણે કહ્યું. તેણીએ તે લાવી આપ્યો.

"પાછું સમજ!" તે બોલ્યો: "લીમા ડરવન્ટ; જન્મ મે, ૧૮———,મરણ ઑાગસ્ટ, ૨૨; તું સમજી?"

"ઓ ખુદા!" તે કમ્બખ્ત માતા પુકારી. "શું લીમા મરી ગઇ! માહરી ખુબસુરત લીમા સ્વર્ગવાસી થઇ? ઓ નહીઃ ખચીતજ એમ ન હશે!"

"મને તે મરેલી કરતાં બી જાસ્તી છે!" તે મીલર બોલ્યો. "જો મેં ખરેખર તેને મુવેલીજ જોઇ હતે તો તેને માટે ઠીકજ હતે! તે મરી ગયાથી બી બદતર છેઃ જે માણસને ન જોવાની——ન મળવાની મે આજ્ઞા કરી હતી તે માણસને પરણવાને આપણને તે છોડી ગઇ છે!"

"પરણવા!" તે માતા કંઇક ખુશાલીથી બોલી! "શું લીમ પરણી ગઇ?"

"હા, પરણી ગઇ અને આપણે મનસે મુઇ! તેણીને આપણી અને તેની વચ્ચે પસંદગી કરવાની હતી અને તેણીએ પસંદગી કરી લીધી છે! આપણે તેને પાળી ઉધારી મોટી કરી, તેને માટે બેશુમાર રંજો ખેંચી અને તેણી જતી રહી——આપણને મુકી એક છેવટની સલામના પણ તાઝીમ તવાઝા વગર તે જતી રહી છે! તું વિચાર કર હૅલન કે આપણી મોટી રંજોનો આ કેવો ફેઝ? તે જતી રહીઃ માહરા

આશિર્વાદ વગર કે તાહરી એક મીઠી દુઆ વગર! તું ના રડ, માહરી વ્હાલી હૅલન! તું એટલી ના રડ! તે રડવાને લાયક નથી."

"ઓ માહરૂં એક પૂરૂં બચ્ચું!" તે કંગાળ માતા રડતાં બોલી: "માહરૂં એક પૂરૂં વ્હાલું બચ્ચું! હું એ ખમી શકતી નથી!"

"તાહરે ખમવુંજ જોઇશે!" તેણે દરાવથી કહ્યું: "તેણીએ તાહરા પ્રત્યે પસંદગી બતાવી નથી: તેણી આજે સહવારે આપણે સુતાં હતાં ત્યારે આપણને તરછોડી ગઇ છે! જૉન ડૅન્ટને તેને પેલા ચંડાળ સાથ હાઇ રોડ ઉપર જોઇ. હેસ્લીંગડનની પોસ્ટ મિસ્ત્રેસ મિસિસ રૉબર્ટસે તેઓને પરણતાં જોયાં:—એમાં કંઈ ભુલ કે ચુક નથી. જો—જો એ આપણી પ્યારી પુત્રી જેને આપણે જાનથીબી જ્યાદા ચાહી તે કેવી નીવડી? એક ખુબસુરત દેખાવના ને ચાપલુસીખોર જવાનને ખાતર આપણો વર્ષોનો પ્યાર ને ભોગ તે વિસરી ગઇ—આપણને તરછોડી ગઇ! તું ના રડ—આપણને એ એટલી બધી વિસરી ગઇ છે તેથી તું ના રડ!"

"ઓ જૉન! તમે તેણી તર્ફ સખ્ત બન્યા!"

"સખ્ત!" તે કડવાસથી બોલ્યો: "તું સખ્ત કહે છે? મેં માહરાં જીગરનાં લોહીનું છેલ્લું ટીપું પણ તેને સુખી કરવા આપી દીધું હતે; પણ હવે તે માહરી છોકરી રહી નથી!"

"જૉન! તેને માફ કરો," તે માંયે વિનંવ્યું.

"માફ કરૂં?" તે ગુસ્સે થઇ બોલ્યો; "હું માફ કરૂં? નહી, કદી નહી! જ્યાં સુધી સૂર્ય ને ચંદ્ર ઝગમગે છે ત્યાં સુધી માહરાં હૃદયથી તે સદા અલગ રહશે; અને તું બી સમજ; માહરો વિચાર ફરનાર નથી, તાહરે બી તાહરાં જીગરમાંથી એને દુર કરી મેલવાની છે! એને મળવાની—એની સાથ વાત કરવાની માહરી તને સખ્ત મના છે! તેણીની નજીક જવાની પણ હું તને બધી ફરમાવું છું! જો તે રસ્તે મળે તો તાહરૂં મોંહ નફરતથી ફેરવી નાખજે!—તે જો બુમ પાડે તો બહેરી થઇ જજે! તેનો અવાઝ વટિક સાંભળવા થોભતી ના!"

"ઓ માહરૂં એક પુરૂં બચ્ચું!" તે અભાગણી માતા બોલી. "હું તેમ કેમ કરી શકું?"

તેનાં કરતાં જાસ્તી દુઃખ તેઓને ઉપજ્યું. હૅલન લીમાના રૂમમાં રડતી દોડતી ફરી. તે હેતવંતી મા પોતાની દિકરીની દરેક જણસો પોતાની છાતીમાં પ્યારથી દાબી તે પર હેતથી બોકી ભરી રડતી હતી. તેણીનું જીગર ખરેજ, તુટી ગયું હતું.

નિસાસાની એક રાત તેઓએ કાઢી. બીજી સહવારે એક કાગળ આવ્યું. લીમાના હાથે તે લખાયલું હતું. તે કેટલો વખત સુધી અડક્યા વગર જૉન ડરવન્ટે પડી રહેવા દીધું. તેને જોતાંજ તે મીલર એટલો સો ક્રોધે ભરાયો હતો કે તે વિષે બોલતાં હૅલન બીહી ગઇ હતી. ઓચિંતુ તેણે તે ઉપાડયું, ખોલ્યું અને વાંચ્યું. તે એક ઘણું દિલ ઉશ્કેરનારૂં, કરગરીને લખાયલું પત્ર હતું. પણ તેની કશી અસર તે મીલર ઉપર ન થઇ. તેણીએ લખ્યું હતું કે તેણીએ પ્યાર અને ફરજ વચ્ચે અસહ્ય સંતાપ સહેવ્યો હતોઃ તેઓને છોડી જવાને બહુ નારાઝ હતી-તેઓને તે અતિ ચાહતી હતી, પણ તેના પતિ માટેનો તેનો પ્યાર તે બધાં કરતાં સર્વોપરિ હતો. તેને ખાતર તેણે બધું છોડી દીધું હતું, પણ તેમ કરવાથી તેણીને અણહદ ખુશાલીજ પેદા થવા છતાં તેઓને ત્યજી જતાં તેણીનું હૃદય ભાંગી ગયું હતું. તેણી પોતાના આશક વિના જીવી શકે એમ ન હોવાથી તેમ તેણીએ નાચારીથી કર્યું હતું. તેણી પરણી હતી-તેણીનો પતિ ઘણો હેતવંતો હતો-તેણી અતિ સુખી બની હતી, પણ તે સુખમાં માત્ર એકજ નિરાશાનો ઓળો હતો અને તે તેઓને તે ત્યજી ગઇ તે હતો. જો તેઓ તેણીને માફ કરે-તેણીને અને તેણીના વ્હાલા ભરથારને આવકાર આપે--આવકારના બે માયાળુ શબ્દો તેઓ પર લખે--તો તેણી અણહદ સુખી બને.

તે મીલર તે બધું વાંચતાં જાસ્તી ક્રોધે ભરાયો.

તેઓ ઘણાં સુખી હતાં. લીઑએ ત્રણ દિવસની રજા નિશાળમાંથી લીધી હતી. લીન મધેના એક અતિ સુંદર કોટેજમાં તેઓ રહેતાં હતાં. જે સુંદર ફરનીચરથી આરાસ્તા કરેલું હતું—જે બધું સુખ તેઓ મારી બક્ષે તો ઑાર ન્યારૂં થનારૂં હતું.

તે એક જોરાવર લાગણી ભરી અપીલ હતી, પણ તે મીલર તે વાંચી જાસ્તી ગુસ્સે થયો.

"માહરો જવાબ શું છે તે તેણી જોશે!" તે બોલ્યો. "મેં તેને માહરી ને તેની વચ્ચે પસંદગી કરવા કહી હતી: તેણીએ તેને પસંદ કર્યો છે, હવે તેણીએ માહરા વગર ચલાવી લેવું જોઇએ."

તે તે સહવારે તેઓ રહેતાં હતાં તે ઝુપડું જોવા ગયો અને તે જોઇ આવી લીમાને લગતી દરેક ચીઝો—ચોપડીઓ, ડ્રૉઈંગનો સામાન, પ્યાનો, ઝવેરાતો અને તેણીનાં કપડાં વટીક બધું—એકઠું કર્યું. તેણીનાં બચપણનાં રમતનાં રમકડાંઓ પણ તેણે કઢાવ્યાં અને તે બધું બાંધી રૂંધીને તેઓ રહેતાં હતાં તે કોટેજમાં મોકલી આપ્યું.

"એને લગતું કંઇ બી હું રાખવા રાજી નથી!" તે ગુસ્સાથી બોલ્યો.

પણ તે રડતી માતાએ એક ચીઝ તેના ગુસ્સાને ઉતાવળાપણાંનો લાભ લઇ બડી મુસ્કેલીથી સંતાડી રાખી. તે તેણીનો એક ન્હાનો ફોટોગ્રાફ હતો. તે હેતવંતી માવિતરે તે ખુબ સંભાળથી છુપાવી રાખ્યો.

તે ન્હાનો સુંદર રૂમ તમામ ખાલી થઇ ગયો. એટલું કરી તે ગુસ્સાથી ઘેલો બનેલો બાપ કઇ ધરાયો નહી. તે જે ઓરડામાં વસી હતી તે તેણે સદાનો બંધ કરી દીધો. ત્યાં કોઇ જાય—વસે તે બી તેને રૂચ્યું નહી. તેણે તે રૂમને તાળું માર્યું અને તેની ચાવી ઍલન-વૉટરનાં આંખને સ્વાધીન કરી.

લીમાને લગતા તે સઘળા સામાનની સાથે નીચલી ચીઠી એક કાગળની કાપલી ઉપર તેણે ધ્રુજતા હાથોએ ચીત્રી મોકલી.

"તેં તાહરી પસંદગી કરી છે—હવે તેને વળગી રહે! માબાપોને નાફરમાન થનારાંઓ ઉપર ઉતરતા ગજબ બુરા આપો તું કમબખ્ત ઉપર ઉતરો અને તેઓ તને જીંદગી સુધી જળાવતા—સતાવતા રહો!"

—:o:—

પ્રકરણ ૧૫.

શિઆળો શરૂ થઈ ચુકયો હતો. બરફ અને કરાંઓનું રાજ્ય વ્યાપી રહ્યું હતું. ઉન્હાળાની બલિહારી ભૂતકાળની ગતિમાં ફેરવાઇ ગઇ હતી.

ફુલો કરમાઈ ચૂક્યાં હતાં. પક્ષિઓ ખુશનોમાં તડકાંની શોધમાં અન્ય સ્થળે વાસો ઉઠાવી ગયાં હતાં. પવન ઠંડો ફુકતો હતો.—ખેતરો ઉજ્જડ અને જીવવિનાનાં જણાતાં હતાં.

તે ન્હાની મીલમાં ઉદાશી અતિ તિવ્ર પ્રમાણમાં ફેલાઇ રહેલી હતી. તે ન્હાનાં ઘરનો સૂર્ય જાણે પાછો તલૂ થનારજ ન હોય તેમ અસ્ત પામી ગયો હતો, અને હતું બી તેમજ. લીમા તે માબાપને મનશે તેઓના ઘરનો સૂર્યજ હતો. તે ન્હાનું ઘર કે જે એક વેળા આખા ઇંગ્લંડમાં સુખી ને ખુશાલ ઘર હતું તે તમામ ફેરવાઈ ગયું હતું: ખુશાલી ને આનંદની જગા દલગીરી ને નિરાશીએ લીધી હતી.

માંસો કંઇ ઘણા ચિત્યા ન હતા પણ તે મીલરમાં ગજબ ફેર પડી ગયો હતો. તેના વાળો સફેદ થઇ ગયા હતા. તેના ભંવાં ઉપર દુઃખની કરચલીઓના ઢગલા વળી ગયા હતા. તે તમામ ફેરવાઇ ગયો હતો. નિયમસર તે પોતાના કામ ઉપર જતો હતો ખરો પણ આનંદી અને ઉલટભર નહી પણ ઉદાશ અને બેચેન જેવો જતો હતો. તેને હસતો કે ગાતો કોઇ હવે જોતું ન હતું. તેના ખુશ ટાહુકાટુચકાઓ ને હસવાના ભાવટાઓ તમામ આખર થઇ ગયા હતા. તેનું જીગર તૂટી ગયું હતું. તેણે પોતાની જીંદગીથી અધિક વ્હાલું માનેલું ને ગણેલું રત્ન ખોયું હતું—પાછું કદિ ન મેળવવા ગુમાવ્યું હતું. તેના આડોશીપાડોશીઓ તેને મળતાં તેને દિલાસાના ને સધિયારાના બે સખુનો કહેતાં અને પોતાની પુત્રીના લગ્ન માટે એટલો બધો ગમ કરવો તેને શોભતો ન હતો એમ દયાથી કહેતાં પણ તે તેઓનું સમજવા ચ્હાતો ન હતો. તે પોતાનો હાથ તેઓને ચુપ થઇ જવા ઉંચકતો અને તેઓ કંઇજ વધુ બોલી શકતાં ન હતા. તેઓનાં પિછાણવાળાઓ તે બાપબેટીને એક કરી આપવાના નેક હેતૂથી તેની દીકરીની પરણી જીંદગીના મોટાં સુખ વિષે—તે સુખી સ્થિતિમાં તે કેટલી ખુબસુરત દીસતી તે વિષે—તેની સાથ વાત કરી જોતાં પણ બીજી મર્તબે તેમ કરવાની હિંમત તેઓ આદરતાં ન હતાં.

તેણીને લગતો સર્વ સામાન બાંધીકુંધીને તેણી ઉપર મોકલાવી દઇ તેણીના રૂમને પણ બંધ કરી તાળુ મારી તેની ચાવી ઍલનવૉટરનાં પેટાંમાં ડુબાવી દીધા પછી તે મીલર એ પોતાની એકવારની અતિ લાડકી પુત્રીનું નામ વટીક હોઠ ઉપર લાવતો ન હતો, પણ તેણીની જુદાઇથી તેને

ઉપજતું અગાધ દુઃખ અને ગમ તે છુપાવી ન શકતો હતો. વે તેના ચ્હેરા ઉપર થયલો મોટો ફેરફાર સ્પષ્ટ દેખાડતું હતું. તે પોતાના કામમા હવે ઉલટ કે મજાહ લેતો ન હતો. પોતાના ખેતરમાં ઉતરતા સુંદર, ફુલફુપ પાક વાસ્તે હવે તેને દરકાર રહી ન હોતી. તેની બેંકમાં વધતી જતી પૂરાંતનો હવે તેને મોહ રહયો ન હતો. તેણે પોતાની પુત્રીને ખાંતર જીંદગી ભર મહેનત મજુરી કરી હતી પણ હવે તેમ તે કરી શકનાર ન હતો. તેણે જમા કરેલી દોલત–તેમાંની એક પેની બી પેલા ચંડાળ ફ્રેંચમૅનને તવંગર કરવા જાય એ તેને ગમતું ન હતું. તે તેને પોતાની પ્યારી પુત્રી ચોરી જવા વાસ્તે અતિ ધીક્કારતો હતો. એક વખત એવો હતો કે તે મીલર એક અતિ રમૂજી, ખુશ ને બટકબોલા સ્વભાવના માણસ તરીકે ઓળખાતો હતો પણ હવે તેમાંનું કશું નજરે આવતું ન હતું. લોકો તેનાથી હવે ડરીને દૂર ન્હાસતાં હતાં.

તેના મિત્રો અને પાડોશીઓ તેને સંગદીલ માનતાં હતાં સબબ કે તે એક પ્યારનાં લગ્ન નિંવડયાં હતાં અને તેથી ઘણાંઓની તે જવાન જોડાં ભણી સહાનુભૂતિ હતી. તે મીલરની પરીસુરત પુત્રીને દૃઢ નિશ્ચય કરી જીતી જવાની મર્દાનગી બતાવવાના સબબસર તે જવાન ફ્રેંચમૅનને ઘણાં જણ ચ્હાતાં ને વખાણતાં હતાં. તે ન્હાની મધુરી મહેરદારને પણ પોતાના પ્યારા ખાતર બધું છોડી દેવાની હામ ભિડવા માટે સૌ કોઇ માનની નજરથી જોતું હતું. અને દરેકને આશા હતી કે વખ્તના વહેવા સાથ તે બાપદીકરી વચ્ચેનો મિનાકેશો ટળી જશે. વખ્ત તે મીલરના ગુસ્સાને ઠંડો કરી મેલશે. તે દરમ્યાન લોકોની દયા તો તે જવાન જોડાં તરફજ વધુ પ્રમાણમાં ખેંચાયલી હતી. લીઑંની સ્કુલનો વડો શિક્ષક પ્રથમ તે લગ્નની ખબર સમજી ગુસ્સે થયો હતો. તેણે લીઑંને બીજે કેઠે નોકરી શોધી લેવાની અધકચરી નોટીસ વટિકે મોંઢેથી આપી હતી અને તે વિષે તેને વધુ ખખડાવવા તેનાં કૉટેજમાં ગયો. ત્યાં તેનો લીમા સાથ ભેટો થયો. તેણીનો મધુરો મીઠો મૂખડો નિહાળતાંજ લીઑંને પાણીચું પકડાવવાનો તેનો ઠરાવ અલોપ થઇ ગયો !

"તમે ઘણું ખોટું કીધું !" તેણે લીમાને ઠપકાથી કહ્યું."એટલું જલદી પરણી જવાની ભૂલ કરી તમે તમારા ધણીની કારકિર્દીને ઘણી હાનિ કરી છે !"

"તેની સાથ ગુસ્સે ના થતા!" તેણી વિનયથી બોલી. "અમો એક મેકને અતિ ઘણાં ચાહતાં હતાં!" અને તે વડો શિક્ષક દિલનો અતિ ઘણો દયાળુ હોવાથી ગુસ્સે ન થયો. તેણે જવાન કાઉન્ટના પગારમાં સહજ વધારો કરી આપ્યો અને વળી થોડાક છોકરાઓને તેની પાસથી ખાનગી શિક્ષણ લેવા ભલામણ કરી.

એ રીતે તે પહેલું વર્ષ તો ગરીબાઇના કશા પણ ડંખ વિના તે ન્હાનાં સુંદર કૉટેજમાં પસાર થયું. તેઓનાં પ્યારનાં વાતાવરણમાં ખલલ પડે એવું કશુંજ બનવા ન પામ્યું.

તેઓએ લીધું હતું તે કૉટેજ અતિ મનહર હતું. તે માટે તેઓ ગગરૂર હતાં. તેઓને હાલમાં જોઇતું દરેક પ્રકારનું સુખ ત્યાં મોજુદ હતું: ફક્ત લીમા માટે એક દિલગીરી હતી અને તે તેણી પોતાનાં હેતવંતા માબાપથી છુટી થઇ હતી તે હતી. તે મનમનાવી લેતી હતી કે તેઓ વચ્ચેનો વિયોગ કંઇ સદાનો ન હતો: વખ્ત જતાં પપા સમજી જશે—મને તેડશે— માફી બક્ષશે અને મળતા ભેટતા થશે.

તેણી પોતાના બાપે લખી મોકલેલી ચીઠ્ઠી વાંચી અતિ બીહી ગઇ હતી. તે ધાટકી શબ્દો તેણીનાં હૃદયનાં ઉંડાણમાં થરથરાટ કરતા ઉતરી-ગયા હતા.

"માબાપોને નફારમાન થનારાંઓ ઉપર ઉતરતા ગઝબ બુરા શ્રાપો—!"

અને તેણીના અતિ મોટા ખેદ વચ્ચે લીઆંએ તે શબ્દો હસી કાઢયા. તેણે કહયું કે તેના બાપે નાટકી ભાષા વાપરી હતી અને તે એવીજ રમુજ બીજી કરવા ગયો પણ તેટલાં તેની પરણેતરને તેથી ઉપજતાં દુઃખ ઉપર તેની નેગાહ ખેંચાતાં તે ચુપ થયો.

"તમારીજ ભાષામાં એક મૂસલ મશહુર છે કે શ્રાપો વરસતા ઘણીઓ કરતાં વરસાવનારાંઓ ઉપરજ બાઝે વખ્ત વરસે છે!" જવાન કાઉન્ટે સમજાવ્યું. લીમાએ તેની ભણી અર્ધી બીહીધેલી અજાયબીથી જોયું. બાપના શ્રાપને એટલા હસી કાઢવા જોગ શું ફ્રેંચમૅનો લેખતા હશે? શું તેઓ એટલા બેદરકાર એવી ગંભીર ચીઝ પ્રત્યે પણ હશે? તેણીને મનશે તો તે બ્રહ્માંડ તુટી પડવા જેવું હતું.

"તેમ હોય તો તે માંહરી ફરજ તુટી પડે એવું હું સહૃદયમથી ઇચ્છું છું!" તેણી બોલી.

"ઘણું ખરૂં તો એ ખ્યાલી વ્યર્થજ પુરવાર થાય છે!" લીઓંગે હસીને કહયું. પણ તેણી પોતાના પિતાના તે શબ્દો ભૂલી શકી નહી! તે તેણીના હૃદયમાં થરથરાત અને કાનોમાં ગણગણાટ ઉપજાવતાજ રહ્યા, અને તેણી એકલી પડી ત્યારે તે કેવી રીતે ખરા પડશેના ગમનાક વિચારે હવેરીબાવરી બની ગઇ.

માબાપને નાફરમાન થનારાંઓ ઉપર ઉતરતા ગઝબ બુરા શ્રાપો! તેણી ઉપર શું ગઝબ ઉતરશે? શ્રાપ કંઇ આફત લાવનારી ચીઝ છે એમ તે સમજતી હતી પણ જ્યાંસુધી પોતાના પતિના પ્યારમાં સુખી હતી ત્યાંસુધી તેણીને કંઇ થનાર ન હતું, એમ તે મન મનાવતી હતી. ગરીબાઇના હાંદેસાઓ બેશક ખમવા મુશ્કેલ હતા, પણ જો લીઓં વ્હાલો તેની બાંહુમાં હોય તો તે ગઝબ પણ તેણી માટે અસહ્ય ન હતો. બિમારી ખરાબ હતી પણ જો લીઓં નઝદીકમાં તેને દિલાસો દેવા ને તેની ખાતરદારી કરવા હાઝેર હોય તો તેને મનશે તુચ્છ હતી! તેણી પોતાનાં પતિનાં પ્યારમાં સુખી હોય ત્યાં ટક કશી બી ખરાબી નીરખી શકી નહી, અને તેણીના પતિનો પ્યાર તો તમામ અખંડ સલામત હતો. તેણી તે માટે ખાત્રીપૂર્વક હતી. જેમ દિવસ પછી રાત મુકરર છે—સુર્યનું ઉગવું આથમવું નિયમિત છે-તેમજ—તેટલીજ તે પોતાના પતિના પ્યારને કાજે નીરાંત હતી. તે અખંડ હતો—તે તુટે એવો ન હતો-કોઇથી ફેરવાય એવો ન હતો-કોઈના બી શ્રાપથી બદલાય કે પલટાય એવો ન હતો એવી તેણીની પકકી ખાત્રી હતી ને પછી તે દુનિયાની બીજી કોઇબી ખરાબીને મચક આપે એ માનવા જોગ ન હતું. તેણીનું સુખ-તેણીનો પ્યાર—તેણીની ખુબસુરતી! દિનપ્રતિદિન વૃધ્ધિ પામતી ગઇ. તેણીનો ભરથાર જાનોજીગરથી તેનીપર કુર્બાન હતો. કદિ કોઇએ પોતાની મ્હેહોરદારને ચાહી ન હોય એવા બળવાન પ્રૌઢ પ્યારથી તેને ચાહતો હતો. ફકત તેણીનાં સુખના સ્વચ્છ આકાશમાં એકજ નીરાશીની ન્હાની વાદળી હતી—તે તેણીનાં માતાપિતાની જુદાઇ હતી. તેણીએ તેઓ ઉપર ઘણી વેળા ઘણું કરગરીને લખ્યું હતું પણ તે બધાં પત્રો ઉખેડયા વનાજ તેની ઉપર પાછાં વાળવામાં આવ્યાં હતાં. એક વેળા તે પોતાનો ગમ ને દુઃખ ઘણી મુશ્કેલીથી સહન કરી શકી. તે લીનના

રસ્તાઓ પરથી ચાલી જતી હતી તેટલાં તેણીએ દૂરથી પોતાનાં પિતાને ચાલતો જોયો. તે માનીતો આકાર નિહાળી તેણીનું જીગર જોશથી ધડકવા લાગ્યું! તેણીએ જોયું કે તે વ્હાલો ચ્હેરો ઘણી હદ સૂધીનો ફેરવાઇ ગયો હતો: તેણી તેની ભણી ધસી જવા ગઇ પણ તે તુચ્છકારથી ફરી ગયો. તેને મળવા— જોવા તે સખ્ત નારાજ હતો. બીજી મતેએ ઍલનવાટર નઝદીક તેણીએ પોતાની માતાને નિરખી તેણીએ દુ:ખની ગુંગળાવલી એક બુમ મારી તેણીને બોલાવી પણ તેણીની માતા તેને માટે થોભી નહી. કદાપિ તે મીલર ત્યાં નઝદીકમાંજ હોય! યા તો તેની કરડી ધમકીઓની અસર તેની ઉપર અતિ ઘણી થઇ હોય તેથી તેણી થોભી નહી! પોતાની પુત્રીને મળવાની સ્વભાવિક તલપ બડી મુશ્કેલીથીજ સમાવી તે ત્યાંથી ચાલતી થઇ.

એક વર્ષ વહી ગયું. લીઑાનું ગાડું ઠીક ગબડતું હતું. તેઓનાં સારા નસીબે લીનના ગામડાંના રહીશોને પોતાના બચ્ચાંઓને ફ્રેંચ ભાષાથી માહેર કરવાનું ગોયા ઘેલું લાગ્યું હતું. જવાન કાઉન્ટને જોઇએ તે કરતાં વધુ ટ્યુશનો મલ્યાં હતાં જેની બરકતથી તે સુખી હતો.

"સૉલ્ડાનાના કોઇપણ નબીરા કરતાં હું જાસતી સુખી છુ!" તે કહેતો હતો, "અને વળી નસીબવંત બી, જો કે હું માહરા પૂજ્ય બાપદાદાઓની માફક ખેતાબનો માલેક નથી કે તેઓની બાદશાહી મિલકતો મેં નઝરે જોઈ વટિક નથી, છતાં તું વ્હાલી મહાબુબની સ્વર્ગના પ્યારમાં હું અણહદ સુખી ને સંતોષી છું!"

તેણીએ બેહદ ખુશાલીથી તેનાં પ્યારા મુખડા ગમ જોયું. "તે બધી તમારી ખોટોની પુરવણી હું કરી શકું છું?"

"બચીતજ!" તે ગંભીરાઇથી બોલ્યો. "ફ્રાંસનો શહેનશાહ કે દુનિયાનો સર્વથી માનબર પુરૂષ બનવા બદલ તને માહરી મહેરદાર તરીકે ધરાવી આ જીંદગીએ જીવવા ને મરવા હું હઝારોવાર રાજી છું!"

"શું એ ખરૂં છે, લીઑાં?" તેણી અપાર આનંદથી ઉભરાતાં પ્રેમાળ હૃદયે બોલી.

"હા! તદન ખરૂં!" તે ભાર મેલી બોલ્યો. "અગર હું સૉલ્ડાનાની કુટુંબની જાગીરોનો માલેક બી હતે તો તું વ્હાલીને વરવા કાજે તે ત્યાગી દેતે!"

તે શબ્દો તે સ્પષ્ટ સમજાય એવા સાદે ભાર નાખીને બોલ્યો અને તેણીએ તેનું તેવીજ ગંભીરાઇથી શ્રવણ કર્યું અને એક વખત પાછળથી એવો આવ્યો કે જ્યારે તેજ શબ્દો બંનેએ અતિ કડવાસ ને દુઃખ સમેટજ યાદ કર્યા!

પ્રકરણ ૧૬.

ખરા પ્યારનો રાહ કદિ સીધો વહેતો નથી એમ કવિઓ ગાઇ ગયા છે પણ તે ન્હાના કૉટેજમાં વસતાં જોડાંને માટે તે કહન ખોટું પુરવાર થયું હતું.

"મને હજી ઉમીદ છે, લીઆઁ ડીઅર," તે મધુરી મ્હોરદાર હસીને આશાવંત જીગરે બોલતી—"કે એક દિવસ માહરા પપા ડીયર માહરો વિયોગ ન સહન કરી શકી મને બોલાવતા ને પોતાના નેક આશીરવાદ વરસાવતા આવશે. ત્યારે હું આ પૃથ્વિ ઉપરની સર્વેથી સુખી સ્ત્રીમાં મને પોતાને ગણાવશ—ખરૂંની લીઆઁ?"

"હા!" લીઆએ હુંકારો પૂર્યોઃ તેને તે બાબતની ઝાઝી દરકાર કે કનવાર ન હતી. તે મીલર અવ્વલથી આખેર તુલીક તેની સાથ તુંદાઇ અને બિન દયાએ શું વર્ત્યો ન હતો? શું તેણે તે તેની બેટીને ચ્હાતો હતો તે જાણતાંજ તેને અણહદ ધિક્કારથી તુચ્છકાર્યો ન હતો? તે મીલર આવે યા ન આવે તેની તેને બીલકુલ પરવાહ ન હતી. તે અજબ થતો હતો કે તેની મહોરદાર કાંય એટલી તે માટે ટગર ને અટવટ કરતી હતી? જો ખરૂંજ કહયે તો તે મીલર કદી પોતાની પુત્રીને બોલાવતો નજ આવે તે તેને પસંદ હતું. મધુરી લીમા સાવ ફકટ તેની એકલાનીજ હતી, અને જો તેણીને તેની અને તેણીનાં માતપિતાની વચ્ચે પોતાનો વખત કે હેત વ્હેંચવું પડે તો તે માટે તે અદેખો હતો.

ઘણીજ થોડી ઘટનાઓમાં તુરતનાં પરણેલાં જોડાંઓનું પ્રથમ સાલ અતિ સુખમાં નિર્ગમન થાય છે. લીમા તેવા ભાગ્યશાળીઓ માંહેલી એક

શકતું નથી: હું ફ્રાંસ જઇ શકતો નથી કે તે ત્યાંથી આવી શકતી નથી!"

"તાહરાં મમા મગરૂર છે?" તેણીએ અજાયબીથી પ્રશ્ન કર્યો.

"આખી સૃષ્ટિ ઉપરની સર્વથી ગરીબ પણ સર્વથી મગરૂર સ્ત્રી માહરી મા છે! તેણી મને તો એક હક્ક-ડુબાયલો, ન્હાનો શાહજાદોજ ગણે છે અને પોતાને પદભ્રષ્ટ કરેલી રાણીજ માને છે!! એક માણસની વ્હાલામાં વ્હાલી ચીઝ એકાએક ગુમાઇ જાય તો તેની મગરૂરીને કેવો ચાટકો—જાણુંન ગઝબ ફટકો લાગે? માહરી માતાને તેમજ થયું છે: એક ઉમરાવઝાદી તે હોવી જોઇએ તે બદલે એક ફકીર જેવી રખડે છે! ખચીતજ જો એ ગમ તેણીને ન હોય તો તેણી સોસાયટીની એક અતિ કિમતી આભુષણ થઇ પડે!"

"શું ત્યારે હમણાં તેઓ તેવાં નથી?"

"નહી! તેઓ અતિ મગરૂર, અતિ કરડાં અને અતિ તુમાખી છે!" તે બોલ્યો. ને તેના આ શબ્દોનો ખરેખ્ખર ખ્યાલ તેણીને વર્ષો બાદ આવ્યો અને ત્યારે તે અજબ થઇ કે તેણીએ તે વિષે અત્યાર ટક વિચાર કાં ન કર્યો હતો?

એક સાંકળની અંદર જેમ કડીઓ રહે છે અને એક કડી સાથ બીજી કડી અગત્યનો સંબંધ ધરાવે છે તેમ તેણીએ એ બધી કડીઓ એકેક પછી બંધએસ્તી પાછળથી જોઇ કે જે અંતે એક બદબખ્ત સાંકળીજ તેણી માટે પૂરવાર થઇ!

તે એક દિવસે મધ્યાન્હને સમયે પોતાના પતિના રૂમમાં ગઇ. તે હાથમાં કોઇના ચિત્ર સાથ બેઠો હતો. તે તેને બારીકીથી જોતો હતો અને તે ઉપર ગૌર કરતો હતો. તે એટલો તો મશગુલ હતો કે તેણી તેની નઝદીક આવી હતી તે પણ તે જોઈ શક્યો નહી! આમ આ પ્રથમજ વેળા બન્યું હતું, નહી તો તે જ્યારેથી દુરથી આવતી દેખાતી કે તે હેતથી હસતો ને તેને મીઠા શબ્દોથી આવકાર દેતો હતો.

"એ શું છે, લીઓ!" તેણીએ પુછ્યું.

તેણે તે ફોટો તેનાં હાથમાં મુકયો.

"એ કોણ છે તે તું જાણે છે?" તેણે સવાલ કર્યો.

"શહેનશાહ લુઈ નેપોલિયન!" તેણી બોલી. "એને નિરખીને તું શું કરે છે?"

"હું એના ચ્હેરાનું બારીકીથી અવલોકન કરૂં છું, લીમા!"

"કારણ?"

"હું શોધી કાઢવા માગું છું કે એ કેવી પ્રકૃતિનો ઇસમ છે? એનામાં શું સદગુણો છે! તું મને એ કામમાં મદદ કરી શકશે?"

તેણીએ તે છબી ધારી ધારીને જોઇ. "એ એક અમીરી મુખડો છે." તેણી બોલી, "પણ વધારે કંઇ કળી શકાતું નથી! એ કેવો ગંભીર ને ઉદાસ દેખાય છે!"

"હા!" તેણે પોતાની મહોરદારને પોતાની બાજુમાં બેસાડી તે છબીનું બારીકી અવલોકન કરતાં કહ્યું. "એની આંખો—એના હોઠો બધો ઉદાસીનોજ ભાસ આપે છે! મને લાગે છે, લીમાં, કે વિશ્વાસ મુકી શકાય એવો એ ચ્હેરો છે! તે માયાળુ છે?" તેણે દમ રૂંધીને ઉપલો પ્રશ્ન કર્યો હોય એવી લીમાને ભ્રાંતિ થઇ.

"હા હું એમ ધારૂં છું!" તેણે કહ્યું "મને તો એ મુખડો ઘણો માયાળુ લાગે છે!"

થોડીક મિનિટ ચુપકીદી રહી.

"લીમા!" તેણે ઓચિંતુ કહ્યું, "એના ચ્હેરા ઉપરથી તું એમ ધારી શકે છે કે એ કંઇ ભલું કે ઉદાર કાર્ય કરી શકશે?" લીમાએ પોતાના પતિના મુખડા ગમ જોયું. આ વેળા તેણીની ખાત્રી થઇ કે પ્રથમવાર તેણીને થયલી ભ્રાંતિ ભ્રાંતિ નહીં પણ સત્ય વાત હતી. કારણકે આ વાર પણ તે અતિ ઘણી આતુરતાથી બોલ્યો અને તેણીના પ્રત્યુત્તરની કાગને ડોળે રાહ જોવા પડયો.

"હા!" તે બોલી, "એનો ચ્હેરો જોઇ હું કહી શકું છું કે તે ઘણાં ઉદાર હૃદયનો છે, પણ એ સવાલનું કારણ? એ વળી શું ધખારો તાહરા ભેજામાં ભરાયો, લીઆઁ?"

"ધખારો આજે વખ્ત માણસ વશ કરી શકતું નથી!" તે બોલ્યો અને તે ચિત્ર તેણે એક કાગળમાં લપેટયું.

"એ ચિત્ર તું કયાંથી લાવ્યો?"

"અમારા વડા શિક્ષકનાં રૂમમાં હતું ત્યાંથી માગી લાવ્યો!" તેણે કહ્યું અને તે જવાબ સમજી લીમા વધતી અજબ થઇ.

"શું એના ચ્હેરાનુ અવલોકન કરવાના એકલાજ હેતુથી એ તું માગીને અત્રે લાવ્યો, લીઑ?"

"હા!" તેણે કહ્યું, અને પછી તેણે વાત ફેરવી નાખી.

બીજી કડી બી તેણીની ખાનાખરાબીની સાંકળમાં પુનઃ પરોવાઇ. તે એક બપોર હતી કે જ્યારે તેના ભરથારે તેણીને બહાર જવા ફરમાવી. તે તે દિવસે નિશાળેથી ધારા કરતાં વ્હેલો પાછો આવ્યો હતો અને તેણીને એક એવી ચીઝ લાવવાનો હુકમ કર્યો કે જે ગામડાંમાં જવા સિવાય લવાય એમ ન હતું. લીમા તે લાંબો ટપ્પો ચાલવા રાજી ન હતી એટલે તેણીએ એક નોકરને રવાના કર્યો અને તેણી પોતાના પતિ પાસે ગઇ. પણ તેણીને લાગ્યું કે તે તેણીને જોઇ નારાઝ થયો હતો:

"મેં તો ધાર્યું કે તુંજ જશે!" તેણે ધીમેથી કહ્યું.

"મને ચાલવાનો કંટાળો લાગ્યો." તેણીએ જવાબ દીધો. ત્યારે તેણે કંઈ બીજું લાવવા જણાવ્યું કે જે લાવતાં પણ થોડોક વખ્ત નીકળી જાય એવું હતું. તેણીએ અચરતીથી તેના ભણી જોયું. એમ તે એક ક્ષણ તેણીને વ્હીલી મુકતો ન હતો. તે ઓરડામાંથી બહાર જતી તો કયાં જતી હતી એમ કાળજીથી પૂછતો અને ઘણો ભાગ તેણીનું કામ પોતેજ ઉંચકી લઈ બજાવતો અને આજે તે એકલો પડવા કાં માંગતો હતો? તેણી દિલગીર જેવી ઉઠી, તેની ઇચ્છાને માન આપી તે રૂમમાંથી બહાર પડી અને પછી બહારજ બેસી રહી. તેણીએ મનમનાવ્યું કે વખ્ત ઘણો જવે તે તેણીને બોલાવશે–પણ તેમ બન્યું નહી; તે શું કરતો હશે? શું આસાયશ લેતો હશે? નહી: તે કદિ તેણી વિના નિરાંતે બેસતો નં હતો! તેણી વિચારોથી બેચેન બની બાગમાં ફરવા ગઇ તથા કેટલો વખત તોડી પાડયો અને તેના બોલાવવાની કાગને ડોળે રાહ જોવા પડી. પણ તેનો અવાજ સંભળાયો નહી— અંતે તેણીજ તે રૂમ તરફ ગઈ—બારણું ધીમેથી ઉઘાડી અંદર ડોકાવ્યું: તે લખવામાં ખુબ તરેહથી મશગુલ હતો: તેનો ચ્હેરો રતાશવાળો અને આંખો ચળકતી હતી: તે એટલો તો ચકચુર હતો કે બારણું ઉઘડવાનો સંચારો કે અવાજ વરીક સમજ્યો ન હતો. તેની ટેબલપર તેણે ચીત્રી કાઢેલાં કાગળોના

શિલ્સો વેરવિખેર પડેલાં હતાં. તેણીએ બારણું પુનઃ બંધ કરી દીધું. થોડા વખત તેણીને હુન્યા સુની ને આવી લાગી. આ પહેલીજવાર તેણીને આમ તે ભુલી ગયો હતો !

પ્રકરણ ૧૭.

એક બીજી કડી તે બદબખ્તીની મોટી સાંકળમાં ને પછી પગેવાસ્ તે ઘણી નિર્જીવ પ્રકારની હતી કિંતુ પાછલી જીંદગીમાં વહી ગયલાં વર્ષોનો શાંતિથી વિચાર કરતાં તે તેણીને વધારે મહત્વની દીસી. તેઓ પરણ્યાં તેના પહેલવહેલાં વર્ષ દરમ્યાન તેણીના કે તેણીના પતિને નામનાં પત્રો ટપાલમાં જવલ્લેજ આવતાં હતાં. ટપાલચી તેઓના કોટેજ આગળથી દુરથીજ હસીને ટપલી ઝાડતો નિત્ય પસાર થતો હતો, પણ હવે પત્રો ઝાઝાં આવવા લાગ્યાં અને અજબ જેવું કે તે બધાં મોટો ભાગ ફ્રાંસથી આવતાં હતાં. કેટલાંક મ્હોટાં અને ભારી, કેટલાંક લાંબા બ્લુ પરબીડાંમાં સીલસાખ થયલાં તો વળી કેટલાંક ન્હાનાં નાજુક પરબીડાંમાં આવતાં હતાં.

એક ખુશનુમા સહવારે-સપ્ટેમ્બરની તે શરૂઆત હોવાથી બાગમાં ફુલો અતિ ખુશબહારમાં ખીલી રહયાં હતાં. લીમા તે હરખથી તોડતી અને વિણતી હતી તેટલાં પોસ્ટમૅન કૉટેજના દ્વારપર આવ્યો અને તેણીના હાથમાં આ પત્રો મેલ્યાં-બે મોહટાં ને ભારી હતાં જ્યારે બીજાં બે સાધારણ હતાં. તેણીએ તે ફુલો સમેત પોતાના ધણીના રૂમમાં લઇ જઇ તેને આપ્યાં. તેણે તે અતિ આતુરતાથી લીધાં અને તે કરતાં વધું ઉંડી જીજ્ઞાસાથી તે બધાં એકેક પછી વાંચ્યાં.

"તાહરાં બધાં પત્રો ફ્રેંચમાં આવે છે; લીઓ?" લીમાએ પૂછ્યું.

"હા! અને બધાં ફ્રાંસથીજ આવે છે," તે બોલ્યો: "તે તને પસંદ આવશે નહી કેમકે તે સર્વ એકજ અગત્યનાં કાર્યને લગતાં છે!"

"હું તો ધારતી હતી કે તમને હવે ફ્રાંસ સાથ કશો સંબંધજ ન હશે!" તેણીએ કહ્યું. તે શબ્દો અનાયાસેજ તેણીનાં મુખમાંથી ધસી પડયા.

"મને એમ લાગે છે ડીઅર કે તું માહરાં ખુબસુરત ફ્રાંસની અદેખી બનેલી છે!" તે બોલ્યો.

"તાહરો એક બી વિચાર માહરાથી દુર એવી કોઇ બાબતમાં પરોવાયલો રહે તો તે માટે હું અદેખી પડું!" તેણી બોલી. "અને મને લાગે છે કે આજ કાલ ફ્રાંસ તાહરા ઘણા ખ્યાલો આકર્ષી બેઠું છે!"

"એક પણ એવો નહીં કે જે તાહરા જેટલું આકર્ષણ ધરાવતો હોય!" તેણે કહયું. પણ તેની તે દિલાવર ખાત્રી છતાં તેણીએ તેથી ઉલટુંજ જોયું. હવે તે ફરવા પણ એકલોજ વિચારોમાંજ નિમગ્ન બનેલો નીકળી પડતો હતો. તેણી સાથ ફરવા જવાને વખતેજ પોતાના ઓરડામાં ભરાઇ બેસી લખલખ કર્યા કરતો હતો. જો કે તે આમ કરતો હતો છતાં તેણી તરફ તો અસલ જેટલોજ અતિ માયાળુ અને પ્રેમાલ હતો. તેણી ગુંચવાતી હતી—તેણીને લાગતું હતું કે તેની અને તેણી વચ્ચે એક અણદિઠ પણ મજબુત પ્રકારનો પડછાયો ઉતરનો હતો—કાંય, તે તેણી કહી કે કલ્પી શકે એમ ન હતું? તેણીને લાગતુ હતું કે બ તેના વિચારોના રોહ ભિન્ન ભિન્ન દિશાએ વહન લેતા હતા-તેમ કાં થવું જોઇએ તે તેણીની સમજમાં ઉતરતું ન હતું. તે હવે હમેશાં ખ્યાલોમાં મશગુલ માલૂમ પડતો હતો. તે કે જે એક વખ્ત સ્કુલેથી આવતાં અતિ ઝડપથી બાગમાંથી ચાલી આવી તેણીને બચડી કચડીને કીસી કોટી કરી વ્હાલ કરતો હતો તે હવે ધીમે કદમે આવતો હતો, અને તેણીની હાઝરી કે ગેરહાઝરીની કનવાર કે પૂછપરછ કર્યા વગર પોતાના રૂમમાં જઇ બેસતો ને લખવા મંડી જતો. તેણીએ તેને હરકત નહી કરવામાં—તેના ખ્યાલોમાં હરકત ન પહોંચાડવામાં ડહાપણ માન્યું-અને તે મૂજબ તેણી વર્તી. તેણી એમ પોતાના મનને મનાવતી હતી કે તેને ન છુટકે એમ ગૌર કરવો ને લખવું પડતું હશે. તેનો ધંધો તેને તેવી ફર્જ પાડતો હશે અને એક ભલી ધણ્યાણી તરીકે તેણીની ફર્જ હતી કે તેને તેની પવિત્ર ફર્જની બજાવણીમાંથી રોકવો નહી.

એમ શિઆળો આવ્યો અને જો કે તેણીનો ચ્હેરો અસલ જેટલો તેજ ન મારતો હતો છતાં તેણી સુખી તો હતીજ. ઠંડો પવન સુસવાટાભર ફુંકી રહયો હતો—જ્યાં ત્યાં બર્ફ બધાઇ જતું હતું અને દેખાવ ઉન્હાળાની તાઝગી જેટલો તો નહીજ તો બી મઝાનો ઠંડો ખુશનુમાં

દિસ્તો હતો. શિઆળા સાથ નાતાલના તહેવારો ધમધમ કરતા આવી લાગ્યા અને તે વખતે લીઑ, ડ સૉલ્ડાનાને છૂટી મળી.

"લીમા!" તેણે એક સહવારે પૂછયું "આ રજાના દિવશો ગુજારવા તું કોઇ અન્ય સ્થળે જવા માગે છે?"

"નહી! મને ઘર જેટલી બીજી કોઇ જગા પ્યારી નથી!"

"તને ચેન્જપર જવા નથી ગમતું?" તે બોલ્યો, "મને તો અતિ ગમે છે!"

"ચેન્જ માહરી અને તમારીથી!" તેણી બોલીઃ "લીઑ! તું મજાક કરે છે!"

તે અર્ધી બેદરકારી અને અર્ધી બેચેનીથી હસ્યો.

"હું મજાક નથી કરતો! મને તો ચેન્જ પસંદ છે!"

તેણી આતુરતાથી વચ્ચે પડી. "એમ ના કહેં! મને ચેન્જ પસંદ નથી! જુવો ઍક્ષનવૉટર અત્યારે કેવું ખુશનુમાં છે!"

"તો બી મને ચેન્જ પસંદ છે! જગાં ને હવાનો ફેરફાર મનુષ્યની તંદોરસ્તી માંટે જરૂરી છે!" લીઑએ કહયું.

"તે હશે-પણ ક્રીસ્ટમસ ઉપરજ કાંય? નાતાલ ઘરનાં તહેવારો ગણાય છે ત્યારેજ કાંય આપણે ઘરથી બહાર નીકળ્યે?"

"—કેમકે મને એક આખા માસની રજા છે!" તેણે કહયું.

પણ તેણીનું મન માન્યું નહી. તે શકીલી બની હતીઃ જેનો ભરથાર તેણીને કંઈ કહેતાં અચકાતો, ડરતો કે છુપાવતો હતો એવો તેણીને મનોગત ભય હતો. એક દિવસે તે ધણી ધણીયાણી વાતો કરતાં બેઠાં હતાં, તેટલાં લીઑએ એકાએક પુછયુંઃ "લીમા! આ દુનિયામાં સર્વથી મોટું દુઃખ તું શું ધારે છે?"

"સર્વથી મોટું અને જબરૂં?" તેણીએ પુછયું.

"હા—ઘણુંજ દુઃખ દેનારૂં!"

"આપણે જે માણસને ચાહતાં હોઇએ તે માણસ આપણા પ્યાર માટ નાલાયક નિવડે તે!" તેણીએ કહયું.

"તું કહે છે તે ખરૂં છે!" તે બોલ્યો "પણ તું શું એમ ધારે છે કે લોકો જેને ચાહે છે તે લાયક યા નાલાયક છે તે શોધી કાઢી શકે છે! પ્યાર આંધળો છે અને તેથી જેમાં તેનું મન પરોવાયલું હોય છે તેની ખામીઓ તે કેમે કરી જોઇ શકતો નથી!"

"નહી! વાસ્તવિક તેમ નથી! પ્યાર દરેક ખામી પ્રગટ જોઈ શકે છે!" તેણીએ ધીમેથી કહ્યું "પણ છતાં બી તે પ્યાર જારીજ રહે છે! લીઓં, હું તાહરામાં એકથી અનેક દુર્ગુણો જોવું તો બી તે બધા દુર્ગુણો છતાં બી તને ચાહું છું તેમજ ચાહતી રહૂં!"

તેણે હસીને પોતાની રૂપસુંદર મોહરદારના મુખડા ગમ જોયું.

"તું માહરો એક અપ્રાધ તો બી ન માફ કરે એમ હું માનું છું?"

"તે શું?"

"હું તાહરાં કરતાં વધારે ખુબસુરત કોઇ પ્રેમદા સાથ પ્યારમાં પડું તે?"

"ખચીતજ! રે તે હું કદિ કદિ સાંખી કે માફ કરી ન શકું!" તેણીએ જવાબ દીધો, "પણ તેમ તું કદિ કરશે નહી, લીઓં!"

"ખચીતજ નહી, માહરી મધુરી!" તેણે તેણીનો ચ્હેરો હરખથી ચુમતાં કહ્યું "લીમા! તે બનવા કાળ નથી: બનશેજ નહી. પણ તકરારને ખાતર સમજ કે હું તાહરી તરફ બેદરકાર બનું—કોઇ અન્યમાં માહરૂં ચિત્ત ચોરાય તો તે ઘટનામાં તું શું કરે?"

"તો તો હું મરીજ જાવું, લીઓં!" તેણીએ ગંભીરાઇથી કહ્યું

"પણ માગ્યું મોહન કંઇ આવતું નથી!"

"મોહનના પધારવાની રાહ જોવાની જરૂરજ શું છે? હું તો તે માટે તે ઘટનામાં ખોટી થઇ શકુંજ નહી! હું પોતેજ તેને મળવા ધસી જાવું! પણ એવું કદિ બનશેજ નહી, ખરૂં ની, લીઓં?"

"હા—માહરી મધુરી!" તે બોલ્યો અને તે દરેક શબ્દો તે એવા કે એ કિસમનાં બોલતો હતો તેનું શ્રવણ તે અતિ સંભાળથી કરતી હતી અને તે ગોયા તેણીનાં હૃદયમાં કોતરીનેજ સમાવી રાખતી હતી તેણીને તે બધો સમય દરમ્યાને એમ ખ્યાલ કુદ્રતી થતો કે તે કંઇ કહેવા માંગતો

હતો પણ ડરતો કે અચકાતો હતો. એક બે વેળા 'લીમા' માત્ર; એટલોજ શબ્દ બોલી તે ચુપ થઇ જતો—વિચારમાં નિમગ્ન બની જતો. અને તેણી ચાંપીને પૂછતી તો કંઇ ઉડાવનારી વાતો કરવા મંડી જતો. અંતે તેણીથી તે સાંખી શકાયું નહી.

"લીઓ! મને લાગે છે કે તું કંઇ કહેવા માગે છે! અને તુંને તે કહેવા ગમતું નથી કે તે કહેતાં તું ડરે છે?' લીમાં બોલી. તે સમજતાં તે ચોંક્યો.

"લીમા! તું જાદુગરણી છે! તેં તે કેમ જાણ્યું?" તે બોલ્યો, અને પછી મૌન ધારી બેઠો.

"મેં કેમ જાણ્યું? એમાં અજાયબી જેવું કંઇ નથી! મને કહે-તું મને શું કહેતાં એટલો અચકાય છે?"

"મને તે કહેવા ગમતું નથી! દિવસો થયાં આજે કહું-કાલે કહું એમ હું કર્યા કરૂં છું. તે જાણી તને દુઃખ થશે!"

"તે શું છે?" લીમાએ ધ્રુજતા સાદે કહ્યું. "મને એ સમજી વધતો ડર લાગે છે."

"બીહીવ તું કંઇ નથી. માહરી વ્હાલી! આપણે લગ્ન પછી છુટા પડયાં નથી, સમય એવો આવ્યો છે કે આપણને કદાપિ તેમ કરવું પડશે! ફરજ તેમ કરવાની જરૂર ઉભી કરે છે: લીમા, મને નાતાલ ટાંકણે ફ્રાંસ જવાનું થશે!"

"ફ્રાંસ!" તેણી ટીકી ફચ મારી ગઇ. "પણ તું મને સાથે લઇ જશેની? તું એકલો તો નહી જશેની?"

"કમનસીબે બીજો ઇલાજ નથી!" તે બોલ્યો. "હું તને સાથે લઇ જવા અતિ આતુર છું પણ તેમ બની શકે નહી. મને પણ ખુફ્યા વેશમાં જવું પડશે તેથી હું તને લઇ જઇ શકું એમ નથી!".

"પણ તું કાં જાય છે?" તેણી દુઃખ ને બીહીકથી બીહીવેલી બોલી. "તુ શું કામ જાય છે?"

"મને ત્યાં ચોકસ મહત્વનું કામ બજાવવાનું છે કે જે હું હાલને તબકકે ખુલાસાવાર કહી શકતો નથી! તે પુર્ણ થયા પછી હું તને તે વિષે કહીશ, અત્યારે તું તે સમજી શકશે નહી."

તેણી તેની નઝદીક ગુડણે પડી. તેને ન જવા વિનવવા પડી. તેનો નિશ્ચય જાણતાંજ તે કોમળાંગી દુઃખથી થરથરી ગઈ.

"માહરા વ્હાલા!" તેણી આંખમાં આંસુઓ સાથ મહા ખેદથી બોલી. "મને એવી ભ્રાંતિ થાય છે કે એ મુસાફરી આપણે વાસ્તે અતિ આફતરૂપ નિવડશે, માટે તું ન જા!"

"માહરે જવુંજ જોઇએ!" તે મક્કમતાથી બોલ્યો. "બીજો કોઈજ ચારો નથી.'

પ્રકરણ ૧૮.

વીસમી ડીસેમ્બર આવી પુગી—ને દિવસ જે લીમાની જીંદગીમાં હમેશ માટે યાદગાર રહી જનાર હતો—તે દિવસ કે જ્યારે એ વર્ષની પરણી જીંદગી પછી પ્રથમ વેળાજ તે ધણી ધણીઆણી વચ્ચે વિયોગ થનાર હતો. તેણે ફ્રાંસ જવાનો પોતાનો મનસુબો જાહેર કર્યો હતો ત્યારથી લીમા બેચેન બની ગઇ હતી. તેણીનું હૃદય ઘવાયું હતું: તેણીને કુદ્રતી ધ્રસ્કો બેઠો હતો. તે ગયા પછી તે શું કરશેનો વિચાર તેણીને બેબાકળી કરી મેલ્તો હતો. તેણી શું કરશે? તેણીનું શું થશે? તેણી કલાકો કેમ વિટાંડશે? તેણી કે જે તેને માટેજ જીવી હતી તે તેના વિના કેમ વખ્ત બશર કરશેઃ—બસ એ અને એવાજ ગમના પ્યાલો તેના જવાનો દિન આવ્યો ત્યાં ટક તે કરતી રહી.

તે એક ટંડો ખુશનુંમાં દિવસ હતો. બર્ફ સખ્ત બંધાઇ ગયું હતું. ઍલનવૉટર પણ બર્ફથી બંધાઇ ગઇ હતી! સર્વત્ર બર્ફ નઝરે આવતું હતું. તે દેખાવ પણ એક રીતે અલૌકિક ને આનંદી હતો! પણ તે જવાન પરણેતરના જીગરમાં તેની કશી અસર થતી ન હતી. તેણીએ તેને તરછોડી ન જવા ઘણા કાલાવાલા કર્યા હતા પણ તે સર્વ વ્યર્થ પુરવાર થયા.

"હું તો તમને તજી કદિ ન જાવું—પછી ભલે મને કોઇ સ્પેનની રાણી બી બનાવવા માગે!" તેણીએ તેને વિનવ્યો.

"મને કોઇ ફ્રાંસનો શહેનશાહ કરનાર નથી, લીઆ!" તે હસીને બોલ્યો. "અતિ જરૂરી કામ વગર હું કદિ નજ જાવું."

"શા માટે તમે સિધારો છો તે બી જો તમે મને કહો તો મને કેટલી નીરાંત મળે!"

"હું પાછો આવ્યા પછી તે બધું તને જરૂર કહીશ વ્હાલી!" તે બોલ્યો. તે સમજી શકી નહીં કે તેની પરણેતરને તે જતો હતો તે માટે એટલું બધું દુઃખ કાં થતું હતું? "હું જલ્દી પાછો ફરીશ, થોડાંજ અઠવાડયાંમા હું આવીશ."

તેણીએ તેની આજ્ઞાથી તેના સામાનની ટ્રંક ભરી. તેણે લખતાં જોયું કે તેનો સામાન ગોઠવતાં તે નવધાર રડતી હતી. તેની દરેક ચીઝોને અતિ પ્રેમથી ચુંબન લઇ તે ટ્રંકમાં સીંચતી હતી અને ત્યારે તે ભરથારને તેની પરણેતર તેના ઉપર કેવા ઉંડા પ્યારથી ફરબાન હતી તેનું કંઇ ભાન આવ્યું!

તેના જતી વખ્તે એકથી અનેક વખ્ત તે જુવાન માંદણુએ તેને કંઠે વળગી તેને ચુમીઓથી ભરી મેલ્યો અને હજી બી ન જવા તેને વિનવ્યો. તે બધું તે ભરથારની સ્મરણશકિતમાં સાબુત નોંધાઇ ગયું. તેણીએ તે સહવારે કંઇ ખાધું પણ નહી—ઘણી તજવીજથી તેણીએ કૉફી અને ટોસ્ટ તૈયાર કર્યો પણ તે એક કગરસ ખાઇ કે એક ઘુંટડો કૉફીનો પી શકી નહી.

"લીઓ! હું તાહરી સાથ સ્ટેશન સુધી આવું?" તેણીએ પુછયું.

"ઓ ખચીત!" તે બોલ્યો. "તને ગમે તો જરૂર આવ!"

"મને ગમે છે! હું અહીં તને 'ગુડબાઇ' ઇચ્છી શકતી નથી કેમકે અત્રે આપણે અતિ આનંદમાં રહયાં છીએ. હું 'ફૅર-વૅલ' અત્રે નહી પણ કોઇ અન્ય સ્થળે તેને ઇચ્છવા ઇચ્છું છું! તાહરા ગયા પછી મને આ જગ્યા હંમેશ ન સતાવે કે આં જગ્યા-આ રૂમમાં તેં મને ફૅર-વૅલ કરી હતી. છેલ્લી કીસ અને સલામ ભરી લીધી હતી! હું તને સ્ટેશન ઉપર ગુડબાઇ ઇચ્છીશ, અને તે તું પાછો આવશે ત્યાં ટક કદિ પાછું ન જોવશ! તું જ્યારે જશે ત્યારે તું હમણા બેઠો છે તે ખુરસી ઉપર હું અવારનવાર નજર નાખશ ને માહરા મનશે બધું હમણા આપણાં વચ્ચે થયલું હું

યાદ કરી લેવશે!" તેણી આંખમાં આંસુ સહિત બોલી! "મને અત્રેજ કીસી કર–ને મહારે માટે એક સુખી સ્મરણ સિદ્ધ થશે! હું મનથી સધ્યારો લેવશ કે તેં મને કીસ કરી સદા મને ચાહવાનું પ્યારૂં વચન આપ્યું હતું!"

"ખચીતજ માહરી વ્હાલી!" તે બોલ્યો અને તેણે તેણીને પ્રેમથી એક બકી કરી, પણ તે બકી કરતાં પણ તેણે ઘડયાળ ઉપર નઝર કરી કે રખે તે ટાઇમ ચુકે!

"ઓ લીઓ! મરવું પણ એ કરતાં બદતર ન હશે!" તેણી તેની સાથ જવા ઉઠતાં બોલી "હું અહીં પાછી એકલી આવશ–આ એકલાં ઘેરમાં એકલી રહેવશ–ઓ! મને તે વેળા શું લાગણી થશે તે તું કયાંથી કલ્પી શકશે?"

"તે થોડા સમયને માટેજ છે, માહરી વ્હાલી!" તેણે કહ્યું. તેણીને પસવારતાં ને સમજાવતાં તેનો હાથ અને સાદ—તેનું કલ્પાંત જોઇ ધ્રુજતો હતો!

તેણી પોતાનાં પતિને સ્ટેશન ઉપરથી વળાવી જ્યારે પાછી ફરી ત્યારે તેણીનો અવતારજ ગોયા ફેરવાઇ ગયો હતો. તેણીને ઓળખવાનું કાર્ય પણ તેણીથી પરિચત માણસોને પણ કઠણ પડે એટલો બધો ફર્ક તેણીમાં થઇ ગયો. તે સારો દિવસ તેણીએ રડીનેજ પસાર કર્યો. તેણીએ અનનો એક દાણો વટિક મોંહ પર મુકયો નહીં કે પાણીનો એક ઘુંટડો વટીક પીધો નહી. બધું તેણીને અકારૂં ઝેર જેવું કારી થઇ પડયું. અરે! આ ઘડીએ જો તેની વ્હાલી માતા તેણીની ઓર્દુમાં હતે તો તેણીની દયા અને દિલસોઝી તેણી કેવી ને કેટલી મેળવતે? તે વ્હાલી છાતી ઉપર દુઃખથી ઝુમી પડતું પોતાનું સર નાખી પોતાનાં દીલનો ગમ તેણી કેટલી હદે કમ કરી શકતે! પણ તેમ કયાં હતું? આ સારી દુન્યામાં તેના ધણી સિવાય તેનું દાદખાહ બીજું કોણ હતું? અને તે એકનો એક ગમ ગોસાર ગયો હતો એટલે તેણીને જાસ્તીજ સંતાપ ને ગમ ઉપજ્યો. તેણી તે પ્રથમ દિવસ કદિ કદિ ભુલી નહી.

"જો બધા આવાજ દિવસો તેંની ગેરહાઝરી દરમ્યાનના જશે તો તે આવશે ત્યાં ટક હું જીવતી રહેવાની નથી!" તેણી તે રાતે બીછાણે જતી વેળા દુઃખથી રડી દેતાં બબડી.

લીઆઁ ડ સૅાલ્ડાનાના ફ્રાંસ ભણીના પ્રયાણની ખબર લીમાની માને તુરત મળી ગઇ. તેણીએ તે ખબર પોતાના પતિને તે બપોરે જમવા પાછો આવ્યો ત્યારે કહેવાની કોશેશ કરી.

"તમે આજે કંઇ નવી ખબર સમજી કે ?" તેણીએ પુછ્યું.

"નહી!" તે બોલ્યો.

"મેં સમજી છે!" તે ધ્રુજતાં બોલી, પણ તે શું હતી તે જાણવાની જીજ્ઞાસા જૉન ડરવન્ટે બતાવી નહી. "મેં એક ખબર સમજી છે, જૉન," તેણીએ જાસ્તી ધ્રુજી જતાં જીગરે કહ્યું. તે સમજવા ચાહતો ન હતો મગર તે ખબર તો તેણી તેને કહેવા માગતી હતી ? "તે સમજીને હું બીહી ગઇ છું !"

તો બી તે કંઇ બોલ્યો નહી ! તે બાબત શું હતી તે જાણવાની આતુરતા તેણે મુતલક બતાવી નહી પણ પોતાની બાયડીના અસાધારણ ગભરાટ ઉપરથી તે કંઇ ભય જેવું કળી ગયો.

"હું સવારે ગામમાં ગઇ હતી !" તેણીએ ધ્રુજતે સાદે કહ્યું: "સમજીને માહરી ઉપર ગુસ્સે ન થતા ! હું શા માટે તે કહેતાં એટલી બીહું છું તે હું સમજી શકતી નથી. તે હું તમને કહેવાજ માગું છું. પછી તે સમજી તમો મને મારી પણ કાં ન નાખો ?"

"તને કોઇ મારી નાખતું નથી !" તે બોલ્યો.

"મેં સમજ્યું કે પેલો જવાન ફ્રેંચમેન ગયો છે—ફ્રાંસ ગયો છે અને તેણી——" લીમાનું નામ તેણી દઇ શકી નહી "—એકલી પડી છે—તમામ એકલી, વહાલા જોન !" તેણીએ પોતાના ધ્રુજતા કરો તેનાં ખભાં પર મુકી કહ્યું "અને તે સમજી માહરૂં જીગર સખ્ત ઘવાયું છે ! તેણીને મળવા મને અસહ્ય તલ્પ થાય છે—જાણે કોઇ માહરાં હૃદયને તાણી જતું હોય તેમ તે તણાઇ જાય છે! જોન ! વહાલા જોન ! મને જવા દેવ ! માહરી જીગરની જોતને મળવા દેવ ! લોક કહે છે કે તે તહેવાર ગુઝારવા ગયો છે ! ક્રીસ્ટમસ પછી તે પાછો આવનાર છે—પણ મને ચેન પડતું નથી ! એક જણે તેણીને રસ્તામાં જોઈ તે કહે છે કે તેણીનો ચહેરો અતિ ઉદાસ ને રડમસ હતો ! મને જવાની રજા આપો, જોન ! હું તમને

ગુસ્સે કરવા કે પજવવા ચાહતી નથી, પણ તે આખર કરેને માહરૂં બચ્ચું છે--મને તેનું લાગે છે!"

"હું તાહરી સાથ ગુસ્સે નથી! તું ઓરત જાત છે અને તેથી સ્વભાવિક નરમ લાગણીવાળી છે!—એક મિનિટ થોભ!" તે એટલું બોલી ઉઠયો અને પેલી મોટી બાઇબલ અભરાઇ ઉપરથી લઈ આવી તે ખોલી તેની સન્મુખ ધરી-"આ વાંચ!"

તેણીએ વાંચ્યું.

"લીમા ડરવન્ટ: જનમ મે, ૧૮: મરણ આગસ્ટ, ૨૨!"

"તે મરણ શબ્દ જોયો?" તે બોલ્યો. "મરેલાંને આપણ કેમ મળી શકયે? એ માહરો જવાબ છે!"

તેણી ધસાંધસ રડી પડી અને તેને ખુબ આજીજીઓથી વિનવ્યો.

"માહરો જવાબ તને મળી ચુકો છે!" તે કરડાઇથી બોલ્યો "અને તેની ઉપરવારી થઇ તું જવા માંગતી હોય તો જા! પણ ફરી માહરાં મકાનમાં પગ મેલતી ના!"

"ઓ ખુદા! તમે એટલા પત્થરનાં હૈડાનાં કેમ બની ગયા?" તે ભારે કલાપિત કરતી બોલી, પણ તેણીની જાસ્તી મિનતઝારી સમજવા તે ત્યાં થોભ્યો નહી!

———:(*):———

પ્રકરણ ૧૯.

વરસાયલના બાદશાહી મહેલના એક ઉત્તમ કિસમથી આરાસ્તા કીધેલાં એક આલીશાન અયવાનમાં તે ઝમાનાની સર્વથી ખુબસુરત અને સર્વથી બહોળો વગવસિલો અને લાગવગ ધરાવનારી નામાંકિત બાનુ એકલી બેઠી હતી કે જેણીની જીંદગી જો કે તે એક તાજદાર હોવા છતાં દુ:ખ અને હાદેસાઓમાંથી કોઇ પણ રીતે બાકાત કમનસીબે વિટી નહોતી, ઘણાજ દલગીરી ભર્યા બનાવો તેણીની જીંદગીના બાળમાં બનેલા હતા.

તેણીના ગમ અને દુઃખમાં તેણીથી પરિચિત દરેક જણની ખરાં અંતઃકરણની દિલસોઝી હતી. તેણી ફ્રાંસ દેશની શહેનશાહબાનુ પુત્રી હતી.

તેણીની ખુબસુરતી જે વેળાએ આપણે તેણીના બાદશાહી અયવાનમાં ડોકાવ્યે છીએ ત્યારે પુર બહારમાં ખીલી નીકળેલી હતી અને તેણી એક એવા નામાંકિત ધણીની મહેરદાર હતી કે જેની સમક્ષ આખું યુરપ સર નમાવતું હતું! ફ્રાંસ દેશની ખુશાલ પણ બહાદુર પ્રજાની શહેનશાહબાનુની માનવંત પદ્ધિ તે ધરાવતી હતી અને દરેક જણ તેણીને ઓળખતું હોય યા ન હોય તે પણ તેણી માટે માન ધરાવતું અને મગરૂર હતું.

તેણીનો ખુબસુરત ચ્હેરો શોકગ્રશત હતો! તેણીની આંખોમાં ગમી જોઈ લેવાતી હતી. શું તેણીને આવતાં દુઃખોની એ કંઈ ગેબી બશારત થતી હતી? આ બાદશાહી ભુવન છોડી દેશવટો અને દળિદ્રતા સહેવવાની તેણીની ભાવિ સરતજતનો શું એ છુપો ઈશારો હતો? તેણીના બાદશાહી પતિના હાથમાંથી રાજદંડ છિણવી લઇ તેના પદભ્રષ્ટ થવાની ભવિષ્યની સરજતનો અને તેણીના બહાદુર બેટાની પ્રદેશ મધ્યેની કત્લનો તેણીને અર્થસુચક પૈગામ તો મળતો ન હતો? તેણીની ભાવિ આપત્તિઓનાં કશાં ચિન્હો હાલ નજરે આવતાં ન હતાં. તેણીના સુખનું આકાશ હાલને તબકકે તો સ્વચ્છ હતું. અમોએ ઉપર કહ્યું તેમ તેણી એકલી હતી તેટલાં એક દાસી તે રૂમમાં દાખલ થઇ અને તેણીને ખબર આપી કે જે ઔરતની મુલાકાત લેવાની તેણીએ કબુલાત આપી હતી તે તેણીની હજુરમાં આવવા બહાર ખોટી થતી હતી. તેણીએ તેને અંદર લાવવાનો હુકમ કર્યો અને થોડા સમયમાં એક ઉંચી તોરવંત દેખાવની, શોકના સિઆહ વસ્ત્રોમાં સજ્જ થયલી, મગરૂર પણ આકર્ષણ ધરાવનાર મુખડાવાળી એક બાઇ ત્યાં દાખલ થઇ. તેણી તે ખુબસુરત શહેનશાહબાનુને અતિ માનથી નમી ઉભી.

"તમો માડામ ડ·સૅાલડાના છો?" તેણીએ નમ્ર આવાજે પૂછ્યું.

"હા નામદાર! હુંજ તે અતિ દુઃખી—અતિ હેરાન થયલી—અતિ કમનસીબ ઓરત છું!" માડામે જવાબ કર્યો.

"તમે એમ ધારો છો કે હું તમને કશી મદદ કરી શકીશ?" યુજીનીએ પૂછ્યું: "તે કેમ–કેવી રીતે? મને કહેશો?"

"તમો નામવર શહેનશાહબાનુ મને ઘણા પ્રકારની સાન્ત્વના આપી શકો એમ છે!" તેણીએ કરગરતા અવાજે કહ્યું. "તમો નામવરની રજાથી તે કેમ બને તે હું તમોને સમજાવીશ."

યુજીનીએ ડોકાંના લહેકાથી તેનાં બોલવાનો સ્વિકાર કર્યો.

"તમે જે કહેવા માંગો છો તે સમજવા હું ખુશી છું!" તેણી માયાથી બોલી.

માડામ ડ સૉલ્ડાનાએ પોતાની કહાણી વિસ્તારથી તેણીને રડમસ સાદે કહી સમજાવી. પ્રથમમાં તેણીના કુટુંબ સાથ શહેનશાહ તરફથી ચલાવવામાં આવેલી ગેરવર્તુણુકનું સ્મરણ થતાં તેણી ઉશ્કેરાયલા સાદે બોલી. પણ પછી ધીમે ધીમે તે સાદ ઘણો કરૂણોત્પાદક બનતો રહયો. ઘણા જુસ્સાદાર અને દિલ ઉશ્કેરનારા શબ્દોમા તેણીએ પોતાની કથા તેણીને કહી સમજાવી. સૉલ્ડાનાના વારસો કેવા હતા–કેવાં મહાન કામો તેઓ દેશ ને રાજા ખાતર અગત ભારી ભોગે બજાવી ગયા હતા–તેઓની હિમ્મત–બહાદુરી–ઇઝઝત કેવી મ્હોટી હતી: તેઓની દૌલત–માલમિલ્કત કેટલી બીસ્યાર ને જબરી હતી: અને તે બધું છોડાવી દઇ તેઓની આગળી મહેનત–રંજ–ભોગ–દેશ સેવા બધું બેપરવાઇ અને નગુણાપણાથી વિસારી દઇને તેઓને આવારાવતન કરી દેવામાં આવ્યા હતા: ફ્રાંસમાં વ્યાપી રહેલી અંધાધુંધીમાં સેંકડો અમીર કુટુંબોને દેશવટો આપવામાં આવ્યો હતો.–કાંય? તેને આ વાર્તા સાથે કંઇ સંબંધ ન હોવાથી તે બધું અત્રે ઉતારી લેવાની ઝરૂર અમે જોતા નથી–તેઓમાં સૉલ્ડાનાનું કુટુંબ પણ હતું. તેઓને તિરસ્કારપૂર્વક દેશમાંથી હાંકી મૂકવામાં આવ્યા હતા. તેઓની માલમિલ્કતો, ખેતાબ, ઝપ્ત કરી લેવામાં આવ્યાં અને તેઓ પરાયા મૂલ્કમાં અમીરના ફકીર થઇને રવડતાં થયાં. માડામ ડ સૉલ્ડાનાએ તે બધુ વિસ્તારથી અને અસર કરે એવી રીતે યુજીનીને કહી સમજાવ્યું. તેઓએ ઇગ્લંડમાં કેવી દળિદ્રતામાં ઝીંદગી બસર કીધી હતી તેનું ઘણું દિલ ઉશ્કેરનારૂં બ્યાન તેણીએ કર્યું અને પછી પોતે પોતા સામે બંધી હોવા છતાં તે છુપ્યા વેશમાં પોતાના વ્હાલાં વતનમાં આવી ત્યાંજ તે મરવા માંગતી હતી: તેણીનો

બેટા—એક ઉમરાવનો ખરેખર તો નબીરો ઇંગ્લાંડમાં એક શિક્ષક તરીકે નોકરી કરી પોતાનું ઉદરપોષણ કરતો હતો કે જે ખુબસુરત, ચાલાક અને બહાદુર હતો-પોતાના રાજા અને દેશ માટે માન અને મગરૂરી ધરાવતો હતો-પોતાના દેશની સેવામાં કમર કસવા ખડે પગે તૈયાર હતો-જે બધું તે માતાએ બહુંજ ચાલાકીથી તે શહેનશાહબાનુને કહી સમજાવ્યું. છેવટે કહેવું પુરૂં થતાં તે અગાધ ગમથી રડી પડી. આંસુઓનો ધોધ બેઅટકાવ તેણીની ચશ્મોમાંથી નીકળી પડયો!

"હું તમારે માટે શું કરી શકું એમ છે, માડામ ડ સૉલ્ડાના?" મુજીનીએ નરમાશથી પ્રશ્ન કર્યો.

"તમે ઘણું કરી શકશો-બધું કરી શકશો!" તેણીએ જવાબમાં કાલાવાલાથી કહ્યું. "એ એક જાહેર વાત છે કે માલ્દરા લીયોંના બપાવાને જ્યારે અત્રેથી હાંકી મેળવામાં આવ્યા હતા ત્યારે તેવણે કંઇ પણ રાજદ્રોહ કર્યો ન હતો: તેઓ તમામ નિર્દોષ હતા પણ તેઓના શત્રુઓએ તેઓનાં સુખનો સંહાર કર્યો. તેઓ સામેનો એ સખ્ત અને ગેરવાજબી હુકમ રદ કરવાની એક અરજી તેઓના મિત્રોએ શહેનશાહ લુઈ ફિલિપને કરી હતી, પણ તેણે તે કોઈ ક ારણવસાત યા પોતાના સલાહકારોની બેરહેમીથી નામંઝૂર કરી હતી કરી એક વખત." તે ઓરતે મિન્તઝારીથી બોલવું જારી રાખ્યું: "માલ્દરા કુટુંબના મિત્રોએ અમારો પ્રશ્ન ઉપાડી લીધો છે: તેઓ નામદાર શહેનશાહને સૉલ્ડાનાનાં પુરાણાં કુટુંબની જાગીરો, મિલ્કતો ને ખેતાબ તેઓને પાછાં સ્વાધિન કરવાની મહેરબાની ફરમાવવા અરજી કરનાર છે!"

"હું એ સમજી ઘણી ખુશી છું!" યુજીનીએ કહ્યું.

"તમો નામદારની તે માટે મેહેરબાની માગવા હું અત્રે આવી છું!"

"માહરી મેહેરબાની એમાં કેવા પ્રકારની જોઇએ છે?" તેણીએ કહ્યું: "માહરાથી બની શકતી મદદ હું જરૂર કરવા ખુશી થઇશ!"

માડામ ડ સૉલ્ડાનાની કાળી મગરૂર ચશ્મો રાણી બાજી અતિ ઓઝર ખાદી, અને આતુરતાથી ટીકાયલી હતી.

"મેં સમજ્યું છે અને અત્રે બધાંઓ કહે છે કે તમો નામદારનો વગ તમારા બાદશાહી પતિ ઉપર ઘણો છે. ફ્રાંસમાં એમ દરેક જાણે કહે છે.

તમો નામવર તમારા તે બળવાન વગનો માહરે ખાતર—માહરા દિકરાને ખાતર—ફ્રાંસ દેશની એકવાર અમુલ્ય સેવા બજાવનારાં ખાન્દાનનાં છેલ્લા નબીરાને ખાતર ઉપયોગ કરશો ? અમારી ભલામણમાં બે બોલ બોલશો !"

શહેનશાહ બાનુ યુજીની હસી.

"તમને જો એમ લાગતું હશે કે તેથી તમને લાભ થશે તો હું જરૂર તેમ કરીશ, માડામ, પણ એ બાબત તો મોટે ભાગે પ્રધાનોના હાથમાં રહે છે !"

"હા–તેમ છે ખરૂં, પણ તેઓથીજ એવી અર્જીઓ મોટે ભાગે નિષ્ફળ જાય છે ! તમો મહેરબાન બાનુ તરફના તેની પક્ષના બે બોલ તેને જરૂર કામ્યાબ ઉતારશે !"

"હું જરૂર તેમ કરશ !" યુજીનીએ હસીને કહ્યું. "મને કહેવા જોગું પુષ્ટિમાં ઉમેરીશ બી !"

"તમો નામવરના ભલાંમાં હું નિત્ય બંદગી કરતી રહેવશ ! તમારૂં દિર્ઘાયુ થાવ–તમો સુખી આબાદ રહો એવી દુઆ નિત્ય હું કરીશ." માડામ ડ સોલ્ડનાએ આભારી જીગરે કહયું.

યુજીનીએ તે બાદ તેના બેટાને લગતા ઘણા પ્રશ્નો તેણીને પુછયા.

"માહરો દીકરો જો ફ્રાંસ આવશે તો તે તમારો તાબેદાર થઇ રહેશે. તમારા વફાદારો માહેલો સર્વથી મોટો વફાદાર નિવડશે !" તે માતાએ પોતાના પુત્રની તારીફ કરતાં ઉમેર્યું.

"મને વફાદારોનીજ જરૂર છે !" તે શહેનશાહ બાંનુ હસીને બોલી ! "માડામ ! તમારો પુત્ર જવાન છે એટલે પરણેલો ન હશે !"

"તે કુંવારો છે, નામદાર !" માડામે જવાબ કર્યો. બીજી થોડીક માયાળુ વાતચિત પછી યુજીનીએ માડામને વિદાય કરી.

"ઓ ખુદા !" માડામ ડ સોલ્ડાનાએ એકલી પડતાં તે પરવરની પનાહમાં ખરાં દીલથી અર્જ ગુજારી. "અમારા વાજબી હકો અમને પાછા બક્ષ ! દુષ્ટોની ફુસલવણીથી અમારા ડુબાયલા હકો અમને પાછા બક્ષ ! માહરા વ્હાલા ખુબસુરત દિકરાને તેનાં બાપીકાં મકાનમાં રાજ કરતો કર ! મારો દિકરો કોંટ ડ સોલ્ડાના બને એવું કર ! અને ત્યારે તે સોલ્ડાનાનો

છેલ્લો નબીરો પણ ન રહેશે—એ જુનું કુટુંબ હજી જીવશે! માહરો દિકરો તેની મોટી પદ્ધિને યોગ્યજ કોઇ મોટા ઉમરાવની ધનવાન ખુબસુરત દિકરીને વરશેઃ સોલ્ડાનાના કોઇ પણ આગળા નબીરા કરતાં વધારે કીર્તિ સંપાદન કરશે! ઓ ખુદા! માહરી એ બધી તમન્નાઓ પુરી કર!"

પ્રકરણ ૨૦.

આપણી વાર્તા ચાલે છે તે કાળમાં ખુશનુમા ફ્રાંસમાં ઘણી ઉઠલપાઠલો થતી હતી. લુઇ નેપોલ્યન એક ઇન્સાફી અને માયાળુ સમ્રાટ હતો! એક સારૂં અને ઇન્સાફી કામ કરવા માટે તે હંમેશા તત્પર રહેતો હતો. પોતાના વડીલોના જુલ્મી અમલમાં નિર્દોષ ભોગ થઇ પડેલા બાપડાઓનાં માલ મીલ્કતો અને ખેતાઓ તેઓને પુનઃ સપુર્દ કરી તેઓની મીત્રતા અને વફાદારીનો લાભ લેવા તે અહોનિશ તૈયાર હતો. મોટે ભાગે તેની સન્મુખ રજુ કરવામાં આવેલી એવી અરજીઓ તેણે મંજુર રાખી હતી. ઘણા ઉમરાવોને દેશવટામાંથી તેણે છોડવ્યા હતા અને તેઓની મિલ્કત પાછી સ્વાધીન કરી હતી. છતાં બી સૉલ્ડાનાના કુટુંબના મિત્રોને તેઓ માટે અરજી કરતાં સહજ ચિંતા ઉદ્ભવતી હતીઃ વખ્તે શહેનશાહ ના બી પાડે! તે એમ પણ કહી દે કે તેણે જોઇએ તે કરતાં ઘણાંઓને માફી બક્ષી હતી યા તેણે માફી બક્ષેલાઓ માંહેલા ઘણાઓ તેને ભાગ્યેજ વફાદાર યા માફીને લાયક પૂરવાર થયા હતા. તેવાં કાંમથી તે ધરાઇ ગયો હતો યા એવાંજ બીજાં અનેક બ્હાના રજુ કરી તે તેઓની અર્જ નામંજુર કરે એ બનવાકાળ હતું. અને તેથીજ લીઑાંડ સૉલ્ડાના અને તેની માતા વચ્ચે એટલાં બધાં પત્રોનો આવજો માવજો થયો હતો. કોઇવાર તે માતા બધી ભરી ઉમીદોથી લખતી હતી કે શહેનશાહ કંઇ એવું બોલ્યા હત્તા કે જેથી તેઓની અરજી મંજુર થવાથી દરેક વકી હતી તો બીજી મર્તબા તે રનાનના સમાચાર લખી મોકલતી. લીઑાંની આકુલવ્યાકુલતાનો પાર ન હતાં. તે પોતાની ખુબસુરત જવાન પરણેતરને તે બાબત વિષે કંઈ

કહેવા હાલને તળકકે માંગતો ન હતો. જો બધું નિષ્ફળ જાય-તેને નાસિપાસી સિવાય બીજું કંઇજ પ્રાપ્ત ન થાય—તો, તે જે સંતાપ ને અધિરતાનો બળાપો સહેવતો હતો તે તેણી ન અનુભવે એવા ખ્યાલથી તેણે માનનું અવલંબન ધારણ કર્યું હતું. જો તેની મનની મુરાદનો વિજય થાય તો તે એકદમ જાહેર કરી તેને છક અને આશ્ચર્યના સાગરમાં ડોલતી કરી મેલશે અને તેણીની તે મોટી અજાયબી અને સુખનો મજાહથી લ્હાવો લેવાનો શુભ અવસર તેને પ્રાપ્ત થશે એમ તે વમાસ્તો હતો.

અને લીગ્રાનો બાપ શું કહેશે? પોતાની બેટીને એક કાઉન્ટેસ બનેલી નિહાળી તેને શું લાગણી થશે? "પણ હું એને માફ કરશ!" તે જવાન મનસે વમાંસ્તો. "જો માહરૂં ધાર્યું પાર પડશે તો હું એને માફ કરશ! એને માહરે ત્યાં માહરા બાદશાહી મહેલ-બૅલ-ડ-ઑરમાં મહેમાન બોલાવીશ અને એને બતાવી આપીશ કે અમો ફ્રેંચમેનો પણ આખર કરેને ઇંગ્લીશમેનો જેવાજ છીએ!"

તેણે લીમાને કંઇજ કહયું નહીં. પોતાના અંતરમાં જે ઉકળપાઠળો અને અસહ્ય અધિરતાનું સામ્રાજ્ય વ્યાપી રહયુ હતું તેવું તેણીનામાં વ્યાપે એ તે જોવા ચાહતો ન હોવાથી તે ખામૂશ રહયો. તેવામાં તેની માતાનું એક તાકીદનું પત્ર આવ્યું કે જેમાં તેને ફ્રાંસ એકદમ આવવાની વર્દી લખાઇ આવી કેમકે તેણી ખુદ પોતે શહેન્શાહબાનુને અર્જ કરવા જવાની હતી અને તેથી જરૂરનું હતું કે તે પોતાની માતૃભૂમિમાંજ તે પળે હોય!

આપણે આગળ જોઇ આવ્યા તેમ માડામ ડ સૅાલ્ડાનાની શહેન્શાહ બાનુ યુજીની સાથની મૂલાકાત ફ્-તેહમંદ નીવડી. તે મહાન બાનુએ તેણી માટે બનતો પ્રયાસ કરવાનું કબુલ્યું કે જે કબુલાતજ તેઓ માટેની આયં-દેહની ફ્-તેહની મુસ્તકીમ ખાતરી હતી.

શહેન્શાહબાનુ યુજીનીએ તેઓ માટે દિલસોઝી અને અનુકંપા દર્શાવી હતી એજ તેઓની લડતનો વિજય હતો અને શહેનશાહબાનુએ પોતે આપેલાં વચનને તુરતજ અમલમાં મેલ્યું. તેણી તે બાબતમાં પોતાના પતિને સમજાવવા માટે લાગ જોવા લાગી. એક દિવસે તેણીનો ભરથાર ખુશ સ્વભાવમાં તેણીના રૂમમાં તેનાં તુરતનાજ ઇંગ્લંડથી થઇ આવેલા

ઉમદા ફોટોગ્રાફ્રા તેણીને બતાવવા કાજે લાવ્યો અને ત્યાં થોડો વખ્ત વાતચીત કરતો બેઠો. યુજીનીએ તે એક મજાહનો લાગ હાથ આવેલો ધારી વાત છેડવાનો મનસુબો કર્યો પણ તેટલાં તે ઓરડામાં તેઓનો લાડકો પુત્ર કંઇ પૂછતો આવ્યો. તે પ્રથમમાં પોતાના માતપિતાને વાતે વળગેલાં જોઇ ચાલી જવા કરતો હતો પણ તેના બાપે તે તેને અતિ વ્હાલો હોવાથી તેને અંદર બોલાવ્યો. તેઓ થોડોવાર સાથે પ્યારથી ટહિલે બેઠાં. પુત્રના જવા પછી યુજીનીએ કહ્યું: "જો એને કંઈ કશું થાય તો આપણને કેવું લાગે!"

"એને કંઈ થનાર નથી!" શેહેન્શાહ મગરૂરીથી બોલ્યો: "એ ફ્રાંસની આશાની જોત છે!"

"દરેક ઘર–દરેક કુટુંબને એવીજ આશાની જોત હોય છે!" યુજીનીએ નરમાશથી કહ્યું: "હું એવી એક માને પીછાણું છું કે જેણીએ મને પોતાની તરફથી તમોને સમજાવવા વિનવી છે! થોડા વખ્તમાં એક ઉમરાવ કુટુંબનો ખુંચવી લીધેલો હક્ક અને મિલ્કત પાછી સપુર્દ કરવાની અર્જી તમો સમક્ષ રજુ કરવામાં આવનાર છે! હું આશા રાખું છું, લુઈ કે તે ઉપર તમો દયાની નઝરથી જોશો! મને તેને માટે લાગે છે–કાંય?– તે હું કહી શકતી નથી: તેણીના દિકરાનો વિચાર કરતાં મને માહરા દિકરાનો ખ્યાલ કુદ્રતી આવે છે!"

"તે કેમ બને?" લુઇ હસ્યો. "તું યુરોપની સર્વથી ખુબસુરત શાહેનશાહબાનુ—તાહરો બેટો ફ્રાંસનો ભવિષ્યનો સમ્રાટ અને તે કયાં?"

"તેજ તો હું તમોને કહું છું! મને તેઓ માટે કાં દયા ઉપજે છે તે હું સમજી શકતી નથી: તમે જરૂર દયાથી વર્તજો: મને તેથી ઘણું સુખ ને સંતોષ મળશે!"

"તે છોકરો ન્હાનો હશે!" લુઇએ પ્રશ્ન કર્યો.

"ન્હાનો કરીને વીસેક વર્ષનો હોવો જોઇએ એમ હું તેની દુઃખી માના બોલવા ઉપરથી ધારૂં છું: તમે જરૂર એ બીચારા માટે કંઈ કરજો!"

"માહરી આગળ જો એવી અર્જી આવશે તો તાહરી મર્જી જાળવવા હું જરૂર પ્રયત્ન કરીશ!" લુઇએ હસીને કહયું અને યુજીનીને તેથી સંતોષ થયો કે તેની ફ્-તેહ નિર્માણ થઇ ચુકી હતી!

× × ×

રૂ-ડ-સેવર આંટમા આવેલા એક ન્હાના મકાનમાં વાતમાં મશગુલ હતાં. માડામ ડ સોલ્ડાના અતિ-અધીરી પડેલી હતી—તેણીને ચેન પડતું ન હતું—તેણી ઘડીકમાં ખુરશી પર બેસતી તો ઘડીકમાં ઉઠી જઇ ને ખસેડી નાખી તે રૂમમાં આમથી તેમ ફરતી હતી.

"કાલે-કાલે-લીઓં, હજી કાલે આપણું કિસ્મત નક્કી થશે! એટલો વખ્ત હું કેમ વિતાડું—હું કેમ જીવું?"

"મમા! તમે બિમાર થઇ જશો!—જરા શાંતિ પકડો!" તે જવાન કાઉન્ટે સમજાવ્યું.

"શાન્તિ હું ધારી શકતી નથી!" તે બોલી. "કેમ ધારણ કરૂં? લીઓં, મ્હારી જીંદગી ભરની દુર્દશા અને મુફલસીનો ક્યાસ કર—દેશવટાના દારૂણ દુઃખોનો વિચાર કર! આપણને માટે હવે સ્વર્ગના દ્વાર ખુલ્લાં થનાર છે!—હું કે જેનું એક ઘર ન હતું—હું કે જે અતિ ગલીચ ન્હાનાં ઝુંપડાંમાં રહેનારી તે બૅલ ડ ઍરના ભવ્ય મહેલની ધણીયાણી થઇશ!"

તેની માવિતરે જ્યારે એ શબ્દો કાઢયા ત્યારે લીઓંને પોતાની જવાન પરણેતરની ભ્રાંતિ થઇ. ખચ્ચીતજ તે તે મહેલની માલેક હોવી જોઇએ નહી કે તેની માતાઃ તેણીના તે શબ્દો સમજી તે અજાયબીથી દિગમુઢ બની ગયો; પોતાની માતા ભણી જોવા પડયો. વિજળી વેગે તેને ખ્યાલ ધાઇ આવ્યો કે તેની માતા પોતે નહી ને લીમા તે મહેલની માલેક હતી એમ જાણતાં ખેદ ખાઇ જશે-તેણીની ખુશાલી મટી જશે-તેથી બહેતર હતું કે હાલ તરત તેણે પોતાની પરણેતરની વાત કરવીજ નહીં.

તેઓને કમનસીબે નિષ્ફળતા મળે: તેને સ્કુલેજ શિક્ષક તરીકે પાછું જવું પડે અને તેની માતાને પણ કોઇ એકાંન્ત સ્થળે ગોંધાવું પડે તો તે ઘટનામાં તે પરણ્યો હતો એ બાબત તેણીને કહેવાની કોઇ જરૂર રહેતી ન હતી. તે જાણીને તે મગરૂર મા જાસ્તીજ દુઃખી થાય એમ હતું. તેણે જોઇ ને જાણી લીધું હતું કે તેની માતા જેવી મગરૂર, તોરવંત અને ઉંચ પંકિતની ઔરત સાથ ખુબસુરત લીમાની સ્થિતિ સામાન્ય થવી કઠણ હતી. તેઓ વચ્ચે અણહદ અંતર હતો. તેણે તે દુઃખ સમેટજ નિશ્ચિતપણે જોઇ લીધું પણ હાલમાં તેનો વિચાર વિસ્તારથી કરવાનો તેને અવકાશ પણ કયાં હતો? ફતેહ મળ્યા પછી તે બધું થઇ રહેશે.

"ઓ લીઑાં-લીઑાં!" તેણીએ આંખમાં ચમકાટ સાથ પૂછ્યું: "ફક્ત માહરા ખેતાબનો વિચાર કર! 'માડામ-લ કૉંટેસ ડ સૉલ્ડાના!' હું તે ભોગવવાની આશાએ જીવી છું-તેને માટે મેં નિત્ય બંદગી કરી છે; ઘણાં ગરમ આંસુઓ તેની તમન્નામાં વરસાવ્યાં છે: માહરૂં અંતઃકરણ તે મેળવવા અહોનીશ પ્રજળતુ રહયું છે: હવે તે સુખનો પ્યાલો માહરા હોઠ આગળ અંતે આવ્યો છે—ઓ પવિત્ર પરવર! હવે કૃપા કરી મને તેનો શાંતિથી ઉપભોગ કરવા દેજે."

તેણી થોડીક મિનિટો પછી શાન્ત પડી. તેણી ઉઠીને પોતાના દીકરા પાસે ગઇ. તેના ખભાં પર હાથ મુકી બોલી: "લીઑાં! જો આપણે વિજય ન પામ્યે તો હું મરીજ જવશ: હું જીવી શકશજ નહી!"

તે તેણી માટે બીહીગ્યો. તે મગરૂર ચ્હેરા માટે કે જે ઉપર મગરૂરીના સ્પષ્ટ છાપ સિવાય બીજું કંઇજ ન હતું: તે આંખો કે જે અગ્નિની કર્ણજવાળા ફેંકતી હતી-તેણીનો અતિ દૃઢ ઠરાવ-એ બધાંને કાજે બાપડો લીઑાં બીહી ગયો.

"કાલ માહરે માટે મોહન યા જીવન નકકી કરશે!" માડામ બોલી, "કાલે માહરે ફ્રાંસના એક જનસુન્ય એકાંતમાં દળિદ્રતામાં રીબીને મરવા જવું થશે કે માડામ લ કૉંટેસ ડ સૉલ્ડાનાનો માનવંતો ખેતાબ ધારણ કરવું થશે?—મને મુદલ ચેન પડતું નથી. લીઑાં, તું કેમ શાંતી ધારી બેઠો છે."

"મમા, મને બી ચેન નથી. લીઑાં બોલ્યો, "પણ જો આપણી અરજી નિષ્ફળ નિવડે તો તે ફટકો આપણને ખમવે જ જોઇશે!"

"હું તે ખમી શકવાની નથી! શહેનશાહ જો અરજી કાઢી નાખશે તો હું ઘેલી થઇ જવશ, પણ ખુદા એટલો બધો ઘાટકી તો નજ થશે કે આવી જલકતી આશા આપણાં અંતઃકરણમાં સ્ફુર્યા પછી તેને નષ્ટ કરી નાખશે!"

૨-ડ-સેવર સ્ટ્રીટમાં આવેલાં એક ન્હાનાં મકાનમાં તે મા દીકરાં વાતમાં મશગુલ હતાં. માડામ ડ સોલ્ડાના અતિ-અધીરી પડેલી હતી—તેણીને ચેન પડતું ન હતું—તેણી ઘડીકમાં ખુરશી પર બેસતી તો ઘડીકમાં ઉઠી જઇ ને ખુસેડી નાખી ને રૂમમાં આમથી તેમ ફરતી હતી.

"કાલે-કાલે-લીઓાં, હજી કાલે આપણું કિસ્મત નક્કી થશે! એટલો વખ્ત હું કેમ વિટાવું-હું કેમ જીવું ?"

"મમા! તમે બિમાર થઇ જશો!--જરા શાંતિ પકડો!" તે જવાન કાઉન્ટે સમજાવ્યું.

."શાન્તિ હું ધારી શકતી નથી!" તે બોલી. "કેમ ધારણ કરૂં ? લીઓાં, માહરી જીંદગી ભરની દુર્દશા અને મુફલસીનો કેઆસ કર-દેશવટાના દારૂણ દુઃખોનો વિચાર કર! આપણને માટે હવે સ્વર્ગના દ્વાર ખુલ્લાં થનાર છે!—હું કે જેનું એક ઘર ન હતું-હું કે જે અતિ ગલીચ ન્હાનાં ઝુંપડાંમાં રહેનારી તે બૅલ ડ ઑારના ભવ્ય મહેલની ધણીયાણી થઇશ!"

તેની માવિતરે જ્યારે એ શબ્દો કાઢયા ત્યારે લીઓાંને પોતાની જવાન પરણેતરની ભ્રાંતિ થઇ. ખચ્ચીતજ તે તે મહેલની માલેક હોવી જોઇએ નહી કે તેની માતાઃ તેણીના તે શબ્દો સમજી ને અજાયબીથી દિગમુઢ બની ગયો; પોતાની માતા ભણી જોવા પડયો: વિજળી વેગે તેને ખ્યાલ ધાઇ આવ્યો કે તેની માતા પોતે નહી ને લીમા તે મહેલની માલેક હતી એમ જાણતાં ખેદ ખાઇ જશે-તેણીની ખુશાલી મટી જશે-તેથી બહેતર હતું કે હાલ તરત તેણે પોતાની પરણેતરની વાત કરવીજ નહીં.

તેઓને કમનસીબે નિષ્ફળતા મળે: તેને સ્કુલેજ શિક્ષક તરીકે પાછું જવું પડે અને તેની માતાને પણ કોઇ એકાંન્ત સ્થળે ગોંધાવું પડે તો તે ઘટનામાં તે પરણ્યો હતો એ બાબત તેણીને કહેવાની કોઇ જરૂર રહેતી ન હતી. તે જાણીને તે મગરૂર મા જાસ્તીજ દુઃખી થાય એમ હતું. તેણે જોઇ ને જાણી લીધું હતું કે તેની માતા જેવી મગરૂર, તૌરવંત અને ઉંચ પંકિતની ઐારત સાથ ખુબસુરત લીમાની સ્થિતિ સામાન્ય થવી કઠણ હતી. તેઓ વચ્ચે અણહદ અંતર હતો. તેણે તે દુઃખ સમેટજ નિશ્ચિતપણે જોઇ લીધું પણ હાલમાં તેનો વિચાર વિસ્તારથી કરવાનો તેને અવકાશ પણ કયાં હતો? ફત્તેહ મળ્યા પછી તે બધું થઇ રહેશે.

જાણતાં હતાં કે આજે બપોરે તેઓની અર્જી શહેન્શાહ સમક્ષ મેળવામાં આવનાર હતી અને બપોર થઈ ચુકી હતી એટલે શું પરિણામ આવ્યું હશે, તે જાણવા તેઓ અર્ધાં દિવાનાં બની ગયાં હતાં. મિનિટો તેઓને મનસે કલાકો માફક જતી હતી. તોવાવી તોવાવીને અંતે સમાચાર આવ્યા કે શહેનશાહે તેઓની અર્જી મંજુર ફર્માવી હતી. તેઓની જાગીરો અને ખેતાબ પાછા સ્વાધિન કરવાને રહેમદિલી બતાવી હતી. માડામ ડ સોલ્ડાનાએ ખુશીની એક બુમ તે સાંભળી પાડી મેલી. તેણી અતિ દૃઢ નિશ્ચયની અને બહુ બહાદુર જીગરની બાઈ હતી પણ આ વેળા અને તેણીની જીંદગીમાં તે પ્રથમજ વાર હતું-તે શુભ સમાચાર સમજતાંજ તે હર્ષની એક બુમ સાથે શુદ્ધ ખોહી બેઠી!!

"શું એ ખરૂંજ છે?" જ્યારે તેણી બેહોશીમાંથી ફારેગ થઇ ત્યારે અતિ આતુરતાથી બોલી. "શું આપણે એ બધું મેળવ્યું છે?"

"હા-મમા!" લીઓએ કહ્યું: "શહેન્શાહની કૃપાદૃષ્ટિ આપણા ઉપર ઉતરી છે! હું ખરાં અંતઃકરણથી ઇચ્છું છું કે એ માહરા પિતાજીના વખ્તમાં બનવા પામ્યુ હતે!"

30980

"હું બી તેમજ ઇચ્છું છું!" તે મા બોલી "પણ લીઓ! તું બધો ખંગ મને વાળી આપશે: તાહરા પિતા જેમ મને રાજ કરતી રાણી ગણતે કે કરતે તેમજ તું મને સ્વિકારી માહરી તમન્ના પુરી કરશે એવી મને ઉમેદ છે! માહરી જીંદગી ભર મેં સત્તા, ખેતાબ ને વિલાસની આકાંક્ષા રાખી હતી: હવે તે બધુ માહરૂં થયું છે: મને તે માટે એટલી બધી તલબ હતી એમ હું જાણતી ન હતી.-જો, માહરા હાથો ધ્રુજે છે!-માહરી આંખે અંધારાં વ્યાપી રહયાં છે-એ ખુશ ખબરે આવી અજાયબ અસર માહરી ઉપર નિપજાવી છે! શુક્ર ખુદા-કે આપણો હકદારનો હક્ક બરહક્ક સિદ્ધ થયો છે!"

તે અજાયબ જેવું હતું કે તે માતા પોતાના પુત્રને અણહદ ચાહતી હોવા છતાં તેણીનો પ્રથમ ખ્યાલ તેને માટેનો નહી પણ ખુદ પોતાને વાસ્તેજ હતો. તેણી-અને નહી કે તે બેલ -ડ- ઓરની માલેક થઇ હતી એમ તે પ્રથમ માનતી હતી! તે એમ પ્રથમ ધારતી હતી કે બેહોળી માલમિલ્કતોની તે મૂખ્ત્યાર થઇ હતી અને નહી કે તેણીનો દીકરો!

તેણીના હાથમાં અખુટ ધન આવ્યું હતું તેમજ બહોળી સત્તા તેણીને હસ્તગત્ થઇ હતી—જો કે તે તેટલીજ તેણીના દિકરાની હતી. પણ તેવો તેણીને ખ્યાલ પ્રથમમાં ન થયો.

"તમે શાંત પડો, માયજી!" તે જવાન કાઉન્ટે સમજાવ્યું: "જો તમે ધીરજ ન ધરશો તો જરૂર બિમાર થઈ જશો!"

"હવે મને કાંઇ નથી, લીઓં!" તેણી બોલી. "હું થોભતાં હવેરી બાવરી બની ગઇ હતી."

લીઓં પોતાની માતા ભણી ઘણો માયાળુ, સભ્ય અને હેતવંતો હતો, પણ તે બધો વખ્ત પોતાની ખુબસુરત પરણેતરનો ખ્યાલ કરતો હતો. તેણી એ ખુશખબર સમજી કેવી આનંદથી છલકાઈ જશે—તેણી: કાઉન્ટૅસ ઑફ સૉલ્ડાના, અને તેણીની ખુબસુરતીથી તો ખરેખરજ ફ્રાંસમાં તેણી વખણાઇ જશે! તેણે પોતાની માતાની નઝદીક બધું નક્કી થઈ જાય ત્યાં ટક તે વાત છુપાવવાનો નિશ્ચય કર્યો. તે યાદગાર દિવસ પસાર થયો અને તેજ દિવસે માડામ ડ સૉલ્ડાનાએ એક અતિ આભારદર્શક પત્ર શહેન્શાહબાનુ યુજીનીપર લખી નાંખ્યું.

દિવસો અને અઠવાડયાંઓ વહી ગયાં—લીઓંએ પોતાની સ્કુલના વડા શિક્ષક ઉપર લખી વાળ્યું હતું કે તે અતિ અગત્યનાં કામસર ફ્રાંસમાં રોકાઈ ગયો હતો અને તે હવે શિક્ષક તરીકે પાછો કામપર આવી શકશે નહી. તેણે પોતાની પરણેતર ઉપર પણ અવારનવાર લખ્યું હતું. ઘણા અગત્યનાં કામમાં તે રોકાઇ ગયો હતો તેથી આવી શકતો નહતો. પણ તે અગત્યનું કામ શું હતું તે તેણીને લખતો ન હતો. તે લખતો હતો કે તે કાર્ય પૂરૂં થતાં તે તુરત તેણીને આવી મળશે અને અવ્વલમાં તો તેની ધારણા પણ તેવીજ હતી. પોતાના ફ્રાંસ મધ્યેના અગત્યના કામોને આટોપી લઇ તે ઇંગ્લંડ જઇ લીમાને ફ્રાંસ લઇ આવવા ઇચ્છતો હતો: તે તેણી ઉપર ચાલુ પૈસા મોકલ્યા કરતો હતો. તેણી અજબ થતી હતી કે તે પૈસા તે ક્યાંથી લાવતો હશે કિંતુ તેણીને તે મળતાં તેણી રાજી થતી હતી.

તે દિવસ બી જલ્દીજ આવી લાગ્યો કે જે દિવસે તે માદિકરાંઓએ સૉલ્ડાનાની બાદશાહી શાટોની માલેકી પોતાને સ્વાધીન લીધી. તેઓને તેઓના તાબાની રીઆસને અતિ દીલોજાન આવકાર દીધો. માડામ લ

કૉંટેસ ડ સૅાલ્ડાના તમામ ફેરવાઇ ગઇ હતી. તેણી ઘણી ખુબસુરત તો હતીજ નહી પણ સુખ અને તેણીની જવાંની જાણે પાછી આવી હતી. તેણીની રીતભાત વધારે તોરવંતી બની હતી: તેણીના મગરૂર ચ્હેરા ઉપર દમામદાર ડરસો બિરાજ્યો હતો.

લીઑાં તે નવાં મકાનમાં નવાં આડોશી પાડોશીઓ વચ્ચે થોડું-કમાંજ માનીતો થઇ પડયો. તેનો ખુબસુરત દેખાવ, હસ્મુખો સ્વભાવ, માયાળુ પ્રકૃતિ, એ સર્વેએ ત્યાંના સર્વનું દીલ જીતી લીધું.

કૉંટ ડ સૅાલ્ડાનાએ ત્યાંથી પેરીસ જવાનો વિચાર કર્યો પણ તેની માતાએ ના પાડી. તે એકદમ રાજધાનીના શહેરમાં જવા તૈયાર ન હતી.

"આપણો બૅલ ડ ઑાર વધારે સલામત છે!" તેણીએ કહયું. "હજી આપણી બધી ધાસ્તીઓ દુર થઇ નથી! આપણે રાજધાનીથી દુર હોઇશું તો લોકમાં ચકચાર કે નિંદા થશે નહીં ને તેજ આપણા લાભનું થઇ પડશે. પેરીસ્યન સોસાયટીની આંખમાં આપણે એકદમ આવી જઇએ તેથી કદાપિ આપણને નુકસાન થશે!" લીઑાંએ પોતાની માતાની ફિકરોને હસી કાઢી જો કે તેમાં વજુદ જેવું ન હતું એમ તો નજ હતું, પણ તે તેને તાબે થયો.

એમ તે માતા જેને તે ચ્હાતો ને માન આપતો હતો તેને રાજી રાખવા તેની સાથ તે પોતાનાં ગામડાંના મહેલ બૅલ-ડ-ઑારમાં થોડો વખ્ત જઈ રહયો.

પ્રકરણ ૨૨.

સૅાલ્ડાનાનાં કુટુંબની કીર્તિનું કલગીર તેનો બૅલ ડ ઑારનો બાદશાહી મહેલ હતો. સમસ્ત ફ્રેંચભૂમિમાં એવાં દમામદાર અને આલીશાન અપવાનો બહુજ જુજ-બલકે આંગળીના કાપાઓ ઉપર ગણાય તેટલાંજ દેખાતાં હતાં અને એવા એક બાદશાહી મહેલની રાજ કરતી રાણી બનવાની મગરૂરી માડામ ડ સૅાલ્ડાનાને અતિ ઘણી હતી. તે જોઇ લીઑાં મનમાં મૂઝાતો ને

બાળનો હતોઃ તેણીને તે કહી દેવાની હિંમત આદરી શકતો ન હતો કે તેની તે કરતી કારવતી માત્ર અલ્પ સમયને ખાતરજ હતી કેમકે તે એ પોતાના નવા અનુભવ અને વૈભવમાં હદ વિનાની સુખી હતી: અને તે સત્તાનો લોપ થતાં તેણીનાં તે મોટાં સુખનો સાંવ નાશ થનાર હતો.

તેણે જોયું કે તે હિચકારો બનતો હતો કે પોતાની ઉમરાવ માતાને કહેતાં ડરતો હતો કે તે ઇંગ્લંડની એક સાધારણ વર્ગની સ્ત્રીને પરણેલો હતો. પોતાની માતાના મગરૂર ડસ્સાદાર ચ્હેરા સારું જોઈ તે પરણેલો હતો એમ કહેવાની હિંમત એકઠી કરવા કરતાં તે હાથમાં શમ્શીર સમેટ જંગે મૈદાનમાં શત્રુઓના એક મોટા સમૂહ વચ્ચે યાહોમ ધસી જવા હઝારો જાનથી તૈયાર હતો! "હાલ તો હું તેણીને આ અપૂર્વ સુખનો લ્હાવો ચાખવા દેવું—પછી હું ઇંગ્લંડ જઇ માહરી પરણેતરને લાવીશ!" એમ તે વમાસ્તો હતો. પણ તે તેમ કરી પોતાની જાનનેજ છેતરતો હતો. તે ખાત્રીથી માનતો હતો કે તેની મગરૂર મા તેની ગરીબ બાયડી સાથ કદિ હેત પ્રીતથી રહેનાર ન હતી કેમકે તેઓના વિચારો ને રહેણી કરણીમાં આસ્માન જમીન જેટલો અંતર હતો.

તે તેણી તરફ કહેવાના વિચારથી અવારનવાર નઝર ઉઠાવી જોતો હતો. પણ કેવા શબ્દોમાં તેણીને કહેવું તે તે સમજી શકતો નહીં. તે અજબ થતો કે પોતાની માતાની રજા વિના તે પરણ્યો કેમ હતો? એક એવું ઉછાછલું ને ગંભીર પગલું તેણે ભર્યુંજ કેમ હશે? તેણે તે વેળા તો કશો ખ્યાલ ન કર્યો હતો. પોતાના ખાન્દાનની ટેવ અનુસાર તે માથાથી પગ સુધી આંધળા પ્યારમાં પડી જઇ તે પોતાની પ્યારી સાથ પરણી બેઠો હતો. તેણે તે વેળા સ્હજ પણ ખ્યાલ કર્યો ન હતોઃ હવે તેનું કઢંગું પરિણામ તેની સામે ડોળા કાડી આવી ઉભું હતું. તે વિચાર કરતો કે જો આવાં ભવિષ્યની તેને સ્હજપણ શંકા હતે તો તે જરૂર ન પરણતે—નહી કે તે લીમાને ચાહતો હતો તેથી, મગર તેણી તેની આ પરિસ્થિતિમાં—સૉલ્ડાનાના કાઉન્ટની માન ભરી પંદ્દિમાં તેની અને તેણીની સ્થિતિમાં જે જંગી, અંતર પડયો હતો તેથી!

લીઑ વારંવાર પોતાની ખુબસુરત પરણેતરનો વિચાર કરતો હતો અને તેને મળવા તલબતો હતો. તે તેણી ઉપર ચાલુ પત્રો લખી—પૈસા

મોકલી–ન્હાની ન્હાની ભેટો પાઠવી–અને તે ફ્રાંસમાં અતિ અગત્યનાં કામમાં ખુબ મશગુલ હતો અને તેમાંથી છુટક થતાંજ તુરત પાછો ફરનારે હતો એમ લખી પોતાનું મન મનાવતો હતો. તે લખતો હતો કે તેણીએ બેફીકર અને ખુશાળ રહેવું કેમકે તે જલ્દી પાછો ફરનાર હતો અને ત્યાર કેડે તેઓ કદિ છુટાં પડનાર ન હતાં.

લીમા બાપડી રડી રડીને ગમી ને અફસોસમાંજ દિનો કાઢતી હતી કે જ્યારે તે આનંદ અને વૈભવની જીંદગી ફ્રાંસમાં ગુજારતો હતોઃ તેના દિવસો ઉડયા જતા હતા જ્યારે તે બાપડીના દિવસો કેમ બશર થતા હતા તે માત્ર તેણી કે તેણીના ખુદાનેજ ખબર હતું.

થોડાં અઠવાડયાંમાં માડામ ડ સોલ્ડાનો પોતાની તમામ ફિકર રંજ અને આગળી મુસિબતો ભૂલી ગઈ: તેણીએ જંગી ટી અને ડીનર પાર્ટીઓ અને અન્ય મેળાવડાઓ કરી પોતાની આસ્પાસનાઓને છકક કરી મેલ્યાં અને પોતાનાં સંઘમાં જીતી લીધાં. તે કે જેણીએ પોતાની જીંદગી ભુખમરા અને દેશવટામાં કાઢી હતી છતાં તે બાદશાહી ઘરખટલો તે દરેક આવડતથી ચલાવતી હતી. તેણીનો વૈભવ, આચાર વિચાર, રહેણી કરણી, એક શહેનશાહબાનુને છાજતાંજ હતાં. તેણીમાં થયલું તે પરિવર્તન નિહાળી લીઓં આશ્ચર્યમુગ્ધ બની ગયો!

"ગરીબ મમા!" લીઓંએ વિચાર્યુ: "તેણીએ કેવા ગરીબાઇનાં ગજબ હાદેસાઓ સોસ્યા હશે કે જ્યારે તેણી તો આવી સત્તા ને ગાનમર્તબા વાસ્તેજ સરજાયલી છે. તેણી આ આનંદમાં તંદુરસ્તી મેળવી જવાન બનતી જણાય છેઃ તેણીની જુવાનીની ખુબસુરતી પાછી ફરતી જણાય છે! પૈસો એવો અદભુત ફેરફાર કરી શકવાની શકિત ધરાવતો હશે એવું હું ધારતો ન હતો!"

"મમા! તમારામાં અજબ ફેરફાર થયો છે! તમો જવાન, તંદુરસ્ત ને મોહક દિસો છો!" તેણે પોતાના વિચારો એક રોજ માતા હજુર જાહેર કર્યા. તેણી તે સાંભળી હસીઃ ખુશાલીના આંસુઓ તેણીની ચશ્મોમાંથી સરી પડયાં.

ગિક્ષ્ણા છે એની મને ખબર ન હતી. હું વરસે વૃદ્ધ છું પણ સુખમાં તો જવાન છું ! સુખ મ્હારે નસીબે હતુંજ ક્યાં ?"

"તમો વૃદ્ધ છો !" લીઓાં અજબ થઇ બોલ્યો. "નહી મમા ! તેમ હોય નહી !-તમારો એક વાળ પણ સફેદ થયો નથી ! તમારાં ભવાં ઉપરની કરચલીઓ પણ હવે લગભગ જતી રહી છે ! મમા, તમારી ઉમર શું ?"

તેણીએ નિહાળથી હસીને પોતાના બેટા ગમ જોયું.

"હું બહુ ન્હાની વયે પરણી છું ! મ્હારી ઉમર તે વેળા ૧૭ વર્ષની હતી !"

"મને હાલમાં વીસ વર્ષ છે એટલે તમને ઘણું તો ૩૮ વર્ષ હશે ! તે કંઇ મોટી ઉમર ન કહેવાય ! ત્યારે તો તમારે માટે સુખના ઘણા લાંબા દિવસો પડ્યા છે !"

"આટલાં વર્ષો એળે ગયાં તે માટે મને સંતાપ થાય છે ! જો હું આ મહેલની ધણીયાણી હું ૧૭ વર્ષની હતી તે વેળાજ બની હતે તો હું કેટલો આનંદ ને સુખ અનુભવતે ! એ ખુશનસીબી મને ૨૦ લાંબાં વર્ષો બાદ પ્રાપ્ત થઇ છે !"

"પેલી કહેવત છે તેમ કદિ નહી કરતા મોડું બી ભલું !" તે બોલ્યો. "શહેન્શાહની કૃપા અત્યારે પણ થઇ છે એ કંઇ જેવાં તેવાં સૌભાગ્યની વાત નથી !"

"તે તો ખરૂં, લીઓાં ! મને ઉમેદ છે કે શહેન્શાહ અને શહેન્શાહ બાનુ તાહરાથી ખુશીજ થશે !" તેણી બોલી. "તાહરાથી મેં ઘણી ઉમેદ રાખેલી છે ! મેં તાહરૂં ભવિષ્ય નક્કી કરી મેળવ્યું છે—માહરા દીકરા ! તને ફ્રાંસનો સર્વથી આગેવાન માણસ કરવાનો મ્હારો મનોરથ છે, અને જો તું મ્હારા કહેવા મુજબ વર્ત્યો તો જરૂર તેમ થશે !"

"હું તમને રાજી કરવાનાં દરેક યત્ન કરીશ !" તે બેટાએ તાબેદારીથી કહ્યું, પણ તે જરા બેચેન બન્યો.

"સૉલ્ડાનાની કીર્તિ તાહરે હસ્તક છે ! તેને વધારવી કે તેને કલંક લગાડવો એ તાહરા હાથમાં છે !"

"હું તે જાણું છું, મમા !" તેણે ધીમા દબાયલા અવાજે કહ્યું.

"—અને તે જોખમદારીઓને પુગી વળવા તુ તૈયાર છે માહરા દીકરા ?" માડામ ડ સૉલ્ડાનાએ તેના જવાબથી ઉત્તેજન પામી પુછ્યું.

"હા !" તેણે જવાબ કર્યો

"તું મને તાહરો સલાહકાર જો રાહબર નહી તો એક એ વર્ષ માત્ર બનવા દેશે ?" તેણીએ પુછ્યું.

"હા—માયજી !"

"શહેન્શાહનું તેડું મળેલું હોવાથી હવે આપણુને પૅરીસ જવાનું છે ! એટલું બધું સુખ માહરા સ્વપ્નામાંએ ન હતું. લીઓ ! પૅરીસમાં આપણુને ફ્રાંસના ઘણા નામાંકિત ખાન્દાનનાઓ સાથ ભેટો થશે અને તે વેળા માહરી સર્વથી પહેલી ફર્જ તાહરે વાસ્તે એક ખુબસુરત અને ધનવાન છોકરી તાહરી મહોરદાર તરીકે ગોટી કાઢવાની રહેશે !"

"મમા ! હું પરણેલો છું ! !" કરીને તે કહેવા જતો હતો પણ તેણીનાં મોઢાં ઉપર નઝર જતાં તે અટકી ગયો. તેણીને હદ વિનાની નાસીપાસી ઉપજશે—તેણીની દરબારની પહેલી મુલાકાતના આનંદમાં વિષ રેડાશે એ ખ્યાલથી ડરીને તે અટકી ગયો. દરબારી મુલાકાતમાંથી ફારેગ થયા પછી તે તેણીને ચેતાવશે એવો તેણે હાલતુર્ત નિશ્ચય કર્યો.

——:(૦):——

પ્રકરણ ૨૩.

માડામ ડ સૉલ્ડાના અને તેના પુત્રનો સત્કાર દરબાર મધ્યે બહુ માન સાથ કરવામાં આવ્યો. શહેન્શાહ ને શહેન્શાહબાનુએ પણ તેઓને બહુ માયાળુ આવકાર દીધો, જવાન કાઉન્ટ ઑફ સૉલ્ડાના સર્વનો માનીતો બોલ બોલતાંમાં થઇ પડયો. તેની માતા અણહદ આનંદથી મનમાં વિચારતી હતી કે તેનો દિકરો જન્મથીજ ઉમરાવ હતો.

શહેન્શાહ તેની સાથ વારંવાર લંબાણ વાદવિવાદમાં ઉતરી જતો હતો. તેણે દેશવટાના વર્ષો છુટાપણાંની જાણીતી ભુમિ ઇંગ્લંડ ઉપર ગુઝાર્યાં હતાં તેને લગતી હકીકતો અને માહિતીઓ શહેન્શાહ તેની પાસ મેળવતો હતો.

લીઓ પોતાના વિચારો સ્પષ્ટ અને ખુલ્લા મનથી જાહેર કરતો હોવાથી શહેન્શાહને તેની વાતો સાંભળવામાં ઘણી મજાહ આવતી હતી. તે ખુલ્લાં મનથી શહેન્શાહને સમજાવતો હતો કે ફ્રાંસને વધુ છુટાપણાંની જરૂર હતી જો કે તે છુટાપણું અંગ્રેજ પ્રજાનાં જેટલું વિસ્તિર્ણ ન હોવું જોઇએ કેમ કે તેનો એવો ખ્યાલ હતો કે તેથી ફ્રેંચ પ્રજાને અનેક પ્રકારની હાનિ થવાનો સંભવ હતો.

શહેન્શાહબાનુ પણ તે જવાન કાઉન્ટથી ખુશી હતી. તેણીએ તેની માવિતર આગળ તેનાં ઘણાં વખાણ ગાયા હતા અને આવા એક નમુનેદાર બેટાની માતા હોવા વાસ્તે તેણીને ઘણી મુબારકબાદી અને ધન્યવાદ કહી સંભળાવ્યો હતો. તે મહાબાનુએ ભવિષ્ય પણ ભાખ્યું કે તેણીનો બેટો ફ્રાંસનો એક અગ્રગણ્ય રાજદ્વારી નિવડશે અને તેની માતા શહેન્શાહબાનુનાં તે મઆફુક વિચારો સાથ તમામ મળતી થઇ.

"એના ભલાં માટે હું હમેશાં કાળજી રાખશ !" યુજીનીએ ને હેતવંતી માદરને સંબોધીને કહ્યું અને તે સમજી તે માનાં હૈયાં હરખાઇ ગયાં. તેણીએ શહેન્શાહબાનુને તે પછી પોતાનાં મનની મોટી ઉમેદ પોતાના બેટાની શાદીના સંબંધી કહી સંભળાવી. તેણીએ કહ્યું કે તેનો બેટો કોઇ કુળવાન ખાન્દાનની બેટી સાથ વરે એ તેનાં કુટુંબની કીર્તિના લાભનું હતું. તેઓનું કુટુંબ વર્ષોનો દેશવટો ભોગવી આવેલું હોવાથી હાલમાં બેગાના જેવું હતું અને તેથી એ જરૂરનું હતું કે કૉંટ ડ સૉલ્ડાના કોઇ ઘણાં નામીચા ખાન્દાનના અને પહેલી પંક્તિના ઉમરાવનો દામાદ બને.

તે બધું સાંભળી શહેનશાહબાનુ હસીને બોલીઃ "તમને તે વાસ્તે કશી અડચણ આવે એમ હું માનતી નથી, માડામ લ કૉંટેસ ! ફ્રાંસના કુળવાન કુટુંબની ઘણી રૂપસુંદર બેટીઓ તમારા દીકરા સાથ વરવા તૈયાર થશે !"

તે સુખી માતા પણ એમ માનતી હતી અને સાથોસાથ એમ પણ વળી વિચારતી હતી કે તેનો કહ્યાગરો દીકરો તે જે બી છોકરી પસંદ કરશે તેની સાથ લગ્ન કરવા ખુશી થશે !

દરબારની અનેક દિલજીત સુંદરતાઓના સમાગમમાં આવ્યા છતાં તેઓમાંની એક પણ જવાન કૉંટના જીગરમાં કશી લાગણી ઉપજાવી ન હતી એ જોઇ તેની મા સહજ અજબ થતી હતીઃ સંખ્યાબંધ અપ્સરા

સમ સુંદરતા ધરાવતી મધુરી મહિલાઓ મનસે અતિ હયરત થતી હતી કે જવાન કાઉન્ટ એકી વેળા પણ તેઓ તરફ વખાણની એક નઝરથી વૃટિક જોતો પણ કેમ ન હતો?—તેઓને નિહાળીને રાજી થયલો પણ દેખાતો કેમ ન હતો?

તે જવાન ભર્થારનું જીગર હજી તેની ધણીયાણીને વફાદાર હતું. બીજી કોઈ ઔરતનો તેને મોહ ન હતો. કોઈપણ મહીલા તેને વધતી ખુબસુરત ભાસતી ન હતી. લીમા મિસાલ કોઇપણ તેને ત્યાં નજર આવતું ન હતું.

તે એમ ફ્રાંસના શહેનશાહની દરબારની મોજ મઝાહમાં પોતાનો વખ્ત આનંદમાં નિર્ગમન કરતો હતો ત્યારે તેની વ્હાલી મહોરદાર એલનવોટરને કિનારે એકલી રડતી અને ગમથી ઝુરતી હતી. તેણી તેના પત્રો અવાર-નવાર મેળવતી હતી. પૈસા પણ તેણી ઉપર પુરતા આવતા હતા. તેણી તે બધું કયાંથી તેને મળતું હતું તે કલ્પી શકતી ન હતી. દરેક પત્રમાં લખાઇ આવતું હતું કે તે આવનો હતો પણ તેનો અંતજ ન હોતો આવતો. ક્રીસ્મસ ઉપર તે જલ્દીજ પાછું ફરવાનું કહી તેનાથી છુટો થયો હતોઃ શિઆળો આવ્યો અને ગયો હતોઃ ઉન્હાળો પણ શરૂ થઇ ચુકયો હતો પણ તેનો પત્તો ન હતો. તે છતાં તેણીનો તેનામાંનો વિશ્વાસ રતિભાર કમ થયો ન હતો કે ન તો તેણીના તેના ભણીના પ્યારમાં સહજ પણ ન્યુનતા દાખલ થઈ હતી. માત્ર તેણી એકલી અને ઝુરતી હતી એજ તેણીનો ગમ હતો.

લીનની ગ્રામર સ્કુલનો વડો શિક્ષક લીમા ભણી અતી માવા બતાવતો હતો. તેને લીઓં તરફથી જે દિવસે પત્ર મળ્યું કે તે હવે શિક્ષક તરીકે સ્કુલમાં પાછો નોકરીએ આવનાર ન હતો. ત્યારે તે દીલગીર બનેલો તેનો સબબ જાણવા લીમા પાસે આવ્યો.

"એ અમારે ત્યાં પાછો આવનાર નથી એ જાણી હું અતિ દિલગીર છું!" તે બોલ્યો, "મારા છોકરાઓને એના જેવો કાબેલ શિક્ષક મળવો કઠણ છે! છોકરાઓનો એ માનીતો હતો!"

લીમા હસી.

"તમે જાણો છો કે હવે એ શુ કરનાર છે?" તે વડા શિક્ષકે પુછ્યું.

"નહી!" તેણીએ જવાબ દીધો. "મને તેનો કંઇ ખ્યાલ નથી!"

તેનાં કુટુંબના ઉમરાવ પદની પુનઃ પ્રાપ્તીની કોઇ ઝાંખી આશા વિષેનો પણ તેણીને દૂરનો એકે સ્વપ્નો નહતો.

"મને માથું મારનાર ન સમજતાં, પણ હું જાણવા માગું છું કે એ ક્યારે પાછો ફરનાર છે અને પછી શું કરનાર છે? એની નોકરી માહરે ત્યાંથી ખતમ થયલી જોવા, માહરેથી અને ત્યાં સુધી, હું ચાહતો નથી!"

તેણીના મ્હેરા ઉપર ફેલાયલાં હસ્વામાં કડવાસનો ભેળ હતો. તેણી શોકાતુર સ્વરે બોલી! "તે હંમેશાં માહરી ઉપર એકનું એક લખે છેઃ તે જણાવે છે કે તેનું અગત્યનું કામ પુરૂં થતાં તે તાબડતોબ પાછો આવશે, તે ત્યાં શું કરે છે યા ભવિષ્યમાં શું કરવાનો ઇરાદો ધરાવે છે તે વિષે એક શબ્દ પણ ખુલાસાનો લખતો નથી!"

તે સમજી તે વડો શિક્ષક સહજ આશ્ચર્યચકીત બનેલો દેખાયો.

"એ ઘણું અજબ જેવું છે!" તેણે અચરતી પ્રદર્શિત કરી.

"એ એનો નિયમ છે!" તેણી બોલી. "મને એનામાં વિશ્વાસ છે!"

"અને મને પણ—!" તે વડાએ કહ્યું, "પણ તેમ છતાં બી એની રીતભાત વિચિત્ર છે: તમને અહીં ઘણું એકાન્ત લાગતું હશે?"

"હા!" તેણીએ દિલગીર ઉત્તર આપ્યો.

"તમારા પપા કંઇ સમજ્યા કે?"

"નહી!" તેણીએ કહ્યું: "અને મને લાગે છે કે તેવણ કદી સમજવાના નથી! ઓ! હું કેવું ઇચ્છું છુ કે તેમ ન હતે! આજે માહરાં માબાપને મળવે ભેટવે મ્હારૂં અર્ધું દુઃખ ટળી જતે!"

તે વડા શિક્ષકને તેણીનાં બોલવાથી ઘણું લાગી આવ્યું. તેણે મનસે વિચાર્યું કે જો તેને રૉલ્ડના ક્યાં હતો તેની ખબર હતે તો તે જરૂર તેની ઉપર શિખામણના બે શબ્દો લખી વાળતેઃ તેની મહોરદારને એમ એકલી ઝુરતી ન રાખવા સખ્ત શબ્દોમાં સમજાવતે તેણે એમ પણ વમાસણ કર્યું કે તેણે તે મીસરની મુલાકાત લેવી અને આવાં ફુલ જેવાં બચ્ચાને પોતાની મમતને ખાતર ન રંજાડવાની સુચના કરવી.

"જો તમો કાંઇ મુસ્કેલીમાં આવી પડો તો માહરી આગળ આવજો!" તેણે જવા ઉઠતાં કહ્યું.

"જરૂર" તેણીએ તુરત જવાબ કર્યો. તેના ગયા પછી તેના છેલ્લા શબ્દો ઉપર તેણીએ ખુબ ગૌર કર્યો.

"મુશ્કેલીમાં?" શું મુશ્કેલી વિષે તે બોલતો હતો? તેને એ શબ્દો ઉચ્ચારવાનું કારણ શું મળ્યું હતું? એ ખરૂં હતું કે તેણી એકલી હતી–તેણી ગમગીન હતી પણ લીઑં પાછો આવનાર હતો એમ તે ચાલુ લખતો હતો અને ત્યાર પછી તેઓ કદિ છુટાં પડનાર ન હતાં. આજની ઘડી સુધી તે પાછો ન આવશે એવી ધાસ્તી તેણીનાં હૃદયમાં ઉદ્ભવી ન હતી–એવી શંકાજ તેણીને થઈ ન હતી! પણ આજે તેણીનું જીગર તેણીના વરની જુદાઇથી જાસ્તી જળી જતું હતું. સાંજે તેણી એલનવોટરના કિનારા ઉપર ફરવા નીકળી તે વેળાં પણ દુઃખીજ ખ્યાલો તેણીની પડખે રહયા. તે ખંખેરી નાખવા તેણીએ પેલું પોતાનું માનીતું બૅલૅડ મનસે લલકાર્યું.

વસન્તનાં મોજા આવેછ ધસી,
  સુશોભિત ઍલનના કિનારા પર;
માહતાબ સમ મુખડાની મોહક પરી,
  મીલરની પુત્રી જ્યાં વસેછ સુંદર!
હતો તેનો વ્હાલો એક સિપાહ દલેર,
  ચાપલુસીથી પૂરો મિઠો જવાન;
ખુશાળ ન હતું તે કિનારા પર,
  મિલરની પુત્રી સમ દિગર નિદાન!

ત્યાર પછીના શોકાતુર શબ્દો તેણીને પજવતા હતા. તેણીની યાદમાં ચાલુ રહી સંતાપતા હતા.

ઉન્હાળો લાવ્યો ગમ તેણી પર,
  બેવફા પૂરવાર થયો જવાન;
હતું નહી એલનના કિનારા પર,
  મિલરની પુત્રી સમ ગમગીન નિદાન!

એ શબ્દો સાચા હતા! તેણી જેવુ ગમગીન ત્યાં કોઇ અન્ય ન હતું. તેણી નદીના કિનારા ઉપર ઉભી રહી તેને બીજે પાર આવેલાં પોતાનાં સદાનાં બાપીકાં પ્યારાં ઘર ઉપર જોતી હતી!–ઓ તે પ્યારૂં પનોતું ઘર કે જેમાં તેનાં અતિ વ્હાલાં મા બાપ વસતાં હતાં!—તેણીનું જીગર તેઓ તરફ તણાતું હ . પણ તેણી જાણતી હતી કે તેના પિતાને મનાવવો મુશ્કેલ હતો.

એકાએક તેણીના મગજમાંથી બીજા વિચારો નીકળી ગયા અને તેણીને પોતાના બાપના શ્રાપ યાદ આવ્યા.

"મા બાપોને નાફરમાન થનારાંઓ ઉપર ઉતરતા ગઝબ ખુરા શ્રાપો તુ કમબખ્ત ઉપર ઉતરો અને તેઓ જીંદગી સુધી તુંને જળાવતા-સતાવતા રહો!"

તેણી તે શબ્દોના સ્મર્ણ સાથ ધ્રુજી પડી!

"નાફરમાન થનારાંઓ ઉપર ઉતરતા ગજબ ખુરા શ્રાપો!" બચ્ચીતજ તે તો હમણા તેણી ઉપર વરસતા ન હોય? તે તેણીને એક વર્ષની સુખી પરણેલી મુદત પછી આમ એકલી ત્યાગી ગયો હતો તે તો તે શ્રાપનો એક ભાગ નજ હોય!

તેણીએ તે રૂપેરી આભ ઉપર પોતાનાં નાજુક કરો દયામણી કિસમે લાંબા કર્યા અને ઘણાં કરૂણોત્પાદક સાદે ગળગળી બોલી! "પપા! એ ખુરા શ્રાપો ખેંચી લ્યો! ઓ પવિત્ર ખુદા! તે માહરી ઉપર વરસવા ના દેતો—ના દેતો."

શું—શું તે તે કોમળાગી ઉપર વરસશે?—શું કંઈ ભયંકર ફેજે આ સુંદર મહિલા પુગશે?—શું તેનો ભર્થાર કદિ પાછો નજ આવશે?

પ્રકરણ ૨૪.

બૅલ ડ ઑરમાં જ્યારે જવાન કોંટ ડ સૅાલ્ડાના દરબારની મુલાકાત પછી પાછો ફર્યો ત્યારે તે તમામ ફેરવાઇજ ગયો હતો. દરબારનો બાદશાહી ઠાઠ અને દબદબો, બાદશાહી મોજ મજાહો, બાદશાહી ચહેલમહેલો, ફ્રાંસના સર્વથી વિખ્યાત મહાપુરૂષો સાથનો સમાગમઃ—એ બધાંએ તેનામાં મોટું પરિવર્તન ઉપજાવ્યું હતું, તે જન્મથીજ એ નવા અનુભવને માટે સરજાયલો હતો. તેના બાપદાદાઓ એવીજ જીંદગીએ જીવ્યા ને કૈલાસવાસી થયા હતા. લીઓ ભુતકાળના સર્વ બનાવો—સર્વ આપત્તિઓ—સર્વ મુસિબતો—સત્ર ભંજે વિસરી ગયોઃ વર્તમાન સમયમાંજ તે જીવવા લાગ્યો અને બૅલ ડ

ઑરમાં આવ્યા પછીજ તેની જીંદગી શુરૂ થઇ હતી એમ માનવા લાગ્યો. તે દર્બારમાંથી ઉત્તમ વિચારો અને અનેક ઉમદા અભિલાષાઓ સાથ પાછો ફર્યો.

"હું કશાંથી સંતોષ પામવાનો નથી !" તે મનસે વમાસ્તો. "આ મોજ મજાહની જીંદગીથી મને પાકકો સંતોષ મળનાર નથી ! હું માહરા દેશ માટે ભગિરથ પ્રયત્ન કરીશ—શહેનશાહતમાં સૉલ્ડાનાનું નામ આશકારા કરીશ ! માહરા નેયાગાનોની કીર્તિને ઢાંકી નાખે એવી નામના સંપાદન કરીશ, તેમનાં કરતાં વધારે જશ અને માન મેળવીશ !"

ઉંચી આશાઓથીજ તેનું હ્રદય ધબકતું હતું. માનલ મેળવવા અને કીર્તિ ખાતવાનો લોભ તેનાં જીગરને જોશ આપતો હતો. તે એક લડાઇ ફાટી નીકળવાની રાહ જોતો હતો કે જેમાં તે એક નામાંકિત વીર તરીકે નામ કાઢી શકે ! એક મહાન વકતા, એક મહાન રાજદ્વારી અને એક મહાન નેતા થવા તે રાજદ્વારી ક્ષેત્રમાં ઝઝુમવા તલપતો હતો.

તે ઍંસ ડ ઑરમાં પહેલો આવ્યો ત્યારે તેના પ્રથમ આકર્ષણથી સંતોષી હતો. પણ હવે તેનું હ્રદય જુદાજ ધબકારા લેતું હતું: મહાન માણસોમાં પણ મહાન બનવાનો તેને લોભ સ્ફુર્યો હતો. લોભથી તો તે ભરપૂર ભરેલોજ અવ્વલથી હતો, એક શિક્ષક તરીકે કંઇજ ન થઇ શકે એવા એરાદાથી તે ઇંગ્લંડમાં શાન્ત બેસી રહયો હતો પણ અત્રે તેની માતૃભૂમિમાં અને તેના હકદાર ખેતાબની પુનઃ પ્રાપ્તી પછી તેના દિલમાંનો તે વિકાર પૂર વેગ સાથ ઉભરી આવ્યો. તે એક તવંગર માણસ હતો, તે એક ઉમરાવ હતો—એ બધું તો ઠીક હતે તે મહાન બનવાનો લોભ રાખતો હતો ! અને એ વિચાર તેનાં અંતઃકરણમા ઝુર્યા પછી તે ઇંગ્લંડનો વિચાર કરતો બંધ પડયો હતો. તે પોતાની પ્યારી પરણેતરનો ખ્યાલ કવચિતજ કરતો હતો અને દિવસો જતાં તો તે તેણીને લગભગ ભુલીજ ગયો. પણ એક સહવારે લીમાં તર્ફથી એક લાંબુ પત્ર આવ્યું કે જે તેણીના નાઝુક જીગરના દરેક જોર શોરથીજ લખાયલું હતું. તેણીએ લખ્યું હતું કે તેણી તેના વિના એકલી ઝુરી ઝુરીને મરતી હતી ! તેણી અતિ દુઃખી હતી ! તેણીને મુદ્દલ ચેન ન હતું. તેણીએ પોતાની આ સ્થિતિ માટે તેને ઘણાં નરમ શબ્દોમાં ઠપકો લખી વાળ્યો હતો.

"લીઓ! હું એમ માનું છું કે મ્હારો વિચાર તાહરા મનમાં દર પળે હોવો જોઇએ. પહેલો અને છેલ્લો વિચાર દરેક કલાકે તાહરે મ્હારોજ કરવો જોઇએ પછી તું ગમે તેવાં અગત્યનાં કામમાં રોકાયલો કાં ન હોય! તું મને છ મહિનાની વાતપર મુકી ગયો હતો તે અરસામાંની દરેક ઘડીએ મેં તાહરી ટગર કરી છે! લીઓ! તું મ્હારી આગળ આવી શકતો નથી તો હું તાહરી આગળ આવું? તાહરાથી દૂર હું રહેવા કે જીવવા માંગતી નથી. મને કહેવાડ કે હું આવું!"

તે પત્ર વાંચી લીઓ ચમકયો. તે અજબ થયો કે તેના દરજ્જા ને રહેણી–કરણીમાં થયલાં મોટા ફેરફારની ધમચક્રીમાં તે તેણીને એટલી બધી હદ સુધી ભૂલીજ કેમ ગયો હતો? અને હવે તેણીને લગતી બધી વ્હાલી યાદો તેનાં મનમાં ધાઈ આવી. તેણીનો ખુબસુરત આકાર તેનાં નેત્રો સમક્ષ ખડો થયો. તેણી તેની સાથે કેવી સુખી અને આનંદી હતી! શું તે સુખ અને આનંદમાં તે હાલ મહાલતી હશે? નહીજ; તે અતિ શોકાતૂર હશેઃ તે પાછો ન ફરવાથી નિરાશ બની ગમમાં ઝુરતી હશે, એ તેણીનું લખવું તમામ સાચુંજ હતું.

તે એક આગેવાન રાજદ્વારી બનવા તૈયાર હતો. એક મોટા લડવૈયા તરીકે નામ કાઢવા ઇંતેજાર હતો. પોતાનું નામ સમસ્ત ફ્રાંસમાં આગેવાન બનાવવા તલ્બગાર હતો પણ પોતાની મગરૂર, ટેકવાલી, ઉમરાવ દરજ્જાની માને એટલું કહેતાં બીહીતો–કંપતો હતો કે તે પરણેલો હતો—તે એક અંગ્રેજ દળણું દળનારની ખુબસુરત દિકરીનો ભરથાર હતો. તે સમાચાર સાંભલતાંજ તેની માતા ગમથી મુઝાઇ જશે—તેણીને અણહદ દુઃખ ઉપજશે—તેણીનાં આનંદનો સર્વથા નાશ થઇ જશે—તેણીની ભાવિ આશાઓ અને ઉમેદોના દુર્ગમાં ભંગાણ પડશે. ને તેણીને દુઃખી કરવાના ખ્યાલ માત્રને પણ ધિક્કારતો હતો. તે તેણીને એટલો ચાહતો હતો કે જરાપણ તેણીનું મન દુઃખાયલું જોવા સખત નારાઝ હતો, પણ ત્યારે તેણે તેણીને કહેવું બી જોઇએજ. તેણે તે ઉપર અણહદ ગૌર કર્યો અને આખરે નિશ્ચય કર્યો કે જરા વધારે વખત પસાર થતાં તે બધું નવું નવું સમાધાન થઇ જતાં તે તેણીને કહેશે. તે ઇંગ્લંડ દોડી પહોંચશે અને પોતાની પ્યારી પરણેતરને સાથે લઇ આવશે! જો કે પોતાનાં આગળનાં ગરીબ ઘર અને પોતાને આશરો આપનાર દેશમાં જવા માટે પણ હવે તે કચવાતો હતો!

તે લીમાને ચાહતો હતો છતાં તે એમ વિચારવાથી બાઝ આવી શકતો ન હતો કે તેઓનાં લગ્ન એક ભુલનુંજ પરિણામ હતું. તેની અધુરી મહોરદાર તેની મોટી ખુબસુરતી છતાં તેના મોટા દરજ્જાને લાયક થઈ પડે એવા ગુણથી નિપુણ ન હતી. તેણી ટયુલેરીઝની દરબાર કે વરસાયલના બાદશાહી મહેલના ઠાઠ માટે સર્જાયલીજ ન હતી. તેને લાગ્યું કે એ લગ્ન કરી તેણે પોતાને ગુંચવાડામાં મૂક્યો હતો! પોતાનાં કીસ્મત સામે આડ ધરી હતી. તે લીમાને અંતઃકરણથી ચાહતો હતો પણ તેજ વેળા એમ ખ્યાલ ધરાવતો હતો કે તે એ ઝુસરીથી મુક્ત હતે તો ઠીક થઇ પડને!

તે પોતાની માતાને રાજી રાખવા ને સુખ દેખાડવા તલ્ખગાર હતો. તે ખાત્રીથી માનતો હતો કે તે વાત જાણતાંજ તેણી દુઃખી થઈ જશે. તેને હવે લાગ્યું કે તે તેને પ્રથમમાંજ કહી દીધુ હતે તો મજાનું થતે. એ મોટા ભેદ સાથે તે કાંઈ સુખી આસામી તો હવે નજ હતો.

તેણે તુરત વેળા તો પ્યાર ભર્યો પત્ર લીમા પર લખી તેમાં સંતોષ માન્યો. તેણીને ખાત્રી આપવા પાછું લખી વાળ્યું કે તે તુરત પાછો આવનાર હતો, અને ફરી પાછું તે પોતાના નવા દરજ્જા ને તેથી સ્ફુરેલી નવી અભિલાષાઓના મોહમાં તે તેણીને વિસરી ગયો.

"લીઓં!" એક દિવસ તેની માતાએ કહ્યું: 'તું માહરો કહ્યાગરો દીકરો નીકળ્યો છે: તાહરી દરેક રીતભાતથી હું રાજી છું! હું તને એક આગેવાન પુરૂષ કરવાની ઉમેદ ધરાવું છું! ફ્રાંસની તવારીખમાં તાહરૂં નામ સોનેરી દસ્તખતે લખાઇ રહે એવો તને બનાવવા ઇચ્છું છું. હું જોઇને ઘણી ખુશી છું કે તને પણ તેવીજ ઉચ્ચ અભિલાષા છે; લોભ વગર કોઇપણ મનુષ્ય કીર્તિ મેળવી શકતુંજ નથી!"

"હું તે જાણું છું!" લીઑંએ કહયું.

"આપણે હવે પૅરીસ જઇશું!" માડામેં આગળ ચલાવ્યું, "મને કોઇ પણ પ્રકારની ભીતિ હવે રહી નથી! હૉટેલ ડ ઑરનાં આપણાં મ્હેલમાં આપણે ઠાઠમાઠથી જઇ રહેયે અને પછી મેળાવડાઓ અને પાર્ટીઓ કર્યે: અને પૅરીસની મોટે ખાંચરેની સોસાયટીમાં મોટું સેન્સેશન કરી મેલ્યે! માહરી એ વર્ષોની ઉમેદ છે ને હું હવે તે બર લાવવા માંગું છું: માહરા દીકરા! માહરી ખાત્રી છે કે તાહરી ખુબસુરતી અને તાહરાં જ્ઞાનથી તું ત્યાં ઘણી ઘણું માન મેળવશે! તાહરી શું મરજી છે, લીઑં?"

"જે તમારી મરજી તેજ, માહરી હમેશાં સમજજો, મમા!" તે બેટાએ તાબેદારી બતાવી કહ્યું.

"—અને લીઓં! સાથે સાથ એક ઘણી અગત્યની બાબતપર હું આજે તાહરી સાથ વાત કરવા માગું છું! તે બહુ ગંભીર અગતયતા ધરાવતી બાબત–તાહરાં લગન છે! મેં એક વેળા તને કહયું છે તેમ એની સાથ તાહરી ભાવિ સરજત જોડાયલી છે! તાહરી કીર્તિના બુરજને મુસ્તકીમ્ કરવાનો યા ધીસો પાડવાનો એ એક ઉપાય છે! તાહરે ફ્રાંસના ઉમરાવ વર્ગની એક અમીર અબળાને પરણવાનું છે! એક ઉમરાવ ખાન્દાનની ઉપ્રાંત બહોળી સત્તા ને લાગવગવાળી તવંગર કુટુંબની ખુબસુરત કન્યા સાથ તાહરે નેકાહ કરવાના છે જેથી તેણીનો કુટુંબી લાગવગ અને મોભો તાહરી ભવિષ્યની ચડતીઓમાં તને ખપ આવે! તું સમજ્યો કે, લીઓં?"

"હું સમજુ છું!" તેણે ધીમેથી જવાબ કર્યો.

તે શું હવે તેણીને કહે? અફસોસ! તેની ગરીબ માતાની સવે આશાઓ ને ઉમીદોનો એક સપાટે નાશ થઇ જશે! અફસોસ તેટલોજ તેને તે વખતે એ બી થયો કે લીમા બાપડી દુર એકલી મુઝાતી ને દુઃખી હતી. તેણે પોતાનાં મનને સવાલ કર્યો કે શું કદિ કોઈ માણસ આવી કફોડી સ્થિતિમાં પોતાની જનેતા ને પત્નિના પ્યારમાંથી એકની પસંદગી કરવાનું જીગર ચલાવવા જેટલા મુશ્કેલ સંજોગોમાં મુકાયો હશે કે?

"શાહેન્શાહબાનુએ પણ તાહરાં લગ્નની બાબતમાં ઉલટ લીધેલી છે તેથી મહને ઘણો સંતોષ ઉપજ્યો છે."

ખરેખર તેવણ ઘણાં માયાળુ છે ત્યારે તો માહરી તરફ!" તેણે આનંદથી કહ્યું અને તેજ વેળા વિચાર્યું કે તે એક દળણું દળનારની દિકરીને પરણેલો હતો એમ જાણતાં તેને માટે શહેન્શાહબાનું શું વિચારશે?

"તેથીજ તો હું પેરીસ જવા અતિ આતુર બનેલી છું!" તેની માએ કહયું. "પેરીસમાં ધનાઢ્ય ને ઉમરાવ કુટુંબની ઘણી ખુબસુરત નબીરીઓ તને જોવાની ને પીછાણવાની ટક મળશે! મને ઉમેદ છે લીઓં, કે તાહરા ઇંગ્લંડ મધેના વસવાટ દરમ્યાન તને લગ્ન સંબંધીના અંગ્રેજી વહેમ લાગ્યાં નહિ હશે!"

"ચટ!" તેણે દમ પીસીને હુંકારો કર્યો.

"પ્યારનાં લગ્ન સંબંધી હું કહું છું! અથવા તો કંઇક તેવાંજ ચેડાં વાસ્તે! ઇંગ્લંડમાં લગ્ન સંબંધી જે વહેવાર છે તે મને તદ્દન નાપસંદ છે!—તે ધિક્કારવા જોગ છે! એ બાબતમાં આપણી પ્રજાના વિચારો વધારે શ્રેષ્ટ પંકિતના છે! પ્યારનાં ચેડાંની કાંઇ જરૂરજ નથીઃ એ સરખેસરખાં ઉમરનાં, એક સરખાં તવંગર ને આબરૂદાર છોકરી છોકરાંઓ તેઓના માબાપ અને મિત્રોને ગમે એજ બસ, સરસ ને ઉત્તમ છે. લીઓ, તાહરાં લગનની પસંદગીની બધી ખટપટ હુંજ કરશ! તને તેમાં કંઇજ બોલવાનું કે બબડવાનું રહેશે નહી!"

તે એક દુઃખના નિસાસા સાથ પોતાની માવિતર આગળથી હટી ગયો!

પ્રકરણ ૨૫.

ત વખતની પૅરીસની જીંદગી મોજમજાહ, ઠાઠમાઠ, રંગરાગથીજ ભરેલી હતી. સૉલ્ડાનાનો જવાન કાઉન્ટ તેની મોહીનીમાં મજબુત કસ્યો. તે જમાનાના સર્વથી આબાદ શહેરની દિલ ખેંચનારી મોહીનીએ તેને વશ કર્યો. ઑપેરા, નાટકો, બૉલો, દરબારના મેળાવડાઓ—એ બધાંથી તે અંજાઇને મોહમુગ્ધ બની ગયો. પહેલે ઓપેરા જોતાં તેને દર રાત્રે ઓપેરા જોવાનુંજ મન થયું: ત્યાંના દિલખુશ ગાનતાનથી તે આશ્ચર્યચકિત બની ગયો. પછી બૉલની મોહીની તેના કરતાં વધુ મન આકર્ષક ને દિલ લલચાવનારી તેને ભાસી, એમ એકેક પછી તે બધી મોહીનીઓમાં તે તમામ મોહમુગ્ધ બની ગયો.

"જીંદગીમાં આવી ચીજો ણી અસ્તિત્વ ધરાવે છે એવું અત્યાર તુલીક હું જાણુતોજ ન હતો!" તે મનસે વમાસ્તો.

આખા પૅરીસમાં હાલ તેનાં જેટલું લોકપ્રિય, મ્હોટો આવકાર પામતું ને દરેક રીતનું માન મેળવતું મનુષ્ય કોઇ ન હતું, અને લોકે જ્યારે જાણ્યું

કે કૉંટ ડ સૅાલ્ડાના પર દરબારમાં પણ ધરાંપરાં થતાં હતાં ત્યારે તો તે માન અને લોકપ્રિયતામાં અવધિજ થઇ. લીઑાં તે બધી મોજમજાહોમાં ગોયા છોકરો થયો હતો.

માડામ ડ ફ્લૉરેંસ એ બધું ચુપકીદીથી જોતી અને સમજતી હતી. તેણી પ્રફુલ્લિત હૃદયે ધારતી કે બધું તેમ થવુંજ જોઇતું હતું. તેનો લાડકો દિકરો તે સર્વને લાયકજ હતો !

અને હતું બી તેમજ ! કૉંટ ડ સૅાલ્ડાનામા માત્ર બેજ મોટા દુર્ગુણો હતા તે એ કે પોતાની માતાની દરેક મર્જીઓને તે નમી જતો અને પોતાનો એક પુરો ભેદ તેણીથી ડરી જઇને છુપો રાખતો. તે મોજ મજાહથી સંતોષ મેળવી શક્યો ન હતો. તેનાં અંતરમાં લોભના દર્યા ઉછળી રહ્યા હતા. થોડાજ અઠવાડયાંમાં તે મોજ મજાહોની ઘેલચ્છા નાબુદ થઈ અને તેને મોટી અભિલાષાના દૈત્યે ઘેર્યો. સપ્ટેમ્બર મહિનો એમ કરતાં આવ્યો. થોડાં અઠવાડયાંઓ વધુ વિટતાં લીમાને ત્યાગી આવ્યાને એક વર્ષ પુર્ણ થનાર હતું. તે કોઇ વેળા તે વિચારે દિલગીર થતો હતો અને દુઃખી લીમાનો ખ્યાલ તેને ઘણો ખુંચતો હતો.

એક વેળા લીમાનોજ વિચાર કરતો તે પોતાના હોટલ ડ ઑરના મહેલના પોતાના એલાહેદા રૂમમાં બેઠો હતો. તે રૂમ તે મહેલનો સર્વથી સરસ રૂમ હતો કેમકે તેની બારીઓમાંથી ટયુલરીઝનો નામાંકિત બાગ નઝરે આવતો હતો અને તે બાગ આખા પૅરીસ નગરમાં બહુ રમણ્ય હતો. એક બાદશાહી તજ્બુમલથી અને લીઑાંને જોઇતી અને ગમતી દરેક ચીઝોથી તે રૂમ આરાસ્તા કરેલો હતો. તે તેની માતાની અંગત દેખરેખ હેઠળ સંગારાયલો હતો કે જેણી પેરીસમાં આવ્યા પછી મોટી મોટી પાર્ટીઓ અને મેળાવડાઓ કરી સર્વમાન્ય થઇ પડી હતી. પેરીસની સોસાયટીમાં તે પુજાતી હતી. અને પોતાના તે વગ અને વૈભવમાં તે આનંદથી ઉછળતી હતી. અમોએ ઉપર કહ્યું તેમ લીમાને લગતા વિચારો કરતો લીઑાં બેઠો હતો તેટલાં તેની મા હસતે ચ્હેરે દાખલ થઈ.

"મમા ડીઅર ! કંઇ માહરા રૂમમાં આવવું થયું ? હું તમને અત્રે જોઇ બહુ ખુશી છું !"

"માહરા દિકરા !" તે માએ ગંભીર મિઠાશથી કહ્યું: "હું તાહરે માટે સારા સમાચાર લાવી છું !"

"તેમ તમારા ચેહરા ઉપરથીજ દિસે છે. તમે આજની જેવાં ખુશાળ ને સુખી કોવચિતજ દિસ્યાં છો—મમા !"

"હું કદિ એટલી સુખી હતીજ નહી !" તેણીએ ધીમેથી કહ્યું. "હું ખુદાનો તે માટે આભાર માનું છું, માહરા દિકરા ! મોહરી જીંદગીની દરેક તમન્નાઓ પુરી થઇ છે ! આજે જે સમાચાર હું લાવી છું તે તાહરે કાજે અત્યંત સારા છે, મેં કલ્પી રાખેલીજ મ્હોરદાર મેં તાહરે વાસ્તે ખરેખર ગોટી કાઢી છે ! જો ખુદ ખુદાએજ તાહરી પોસ્તપનાહી કરી તાહરી બાયડી શોધી કાઢી હતે તો તે પણ એના કરતાં વધારે સારી શોધી શકતે નહી, માહરા દિકરા ! હું તાહરે માટે ઘણાજ સારા ને સગનવંતા સમાચાર લાવી છું !"

થોડીક ક્ષણ જવાન કાઉન્ટ ચુપ બેઠો. તે પોતાની માતાના મગરૂર, ડરસાદાર ચ્હેરા ગમ અજાયબીથી જોતો હતો. તેણી એ બાબત માટે શું સમજતી હતી અને તેથી ઉલટું તે પોતે શું સમજતો હતો !

"મને એક ખઝાનોજ મળ્યો છે !" તેણીએ ઉત્સાહથી ચલાવ્યું: "એક નહી આંકી શકાય એવું બેસુલ ઝવેર હાથ લાગયું છે ! મને લાગે છે કે આખી દુનિયામાં એજ એકલી તાહરે લાયકની છોકરી છે, તેણી ખુબસુરત છે, લીઓ ! તેણીનો ચ્હેરો ઘટમદાર ને રૂઆબવાળો ને ઘણોજ મોહક છે. તે તું જોતાંજ તેની પર નેસાર થઇ જશે ! તેણી જેવી તવંગર અબળાઓ ફ્રાંસમા આંગળીના કાપા ઉપર ગણાય તેટલીજ છે. તેણી એક નામાંકિત અને પુરાણાં કુટુંબની એકલી હેયાત નબીરી ને વારસ છે, તેણી હું તો એમજ ધારૂં છું ને ધારતી રહીશ કે તાહરેજ માટે જન્મી છે !"

તે એક વિચિત્ર હસવું હસ્યો કે જે તે માતા પોતાના ઉશ્કેરાતમાં જોઈ શકી નહી.

"પણ મમા !" તેણે કહ્યું ! "એ તમો કહો છો તે બેસુલ ઝવેર કોણ છે ?"

"હેલન ડ સએશન !" તેણી ધીમેથી બોલી. "ડ સએશન કુટુંબની એકલી વારસ ! જો તું તેણીનો ભર્થાર બને તો તાહરી ને તેની મિલ્કતો એક થતાંજ તું ફ્રાંસના શાહઝાદાઓની ગણનામાં આવશે ! તેણી ખુબસુરત, મગરૂર ને વળી સોસાયટીની રાણી તરીકે એકે અવાજ સ્વીકારાયલી છે.

એક રાણી થવા માટેજ જાણે તેણી સરજાયલી છે. દોલત પણ તેણીની બે શુમાર છે. તેથી વધુ દઉલત ફ્રાંસમાં ભાગ્યેજ કોઈ બીજા પાસે હશે !" તેણીની મિલ્કતનાં ભાડાંની ઉપજનો આંકડો જાણી તું અજાયબીથી આભો થઇ જશે ! વળી તેણી ઉમરાવ કુટુંબની બાપદાદેથી છે અને એવી એકને વરવાથી તું વર્ષો પછીજ બની શકે એવો મહાન ને લાગવગ્યો માણસ એક લેહઝામાં બનશે ! દરેક ચીઝ તાહરી થશે ! મોટી દોલત, મોટી સત્તા, મોટી કિર્તિ અને વળી એક કોઇની પણ ઇર્ષા ઉત્પન્ન કરે એવી ખુબસુરત મહોરદાર ; લીઓં ! તાહરે ગુઠણ ભંડગે પડી ખુદાના શુક્રાના અદા કરવા જોઇએ છે ! હું નહી ધારતી કે આખાં ફ્રાંસમાં તાહરા જેવો ભાગ્યશાળી બીજો કોઇ જવાન હશે !" એટલું બોલી માડામ ડ સોલ્ડાનાએ સબેશન ફેમીલીને લગતો આગલો ઇતિહાસ લંબાણથી તેને કહી સમજાવ્યો, તેઓની ભારી લાગવગ, નામના અને દોલતનું બારીક વર્ણન તેણીએ કર્યું. તે છતાં લીઓં ખામુશ બેસી રહયો. પોતાની માતાને પોતાનો ભેદ કેમ કહેવો તેજ તે સમજી શકયો નહી.

માડામ લ કોંટેસે પોતાનાં બેટા ગમ જોયું. તેની ચુપકીદીથી તે સહજ અજબ થઇ—તેણીએ તો વકી રાખી હતી કે તે સારા સમાચાર સાંભળતાંજ તે અણહદ ખુશાલીની એક બુમ પાડી ઉઠશે–આનંદથી હદબાર હરખાઇજ જશે ! પણ તે બદલે તે તમામ શાન્ત અને ચુપ હતો.

"તું કંઈ કહેતો કેમ નથી, લીઓં ?" તેણીએ પૂછયુ: "હું ધારૂં છુ કે તું ખુશી તો થયોજ હશે ! હું તને માહરા વિશ્વાસમાં લઇ કહું છું કે એ લગન થયલાં જોવા શહેનશાહબાનુ પણ ઇંતેજાર છે. દરેક રીતે સારાં વાણાં છે–બધું આપણા લાભનું છેઃ માહરા આનંદની એ સર્વથી પરિસિમા થઇ છે."

તોબી લીઓં કંઇજ બોલ્યો નહી કે ને માતાના મનમાં પણ સહજ બી ભ્રાંતિ થઈ નહી કે તેણીની મોટી ઉમેદોનો કિલ્લો એક ઝપાટામાં તુટી પડનાર હતો !

"શહેનશાહબાનું સાથે મને એ વિષે વિસ્તારથી વાત થઈ ચુકી છે ! અને હું માડામ ડ વસે કે જે મોડમુવાઝેલની કાકી ને ગાડર્યન છે તેને પણ મળી ચુકી છું !"

હવે લીઓંએ જોયું કે તેણે બોલવુંજ જોઇએ. તેણીને મારી નાખવી તેને માટે સહેલ હતું પણ તેણીને તે કહેવાનું તેને માટે અતિ કઠણ હતું!

"મમા!" તેણે ઘણાજ ધીમા સાદે કહ્યું: "માહરે માટે વધુ ફીકરીક એ બાબે ન કરો! મેં તે માટે તમને અત્યાર વેરમાં કહેવા ઇચ્છયું ન હતું પણ ખરી વાત એ છે કે–હું પરણેલો છું!"

અને તે શબ્દો પુરા થતાં મોહન જેવી ભયંકર ચુપકીદી ત્યાં ફેલાઇ

પ્રકરણ ૨૬.

એક ભયંકર ચુપકીદી ત્યાં ફેલાઇ રહી—જાણે કુલ કુદરતજ શાંતિ ધારી બેઠી, પવનની લહેર પણ પડી ગઈ. તે રૂમમાં મુકવામાં આવેલાં સુંદર ઝાડોના પાંદડાંઓનો ધીમો ખડખડાટ પણ તેથી અટકી ગયો. તે ચુપકીદી અતિ ગંભીર હતી. અને તે બોલો બોલાઇ ચુકયા હતા, બરફ બાંધ્યું હતું. પ્રથમ પગથ્યું દાવાનળ દુઃખ પછી લીઓંએ વટાવ્યું હતું. તેણે હવે હિંમત આણી પોતાની માવિતર ગમ જોયું તો તેણીમાં ગઝબ ફેરફાર તે થોડીક ક્ષણોના દરમ્યાનમાં થઇ ગયલો જોયો. તેનો સીધો આકાર વળી ગયો હતો; તેનો ચહેરો ફીકો મારી ગયો હતો; તે ઉપર ગભરાટનાં ચિન્હો- સ્પષ્ટ નજરે આવતાં હતાં. તેણીની આંખો ગભરાટ ઉપજાવે એવી ફીસમની બની ગઇ હતી.

"પરણેલો!" તેણીએ ગંભીર અવાજે પુછ્યું.

"મમા! માહરે અગાઉથી કહેવું જોઇતું હતું!" લીઓંએ ધીમે સાદે ચલાવ્યું. "પણ હું જાણતો હતો કે તે સમજતાં તમો અતિ ખેદ પાઈ જશો ને તેથીજ હું ન બોલ્યો હતો–કહેવાની હિંમત કરી શકયો નહતો!"

"પરણેલો!" માડામે કદરબીહામણા સાદે કહ્યું: "હું માનતી નથી; તું કહેછ તે ખરૂં નથી!"

"તે તમામ ખરૂં છે!" લીઓંએ ગંભીરાઇથી કહ્યું! "હું ઇચ્છું છું કે એ શોકાગ્નિમાંથી મેં તમને ઉગાર્યાં હતે!"

તે પોતાની માતાની નઝદીક ગયો. તેણીની ઉશ્કેર, હોંશ તણાઇ ગઇ હતી—તેણીનો સીધો ટેકદાર આકાર ધ્રુજતો અને નબળો પડેલો દિસ્તો હતો. તેણીનાં ચ્હેરા ઉપરનો દમામદાર ડસ્સો નાબુદ થઇ ગયો હતો, તેણી સોફા ઉપર નિસાસ થઇ ઢળી પડી હતી. લીઓએ તેણી ભણી આશ્ચર્યથી જોયું.

"મમા!" તે બોલ્યો, "તમે છેકજ ગમ ખાઇ ન જાવો—હું તમને દુઃખી જોઇ શકતો નથી: તમે તેણીને જોશો ત્યારે——"

તે શબ્દો સાંભળી તે મગરૂર માતા છછણી પડી.

"હશ! તું સમજી શકતો હોય એમ હું ધારતી નથી!" તે બોલી.

"હું બધું સમજું છું! તમારી સાથ રહેવા ને વસવા પછીથી મેં કળીજ લીધું હતું કે એ સમાચાર જાણતાંજ તમને કેટલું મોટું દુઃખ થશે!"

"તેં માહરું જીગર તોડી નાખ્યું છે!" તે માતાએ હદ વિનાની નિરાશાથી રડી પડતાં કહ્યું. તે શબ્દો સમજી લીઓનું કાળજું ચીરાઇ ગયું. તે પોતાની ખુબસુરત ઉમરાવ ટોરની મગરૂર માતાને કેટલો વ્હાલો હતો તે અત્યારતુલીક જાણતો ન હતો. હવે તેનું મોટું દુઃખ જોઇ તેને સખ્ત આઘાત થયો. તેણે તેણીને દિલાસો દેવાની તથા સમજાવવાની તજવીઝ કરી: તે તેણી પાસ ગુડણમંડગે બેઠો.

"તમે માહરીપર ગુસ્સે ન થતાં, મમા ડીઅર!" તેણે ઉમેર્યું. "તમારી જીંદગીમાં તમો કેટલી મુશીબતો ને દુઃખો સ્હેવી ચુક્યાં છો! મમા, તમને જાસ્તી દુઃખ ઉપજાવવા માટે હું મને પહેલાં ધિક્કારૂં છું! બોલો—માહરી સાથ વાત કરો—ને એટલાં બધાં બેચેન ને અંત વિનાંના નાસિપાસ ન થાવ!"

"તેં માહરી જીંદગી ખરાબ કરી છે!" તેણી દુઃખી થઇ બોલી, "તેનો બગાડ અને નાશ કરી મેલ્યો છે!"

"મેં ખોટું કર્યું છે એ હું કબુલું છું," તેણે ગંભીરાઇથી કહ્યું: "પણ તે કંઇ ઘણું ખોટું તો ખરેખર નથીજ! માહરી પરણેતર જવાન, ખુબસુરત ને એક લેડી જેવીજ છે!"

"તાહરી કોણ?——" તેણીએ પુછ્યું.

"માહરી પ્રાણીયારી."

"મને એ કમબખ્ત ભયંકર બોલ કદિ પાછો ન સંભળાવતો!" તેણીએ ફરમાવ્યું–"કદિ કદિ નહિ!"

"—પણ મમા, માહરે તો તે હું જ્યારે તેણી માટે વાત કરૂં ત્યારે ફરજ્યાત વાપરવોજ પડશે! બીજા શું શબ્દથી હું તેણીને સંબોધી શકું? તેણી માહરી ધણીયાણી છે!"

માડામે પોતાનો ભખાયલો ફીક્કો ચ્હેરો તેના ભણી ઉડાવ્યો.

"માહરા દિકરા! એ કરતાં બીજું કંઇ બી હતે તો મને મુઝાકો ન હતો! આવાં દુઃખ બદલ આપણે આવારાવતનજ છુવ્યાં અને મર્યાં હતે તો લાખોવાર બહેતર થતે! હવે આ વૈભવ—આ પદ્રિ શા ખપનાં છે? મેં કિસમત સાથે માહરી આખી જીંદગી બાથ ભીડી હતી અને આજે મને તેની આગળ એકાએક નમી જવું પડે છે! હવે વધુ બાથ માહરાથી ભીડી શકાવાની નથી. માહરા વિજય સાથજ માહરો પરાજય બી થયો છે!" તેણીએ પોતાના હાથો અગાધ ગમથી મસલ્યા.

"માહરા દિકરા! તેં તાહરી જીંદગી ખોટી કરી છે! તાહરી કીર્તિના કોટને તોડી પાડયો છે!" તેણી રડતી બોલી. "તાહરા ભાવી સુખના મોટા સ્વપ્નાઓ ભ્રષ્ટ થયા છે! બધી મોટી આશાઓ ને ઉંચી ઉમેદો પર પાણી ફરી વળ્યું છે! અરે લીઓં, લીઓં! એ તેં શું કર્યું?"

તે ચુપ ઉભો હતો. તે તેણીને રડતી જોઇ શકતો ન હતો, તેની માય દુઃખી કદી બી દેખાઇ ન હતી. તેણી થોડીકવાર પછી થોડીક શાંત થઇ.

"લીઓં! મને એ માટે વધુ ખુલાસા આપ! તું કોઇ મોટા ખાન્દાનનીજ નબીરીને પરણેલો છેની? સૉલ્ડાનાના ખાન્દાનમાંનો કોઇપણ ઉતરતી પંકતિમાં પરણ્યો નથી. તેઓએ પોતાની મોટી પદ્રિને બરનીજ પરણેતરો સદા આણી છે અને તેં—સૉલ્ડાનાના છેલ્લા નબીરાએ પણ તાહરી ભુતકાળની કીર્તિને જેબ દે એવીજ પસંદગી કીધી હશે!"

"નહી મમા! તેમ નથી! માહરી બાયડી એક લેડી જેવી અને ઘણી ખુબસુરત છે. એવી ખુબસુરતી કે તેવી તમે કવચિતજ જોઇ હશે. તેણી શીખેલી ને બધી રીતે કેળવાયલી છે, તે ઘણા ઉમદા ખવાસની મહુરી છે, પણ જન્મે તે લેડી નથી?"

"ત્યારે તે છાંડાવાળી હશે ! અથવા મોટી દોલતની વારસ હશે ?"

"નહી—તેમ પણ નથી !"

"ત્યારે તેનાં સગાં વ્હાલાઓ મોટાં ખાન્દાનના ને લાગવગ્યાં હશે !"

"નહી ! તેમ બી નથી, મમા !" લીઓંએ જવાબ વાળ્યો અને પછી પોતાની ચસ્મો ભુમીપર ચોંટાડી દીધી. તે પોતાની માતાના ચ્હેરા સામું જોવાની હીંમત પણ કરી શકયો નહી.

"ખાન્દાની નથી—પૈસાવાળી નથી— લાગવગવાળી નથી—કોઇજ નથી, ત્યારે તું પરણ્યોજ કેમ ને કાંય, લીઓં ?"

તે ચુપ ઉભો. આનો જવાબ તે દઇ શકયો નહી. એલનચોટર અને તેની આસપાસનો રમણ્ય પ્રદેશ તેમજ લીમાનો મીઠો આકાર તેનાં નેત્રો સમક્ષ તે પળે તરી આવ્યો.

"તું પરણ્યોજ કાંય ?" માડામે પાછું પુછયું: "મને જવાબ આપ !"

"હું તેણીની મહબ્બતમાં મસ્ત બન્યો હતો," તેણે કહયું: "તેણીના પ્યારમાં માહરાં તમામ જીગરથી ચકચુર બન્યો હતો." માડામના ચ્હેરા ઉપર અણહદ ધિક્કારનાં ચિન્હો ફરી વળ્યા.

"હું જાણતીજ હતી—" તેણી કડવાસથી બબડી, "મને તેની ખબરજ હતી. એ ચેડાંને ખાતર તેં તાહરી સમસ્ત જીંદગીનો નાશ કર્યો. તાહરી આશાવંત કારકિર્દિનું એ અતિ મુર્ખ અને નબળા વિકાર કાજે બળિદાન દીધું."

"મને તે મોહત કરતાં પણ જાસ્તી બળિષ્ટ ભાસ્યો, મમા," તેણે કહયું.

"હા ! કારણ તું તેનો ગુલામ બન્યો હતો. હું એવા હઝાર વિકારોને માહરા પગ તળે કચડી મેલતે ! લીઓં, તેમ કરી તેં તાહરી કુટુંબી કીર્તિનો ભોગ આપ્યો છે, તાહરા ઉદયનો અન્ત આણ્યો છે."

"મમા, તમે મને ગેરઇન્સાફ કરો છો !" તેણે નરમાશથી કહયું "મેં જ્યારે આ પગલુ ભર્યું ત્યારે આપણા છુટકારાની કે આપણી પદ્દિની પુનઃ પ્રાપ્તીની ઝાંખી આશાએ નહતી. લીન્ની નિશાળમાં છોકરાઓને આપણી ભાષા ભણાવતાં હું તમામ કાયર થઇ ગયો હતો. મને કોઇ રીતની ઉમેદ નહતી અને મમા, જ્યારે મેં તેણીને ચાહી—તે અતિ ખુબસુરત—અતિ પ્રેમાલ—અતિ મધુર પ્રેમદા સાથ મહરો પહેલાં ભેટો થયો ત્યારથીજ માહરી

જીંદગીમાં મોટું પરિવર્તન થયું ! મને ત્યાં ચેન કે સુખ નહતું. તે અને તે પછીથીજ મને પ્રાપ્ત થયાં. મ્હારી જીંદગીજ ગોયા ફેરવાઈ ગઇ. મને લાગ્યું કે તેણી વિના હું જીવી શકનાર નહતો."

"છટ !" તેણીએ તુચ્છકાર કર્યો. "તાહરી આશા ને વિચારો તો ફ્રાંસ-માંજ પરવાસી રહેવા જોઇતા હતા ! બહારનો વિચાર કરવા જેટલો નાદાન ને મુર્ખ તું થઇજ કેમ શક્યો !"

"પણ તે વેળા ફ્રાંસ મને સ્વિકારશે એમ હતુંજ ક્યાં જે ? મમા, ત્યાં માહરી જીંદગી કેવી કંગાળ એકલવાઇ ને દુઃખી હતી તેનો ખ્યાલ તમને આવી શકે એમ નથી ! નહી મિત્ર—નહી મદદગાર કે કંઇ આશા વગર છોકરાઓ સાથે આખો દિવસ માથાફોડ કરી હું જીવતો હતો. માહરી કદરખાનાર—મને ચાહનાર—માહરી સંભાળ લેનાર કોઇ નહતું !"

"લીઓ ! ખુદાને ખાતર એ બધા લાગણીભર્યા શબ્દ પ્રયોગો કરવાનું મોકુફ કર ! હું એવું નોન્સન્સ સાંભળવા માગતી નથી !"

"તેણી મને મળીને મળીજ માહરી તે કંગાળ અવસ્થામાં ફેરફાર થયો—માહરી જીંદગી સુખમય બની. સુખનો સુર્ય તે ઘડીથીજ ફક્ત તળુ થયો. હું એમ ખાત્રીથી માનું છું મમા કે માહરા દેશવટાનાં દિવસો—તેણીને મળવા અગાઉના દિવસો હું જાણે જીવ્યોજ નહતો. તેણીને હું મલ્યો—તેણીને ચ્હાતો થયો, મને માફ કરજો—મમા, પણ માહરાં પ્રડનાં ઘડથી હું તેના પ્યારનો પરસ્તાર થયો !"

"મને મુળ બાબતથી વાકેફ કર, પ્યારના ટાહેલાં જવા દે." તે માતાએ મીઝાઝથી કહ્યું.

"હું એક સાધારણ છોકરીની જીંદગીને સાહી શકયોજ નથી." લીઓએ આગળ ચલાવ્યું, "પણ તેણી એક શાહઝાદી જેવીજ છે. કેળવાયલી, રૂપ-સુંદર, અને રીતભાતની તમામ અપ-ટુ-ડેટ એવી કે ગામના લોકો તેને લીનની લલનાના મગરૂરીભર્યા ખ્લકાબથી પીછાણતા હતા; એલન વોટર નામની એક અતિ રમણ્ય નદીને તીરે તેણીનું ઘર આવેલું છે. અને તે સુંદર નદીની ટળેટી, કીનારા ઉપરજ અમે પ્રથમ મળ્યા હતા.

મમા, તમે તેણીને જોઇ ખુશી થઇ જશો, અને મને માફ કરશો; ભીણા વાયોલેટના મધુર ફુલ જેવી એની આંખો મોહક અને ભલુ છે.

તેણીના મનોહર મોડલવાળા માથા ઉપરના વાળો સુંદર સોનેરી છે. એક ચીતારાને ખુશ કરી મેલે એવો તેનો મોહક મધુરો મુખડો છે. તેણીજ પોતાના દેશના એક બહુ પુરાણા પણ અતિ સુંદર ગાયનમાં ગાય છે કે—

ખુબસુરત એલનના કીનારા પર
નથી કોઇ તેણી જેવી સુંદર."

"હું તાહરી કવિતાઓ ને લાગણીઓના શબ્દો સાંભળવા માંગતીજ નથી. મને મુળ બાબતોથીજ વાકેફ કર," તે માતાએ દ્રઢતાઇથી કહ્યું.

"અરે મમા, શું તમે કદી જવાન ન હતાં?"

"હું તને કહી ચુકી છું કે મને એવું નોનસન્સ પસંદ નથી," તેણી બોલી; "હું તાહરી જવાનીની મુર્ખાઇઓ સંબધી જાણવા માંગુ છું, માહરી નહી."

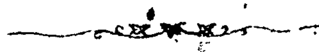
તે શબ્દોના પ્રહારથી તે ગુસ્સે થયો, પણ તેણે પોતાનો ક્રોધ સમાવી દીધો. તે શબ્દોથી તેને સખ્ત લાગી આવ્યું.

"મમા, એટલાં બધાં સખ્ત અને ઘાતકી ન બનો." તેણે અરજ કરી, "મને દરેક ખાત્રી છે કે માહરી બૈરી તમે જોશો તો તે જરૂર તમને ગમશે."

તે માતાના મુખ ઉપર છવાયલી તીરસ્કારની લાગણી લીઆઁ માટે જોવા જોગ તો નજ હતી.

"તાહરી બૈરીની ખુબસુરતીની તારીફ ગાવામાં તું એટલો ચકચુર થઇ ગયો છે કે તેણી કોણ છે તે કહેતોજ નથી. મને કહેશે કે ફૉટ-ડ-સોલ્ડાના કોના સાથ લગનના ગાંઠથી જોડાયા છે?"

"તમો ખરૂં જાણશો ત્યારે તમે શું કહેશો, મમા— હું એક અંગ્રેજ દળણુ દળનારની દીકરીને પરણ્યો છું." લીઆઁ બોલ્યો, અને તેણે પોતાની આંખો તેણીના ચ્હેરા ઉપરથી ફેરવી નાંખી.

પ્રકરણું ૨૭.

તે કદી એવી ક્રોધે ભરાઇ ન હોતી.

"એક દળણું દળનારની છોકરી," તેણી ભારે તીરસ્કારથી બબડી, "શું સરસ સારું! સોલ્ડાનાના ઉમરાવ ખાનદાનનો છેલ્લો નબીરો અને એક નીચ દળણું દળનારની દીકરી જોડે સંબંધ કીધો, લીઓ, તાહરૂં 'ભેજું' તો ગુમાઇ ન ગયું હતું, તાહરી બુધ્ધી તો ગઇ ન હોતી?"

"નહી, મમા, માહરી બુધ્ધી અને ભેજું બને સલામત હતું, ફકત માહરૂં જીગર ચોરાઇ ગયું હતું." લીઓએ જવાબ કર્યો.

તે માતાએ અનહદ ધીક્કારની એક નજર પોતાના બેટા ભણી ફેંકી.

"તાહરે માટેની માહરી બધી ભરી ઉમીદો અને આશાઓનો આ મજાનો અંત આવ્યો?" તેણી કડવાસથી બોલી "એ તું એટલો મુરખ બનીજ કેમ શક્યો હશે, લીઓ. એટલો અવિચારી ને બુબખ."

"મમા, મને ઇન્સાફ આપો. યાદ રાખો કે હમણાની માહરી સ્થિતિ વીશે તો એક દુરનો ખ્યાલ વટીક તે વેળાએ મને નહોતો." તેણે પોતાની માવીતર પાસેથી ન્યાયની યાચના કરી.

"મને કહે—" તે માતાએ અધીરાઇથી પ્રશ્ન કર્યો, "કે જો તું એ ફેરફારની બીના જાણતો હતે તો એ પગલું ભરતે કે? આ કમનસીબ લગ્નની જુસરીમાં જોડાતે કે?"

તેણે જવાબ દેવા અગાઉ થોડીક પળો વિચારમાં વીટાડી.

તે લીમાને ચાહતો હતો, પણ આ નવી જીંદગી—તેનું મોટું માન અને મોજમજાહ કંઇ તેથી તેને ઓછી પ્યારી થઇ પડી નહતી.

"મને જવાબ દે?" તે માતાએ એક પળ પછી તકાજો કર્યો.

"નહી!" તેણે કહ્યું. "હું ન વરતે. એ ફેરફારની. મને ખબર થઇ હોતે તો હું લીનને તે ચ્રડીએજ છોડી આવતે. હું કદી પરણુતે નહી!"

તે જવાબથી તે માતા કાંઇંક દરજ્જે સંતોશ પામી.

"તું એટલું સમજી શકે છે એ જોઇ હું ખુશી છું," માડામ ડ સોલ્ડાનાએ કહ્યું.

ત્યાર પછી તેણી ગંભીર વિચારોમાં નીમગ્ન થઇ ગઇ. લીઓં પણ ખ્યાલોમાં ચકચુર થયો. તેણીની માતા વખતના જવા સાથ શાંત થઈ, તે મધુરી મોહરદારને હેતથી આવકાર દેવા કબુલશે એવા ખ્યાલોમાં તે ગુલ્ઠયો. થોડી પળો પછી તેની માતાએ કહ્યું, "લીઓં, હું તાહરી પાસથી એક વચન માંગું છું. આ તાહરાં અત્યંત બેહુદા લગ્નની વાત એમજ ગુપ્ત રાખજે. તે બાબે છ અઠવાડયાં સુધી માહરી આગળ વટીક પણ બોલતો ના? મને એક વિચાર સુઝયો છે. હું તને તે કહેવા માગતી નથી, તે ઉપર હું ખ્યાલ કરવા માંગું છું તેટલો વખત સુધી એ બાબે કોઇ આગળ એક વરાલ વટીક કાઢતો ના. તું મને વચન આપે છે?"

"હા."

"એ છ અઠવાડયાંના અરસા દરમ્યાન તું કોઇ આગળ ન બોલે તે ઉપરાંત તાહરે ઇંગ્લાંડ પણ ન જવું એવું હું માગી લઉં છું. અથવા, તેણી ઉપર તાહરે કાગળ બી ન લખવું એમ તો હું કહેવા માગતી નથી. પણ તાહરે જવું તો નહીજ."

"એ પણ મને કબુલ છે," તેણે તાબેદારીથી માતાની આજ્ઞા કબુલ કરી.

"મને એથી કંઇક સંતોષ થયો છે." કોંટેસ બોલી. "મને ઘણું લાગ્યું છે. એ માહરાં દીલને થયલો જખમ રૂજવવા તાહરે મને મદદ આપવી જોઇએ. તાહરે આંજે રાતે માહરી સાથ માડામ ડ સેંટના બોલમાં આવવું પડશે."

"હું ખુશીથી આવીશ." લીઓંએ કહ્યું.

"તું ત્યારે સ્પષ્ટ સમજ્યો કે, લીઓં," તે માએ ફરીથી સમજાવ્યુ, "કે છ અઠવાડયાં સુધી આપણા વચ્ચે તહકુબીનું કરારનામુ થયું છે; ત્યાર પછી આપણે લડીશું."

"આપણા વચ્ચે કદી લડવાનું થશેજ નહી, મમા," લીઓંએ પોતાની માતાના હાથો ચુમી કહ્યું.

"છ અઠવાડયાંની તહકુબી ત્યાર પછી હું માહરો વિચાર અમલમા મેલીશ."

"તેનું શું પરીણામ આવશે, મમા?" તેણે હસીને પુછ્યું.

"તેથી તું અચરત થઇ જશે," માડામે કહ્યું, "પણ તે વીશે હમણા બોલવા માંગતી નથી; છ અઠવાડયા સુધી નહી. પછી સૌ થઈ રહેશે."

તે વાત અંત્રેજ અંતે અટકી. તે રાતે લીઓંા પોતાની મા સાથ માદામ ડ સેંટના બૉલમાં ગયો. ત્યાં ખાસ લઇ જવામાં તેની પાવરથી માતાની મતલબ હતી. હૅલન ડ સયશન, પેલી દોલતમંદ ઉગરાવન્તી કે જેણીને પોતાની વહુ બનાવવાની તમન્ના તેણીએ મનમાં રાખી હતી તે ત્યાં આવનાર હતી. અને લીઓંા સાથ તેણીનો મેળાપ કરાવવાનો, તેણીની અતી મોટી ખુબસુરતીથી તેને અંજાવવાનો તેનો મનોરથ હતો. અને તે માનો આંતરીક ખુશહાલીમંથી તે મનોરથ સિધ્ધ થયો. હેલન ડ સયશનને જોઇ લીઓંા આશ્ચર્ય-ચકિત થઇ ગયો. ઉત્તમ ખુબસુરતીની ઉત્તમ ફેશથી સજ્જ થયલી તે મધુરી છોકરીને જોઇને મોહમુગ્ધ બની ગયો. તે એક પીકચર મીસાલ તેને ભાસી.

"મમા, પેલી લેડી કોણ છે?" તેણે પોતાની માતાને શોધી કાઢી તેનાથી તે કોણ હતી તે જાણવાની ઇચ્છા કરી.

"કઇ જવાન લેડી, લીઓંા—અહીં તો મુશકલ જવાન લેડીઓ છે." તેણીએ ઠંડાઇથી પુછ્યું, પણ તેણીના ચ્હેરા ઉપર તેણીની બધી ફતેહનો ઉશ્કેરાત સારૂ ધમધમી રહયો હતો.

"પેલી હીરાઓથીજ મઢાયલી છે તે," તેણે કહયું.

"પેલી પીકચર જેવી લાગે છે તે!" તેણીએ ધીમેથી પુછ્યું.

"હા. મને બી પ્રથમ એની પર નજર પડતાં તમારીજ માફક લાગ્યું." તે જવાન કાંઉટે કહયું, "પેલી ફલોરાના મોટાં પુરક્ષાં આગળ ઉભી છે તે."

તે માએ પોતાની ખુશહાલીની લાગણીઓ જેમ તેમ છુપાવી.

"એ મોડમુવાઝેલ ડ સયશન છે," તેણીએ નફકરાઇથી કહયું, અને પછી પોતાના બેટા આગળથી ખાસ ખસી ગઇ, કે જો ત્યાં ઉભી રહે તો તેણે તેણીને અનેક પ્રશ્ન પુછયા હતે. પણ પ્રશ્નો પુછવા ને તેનો ખુલાસો મેળવવા કરતાં તેણી વાશે તે મનોગતજ જયાદા ખ્યાલ કરે તે વધતું સારૂં વિચારીને તે પાવરથી માતા તે બેટા આગળથી ચાલી ગઇ.

અને તેણીની વકી અનુસાર તેણે અનેકાનેક વિચારો કર્યા.

ત્યારે તે હેલન ડ સયશન હતી. તે તે અપસરા હતી કે જેણી સાથ તેને વરેલા જોવા ખુદ શહેનશાહબાનુ વરીક છે અને ઇન્તેજાર હતી; અને

તેની માતાની પણ પુરી ઇચ્છા હતી. અને જો તેણે લીઆને કદી નીહાળી ન હતે, ઍલનવૉટર ઉપર તે કદી ભટકયો ન હતે તો તે આજે આ ખુબસુરત પરીને વરવા છુટો હતે!

હૅલન ડ સયશન–ફ્રાંન્સની સર્વોતમ ખુબસુરતી અને સર્વથી વધુ દરજ્જો ધરાવતી ઉમરાવ વારસમાં પોતાના ભરથારને ફ્રાંન્સનો સર્વથી મુખ્ય પુરૂષ કરવાનું સામર્થ્ય હતું. એ બધા વિચારોમાં લીઆૅ નીમગ્ન બન્યો. કીંતુ તેને પોતાની પરણેલી સ્થિતિ કાજે જરા પણ સંતાપ થયો નહી. તે તેણીને નીહાળી આજે આશ્ચર્યચકિત થયો હતો. તેની માતાએ કરેલાં અલંકારીક વર્ણનો ઉપર તેણે ઝાઝું લક્ષ દીધું ન હતુ. તેણી હદબાહરની તેણીની (હૅલનની) વખાણ કરતી હતી એમ વમાસી તે મુછમાં તે વેળા હસ્યો હતો. પણ આજે તેણે જોયું કે તેણી માટે તેની માએ કરેલી વખાણ પુરી નહતી, અધુરી હતી.

તેણે બીજે દીને પોતાની માતાને હૅલન ડ સયશન માટે અનેકાનેક પ્રશ્નઃ પુછી તેણીને હરખાવી મેલી. માડમ ડ સોલડાનાએ તેના મનની સમાધાની અર્થે તેણીને લગતી તમાંમ વિગતો તેને લંબાણથી સમજાવી, અને થોડા દીવસમાં શહેનશાહને ત્યાંના બોલમાં તેણી સાથ તેની ઓળખાણ કરાવી આપવાનું માથે લીધું.

હૅલન ડ સયશન સાથની રૂબરૂ મુલાકાતથી લીઆૅ વધતોજ અંજાયો. તેણી ઘણા હસમુખા સ્વભાવની અને જબરી વાતુરી હતી. તેણી સાથ વાત કરવી એ એક પ્રકારની મોજ હતી અને એકજ વેળાના અરસામાં લીઑ તેણીથી તમામ મોહમુગ્ધ બની ગયો. શહેનશાહને ત્યાંના તે બોલમાથી પાછા ફરતી વેળાએ તે હૅલનની અસાધારણ ખુબસુરતી ઉપરાંત તેણીની અસરકારક વાકયાચાતુરી અને બાહોશીની પણ પ્રસંશા કરતો થયો. હૅલન ડ સયશન જેવી નમુનેદાર ઓરત અસ્તિત્વ ધરાવતી હશે એમ તેણે જાણ્યું ન હતું. તે પ્રથમજ આજ તેની જાણમાં આવ્યું.

હૅલન ડ સયશન પણ લીઆૅની મુખમુદ્રા અને ચંચલાઇથી અંજાઇ રહી. આખી ફ્રેન્ચ સોસાયટીમાં ઘણા જવાન્યાઓ તેણીને હાથ કરવાની ઉમેદમાં તેણી ઉપરથી ઓઘઇ પથરાઇ જતા હતા, પણ તેમાંના કોઇબી ઉપર તેણીની મીઠી નજર આજ પર્યંત ઉતરી નહોતી. કોઇ તેણીને લાયકનું તેણીને નજર

આવેતું કે જતું ન હતું. પણ લીઆ ઉપરની એકજ નજરમાં અને થોડીક વાતચીતમાં તે મોહ પામી ગઈ. તેણીને મન તે જવાન તેણી માટેજ સરજાયલો હતો એમ લાગ્યું

“બીજે દીવશે તેણીએ પોતાની ગાર્ડીયન માડામ વેસે પાસે લીઆ માટેની ખુબ પુછપરછ ચીપાચીપીને કરી. માડામ વેસે માડામ સોલકાના જેટલીજ પોતાની ભત્રીજીને લીઆં સાથ વરાવવા ઇંતેજાર હતી. તે તેની પોતાની કુટુંબી ઇજ્જતમાં વધારો થનાર સમાન હતું. પોતાની ભત્રીજીને તેને માટે આતુરતાથી વાત કરતી જોઇ તે નેહાયત ખુશી ને સુખી થઇ. તેણીએ ધીમે ધીમે જાણી લીધું કે હેલનને લીઆં ગમી ગયો હતો. તેની મુખમુદ્રા, રીતભાત આદીથી તેણી અંજાઇ હતી. અને તેને પોતાનો શોહર બનાવવાની તમન્ના પણ તેણીનામાં ઉત્પન્ન થઇ ચુકી હતી.

માડામ ડ વેસેએ તે ખુશખબર માડામ ડ સોલકાનાને જણાવી. અને તે બન્ને ડોકરીઓએ સંપ કરી તે જવાન જીવોને એકમેકના વધતા-સમાગમમાં લાવી જલ્દી લગ્ન કરાવવાનું નક્કી કર્યું. માડામ ડ સોલકાનાએ પોતાના બૅલ ડ ઓરના મોટા મહેલમાં એક અઠવાડ્યું ગુજારવા આવવાનું માડામ વેસે અને તેણીની ભત્રીજીને આમંત્રણ કર્યું કે જે કરી રાખેલા સંકેત મુજબ માડામ ડ વેસેએ માનથી સ્વિકાર્યું.

તે બે જવાન જીવોનો પરીચય વધારે લાભકારક સિદ્ધ થયો. તેઓનો વધતો સમાગમ એકમેકના આંતરીક સદ્ગુણોની વાકેફી અર્થે સરસ નીવડયો. લીઓ હેલન ડ સયશનની તનની સુંદરતાથી જેટલો છક થયો હતો તેટલો હવે તેના મનની મધુરતાથી થયો. તે ઘણી બુધ્ધિશાળી હતી. તેણી સાથ વાતો કરવી એ એક મોટી મોજ હતી એમ તેને લાગ્યું. અને ત્યારે તેને લીમાનો ખિઆલ શું તજી દીધો હતો? ના. તે તે ભોળી મધુરીને સરજસર વીસારી બેઠો ન હતો. અવારનવાર તેણીની યાદ તેને થતી હતી. તેણી માટે તે ઘણો ગોર કરતો હતો. તે હેલન અને લીમાની સરખામણી પોતાના મન સાથ ઘણી વખત કરતો હતો. તેને ભાસતું કે તે બન્ને બે જુદીજ દુન્યાઓ માટે સરજાયલી હતી. અને તે પોતાના મનને વાળતો હતો છતાં પોતાને હેલનની દુન્યામેજ લાયક ધારતો હતો. તે નવી જીંદગી તેને માફક આવી ગઇ હતી, ગમી હતી. અને કોને ન ગમે?

તે વીચારતો હતો કે લીમા શું તે જીંદગીને લાયકની થઇ શકશે? તેની સાથ વસવા પછી કેળવાઇને તેના દરજ્જાને છાજતી ગુણવાળી થશે? તે શંકાશીળ હતો. તે આમ એકેક પછી ખ્યાલોમાં નીમગ્ન બની જતો અને ત્યારે તેની સાથી હેલન મનશે અજબ થતી અને તેની તે હાલત ઉપર તેનું લક્ષ ખેંચતી. લીઓં તેના ઉડાવનારા જવાબો દેતો.

"પણ તમને કંઈ આંતરીક શોક હોય એમ મને તો દીસે છે." તે ચાતુરી પાછુ અને પાછુ ભાર મેલીને કહેતી. "તમને શું માહરી કંપનીમાં આનંદ આવતો નથી?"

"અનહદ આનંદ મને આવે છે, મોડમુઆઝલ," તે ખાત્રી આપવા પાછી પાની ન કરતો. પણ તે ચૂકોર છોકરી તુરતજ સવાલ કરતી, "ત્યારે માહરી સાથ વાતો કરતાં એકદમ તમે કેમ અટકી પડો છો, શું વિચાર કરવા મંડી જાવ છો?"

અરે! તે કેમ કહે કે તે પોતાની મધુરી મોહરદારનો ખ્યાલ કરતો હતો કે જે ઇંગલાંડના એક અતિ રમણ્ય ભાગમાં હાલ એકલી ઝુરતી હતી. તેનું મન પોતાની વાત કહેવા ઘડીકમાં તપુ તપુ થતું હતું, પણ પોતાની માતા સાથ તેણે કરેલો કરાર તેને યાદ આવતો અને ત્યારે તે ફરજ્યાત અટકીજ જતો.

———:o:———

પ્રકરણ ૨૮ મું.

"લીઓં," માડામ લ કોંટેસે પોતાના પુત્રને કહયું, "આપણા વચેની તહકુબીની મુદત ખતમ થઇ છે, અને હવે એ બાબત આપણે છેવટ સુધી લડીશું."

તે સમજી તે જવાન કાઉન્ટ નફકરાઇથી હસ્યો. તે સમજીજ નહી શકયો કે છેવટ સુધી લડવાનું અંદર હતુંજ શું? તેણે અત્યાર સુધીમાં પોતાની માતાની દરેક મરજી સાચવી હતી; તે તેણીને ચાહતો હતો, તેથી, તેનું દીલ દુઃખવવા નારાજ હતો; તે તેણીથી બીહીતો હતો એટલે તેણીને ગુસ્સે કરવા ચાહતો ન હતો.

"છેવટ સુધી લડવું ન પડશે, મમા ડીયર," તેણે કહ્યું, "આપણા વચ્ચે કડવાશ કદી બી થશેજ નહી."

"હું તે માટે ખાત્રીપુર્વક નથી," માડામે શંકાથી ડોકું હલાવી કહ્યું, "મેં માહરા વિચાર ઉપર પુખ્ત ગૌર કર્યો છે, અને તે સાચો સિદ્ધ થયો છે. માહરી બાજી આપણા દેશના ચોકસ કાયદાઓની બારીકીથી મજબુત બનેલી છે, અને તે હવે હું અજમાવવા માંગું છું."

લીઓાં પોતાની માતાના શબ્દો સાંભળી ગુંચવાયો. કાયદાની બારીકીઓની મજબુતી વીશે તેની માતા શું કહેવા ઇચ્છતી હશે ?

"લીઓાં, તેં ફ્રાન્સમાં ઝાઝાં વરસો કાઢયાં નથી એટલે તને અત્રેના કેટલાક કાયદાઓની માહીતી, બેશક, નજ હશે." માડામે જારી રાખ્યુ.

"એ માથાં દુ:ખણને હું હંમેશ દુરજ રાખું છું." લીઓાંએ કહયું, "મને એ વીશે કંઇ બી ખબર નથી."

"ત્યારે તું જાણતો નથી લાગતો કે લગ્નને લગતા અંગ્રેજી અને ફ્રેન્ચ કાયદાઓ વચ્ચે મોટા તફાવત છે."

"નહી. હું જાણતો નથી. મેં તે વીશે કદી ખ્યાલે કીધો નથી" લીઓાંએ કહયું.

"પણ હવે તાહરે તે બાબત ગંભીરાઇથી વિચાર કરવોજ પડશે," તેની માતાએ કહયું, "કેમકે તેને તું ધારી શકે તે કરતાં તાહરી સાથ ગાઢ સંબંધ છે. ખરેખર તો, તે તાહરે કાજે મોત અને જીવન જેવી ગંભીર બાબત છે."

"હું તો એવું કંઈ ગંભીર જોઇ કે વિચારી શકતો નથી," લીઓાંએ જરા તડખાઇને પુછયું.

"તે કેમ છે તે હું તને સમજાઉં," માડામે કહ્યું, "પછી તું તે ઉપર આ દેશના તમામ ધારાશાસ્ત્રીઓના મત જોઇએ તો લઇ જો ને ખાત્રી કર કે હું કહું છું તે વાત અક્ષરસ સત્યજ છે કે નહીં."

લીઓાંએ અચરતીભર્યા ગભરાતથી પોતાની માતા ગમ જોયું. તેણી શું કહેવા ધારતી હતી તે તે સમજી કે કલ્પી શકયો નહીં.

"ઇગ્લાંડમાં તું એક ચોકકસ કીયામાંથી પસાર થયો છે કે જેને તું લગ્ન કહે છે," તેણીએ કહયું.

"હા. માહરા લગ્ન થયાં છે."

"પણ તું એ કયાં જાણે છે કે જ્યાં સુધી તું ઇંગ્લાંડમા વસે ત્યાં સુધીનીજ તે તાહરી પરણેતર છે; પણ જે પળે તું તાહરો પગ આ દેશની ભૃમી ઉપર મુકે છે કે તે તાહરી પરણેતર ગણાતી બંધ થાય છે."

"હું એ માની શકતો નથી," લીઓંએ ગર્ભગલીત થઈ જતાં કહયું.

"એ તદન ખરૂં છે. કાયદો એમજ કહે છે. તે ઇંગ્લાંડમાં તાહરી ધણીઆણી છે, ફ્રાન્સમાં નહી। ફ્રેન્ચ કાયદા પ્રમાણે તાહરાં લગ્ન નારવા અને કાયદાની વિરૂધ છે. આ પળે તુ તમામ છુટો છે, એક કુવારા જેટલો મુકત છે."

"પણ માયજી," લીઓં પુકાર્યો, "એ કેમ બને? એ કેમ ગેનાય?"

"હું કહુ છું તે તમામ સાચું છે." તેણીએ ઠંડાઇથી કહયું.

તે થોડી ક્ષણ ચુપ બેઠો.

"તમે કંઈ ગંભીર ભુલ કરો છો. એવો કાયદો એક જબરદસ્ત નામોશીજ આપણા સુંદર દેશ માટે કહેવાય," લીઓં ગુસ્સાથી ઉશકેરાઈ બખાલ્યો.

"તે હું ના પાડતી નથી," માડાંપે કબુલ્યું, "એવા બીજા ણી ઘણાં બેજાલતભર્યાં કાયદાઓ ધારાપોથી ઉપર અસ્તિત્વ ધરાવે છે."

"પણ એ છેજ કેમ?" તે બોલ્યો, "મમા, તમે મને કહો છો એ કેમ હોય? એના પુરાવા શું છે? એની મતલબ શું છે? એવો બેહુદો, બેશરમીભર્યો કાયદો હસ્તીમાં આવ્યોજ કેમ?"

"તાહરે જાણવું જોઇએ કે તું હજી ઉમરમાં આવ્યો નથી. અગર તું ઉમરમાં હતે તો આ કાયદો તાહરી ઉપર ગાલેબ આવી શકતે નહીં. તું હજી એકવીસ વર્ષનો પુરો થયો નથી, એટલે ઉમરમાં નથી. તું સમજ્યો, લીઓં?"

"હા. મમા, તમે એ બાબત બહુ બારીકાઇથી અભીપ્રાય કરી મેળેલો દીસે છે."

"તું ઉમરમાં ન્હાનો છે," માડામે પાછું કહ્યું. "અને ફ્રેન્ચ કાયદા મુજબ તાહરાથી તાહરાં માબાપ કે વાલીઓની રજા વગર કોઇ સાથ પણ લગનના ગાંઠથી જોડાવાય નહીં અગર તું માબાપ કે વાલીઓની રજા વગર પરણે તો તાહરાં લગ્ન કાયદાપુરવક નથી."

"માહરી અક્કલજ નથી કબુલ કરતી કે એવો કાયદો હસ્તીમાં હોય!"

"તે હસ્તી ધરાવે છે. અને વળી અમલમાં ઝટ મુકી શકાય છે." માડામે ફ્તેહથી કહ્યું, "તુંને તે હવે માલમ પડી જશે.

"તમે શું એમ કહેવા માંગો છો, માયજી, કે જે કોઇ જવાંન આસરે ઓગણીસ વીસ વરસનો પોતાના માબાપ કે વાલીઓની પરવાનગી વગર પરણે તો લગ્ન ગેરકાયદેસરના ગણાય."

"હા." માડામે ભાર નાંખીને કહ્યું, "એ કાયદો ઇન્સાફી કે ગેરઇન્સાફી જે હોય તે પણ એમજ છે."

"એ બનવાકાળ નથી," લીઑ પુકાર્યો.

"ઘણો ભાગ ન બનવાજોગજ ખરૂં હોય છે." માડામે ધીમેથી કહ્યું, "ઉમરમાં આવ્યા પછી એવી કોઇ બાધા નડતી નથી પછી ભલે તેના વાલી કે માબાપ તે માટે મંજુરી ન આપે. પણ ઉમરમાં ન આવેલું કોઇ માબાપ કે વાલીની રજા વીના પરણે તો ફ્રેન્ચ કાયદા મુજબ લગ્ન વાજબી ન ગણાય."

તે જવાંન આ સાંભલી અજાયબીથી આભોજ બની ગયો.

"એવો કાયદો હસ્તીમા આવ્યોજ કાં હશે?" તેણે સવાલ કર્યો.

"હું ધારૂં છું કે તાહરા જેવા બેઅકલ અને બેયુન્માદ જવાનોના છિછોરાપણા વ્યાજબી અટકાવ માટેજ." માડામે તાણો માર્યો.

"તે કયારનો હસ્તીમાં છે?"

"તે મને ખબર નથી," તેની માએ કહ્યું, "અને તેની સાથ આપણને કાંઇ નીસબત નથી. હાલ-આજે એ કાયદો હસ્તીમાં છે એનેજ માહરી સાથ નીસબત છે. તું ઉમરમાં નથી એટલે પરણવા અગાઉ તાહરે મને મળવું કે પુછાવવું હતું, માહરી મરજી જાણવી કે મેળવવી હતી. માહરી મરજી ને રજા વિનાના લગ્ન કાયદેસરના નથી."

"એવો કોઇજ કાયદો ઇંગ્લાંડમાં નથી." લીઓંએ તકરાર કીધી.

"તે હું જાણું છું. તેથીજ, તો હું તને કહું છું, કે તેણી જેવી ફ્રેન્ચ ભુમી ઉપર પગ મેલશે કે તાહરી પરણેતર તરીકે ન ગણાશે. સમજ, તું અહીંઆ તાહરી બાયડીને અત્રે લાવવા માંગે તો ડોવર કે ફોકસ્ટનના બારાં સુધી તે તાહરી મોહદરદાર છે, પણ બુલોં કે કેલેના બંદર ઉપર ઉતરશે કે તેમ તે ઓળખાશે નહી. તેણીને તે હક રહેશે નહી. કેમકે તું માહરી રજામંદી વગર પરણેલો છે."

"મમા, હું તમને પ્રતીજ્ઞાપુર્વક કહું છું કે એ હું જાણતો ન હતો." લીઓંએ ખરાં દીલથી ખાત્રી આપી.

"તે હું માનું છું," માડામે કહયું. "જો તું જાણતો હતે તો જરૂર માહરી રજા મંગાવતે, કે જે હું કદી આપતે તો નહીજ."

"એ કેટલું ભયંકર છે. સમસ્ત દુન્યાને એ નહેસ્ત કાયદા સામે પોકાર ઉઠાવવો ઘટે છે."

"હું કબુલ કરૂં છું કે એ કાયદાના ગેરફાયદાઓ વીશેષ છે," માડામે કહયું, "પણ કોઇ વેળા મગજના ફાટેલા જવાન્યાઓ એટલી તો શુધ્ધી ખોહી બેસે છે કે તેઓને એવા કોઇ સખ્ત આંકોશની ખાસ જરૂર પડે છે. તે ઘટનામાં એ આશીરવાદરૂપ છે."

"પણ ફાયદા કરતાં નુકશાન એમાં બેઅંદાઝ છે," લીઓંએ તકરાર કીધી.

"મને તો નુકશાન કરતાં ફાયદા વધારે દેખાય છે," માડામે ટકોર કરી.

"પણ, મમા, એ કાયદો શું યુરોપના દરેક દેશને લાગુ પડે છે. એમ સમજો કે કોઇ ફ્રેન્ચ જવાન પોતાના માબાપ કે વલીની રજા વિના ઇટલી કે સ્પેનમાં પરણે તો તે લગ્ન ગેરકાયદેસરના ગણાય?"

"હા." તેણે ફ્રાન્સમાં આવી પોતાના માબાપ કે વાલીની રજા મેળવી પાછું પરણવુંજ જોઇએ."

"એ એક ઘણોજ નમોજો કાયદો છે. માણસને આબરૂદારમાંથી લુચ્ચો કરી મેલે એવો એ એક ઠગારો કાયદો છે," લીઓં બબાલ્યો.

"ના. માહરાં મત મુજબ તો એબદબ અને મુખ લગ્નોનો અટકાવ કરવા કાજે એ કાયદો ઘણો ફાયદાકારક છે."

"તમે પાછું અને પાછું કહો છો છતાં હું માનીજ નથી શકતો કે એવો કાયદો હસ્તીમાં હોઈ શકે ?"

"ફ્રાન્સનો એક મજુર પણ એ કાયદો જાણે છે; એને તાહરા જેવો શીખેલો ઉમરાવ એ કાયદાની હસ્તીથી નાવાકેફ હોય એ અતિ દીલગીરી ભર્યું છે. લીઓં, તેં વર્ષો ઇંગ્લાંડમાં કાઢેલાં હોવાથી અને ફ્રેન્ચ કેળવણી તને ન મળેલી હોવાથી તને એની પકડી પતીજ નથી."

"એવી ફ્રેન્ચ કેળવણી મેં નથી લીધી તેથી હું ખુશી છું." લીઓં કટાક્ષ કરીને બોલ્યો.

"ઈંગ્લાંડમાં પણ લગ્નને લગતા એવાજ કફોડા કાયદાઓ છે," માડામે પોતાના દેશના કાયદાના બચાવ અર્થે કહ્યું.

"પણ તે બધા હવે નીકળી ગયા છે," લીઓંએ તુરત તે નવી તકરારનો અંત આણ્યો.

"ફ્રાન્સ પણ વખતના વહેવા સાથ તે દુર કરશે," માંડામે ફેરવી નાંખ્યું. તે ચુપ બેસે એવી તો કાચીપોચી નજ હતી, "હાલમા તો એ કાયદો હસ્તીમાં છે અને તેને માન આપવાની આ દેશના વતનીઓની પવિત્ર ફરજ છે.

"મેં એ કાયદા વિષે કંઇજ સમજ્યું નથી. હું તેથી તમામ અજ્ઞાન છું," લીઓં સંતાપથી બોલ્યો.

"હવે એ કાયદાનો ઉપયોગ હું તાહરા લાભમાં કરવા તઇયાર છું," માડામે પોતાની મતલબ ઉપર આવતાં કહ્યું

માડામ લ કોંટેસે તે શબ્દો બોલી પોતાના બેટા ભણી નજર કરી. પોતાના વિચારોની મોટી અજાયબીમાં લીઓં તે શબ્દનું ખરૂં રહસ્ય સમજી શક્યો ન હતો.

"એમાં તો કંઈ શકજ નથી કે મોડે વહેલે બંને દેશના કારોબારીઓનું એ કાયદાના બેહુદાપણા ઉપર ધ્યાન ખેંચાશે, અને તેમાં થવો

જોઇતો યોગ્ય સુધારો થશે. પણ, આજે લીઓં, તે કાયદો હસ્તીમાં છે, અને તેની હસ્તી બીજા દેશની કન્યાઓને માટે શ્રાપ સમાન છે, અને જ્યારે તેની હસ્તીજ છે તો હું તેનો ઉપયોગ માહરા ને તાહરા લાભમાં પુરો કરવા ઇચ્છું છું."

તેણીના શબ્દોમાં ધમકી અને ઠપકાના સ્પષ્ટ ચિન્હો મોજુદ હતાં. તેણીનો ચહેરો ફીકકો પણ કરડો હતો. લીઓંએ અજાયબીથી તેણી ભણી જોયું.

"મમા, હું નહી સમજી કે જોઇ શકતો કે એ કાયદાને તમારી કે માહરી સાથ શો સંબંધ છે?" તેણે પુછ્યું.

માડામ હસ્યાં.

"મને એની સાથ ઘણું કામ લેવાનું છે." તેણીએ કહ્યું. "હું તેનો તાહરી વિરૂધ્ધ ઉપયોગ કરવા માંગું છું."

લીઓં હસ્યો. તે બોલ્યો, "તમે માહરી વિરૂધ કે મને નુકશાન થાય એવું કંઈ કરો એ હું માનતોજ નથી. મને તમારામાં પુર્ણ વિશ્વાસ છે."

"તે તુંને કોઇ પણ પ્રકારે નુકશાન કરનાર તો નથીજ." માડામે કહ્યું, "જો તું એક બચ્ચાંને કંઇ ઝેરી મીઠાઇ ખાતાં જોય તો તું તેને તેનો ઉપયોગ કરવાથી ઝટ અટકાવે ખરો કેની, લીઓં?"

"બચ્ચીતજ, મમા," તેમ તુરત તેણે કબુલ્યું.

"તે બચ્ચું તેથી જરા છેડાશે, રડશે, પણ સેં તો તે કાર્ય તેના અંગત ભલા કાજેજ કીધેલું ગણાશે, અને નહીં કે તેનાં બુરાં વાસ્તે. તેમજ તાહરે માટે છે. હું તાહરા હાથમાંથી એક ઝેરી મીઠાઇ છીનવી લેનાર છુ. તું તેથી તને દુ:ખ થાય છે કરી છેડાશે, પણ પાછલથી ખુશીજ થશે, અને કબુલ કરશે કે મેં ભરેલું પગલું વાજબીજ હતું. માહરા બોલવાનું તાતપર્ય તું હવે સમજી જઇ શકયો હશે, લીઓં?"

"જ્હા બી નહીં," તે બોલ્યો. તેણે પોતાની ચશમો અજાયબીથી તેણીના ચહેરા ઉપર ચોંટાડેલી હતી. અને તેમાં ભયના ચિન્હો દ્રષ્ટિગોચર થતાં હતાં. તે અજબ થયો કે તેની મા જે કહેવાનું હોય તે ઝટ કહી કાં ન દેતી હતી? તે એમ તો વિચારી શકયોજ નહીં કે તે કંઇ પણ નખોજું કહેવા ચાહતી હતી, કે જેથી તે કહેતાં તે ખંચાતી હતી.

"લીઓં, તું એટલું તો સ્વેચ્છાથી કબુલ કરે છે કે એ તાહરા અંગ્રેજી લગ્ન એક ઘણીજ કઢંગી ભુલ છે."

"હા. તે હું કબુલું છું. મેં તમારી મરજી પુછાવી હતે તો બહેતર થતે. પણ હું આ ચંડાળ કાયદાની કસ્તી વીશે કશું જાણતો ન હતો. મને એનો સ્વપ્નોએ ન હોતો."

એલનવાટરના કીનારા ઉપર તેના આવવાની ધીરજથી રાહ જોતી તેની પ્યારવેલી પરણેતરને તે છેકજ બેવફા થવા ચાહતો ન હતો. તેની અને તેની પરણેતર વચ્ચે જે મોટી મોહબત હતી તેનો તે નાશ થવા દેવા ન માંગતો હતો.

"જો તેં મને એક હઝાર વાર પણ લખ્યું હતે તો બી હું માહરી મંજુરીઆત નજ આપતે ને હું ફંન્ડ ન આપતે તો તું શું કરતે?"

"તે વિના પરણતે!" તેણે ઝટ ઉતર દીધો.

"તો લગ્ન ગેરકાયદેસરના ઠરતે કે જેમ તે હમણા છે. એવા લગ્નથી ઉત્પન્ન થયલાં બચ્ચાં તાહરી ઓલાદના તરીકે ન સ્વિકારાતે, તાહરા ખેતાબ ને મીલકતના વારસ થઇ ન શકતે. તું જોય છે કે, તેથી, એવાં લગ્ન કેવાં કફોડાં ને કઢંગા પુરવાર થાય છે."

તે સમજી તે જવાંન કાઉન્ટે એક ધીમો નિશ્વાસ નાખ્યો.

"પણ મંમા, હવે એ લગ્ન કફોડાં ને કઢંગા છે એ બધી તકરારોની અગતજ શી છે? લગ્ન થઇ ચુકાં છે એ વાત ખરી છે. એક પુરવાર બીના છે, પછી તેની સામેના વાંધાઓ ફોકટ છે."

"તેમાંજ તું ભુલે છે," તે માએ મતલબ ઉપર આવતાં કહયું, "લગ્નની પુરવારીઓ એવી ઘટનામાં ટકે છેજ કયાં?"

"પણ મમા, લીમા માહરી ધણીઆણી છે," લીઓં પુકાર્યો, તેનો અવાઝ સહેજ ઉશકેરાયલો હતો.

"ઇંગ્લાંડમાં. ફ્રાન્સમાં તે તાહરી પરણેતર નથી," માડામે ધીમેથી કહયું, "જો તું ઇંગ્લાંડમાં એક હકદાર પરણેતર રાખવા માંગતો હોય કે જે ફ્રાન્સમાં કદી હકદાર કહેવાવાની નથી, તો તેં તાહરાં સોલ્ડાનાના માનવંત નામને એક મોટો કલંક લગાડયો છે એમ અત્રે ઠરશે."

એક વિચાર સુઝતાં લીઓં પોતાની ખુરશી ઉપરથી ઉઠી ઉભો થયો.

"પણ માયજી," તે અતિ આતુરતાથી પુકાર્યો. "એ બધાંનો અંત આણવાનો એક સરસ ઇલાજ છે. હું લીમાને અત્રે ફ્રાન્સમાં લઈ આવું, અને તમે અમારા લગનની રજા આપો."

માડામની ફતેહની તે ઘડી હતી.

"અને તે રજા મોતને કાંઠેથી પણ હું આપનાર નથી," માડામે જવાબ દીધો.

લીઓં ભયભીત ચહેરે માડામને જોતો ઉભો.

"મમા, એ તમે શું બોલો છો?" તે પુકાર્યો, "શું તમે એમ ખરેખર કહેવા માંગો છો કે લીમાને માહરી ફ્રેન્ચ કાયદા મુજબની પરણેતર બનાવવા માંગતા નથી."

"હા. હું એમજ કહેવા માગું છું." તેણીએ ઉત્તર કર્યો, અને તેમ કરવાનો મેં દૃઢ નિશ્ચય કર્યો છે.

"તમારા હાથમાં એવી સતા કોઇ કાયદો આપતો હોય એવી મને ખાત્રી નથી."

"ફ્રેન્ચ કાયદો એવી સતા મને આપે છે."

"ત્યારે માહરે માહરો ધણીઆણી સાથ ઇગ્લાંડમાંજ રહેવું પડશે."

"તો બી ફ્રેન્ચ કાયદાની નજરે તું કાંઇ પરણેલો પુરૂપ ન ગણાશે." માડામે ફતેહથી કહયું, "તમારા બચ્ચાંઓને સોલડાનાના કીર્તિવંત નામ ઉપર કે તેની મીલકત ઉપર કોઇજ હક ન રહેશે."

દુ:ખની એક સરદ હાય તે સમજી લીઆંના મુખમાંથી નીકલી પડી.

"તાહરી ફરજ શું છે તે હું તને બતાવવા માગુ છું, લીઆં," તેણીએ કરડા અવાજે જારી રાખ્યું. "સમજ, ઉતાવલથી નીર્ણય ઉપર આવી જવાની કોઈ ખાસ જરૂર નથી. તું તે ઉપર પુખ્ત વિચાર કરવ માટે જોઇતો વખત લે. તાહરાં લગ્ન એક ભુલનું પરીણામ છે, એક ધણી ભયંકર, કમનસીબ ભુલ."

"હું તેમ કબુલતો નથી," લીઓંએ કહયું, "એક માણસ જો પોતાની પરણેતર તરફ વફાદાર ન રહે તો પછી તે માણસજ કેસ કહે વાય? હું તે ભુલ તરીકે સ્વિકારતો નથી."

"એ તાહરી એક જાચ્ચાં સહી જીદ્દ છે," માડામે પાછું કહ્યું. "તાહરાં લગ્ન એક ગંભીર ભુલજ છે. તેને દુર કર. તે ગેરકાયદેસરનાં હોવાથી તેમાં તને ખરાબ લાગવા જેવું કંઇજ નથી."

"તમે મને બેઇન્સાફ અને લુચ્ચો કરવા માંગો છો. ખુદ ખુદાની પણ નજરમાં અમારાં લગ્ન પવિત્ર અને કાયદેસરના છે, તે હું કેમ વીસરૂં ?"

"તેમ હશે. પણ કાયદાની નજરે—આપણા દેશના કાયદાની નજરે તેમ નથી."

"માહરી જીંદગી બચાવવા કાજે બી એવું અધર્મી કાર્ય હું કરનાર નથી," લીઓંએ જુસ્સાથી કહ્યું.

"તાહરી જીંદગી કરતાં વધારે કીમતી એક ચીજ બચાવવા ને જાળવવા ખાતર તાહરે તેમ કરવુંજ જોઇશે," માડામે ભાર નાખીને કહ્યું, "તાહરાં કુટુંબના કીર્તિવંત નામ અને ઇઝઝત તાહરે બચાવવાંજ જોઇએ."

"જેહાનમમાં જાય એ બધું," તે બખાળી ઉઠયો, "મમા, તમે એક ઓરત થઇ મને એવી નઓછી સલ્લાહ આપો છો. હું તે સમજીને થરથરી ગયો છું. હું જાણે માનીજ શકતો નથી. હું જે પવિત્ર લગ્નના ગાંઠથી ખુદ ખુદા અને ખલકતની નજરમાં માહરાં જાન અને ઇમાનથી બંધાયલો છુ તેમાંથી એક નહી જણાયલા અમાનુષી કાયદાને ખાતર છળકપટથી તમે મને છુટી જવા કહો છો. કુદરતના પાક કાયદાની આગળ આપણા કાયદાઓ શું બીસાતમાં છે?"

"એ કાયદો ખાસ કરીને તું ઘણો બળવાલો નીહાલશે," માડામે શાંતીથી કહ્યું, "જો તું ધીરજથી સમજશે તો સમજી શકશે કે જે હું કહું છું તે અક્ષરશ સત્ય છે, અને જો તું માહરી નસીહત અનુસાર ચાલ્યો તો, તેથી, તુંને લાભ થશે. તે અજાનપણે કરેલી ગંભીર ભુલના પ્રાયશ્ચિતમાંથી ખુશાલ મુક્ત થશે. આ લગ્ન કાયદાની નજરે વાજબી નથી, તાહરે તે માન્ય રાખવાં ઘટતાં નથી. હું તને સલ્લાહ દેઉં છું તેવી નીખાલેસ દીલની સલ્લાહ આખા ફ્રાન્સ દેશ માહેની કોઇ પણ માતા એવ સંજોગોમાં, પોતાના પુત્રને દેશે."

"હું માનતો નથી," લીઓં પુકાર્યો, "અને જો એ ખરૂં હોય તો એવા ફ્રેન્ચ માવીતરો પર ધીક્કાર હોજો."

તેનો ખુબસુરત ચહેરો ક્રોધથી રાતો થઈ આવ્યો. આ જગ્યે જો તેની માતા બદલ બીજું કોઇ હોતે તો તે ઘડીએજ તે તે બોલ્લોનો સ્વાદ ચખાડને એવો તેનો ઉશકેરાત હતો.

"હું ધારતી'તીજ કે એ પહેલે સમજીને તું બહુ ગુસ્સે થશે. ખરેખર, હું જેટલો ધારતી'તી તેટલો તું ગુસ્સે થયો નથી."

"હું કોઇ દીવસ એટલો ગુસ્સે થયો નથી," લીઓંએ તે સાંભળી ખીજવાતથી કહયું, "મને સમજી લેવ, મમા. એવું ધીકકારવા જોગ કુકર્મ કરવા કરતાં હું માહરો જમણો હાથ કાપી કાઢવા તઇયાર છું. એ કાર્ય અતિ નીચ, શરમભર્યું અને ધીકકારી કાઢવા જોગ છે."

"હું એ જવાબને માટે તઇયાર હતી," તેણીએ કહયું, "વખતના વહેવા સાથ તું જુદુંજ વિચારશે. એ ઉપર તું પુખ્ત વિચાર કર કે ઇંગ્લાંડમાં થયલાં લગન આપણા દેશના કાયદાને બંધન કરતા ચોકકસ સંજોગોમાં નથી, કે જે સંજોગોને તું પુરેપુરો આધીન છે, અને તું હેલન ડ સયશનને પરણવા છુટો છે."

"મમા, હું પરણેલો છું," લીઑંએ ગુસ્સાથી બાંગ મારી.

હવે પોતાનો વધ્યો જતો ગુસ્સો અટકાવવા પોતાના ચાવણ્યા તેણે પીસી મુકયાં, અને હાથોની મુઠી વાળી સખ્ત શબ્દોનો ધોધ પોતાના મુખમાંથી નીકલી જતો તેણે અટકાવ્યો.

"હું તેણીને પરણેલો છું. અગાઉ તેણીનું નામ મીસ ડરવન્ટ હતું. હવે તેણી માહરી મોહરદાર છે, કૉંટેસ ડ સયશન છે."

"એક દળણું દળનારની દીકરી, નહીં ?" તે માએ તીરસ્કારથી પુછયું.

અફસોસ ! લીઑંના મનમાં હવે અફસોસ થયો, સખ્ત અફસોસ થયો કે જોન ડરવન્ટે જ્યારે તેને તુચ્છકારી કાઢયો હતો ત્યારેજ તે કાંય એલનવોટર છોડી ન ગયો હતો કે આંજનો હીણભાગ્યો દીન તે જોવા ન પામતે. તેણે ફ્રાન્સની સર્વથી મગરૂર ઓરતની મુખમુદ્રામાં જોયું.

"હા. તેણી એક દળણું દળનારની દીકરી છે." તેણે કહયું.

"જસ ત્યારે તો એ સવાલનો છેડો આવી ગયો." તેની મા ઠેડાવથી બોલી, "તેં એક મોટી ભુલ કરી છે કે જે તાહરે

સુધારવીજ જોઇશે. તવારીખમાં કોઇ પણ સોલડાના દળણું દળનારની દીકરીને વર્યો છે એમ નોંધાયું નથી અને નોંધાવવું જોઇએ પણ નહીં. તું શું એમ ધારે છે કે એ છોકરી બેલ ડ ઓરની શેઠાણી થવાને લાયક છે ?"

"નહીં. તે તમામ લાયક હાલમાં નથી, પણ તમારી કેળવણી હેઠળ તે ઝટ લાયક થઇ જશે,"

"લીઓ, તું પટપટ ના કર. એ વીચાર માહરી સાથ વધુ કરવો ફજુલ છે. છતાં માહરા તાબામાં છે, તાહરા નથી. તું ઉમરમાં આવે ત્યાં સુધી તાહરી ઉપર માહરો કાબુ છે, અને હું મને મળેલી સત્તાનો ઉપયોગ કરવાજ માગુ છું. દુશમનાવત કરવા કરતાં દોસ્ત થા, ઝગડો કરવા બદલ સુલેહ કર.'

તેણે પોતાની મા ગમ અજાયબીથી જોયું.

"મમા, તમે એક ઓરત છો, તમે શીખેલાં છો, વીદુષી છો, તમારાંમાં એક સ્ત્રીનું નરમ હૃદય છે, તેમ છતાં શું તમે મને પહેલાં એવી સલ્લાહ દીઓ છો. કોઈ બીજાની જીંદગીનો નાશ કરવાની, તેનું પવિત્ર નામ કલંકીત કરવાની, તેણીનું જુવાન જીગર તોડી નાખવાની ?"

"હા, હું તને સલ્લાહ આપું છું. અને હું તેમ કરાવવાજ બેઠી છું," માડામ ડ સોલડાનાએ કહ્યું.

"અને તેમાં તમને અધર્મ કે નીચપણું જણાતું નથી ?"

"નહીં. તાહરે તાહરા કુટુંબનો ખ્યાલ સર્વથી પહેલો કરવાનો છે. એ જવાન બાઇનું નામ તું કહે છે તેમ લીમાં છે નહી. તો ઠીક લીમાં માટે આપણે ભરણપોષણની ગોઠવણ કરીશું. પણ તાહરી ફરજ તેં કરેલી ભુલ સુધારવાની છે, અને હેલન ડ સયશન સાથ પરણી તાહરી કુટુંબી

પ્રકરણ ૩૨. ૨૯

માડામ ડ સોલડાના તે લાંબી વાતચીતને છેડે પોતાના મન સાથ મગન થતી પોતાના બેટાને એકલો વીચાર કરતો મુકી તેની પાસથી બસી ગઇ. તેણીએ નક્કી માની લીધું કે ફ-તેહ તેની નિર્માણ થઇ ચુકી હતી.

જવાન કોંટ ડ સોલ્ડાના ચિત્રવિચિત્ર વિચારોમાં નિમગ્ન બન્યો. તે આવા ગંભીર વિચારમાં પોતાની જીંદગી દરમ્યાનમાં કદી પડયો ન હતો અને કદાચ કદી પડનાર બી ન હતો. કદી કોઇ પુરૂપ આવા મોટા ગુંચવાડામાં પડયો ન હશે? કદી કોઇ એવી વિપરીત સ્થિતિમાં મુકાયો ન હશે કે જે ઇંગ્લાંડમાં જેને પરણેતર કહેવરાવે તેને ફ્રાંન્સમાં નહી; તે ઇંગ્લાંડમાં પરણેલો મનાય અને ફ્રાન્સમાં નહીં. તે મનશે સખ્ત હયરત રહેતો કે તેણે એવા કોઈ કાયદા વીશે જાણ્યું કે સમજ્યું બી કેમ ન હોતું. તે એક ઘણોજ કફોડો ને વિચિત્ર કાયદો હતો. તેને લાગ્યું કે તે જાણતાંજ તમામ દુન્યા ચકીત થઈ જશે.

તે પોતાની માની ખાત્રી માન્ય કરી શકયો નહી, કે તે કાયદાની હસ્તીથી ફ્રાન્સમાં દરેક જણ વાકેફગાર હતું. તેને પોતાની દુઃખી અવસ્થાનું હવે ભાન થયું. તેના લગ્ન જો તેની મા બહાલી આપવા ના કહે તો કાયદાસરના ગણાતાં ન હતાં, અને તેણી નાજ ચોખ્ખી પાડતી હતી, એટલે લીમા સાથ ફરી ફ્રાન્સમાં પરણવાનું અશકય થઇ પડતું હતું.

"માહરી અને લીમાની આ કેવી હાલત?" તે પાછું અને પાછું પોતાના મન સાથ બબડતો, ઇંગ્લાંડની પરણેતર તે ફ્રાન્સમાં નહી! બૅલ ડઓરનો અને સોલડાનાના મોટા ખેતાબનો હું બેશક વારસ થયો, પણ લીમા અત્રે માહરી પરણેતર નહી. હું ફ્રાન્સમાં જો રહું તો તે માહરે માટે કોઇ ચીઝ નથી, તે માહરી મોહરદાર ને માહરાં બચ્ચાંની મા ગણાઈ શકાય નહી. માહરાં માગ પણ તે કાયદા મુજબ ભાગીદારી રાખી શકે નહી. માહરે લીમા અને ફ્રાન્સ વચ્ચે ત્યારે પસંદગી કરવાની છે. બેઉ મને મળી શકે એગ લાગતું નથી."

એક બાજુએ તેની પરણેતર હતી. તે ઇગ્લાંડ જઇ તેની સાથ વસી શકે એમ હતું. તે તેની મોહરદાર કાયદાપુર્વક ત્યાં હતી; પણ તેણીના

ફરજ હોને તેની ફ્રાન્સ બાહેરી મીલકત ને ઉપજ ઉપર હક ન રહે એમ હતું. વળી તેને ફ્રેન્ચ શહેરી તરીકેના પણ ઘણા હકો છોડી દેવા પડવાના હતા. પોતાની મોટી જાગીરોમા અમીરી તોરથી રહેવાનું પણ તેને ત્યાગી દેવાનું હતું, અને સર્વથી વધું કાટીલ તો પોતાની મોટી ઉમીદો ને ઉંચી અભીલાષાઓને તીલાંજળી આપવાની હતી. ફ્રાન્સનો સર્વથી મહા પુરૂષ બનવાના પોતાના મોટા મનોરથને છોડી દેવાનો હતો. ઇંગ્લાંડમાં જઇ લીમાં સાથે વસવાથી તે બધુ તજી દેવાનું હતું, પણ તો બી લીમા, તેની વ્હાલી લીમાં તેની પાસે રહેનાર હતી એ એક સંતોષ હતો.

અલબતાં હવે ઇંગ્લાંડમાં ગરીબાઇમાં અવતા મારવાનું ન હતું. તે પોતાની બહોલી મીલકતો ઇંગ્લાંડમાં ઉપાડી લઇ જઈ શકે એમ ન હતું જ્યાં તેની ઉપજનો ઉપયોગ તે ત્યાં કરી શકે એમ તો હતું–એટલે વધુવાર ગરીબાઇમાં અવતાં મારવાની વકી ન હતી.

ફ્રાંન્સથી છુટા પડવાનો ખ્યાલ તેને ભારે દુઃખ દેતો હતો. ફ્રાન્સની મોહક મધુરતાએ તેને મુગ્ધ કરી મેલ્યો હતો. મોટી આશાઓના વમળમાં તે ચોમેર લપટાયો હતો એટલે તે છોડતાં તેને દુઃખ ઉપજતું હતું, પણ પોતાની માતાની મરજી વીરૂધ લીમાને ત્યાં લાવી શકતો ન હતો એ બી એક ખસ મોટું દુઃખજ હતું.

તે બાપડાને માટે તે એક અતિ જબરદસ્ત ઉખ્ખાણું હતું. તે ઘુચવાડામાંથી છુટવાનો એક રસ્તો તેને સુઝતો ન હતો, સિવાય કે તે પોતાની માને મનાવી શકે, અને પોતાના ઈંગ્લાંડ મધે થયલાં લગ્ન માટે તેની બહાલી મેળવે, પણ તેમ તેણે અતિ દુઃખ સાથ જોયું કે કદી બને એમ નહોતું.

"હું નહીં જાણતો'તો કે ખુદરતના અને માનવીના કાયદાઓ એટલા બધા એકમેકથી ઉલટા કદાપી હશે." તે પોતાના મનોગત બોલ્યો, "ખુદાની નજરમાં, તે હકનાલાના અદલ ઇન્સાફની નજરમાં, લીમા માહરી પરણેતર છે. અમો લગનના પવિત્ર ગાંઠથી દુન્યવી દરેક રાહરસમ ને ક્રીયા મુજબ જોડાયલાં છીએ. હું તેણીને ખુદાની અને દુન્યાની નજરમાં મારી પરણેતર બનાવવા ઇચ્છતો હતો. મેં તેમજ કીધું. હું તેણીને નિમાણું કાયદાઓના પવિત્ર રસમ મુજબ પરણ્યો. અને હવે આ કોઇ માકરા દેશનો કાયદો

માહરી સામે ઉઠી ઉભો થયો છે, તે મને કહે છે. 'તેણી તાહરી મોહરદાર નથી. તમારા લગ્નને ગેરકાયદેસરના છે.' હવે એ બે કાયદાઓના કોફરાંન વચ્ચે હું શું માર્ગ અખ્તયાર કરૂં? માહરી ફરજ શું છે?"

તેનું અંતઃકરણ તેને કહેતું હતું કે—જુના જમાનાંની એક અતિ ઉત્તમ કહેતી મુજબ દરેક ચીજોને છોડી દઇને પણ તેણે પોતાની ધણી-આણીને વળગી રહેવું. તેજ તેની ફરજ હતી. તેઓ જે પવિત્ર વચન અને કદી ન છુટવાના ગાંઠથી એક થયાં હતાં તે પછી કોઇ કાયદો તેઓને છુટાં પાડી શકે એમ હતુંજ નહીં. પણ ત્યારે તેને પોતાની વ્હાલી માતૃ-ભુમીને છેવટની સલામ કરવી પડે, ફરી ઇંગ્લાંડ દેશવટો ભોગવવો પડે, તેમ કરતાં, તેમ કરવાનો ખ્યાલ થતાંજ તેનું જીગર કોરાવા લાગ્યું.

પણ ધારો કે તે લગ્ન કાયદેસરના ન ગણાય. તે પોતાની માતાની સલ્લાહ મુજબ લીમાને મનાવી લેવામાં ફતેહ પામે. તેણીને એક સારો મુસારો આપી ત્યાંજ રાખી મુકે; અને તે પરણવા પાછો છુટો થાય. પણ શું તે સુખી થશે? તેના મનને શાંતી મળશે? તેનું અંતઃકરણ તેને કદી તેના આ મોટા ગુન્હા માટે ન ડંખશે? તે શું કરે? દરેક વેળા તેની તે શંકાઓના જવાબમાં તેનું અંતઃકરણ પોકાર કરતું હતું કે "તાહરી પરણેતરનેજ વળગી રહે. કાયદાના ગમે તેવા ગુચવાડા છતાં તે તાહરી મોહોરદાર છેજ."

માડામ ડ સોલ્ડાના પકકી હતી. તેથીજ તો તેણે તુરતા તુરત પોતાના બેટા પાસ ચોખ્ખો જવાબ ન માંગ્યો હતો. અને તેમ કરવામાં તેણીએ ડાહપણજ બતાવ્યું હતું. લીઓં શું કરવું તેના વમાસણમાં અનહદ ગોથાં ખાતો હતો.

ત્યાર પછીના થોડા દીવસો લીઓંએ સ્વપ્નો જોતાં આદમી મીસાલ કાઢયા. તે અહોનીશ તેજ બસ તેજ વિચાર કરતો હતો. બે માર્ગો તેની સામે ચોખ્ખા ને ખુલ્લા હતા: યા તો તેના દેશના બેહુદા કાયદાને શરણ થવું અને લીમાને તજી દેવી; કે ફ્રાંન્સ છોડી દઇ તેની ઇંગ્લીશ પરણેતરને વફાદાર રહેવું. તેની મા તે અરસામાં કંઇજ બોલી નહીં. તે પોતાના બેટાના ચહેરા ઉપરથી તેના મનનો ગમમોટો ગુંચવાડો કળી શકતી હતી. પણ તે ખામખા ખામોશજ રહી. પણ તેણી તે હેલન ડ સયશનના

સમાગમમાં આવે તેની તો દરેક સંભાળ લેતી હતી. તેઓ વચ્ચે જારતી દોસતી વખતના વડેવા સાથ જામી ગઇ હતી. પણ તે તેણી આગળ તે બાટે બોલતાં ખંચાતો હતો. હેલન ડ સયશન જોતી હતી કે તેણીની સંગતમાં તે ઉદાશ, વિચારવંત અને ગુંચવાતો લાગતો હતો; અને તે સારાં કે માઠાં ચિન્હો હતાં તે તે બાપડી સમજી શકતી ન હતી.

લીઓ પોતાની માતાના કહેવા ઉપર પુર્ણ વિશવાશ મુકીને તો બેઠોજ નહીં. તેણે ફ્રાન્સના ઘણાં નામાંકીત ધારાશાસ્ત્રીઓની એ બાબત સલ્લાહ લીધી પણ સર્વ તરફથી એકજ ઉતરનો ધ્વની નીકળ્યો કે તે ઉંમરમાં ન હોવાથી તેનાં લગન તેની માની બદાલી વીના કાયદાથી ઉલટાં હતાં. તેણી ઇંગલાંડમાં તેની પરણેતર કહેવાય પણ ફ્રાન્સમાં તો નહીંજ. અને તેણીના બચ્ચાંને તેના હકો ઉપર કશોજ હક ન રહે. અને ત્યારે સોલડાનાના પુરાણા માન પામેલાં ખાનદાનનું શું થાય?

કોઇજ તેને રસ્તો બતાવી શક્યું નહીં. કોઇ માર્ગજ સત્ય પુછતાં તો નહતો. ફકત એકજ ચોખ્ખો ઇલાજ હતો. લીમાને તજવી યા ફ્રાન્સને અને ફ્રાન્સને, તે બધા માન ચાંદોનાં વરસાદ તેની પર વરસી ચુકયા પછી તે કેમ તજે?

માડામ લ કોટેસ પોતાના પુત્રની દરેક હીલચાલ બહુજ ચોકસાઇથી તપાસતી હતી. તેના માર્ગમાં અનેક અવનવી લાલચો ચાલુ મુકતી હતી. તેના ભવિષ્યની મહત્તાના અતિ અલંકારીક ભાશામાં ભવ્ય સ્વપ્ના તેને કહી સમજાવતી હતી. હેલન ડ સયશનની મોટી ખુબસુરતી અને કાહરૂનના ખજાના જેટલી દોલતના ગુનગાન ગાતી હતી. એ અને એવીજ કીસમની વાતો ચાલુ કરી કરીને તેનું મગજ ચકભ્રમ બનાવ્યાં કરતી હતી. તેણી અજાણતાં તે બાબતમાં કશું ખોટું વિચારતી નહોતી. તે એમ માનતી હતી કે તે જે કરતી હતી તે માત્ર લગાર સખ્ત હાથે કરતી હતી, પણ તેજ વેળા તે કહેતી કે સખત દરદોનો ઇલાજ સખ્ત દવાથીજ થઇ શકે. લીઓએ તે માટે એક વેળા તેણીને કહયું હતું. "મમા, તમે શું એ તમારી યોજનામાં સમાયલી લુચ્ચાઇ જોઇ શકતાં નથી? હું કબુલ કરૂં છું કે ભુતકાળમાં તમે અતિગણું સોષ્યું છે, પણ તેથી એમ નથી કે તમે આટલુ બી ન સમજી શકતાં હોવ કે તમે સુચવેલો ઉપાય કોઇ એક ગ્રહસ્થ કબુલ

કરવા કદીણી તઇયાર થાય. તે ઉપર અગલ કરવા તઇયાર થનાર તો કોઇ ખરે-ખરો બદનશીબજ હોવો જોઇએ, શું તમને એમ નથી લાગતું?"

"નહી, લીઓ, બીલકુલ નહીં. હું તને તેમ છતાં બી ગ્રહસ્થ માનું છું, એક ઉમરાવ ખાનદાનનું લાયક વંશ ધારૂં છું. કે જેણે અજ્ઞાનપણામાં અને દુન્યાના કારોબારની સમજ શક્તિની કોટાહીના પરીણામમાં એક ભુલ ભર્યું પગલું ભર્યું હતું. લીઓ, તાહરો તો ખરો પુર્નોધ્ધાર એ કાયદાની બરકતથી થઇ શકે છે તે માટે તાહરે ઇશ્વરનો આભાર માનવો જોઇએ. મેં એ ઉપર શાંતીથી પુસ્કળ ખ્યાલ કર્યો છે. હું તને દુન્યાની દરેક સુખમાં રહેતો જોવા ઇંતેજાર છું, તેમ તને સુખી બનાવવાનું મેં માથે લીધું છે. હું તને સારે ઠેકાણે વરેલો ને સુખી થયલો જોવા માગું છું. મેં અત્યાર વેરમાં પુરતી ધીરજ ધારી છે. હવે આપણે આગળ વધવુંજ જોઇએ. હું હવે વધુવાર શાંતી ધારી શકતી નથી. થોડાકજ દિવસ વધુ હું એ બાબત તારા હાથમાં રહેવા દેવશ, અને પછી તે હું માહરા અખ્તીયારમાં લેવશ. તું જાણે છે હું શું પ્રથમ પગલું ભરનાર છું તે?"

"નહીં, મમા, મને તેનો કશો ખ્યાલ નથી." લીઓ બોલ્યો, "પણ તે સખ્તજ હશે એમ મને લાગે છે."

"હા સખ્ત તો ખરૂંજ. પણ તેથી જે તે છુટકો થઇ જશે. હું ઇન્સાફની સર્વથી વડી અદાલતમાં તાહરાં લગ્ન રદ કરવાની દાદ માંગશ."

"તમે તેમ કરતાંજ ના, મમા," લીઓએ કરગરીને કહ્યું.

"હું તેમજ કરશ—જરૂર તેમજ કરશ," તેણીએ દ્રઢ જવાબ કર્યો, "જો તું કંઇ તુરતાતુરત પગલાં ન ભરશે તો. એથી સરસ ઇલાજ તાહરે વાસ્તે એ છે કે તું એ બધી બાબત તાહરા ધારાશાસ્ત્રીઓના હાથમાં સોંપી દે. તેઓને કહી દે કે પઇસા સંબંધીની છુટ તેઓને જેટલી બી દુરસ્ત લાગે તેટલી મોટી મુકે. એ હવે વગર ઢીલે થવુંજ જોઇએ છે. શું તું એમ માને છે કે હેલન ડ સયરાન જેવી બખલખ દોલતની માલેક છોકરી એમની એમ કુંવારી પડી રહેશે. તાહરી ઢીલથી એ મોટું ઇનામ—એ જબરો શીકાર તાહરા હાથમાં સટકી જશે."

"મમા," તેણે અત્યંત નીરાશાથી કહયું, "તમે સારી પેઠમે જાણો છો કે માહરે હેલન ડ સયરાનનો ખ્યાલ પણ કરવો નજ જોઇએ."

"ત્યારે તો તેણીને તાહરે માટે ખ્યાલ ન કરતાં પ્રથમ તાહરે તેણીને શીખવવું જોઇએ," તે માએ હસીને કહ્યું, અને ત્યાંથી ચાલતી પકડી.

પ્રકરણ ૩૦.

પ્રીન્સેસ હેલન પોતાના ભવ્ય મકાને ચેમ્પ્સ એલીઝીના તેવાજ ભવ્ય રીતે આરાસ્તા કરેલા દીવાનખાનામાં બેઠી હતી. તેટલામાં લીઓ, કોંટ ડ સોલડાના પોતાની માતાનો કંઇ ખાસ પેગામ લઇ તેણીને મળવા આવી ચઢયો. તેણી તેની આમદથી ખુશી થયેલી જણાતી હતી. અને માડામ ડ વેસે તે બનેને એખલા ખાંખસુસ છોડી ત્યાંથી ચાલી ગઇ.

લીઓએ પોતાની માતાનો સંદેશો કહી દીધા બાદ તે જવાન જોડો વચ્ચે તરેહવાર ગપ્પાસપ્પા છેલ્લા નવા નાટક અને છેલ્લી નવી નવલકથા માટે ચાલ્યા.

"મોંશય લ કોંટ, તમે કેટલા ફેરવાઇ ગયા છો તેની તમને સહજ પણ કલ્પના છે?" હેલને એકાએક વાતનું સુકાન ફેરવી નાંખી ગંભીરાઇથી કહ્યું, "તમારી ચશમો માહેલાં આનંદના ચિન્હો ગોયા ગુમ થઇ ગયાં છે. તમે ગંભીર અને ગમગીન જેવા માલમ પડો છો. તમને શું છે, એ ફેરફાર શાથી છે તે તમને જો અડચણ ન હોય તો મને જણાવશો?"

"કંઇજ નથી," તેણે જવાબમાં કહ્યું, "તમારી માયાળુ પુછપરછ માટે નીહાયત આભારી છું."

"તમે સારી પખે છેવ?" તેણીએ આતુરતાથી પુછવાનું ચાલુ રાખ્યું, "હું જાણું છું કે મોટે ભાગે ચહરેથો પોતાની તંદરોસ્તીને માટે સારાંથી ઉલટું કહેતાં હમેશ ખંચાય છે. કીંતુ તમારી તબ્યત અચ્છી લાગતી નથી."

"હું તમામ તંદરોષ્ટ છું." તેણે ખાત્રી આપી.

"ત્યારે," હેલને નીર્દોષતાના સાચા જોશથી પુછવાનું જારીજ રાખ્યું, "તમે ઘણાં સુખી નથી. હું ધારૂં છું કે એ માહરી છેવટની ટર્ક ખરી છે." લીઓને સહજ ચમકતાં તે ફીક્કો થતો નીહાળી તેણીએ હેલનના ગાલો

કહ્યા, "તમે અસુખી છો. માહરા ઉપર વીશવાશ મુકો ને મને કહો કે તેમ હોવાનો સબબ શો છે?"

"માહરાથી કહેવાઇ શકાય એવું હતે તો હું જરૂર તમને તેથી વાકેફ કરતે," તેણે ઉત્તર દીધો.

પણ લીઓને તેજ વેળા લાગ્યું કે સર્વથા સરસ અને ડહાપણભર્યો માર્ગ એજ હતો કે તે રૂપસુંદર છોકરીને પોતાની સઘળી મુશીબત વીસ્તારથી કહી આપવી. જો તેણી લીમા અને તેણી સાથના તેના લગ્નની બધી હકીકત જાણશે તો જરૂરજ, તેણી તેનો ખ્યાલ કરતાં અટકશે. તેણી હમણાં સુધી એ બાબત ગુપ્ત રાખવામાં આવી હતી એ જાણતા છેડાશે મગર એટલું તો નિસંશય હતું કે જો તેની માતા કહેતી હતી તેમ જો સાચેજ તેણી તેનો ખ્યાલ કરતી રહી હશે તો તેમ કરવાથી તે હવે આ વીગતો જાણી બાઝ આવશે. પણ તેણે એ બાબત એક શબ્દ પણ હોઠ ઉપર ન લાવવાનું પોતાની માને વચન આપ્યું હતું અને તેનો ભંગ કરતાં તે સ્વાભાવીક ખંચાયો.

"તમે માહરામાં ઇતબાર કાં નથી લાવતા?" તેણીએ અત્યંત નરમાશથી પુછ્યું.

"કંઇ છુપ જેવું નથી." તેણે ઉતાવલમાં કહી દીધું. "તમામ નઠવું છે અને તે બી માહરે અંગત લગતું છે."

"અરે! ત્યારે તો તેમાં મને ઇન્ટરેસ્ટ વધારે લાગશે," તેણીએ તુરત વચમાં પડતાં કહ્યું.

"તમે ઘણા ભલાં છો." તેણે આભારની લાગણીથી પણ વધનો મન સાથ ગુચવાઇ કહયું, "તે એવું છે કે તે વીષે હું બોલી શકું એમ નથી."

"મને કહો," તેણીએ છદ કરી, "શું તે કંઇ રાજદ્વારી મુશીબત છે?" તેણી ઝડપથી એટલું બોલી અને પોતાનો અવાજ વધુ નમ્ર બનાવી વધારામાં કહેવા લાગી, "એજ બાબતનો વીચાર મને તમારે માટે વારંવાર આવે છે."

તે હસ્યો. તેણે ખરાં અંતઃકરણથી ઇચ્છયું કે તેની ઉપરની મુશીબત અર્ધા રાજદ્વારી જેવી બી હને તો તે તેની પરવાહ ન કરતે.

"મને કહેતાં અતુલ આનંદ ઉત્પન્ન થાય છે કે માહરી મુશીબત એવા કોઇ પ્રકારની નથી. ઉલટું એ ઘટનામા તો હું જાસ્તીજ કામયાબી પામ્યો જાઉં છું."

"હું તો સમગ્ર ખુશી છું," તેણીએ કહયું, તે જવાબ વેળાનો અવાજ એટલો તો મંજુલ અને નમ્ર હતો કે તે ફ્રાંસની એક સર્વથી દોલતમંદ અને મગરૂર શાહઝાદીના મુખમાંથી નીકળતો હતો એ અન્યને આશ્ચર્યમુગ્ધ કરવા જેવું હતું.

"માહરે માટે હવે વધુ પ્રશ્નો પુછવાના માહરા ધારવા મુજબ રહયા નથી. મેં જે જે સવાલો તમને કર્યા છે તે માહરી જીજ્ઞાસા સ્વાભાવીક ઉશ્કેરાવાને લીધેજ છે. હું માત્ર એટલુંજ કહેવા ઇચ્છું છું કે તમો જો કોઇ જાતની મુશીબતમાં હોવ તો તેનું નીવારણ કરવામાં હું તમને સહાય થવા બની શકતી યથાયોગ્ય મદદ કરવા તૈયાર છું." શાહઝાદી હેલને એટલું કહી પોતાનો કોમળ કર તેની તરફ લંબાવ્યો જે લીઓંએ માનસહીત પોતાના હસ્તોમાં ઉપાડી ચુમ્યો.

"તમારી ભલાઇને પાત્ર હું મને પોતાને જોતો નથી," તેણે કહયું. હેલને પોતાનો કોમળ કર તેના હાથોમાંથી તુરતજ છોડવી લેવાની કશી તજવીજ કરી નહી. જાણે તે કંઇ વધુ કહેવા માંગતો હોય અને તેણી તે સમજવા અતી આતુર હોય એવા ભાવે તેણીએ લીઓંની મુખમુદ્રામાં નીહાળ્યું. હવે, લીઓંની પ્રથમ વેળા પુર્ણ ખાત્રી થઇ કે પ્રીન્સેસ હેલન તેને માટે દરકાર કરતી હતી ખરી, તેને ચાહતી હતી ખરી અને ત્યારે તેની માતા એમ માનવામાં વાજબીજ હતી કે તેણીને જીતવાનું તેના હાથોમાં હતું.

તેણે ધીમેથી તેણીનો કોમલ કર પોતાના હાથોમાંથી છુટો કર્યો. નીરાશાના સ્પષ્ટ ચિન્હો તે પછી તેણીની અતી મોહકમુખમુદ્રા ઉપર દ્રષ્ટિગોચર થયાં. તેણીએ મોહજતના બે મીઠા સખુનો આ ટાંણે સાંભળવાની વકકી રાખી હતી. તેઓ એકલાં હોવાથી તે જરૂર કંઇ બોલશે એમ ધારતી હતી, પણ તે તો ન બોલ્યો તે નજ બોલ્યો, અને ત્યારે પોતાનો પ્યાર એમ એળે જવા બદલ તેણીને વાસ્તવીક નીરાશી ઉપજી.

"મને એક વચન આપો," તેણીએ કહયું, "જો તમારી ઉપર કોઇ પણ પ્રકારની રાજદ્વારી મુશકેલી આવી પડે તો તેની મને તુરતા તુરત ખબર કરજો."

"હું વચન આપું છું," તેણે ઉપકારથી ઉભરાતાં ગરમ હ્દયે ખાત્રી આપી તેણી માટે હવે કંઇક જુદીજ લાગણી તેને ઉદભવી. તે સૌથી દોલતમંદ, સૌથી મગરૂર ને સૌથી આલા દરજ્જાની સુંદરીએ તેની સાથ

એમ એકાંતમાં ગુફતેગો કરીને તેને એમ માન અને સરફરાઝી બક્ષી હતી; તેનું હૃદય તેથી તેણી તરફ વળ્યું. તેઓએ થોડોક સમય વધુ વાતોમાં વિટાડ્યો. તેણીએ પછી નજદીકના એક ફ્લાવર વાઝમાંથી એક બહુજ સુશોભીત ફુલ કાઢી લીઓને આપતાં કહ્યું.

"મને આપેલાં વચનની યાદમાં એ રાખો."

તે હસ્યો.

"ત્યારે મ્હારી ઉપર એક વધુ હેશાન બી સાથો સાથ કરો, એ મને તમારા નાજુક હાથેજ મ્હારા કોટના બટન હોલમાં ભેરવી આપો કે જેમ વેલાતમાં રૂપસુંદરીઓ પોતાના–" તે અટકયો. તે 'લવર્સ' કરીને કહેવા જતો હતો. તે જરા જંખવાણો બન્યો. તેનો ચહેરો કીરમજી થયો. જરાક થોભી જઇને તે તુરંત નરમ અવાજે બોલ્યો, "ભાઇઓને ઓબ્લાઇઝ કરે છે."

"બચ્ચીતજ હું અંગ્રેજ મહીલાઓની એ માનીતી નકલ કરવા ખુશી છું" પ્રીન્સેસ હેલને ખુશાલીથી હસ્તાં વદને કહ્યું.

તેણી તેની નજીક ગઇ અને પોતાના સુકોમલ કરોથી તે ફુલને તેના બટન હોલમાં પરોવવા માંડયું. તેણી તે વેળા તેની એટલી તો લગોલગ જઇ ઉભી હતી કે તેણીના હાથનું ધ્રૂજવું તે પારખી શકતો હતો, તેના બદન ઉપરના ખુશબોનો મધુર વાસ તેના શ્વાસમાં જઇ તેને આનંદથી આચ્છાદીત કરતો હતો. તેણીનું મનોહર મુખડું તેના ભણી ઉચકાયલું હતું. તેણીની મોહક ચશમો, એક પળ તેની સાથ એક થઇ. ફક્ત એકજ પળ અને તે ટુંક અરસામાં તેણે સાફ સાફ જોઇ લીધું કે તેન અંતઃકરણમાં શું હતું અને ત્યારે તેની અથાગ ખુબસુરતીએ તે દીવાનો બન્યો અને વાંકો વળીને તેણીના પરવાળા સમ હોઠો કે જે તેને લલચાવતા ભયંકર કીસમે નજીક હતા તે જોશથી ચુમ્યા. બીજીજ પળે તેણે શું કર્યું હતું તેનો તેને ખ્યાલ થયો. તે ચોંકયો અને ફીકકો પડી પાછળ હઠયો. તેની જુવાન પરણેતરનો મોહક મુખડો તેની આંખો સામને ઉઠી ઉભો થયો અને તેને ઠપકો દેતો હોય તેવી કીસમે તેની તરફ જોવા પડયો. તેણીને–લીઓને–જાણે પોતાની રૂબરૂજ ઉભેલી તેણે જોઇ હોય તેમ તે ચમકયો. પ્રીન્સેસ હેલને પોતાનું મગરૂર સર બેજન- ...ન નમાવી દીધું. તેણીના તમામ બદનમાં ખુશાલી ફરી વળી હતી.

તે ઝડપથી સાવધ થયો. તેણીએ તેના ચેહરામાં જોયું. તેણી કદી એટલી ખુબસુરત દીસી હતી નહી. હજી ખેજાલતના ચિન્હો તેણીના મોહક મુખડા ઉપર અસ્તિત્વમાં હતાં અને તેની આંખો હસ્તી હતી.

"એ બી એક અંગ્રેજી રીવાજ છે કે મોંશયલ કોંટ" તેણીએ ટણકાથી કહયું.

"ભાઇઓ અને બહેનો વચ્ચે ખરેખર એવોજ દસ્તુર છે." તેણે કહયું, "પ્રીન્સેસ હેલન હું તમારી માફી ઇચ્છું છું,"

"હું તમને માફ કરૂં છું." તેણી બોલી, "ખરેખર તે ગુન્હો મેં કર્યો. હુંજ ભયમાં ચાલી ચલાવી ગઇ. આ ફુલની સંભાળ રાખજો અને તમે આજે આપેલું વચન હંમેશા યાદ રાખજો. ચાલો ટટા."

પ્રીન્સેસ હેલને ડહાપણ વાપરી ઘટતી ઘડીએ તે મુલાકાત ઉપર પડદો નાંખી દીધો, પણ તે જવાન કાઉન્ટ તેણીનો મહેલ છોડી જતી વેળા સુખી તો હતોજ નહી. તે પોતે પોતાથી રાજી નહોતો. પણ તેણીની ખુબસુરતી એટલી તો ભયંકર હદની લલચાવનારી થઇ પડી હતી કે તે પોતાને રોકી શકયો ન હતો. અને વધુંમાં વળી તેણે તેની મનોહર આંખોમાં તેને માટે તેણીને કેવી ને કેટલી લાગણી હતી તે પણ વાંચી લીધું ન હતું ?

બધું પાણી ફરી વળ્યું. એલન વોટર ઉપરની પ્રેમકથા ઉપર-તેની ઇંતેજારીથી વાર જોતી બેઠેલી તેની મોહક મોહરદાર અને સચાઇ તથા સ્વમાનના દરેક ખ્યાલ ઉપર પાણી ફરી વળી ચુકયું હતું. અફસોસ !

"જો માહરે વ્યાજબીજ માર્ગે નીચરવું હોય," તેણે મનોગત ખ્યાલ કર્યો, "જો માહરે એક આબરૂદાર ગ્રહસ્થનો નીયમજ જાળવવો હોય તો માહરે પ્રીનસેસ હેલનનો ચહેરો પુનઃ કદી જોવો ન જોઇએ. પણ તે કેવો તાજો ખીલતો ખુબસુરત અને મગરૂર મોહક ચહેરો હતો ? તે ઉપર છવાયલો મગરૂરીનો પ્રકાશ તેણીયે તેની ગમ માયાથી જોયું ત્યારે કેવો ને કેટલો ગથાગ થઇ ગયો હતો? અને તેણે કીસી કરી તે માટે પણ તેણી ચીડાઇ ન હતી.

તેની મોહરદાર લીમાંનો મધુર ફીકકો ચહેરો તેની નજરો આગળથી હવે ખસી ગયો અને તેની જગ્યા હેલનના પ્રકાશીત મુખડાએ લીધી.

તે સીધ્ધો ઘર જઇ શકયો નહી. ડામાડોળ વિચારોના વમલમાં વીટાયલો ને મનથી ગુંચવાતો તે ફર્યા કર્યો. તેનું લોહી ખળભળી રહયું હતું; કોઇ પડછાયો જાણે તેની પુઠ ધરી બેઠો હોય એવો ભાસ તેને હરપળ થતો હતો.

તે નજદીકના એક બાગમાં ગયો અને ત્યાના ગીચ ઝાડોની શીતલ ઘટાઓમાં મનને શાંત કરવાના વિચારથી ફરવા લાગ્યો. ત્યાં ભેગા મળેલાં ભુલકાંઓ કુદાકુદ ને દોડાદોડી કરી રહયાં હતાં. કોઇ શીરીન હલકે લલકારતું હતું. અને તે કોઇ મધુરા આવાજનું દીલજીત ગાયન સાંભળી તેને એકાએક પેલું યાદગાર બેલેડ યાદ આવી ગયું.

ઝિન્દાણો લાગ્યો ગમ તેણી પર,
બેવફા પુરવાર થયો જવાન;
હતું નહી એલનના કિનારા પર,
મિલરની પુત્રી સમ ગમગીન નિદાન!

શું તે ભવિષ્ય વાણી સાચ્ચી સિદ્ધ થનાર હતી? તેને માટે પોતાનું આ જીંદગી માહેલું સર્વસ્પ અર્પી દેનાર તેની મધુરી મોહરદારને તે શું બેવફા નીવડનાર હતો?

તેણે આગાઉ જ્યારે બી પોતાના અંતઃકરણને એ પ્રશ્ન પૂછયો હતો ત્યારે તે દરેક વખતે તેના અંતઃકરણે જોસબંધ એક ઉત્તરનો ધ્વની બહાર પાડયો હતો કે 'નહીં.'

પણ આજના તેના અંતઃકરણનો જવાબ તેટલાજ જોશનો અને ખાત્રીપુર્વક ન હોતો. તે તેણે પોતે કબુલ્યું. તેના જેટલી ઉંડી ફીદાગીરીથી કોઇએ પોતાની પત્નીને ચાહી ન હશે; તેના જેટલો કોઇ પોતાની મોહરદાર પ્રત્યે વફાદાર રહેવા ઉત્કૃષ્ટ કદી થઇ રહયો ન હશે; પોતાની પત્ની તરફના ફીદાગીરી અને પ્યાર સીવાયનો કોઇ પણ વીચાર બી કોઇને એટલો તીરસકાર ભર્યો લાગ્યો ન હશે, પણ આજે રંગ કંઇ જુદોજ જામતો હતો. જે વિચારોને તે અંતઃકરણપુરવક ધીક્કારતો હતો તે તેને આવી ભેટતા હતા અને શું છેવટ આવે છે તે જોવા તેને પ્રેરતા હતા.

અફસોસ! તે જ્યારે આમ ડામાડોળ વિચારનો બન્યો હતો ત્યારે તેની મધુરી મોહરદાર તેની ટગરમાંજ એલન વોટર ઉપર સરબસર મ્હા દુઃખના દીવસો પસાર કરતી હતી. તે રડતી હતી અને બંદગી કરતી હતી. પોતાની તબ્યત, તાકાત અને આ દુન્યા માહેલું સર્વ તેણે ફકત પ્યાર સિવાય ગુમાવ્યું હતું.

પ્રકરણ ૩૧.

પ્રીનસેસ હેલનનો મધુરો મોહક મુખડો ફતેહ અને ઝળકાતથી ધમધમી રહયો. તેણીની દીલચસ્પ આંખોમાં પ્યારનો પ્રકાશ જગમગી રહયો, તેણીનું અંતઃકરણ સુખના આસવાદથી જોશભેર ઉછાલા મારી રહયું. તેણી પોતાના ભવ્ય દીવાનખાનામાં આમથી તેમ ફેરા મારવા લાગી. તેણી સુખી હતી છતાં દુઃખી હતી. તેણીનું હૃદય આશાથી પૂર હતું, છતાં ફીકરથી પણ ભરેલું હતું. તેણીને લાગતું હતું કે તે જવાન કોંટ તેણી માટે દરકાર રાખતો હતો, કીંતુ, તેમ છતાં બી, તે તેવું બોલ્યો કેમ ન હતો? કાંય નહી, તેણીને કીસી લેતી વેળા તેણે ઉલટભેર એમ ન કહયું કે "હેલન, હું તને ચાહું છું, તું માહરી મોહરદાર થશે? જો તે તેણીને ચાહતોજ હતો તો, કાં નહી તેણે તેમ કર્યું હતું?

તે એક કીસમાં હેલન ડ સયશને તે વ્હાલાને પોતાનું તમામ અંતર ઠાલવી આપ્યું હતું. કંઇ પણ ચીજ અધુરી કરવાની ટેવ તેણીને હતીજ નહી. તેણીએ પોતાનું તમામ અંતઃકરણ તેને સોંપ્યું હતું, અને તે તેણી પાછું લેનાર તો નજ હતી. અત્યાર તુલીક તો તેણીએ પોતાના અનહદ પ્યાર ઉપર બડી મુસ્કેલીથી કાબુ જમાવી રાખ્યો હતો. કેમ તે તેમ કરી શકી હતી તે તેણીની જાણ બહાર હતું-પણ હવે તે અગાધ પ્યારે તેણીને કબજે કરી હતી. તેના ગયાને કલાકો પસાર થઇ ગયા હતા, તો બી તેણે લીધેલી કીસ હજીએ તેણીના પરવાળાં સમ હોઠો ઉપર સરવરી રહી હતી. તેણીનું હૃદય તે અસીમ સુખના ઉમલકાથી ઉભરી રહ્યું હતું.

"હું મને હવે પોતાને કહી શકું કે હું તેને ચાહું છું. મને તેમ માનવાના કારણો મળ્યાં છે. તેણે જે રીતે માહરા ચહેરામાં ટાંકી ટાંકીને જોયું અને મને ચુંબન કર્યું તે પરથી તે પછીથી માહરે તેમ કબુલવામાં અડચણ શી છે? એ બનાવ પછીથી તે માહરી તરફ બેદરકાર.કે ઠંડો તો રહી શકશેજ નહી. પણ તે સ્પષ્ટ બોલ્યો કેમ નહી કે તે મને ચાહે છે? શું તેમ ન બોલવામાં કંઇ સબબ હશે? ખચ્ચીનજ નહી. તે કોઇ બીજીને તો ચાહતો નજ હોવો જોઇએ!" હેલન ઉપની કીસમે મનોગત વમાસતી. તેણીનું વમાસન એટલાંથી તો અલબતાં અટકતુંજ ન હોતું. તે બધુ

વખાંસની કે તે જોતી હતી ત્યાં તુલીક તો તે સર્વ ખુબસુરતીઓ તરફ બેદરકાર હતો. તે સોસાયટીમાં બધાથી અલગજ રહેવાનું પસંદ કરતો હતો. તેણીએ એ બી વળી પ્રગટ જોયું હતું કે તે કોઈ કરતાં પણ તેણી ઉપર જાસ્તી ધ્યાન આપતો હતો. તે બધા ઉપરથી તો એમજ તેણીને મનશે ચોક્કસ સિદ્ધ થતું હતું કે તે કોઇ બીજી માટે દરકાર રાખતો ન હતો. તેમ માનવાનો કોઇ પણ સબબ, તેથી, ફાઝલ રહેતો ન હતો.

"હું માનતી નથી," પ્રીનસેસ પોતાના મન સાથ મલકાઇને સુખી અને આનંદી ખ્યાલ કરતી, "કે તેણે કદી બી આ દુન્યામાં માહરા સિવાય કોઇ અન્યને ચુંબન કર્યું હશે." અલબતાં આ વાર્તાના વાંચનારા મહેરબાનો જાણે છે તેમ સુંદર એલન વેટર ઉપરના સુગંધી સુફેદ લીલીઓ એ બાબતમાં કંઈ ઉલટીજ કથા કહેને પણ બેખબર હેલનને તેની શી ખબર? "તે માહરાં કરતાં પણ જાસ્તી બીહીકણો. અરે, માહરાં પ્યાર, માહરા બહાદુર ખુબસુરત જીગર અંતે બી હું તને જીતશ. તુંનેજ મને કહેવું પડશે કે તું મને ચાહે છે. તું મને પોતાની પરણેતર બનાવવા ઇન્તેજાર છે."

તે સારો દીવસ તે મધુરા મુખડા ઉપરનો ચળકાત ચાલુજ રહયો. માડામ ડ વેસેએ તે સાબુત જોયો અને તે ચપરબંધી ડોસી તેનો સબબ પણ બેશક કળીજ ગઇ, અને તેણે મનશે નીશ્ચય કર્યો કે તે એ બાબત હવે જલદીથીજ માડામ લ કોંટેસને કહી ઘટતું કરી નાંખશે.

તેજ રાતે નોરમાનો જગમશહુર ઓપેરા પેરીસના એક બાદશાહી થીએટરમાં ભજવાનાર હતો, અને તેમાં મુખ્ય ભાગ દુન્યાની એક નામીચી ગાનારી માડામ આલ્ટે ભજવનાર હતી. તે વખતની દુન્યા એમ વ્યાજબી રીતે માનતી હતી કે માડામ આલ્ટેને નોરમાનો પાત્ર ભજવતી જોવી એ એક જીંદગીની અનુપમ ત્રીટ હતી. વળી આજે શહેનશાહ અને શહેનશાહબાનુ પણ તે મુલ્ક મશહુર ઓપેરા જોવા પધારનાર હોવાથી ત્યાં જાસ્તીજ ટીટ પડવાની વકી હતી. ફેશનેબલ અને અમીરી મંડળથી તે ભવ્ય થીએટર ભરાઇ જનાર હતું.

માડામ ડ વેસેએ માડામ ડ સોલડાના અને તેના ચીરંજીવી માટે અને પ્રીન્સેસ હેલન અને પોતા વાસ્તે એક આગલો બોક્ષ ખાસ રીઝર્વ કરાવ્યો હતો.

પેરીસના ટીપ-ટોપ ખાનદાનોથી થીએટર તમામ ખીચોખીચ ભરાઇ ગયું હતું.

તે મોટા અને દુન્યા વર્ણના મશહુર શહેરની અતિ વખણાયલી કંઇ કંઇ ખુબસુરતીઓ ત્યાં ભેગી થઇ હતી. સર્વે ઓપેરા ગલાસીઓ ટાંકી ટાંકીને તેઓને ભોપતા હતા અને તેમની અનુપમ ખુબસુરતીના મનમાં વખાણ ગાતા હતા. ખાસ કરીને એક બોક્ષ ઉપર સર્વનું ધ્યાન વીશેશ ખેંચાયું હતું. તે બોક્ષમાં મનોહર પ્રીન્સેસ હેલન પોતાના સર્વથી અપ-ટુ-ડેટ ડ્રેસમાં બીરાજેલી હતી. તેની બાજુમાં કાંટ ડ સોલડાના, તેની મા અને માડામ વેસે બીરાજેલા હતાં. પેરીસની સર્વથી ધનવાન ખુબસુરતી ઉપર લોકોનું લક્ષ સર્વથી વધુ આકર્શાય એ તમામ સ્વાભાવીકજ હતું. વળી તે રાત્રે તે રૂપસુંદરી હદથી જ્યાદા દીપી રહી હતી. તેણીના અંતરની ખુશાલીના અનુપમ ઝલકાટનો છાપ તેણીના કુદરતી ખુબસુરત ચહેરા ઉપર અજબ કીસમે દીપી રહી તે ઉપર નજર નાખનારને જાદુઇ આકર્ષી રહયો હતો. વગર શકે કે સરાહાગાતે તે ભવ્ય મેળાવડામાં તે સર્વોત્તમ સુંદરતા ધરાવતી સુંદરી હતી.

વિનાનું જીવતરજ રદ હતું. તે હતો તો તેણીનું દુનિયા માહેલું સર્વ હતું; તેના વિના સર્વ સુન્ય હતું!

પરણવું તો બસ તેનેજ એ તેનો દૃઢ નિશ્ચય થયો. જો તે કદી તેને પોતાની પરણેતર બનાવવા ના કહે તો તે કદી બીજા કોઇ સાથ પરણનારજ નહોતી જો તે તેણીને ચાહતો ન હોય નો કોઇ તેને ચાહી શકનાર નહતું. આવા બધા વીચારોમાં તે ડોલતી હતી. જો કે તેણી મુખથી તે વીશે કંઇ બોલી ન હતી છતાં તેણીની મનોહર ચક્ષુઓમાંથી તેના અંતરના ભાવાર્થનું તાતપર્ય સ્પષ્ટ તરી આવતું હતું

એક ખુબસુરત ઓરતનો મોટો પ્યાર એક માણસ માટે મોટામાં મોટી ખુશામદ છે અને તે ખુશામદથી કાઉન્ટ વીના શકે રાજીજ થયો. તે ખુબસુરત મુખડા ઉપર છવાઇ રહેલો ખુલ્લો છાપ ન વાંચી લઇ શકવા જેટલો આંધળો કે મુર્ખો તે નજ હતો.

તે ઓપેરામાં પણ એક ખુબસુરત ઓરતના મોટા પ્યારની એક કરૂણારસીક કથાજ સમાયલી હતી, અને જેમ જેમ તે ચાલતો ગયો તેમ તેમ પ્રીન્સેસ હેલનના અંતઃકરણમાં તે પ્યારનુંજ ધુન વૃધ્ધી પામવા લાગ્યું.

તેટલાં તે તેણી તરફ ફર્યો.

"પ્રીન્સેસ હેલન, અગર તમે નોરમાની જગ્યાએ હતે તો શું કરતે ?"

"તેણીએ જે કર્યું તેજ હું કરતે," તેણીએ ઝડપથી જવાબ કર્યો.

"તમે જેને ઘણો ચાહેલો એવા કોઇ માટે અદેખા બન્યાં છો ?" તેણે સવાલ મૂકયો.

"નહીં. હું કદી અદેખી પડી નથી," તેણીએ ઉત્તર આપ્યો, "અદેખાઇ શું ચીજ છે તે હું જાણુતીજ નથી, પણ હવે તેની સમજ મને થોડીક થોડીક પડતી લાગે છે. માહરે કહેવું જોઇએ કે તે પ્યાર કરતાં બી ભયંકર છે. તમે કદી અદેખાં બન્યાં છો કે, મોંશય લ કોંટ."

તેણીની તે વાણી સાંભળી તેને તે ખુબરત ચહેરો, સોનેરી જુલફાઓ અને મનહર આંખો યાદ આવી કે જે કદી પણ તેના સિવાય કોઇ ઉપર પ્યારભરી દ્રષ્ટિથી ટીકાઇ ન હોતી; કે જેનું નીરમલ અંતઃકરણ દરેક ઘડકે તેણીનીજ ટગર કરતું હતું.

"નહીં," તેણે એક ગંભીર મધુરાં હાસ્ય સમેત કહ્યું, "હું કદી અદેખો બન્યો નથી."

"હું ઇચ્છું છું કે હું કદી બી અદેખી બનુંજ નહીં," તેણીએ એકાએક પોતાની ચશમો તેની સાથ મેલવી કહ્યું, "અદેખાઇ મને ચાટકી બનાવી મેલશે. કહે છે કે અદેખાઇને વશ થયલો માણસ પોતાના હરીફને જતો મુકતોજ નથી, તેમ હું કદાપી અદેખી બની તો કદી કોઇ ઓરતને છોડીશ નહીંજ."

"અદેખાં બનવાં અગાઉ તમારે અનહદ પ્યારના વમલમાં સપડાવું જોઇશે."

"હું તે જાણું છું," તેણીએ ભાર મુકીને કહ્યું. અને ફરી તેમની આંખો એકત્ર થઇ. તે ઓપેરા ચાલુજ રહયો. મોહ, પ્યાર, ધીક્કાર, અને અદેખાઇની તે વાતો છેવટ ટક ચાલુજ રહી.

પણ તેઓ તો અત્યારે જાણે પોતાનીજ અલાહેદી દુન્યામાં હતાં. તેણીની લલચાવનારી મોટી ખુબસુરતી, તેણીના અસીમ પ્યારની શ્રેલચ્છા એ બધું તેને આંજીજ રહયુ હતું. તે વખતે પણ—તે પળે પણ તે પોતાના હૃદયથી લીમાને ઓછો ચાહતો તો નજ હતો—તે સમયે તે તેને માત્ર ભુલી ગયો હતો. પોતાની નજદીકના ખુબસુરત ચહેરાનોજ માત્ર તે વખતે ખ્યાલ કરી રહયો હતો; તેજ તેની નજર સમક્ષ હતો. તે તેજ મધુરીનો લલચાવનારો મીઠડો સાદ સુણી રહયો હતો કે જે સાંભળવામાં તેને અનુપમ મોજ માલમ પડતી હતી.

પણ તે દીલચસ્પ ઓપેરા ખતમ થતાં; તે મધુરીથી વિખુટો પડતાંજ તેજ અસલ ગમખાર વીચારોથી તેનું મસ્તક ભમી આવ્યું; તેજ જુની યાદગાર લીટીઓ ઓચીંતી તેને વધુ દુઃખી બનાવતી તેના મુખમાંથી બહાર આવી.

ઉનાળો લાવ્યો ગમ તેણીપર,
　　બેવફા પરવાર થયો જવાન;
હતું નહીં એલનના કીનારાપર,
　　ગિલરતી પુત્રી સમ ગમગીન નિદાન !

પ્રકરણ ૩૨.

"વહેતાં પાણી ઉપર લીધેલાં સોગંદ બમણા બંધનકર્તા અને ગંભીર છે!" લીઓં ડ સોહ્ડાના તે રાને ઘરે ગયો ત્યારે ઉપલા શબ્દોનો ધ્વની તેની પૂઠે પડયે. તેને લાગ્યું કે તે પોતાની ઇચ્છામાં ડામાડોળ બન્યો હતો; તેની સામેનો વગ દીનપ્રતીદીન ફતેહમંદ થતો જતો હતો; તેની રાગે થવાની તેનામાં તાકાત ન હતી. તેના દેશનો કાયદો ગમે તે કહેતો હોય, પણ તેથી શું તે ખુબસુરત ઇંગ્લીશ અબળાને એવડાં બંધનથી બંધાયલો ન હતો. એવડાંજ બંધનથી કેમકે પ્રથમ તો તેણીને તેના માબાપની ઇચ્છાની વિરૂધ્ધ પડીને, તેના ઘરબારથી તેને જબરીથી વીખુતી પાડીને તે તેણી જોડે પરણ્યો હતો; અને બીજું તો વહેતાં પાણી ઉપર તેણી સાથ જીંદગી વેર જોડાઇ રહેવાના ગંભીર સોગંદ તેને ખાધા હતા અને અસલ વારેની માન્યતા અનુસાર વહેતાં પાણી ઉપર લેવાયલા સોગંદ બમણા બધનકર્તા અને ગંભીર હતા. તે તે ઘડીએ પોતાના બોલેલા બોલો પ્રગટ યાદ કરી શકયો:-

"લીમાં, સોગંદ ખા કે બધો વખત તું મને બહાદુરીથી વળગી રહેશે, માહરાથી બદલાઇ જશે નહીં, મને ત્યાગી દેશે નહી. મને બહાદુરી અને સાચવતથી ચાહવાનું વચન આપ !-મને કહે કે તું મને અને મને એકલાનેજ આપણે જીવ્યે ત્યાંસુધી ચાહશે?"

અને તેણીએ તત્કાળ વચન આપ્યું હતું. તેણીએ તો પોતાનું વચન અક્ષરશ પાળ્યું હતું, જ્યારે તેણે—

"કોણે સ્વપને બી આશા રાખી હશે કે અમો બેમાંથી હુંજ પોતે બેવફા નિવડશ," તેણે વિચાર્યું. અને વહેતા પાણીનો અવાજ તેના કાનોમાં આવી અથડયો.

તેજ રાત્રે માડામ લ કોંટેસ તેને ખાસ મળવા આવી, અને લીઓંએ એક ધસકા સમેત વિચાર્યું કે હવે વખત આવી પુગ્યો હતો કે જ્યારે તેણે લીમા અને ફ્રાંસ વચ્ચે પસંદગી કરવાની હતી.

એક બે માસ અગાઉ તેણે જુદુંજ ખાતરીથી કહયું હતે. "આખી આલમની વિરૂદ્ધ લીમાં; આખી આલમની પહેલાં લીમાં." એક માસ અગાઉ તે જરા તેટલુંજ મજબુતાઇથી બેલતાં ખંચાયો અચકાયો હતે; પણ હવે વહેતાં પાણીનો ખડખડાત કે તે મધુરો મુખડો તેના લગભગ નક્કી થઇ

ચુકેલા નિર્ણયને ફેરવી શકે એમ ન હતું. તેણે વીના શકે લીમાંને સાચ્ચા નીર્મળ પ્યારથી ચાહી હતી; પણ આજે તે એક દિવસ મીસાલના જુસ્સાને આધીન હતો તે હેલનના જેવી ધનવાન અને ગમાધારણ સુંદરતા ધરાવતી ફ્રેંચ રૂપસુંદરી—કે જે ગીત ફોઇ ઉપર નજર નાખવા પણ નારાજ હતી તેથી તે અંજાયો હતો. તેની મા અત્યારે તેને મળવા આવી હતી ત્યારે તેનું ભેજું પણ એવાજ વિચારોથી ચકભ્રમ બની રહેલું હતું.

"હું તાહરી સાથ અતિ ગંભીર અને અગત્યની વાત કરવા માગું છું, લીઓં," તેણીએ આવનાં સમેત કહ્યું, "જો કે હમણાં મંત્રરાત થવા આવી છે પણ મન મુકીને ખાનગી વાત વગર બનશે કરવાનો વખતજ આ છે. આજે રાત્રે તાહરે છેવટની પસંદગી કરી લેવાની છે. તું લીમા કરીને કોઇ દુકીને કહે છે તે અને ફ્રાંન્સ તેની સાથ જોડાયલી સર્વ જાહોજલાલીઓ, બખલખ દોલત, માનમરતબો અને જીંદગીને સ્વર્ગસમાન સુન્દર બનાવવાના અનેક અનુકુળ સાધનો વચ્ચે તાહરે પસંદગી કરવાની છે."

બે માસ આગાઉ તેણે જરૂર એમજ કહ્યું હતે કે "લીમાં સર્વની પહેલાંજ" પણ ચાલુ જમાણાને વશ તે આજે થઇ ચુક્યો હતો. તેમ કરવાની હામ તેનામાં હાલ રહી નહોતી. એક સુંવાળા માણસને માટે લુચ્ચા યા ચોર એકદમ બનવું મુશકેલ છે; એક પ્રમાણીક અને સુદ્ધા માણસને કોઇ નીચ કાર્ય કરવાની ફરજ પાડવામાં આવે તો તે કમકમીને હઠી જાય છે, અને તે સામે પોતાનો સખ્ત અણગમો જાહેર કરે છે, પણ તેજ કામ જો તેની નજર આગળ ચાલુ રાખવામાં આવે છે, તેના તરેહવાર લલચાવનારાં રંગરૂપમાં તેની સમક્ષ રજુ કરવામાં આવે છે તો ધીમે ધીમે તે ટેવાય છે અને વખતે તે કરવા પણ તૈયાર થઇ જાય છે.

લીઓં ડ સોલ્ડાના, ખુદરતી તો પ્રમાણીક અને આબરૂદાર હતો; કબુલ કીધું કે તે સ્વભાવે નરમ અને બીજાની સમજાવટને ઝટ વશ થાય એવો હતો. તેણે પણ પ્રથમ પોતાની માતાની માગણી ધીક્કાર ને કમકમાટ સાથ સમજી હતી, તેનો વિચાર સરખો કરવા પણ ના પાડી હતી. પણ ધીમે ધીમે તે નાપસંદ કાર્ય સાથ જોડાયલી દુન્યવી લાલચો તેના મન ઉપર અસરો કરતી ગઇ; તે લાલચો ઉપર તે ખ્યાલ કરવા લાગ્યો અને તેથી

તેનો ધીક્કાર અને કંપારી સમી ગઇ. હવે બેઉ બાજુ ઉપર વાદવીવાદ ને તકરાર કરવા લાગ્યો, અને એવા સંજોગોમાં તકરાર ઉભી કરનાર માણસ અંતે હારીજ બેસે છે.

"હું તને ચોખ્ખું કહી ચુકી છું, લીઓ," તે માવીનરે દબાવભર્યા સાદે કહયું, "કે તું તુરતા તુરત જો નિશ્ચીત પગલું એ બાબતમાં ન ભરશે તો પછી હું ન્યાયની અદાલતનો આશરો લેવશ અને તાહરાં ઇંગલાંન્ડ બાહેનાં ઢોંગી લગનને ગેરકાયદેસર અને નીર્થક જાહેર કરાવશ. તું એ તો જાણે છેજ કે આપણા દેશના કાયદા અનુસાર તેનો ચુકાદો માહરીજ તરફેણમાં આવશે."

"બાય, હું તે જાણું છું." તેણે ધીમેથી એકરાર કર્યો, "મેં અત્રેના ઘણા નામાકીંત ધારાશાસ્ત્રીઓની સલાહ લીધી છે અને તેઓ બધા એક મતે એવોજ અભિપ્રાય આપે છે."

"હું તે જાણીને ખુશી છું. કોર્ટની દેવડી પણ તને એ છોકરીથી જુદોજ પાડશે. અત્રે તું તેને તાહરી મોહરલાર ગણી કે ગણાવી શકશેજ નહીં. અને તેણી સાથ ઇંગ્લાંડમાં જઇ વસવાથી તું તાહરૂ અત્રેનું સર્વસ્વ ગુમાવી બેસશે. હું કોર્ટમાં જાવું યા ન જાવું પણ અંતે અંત તો એનો એજ આવનાર છે. ફરક માત્ર એટલોજ છે કે એ કામ જો તું મને સોંપી આપશે તો તે હું એવી રીતે પાર ઉતારશ કે જાહેરમાં સહેજ બી ચુનોચેરા ઉત્પન્ન થવા ન પામશે. આપણા કાયદાના સલ્લાહકાર ને માડામ ડવેસે સિવાય કોઇ તે વિશે કદી ન જાણશે. મને તું માહરી ઇચ્છા મુજબ કરવા દે. સોલ્ડાનાના પવિત્ર અને મોટા નામને કોઇ પણ પ્રકારનો કલંક, શરમીંદગી કે બેઆબરૂતમાંથી ઉગારી લે. હું તને એટલી ખાત્રી આપું છું કે એ જવાન અંગ્રેજ છોકરી સાથ ઇન્સાફ, દયા ને સહાનુભુતીથી વર્તવામાં આવશે."

"વહેતાં પાણી ઉપર લીધેલા સોગંદ બમણા બંધનકર્તા અને ગંભીર હોય છે," તે શબ્દો ફરી તેના કાનમાં ગણગણી રહયા. તે ગણગણાટને ગોયા સમાવી દેવા તેણે પોતાના કાને આડા હાથ ધર્યા. તે શોકાતુર સુંદર મુખડો તેની ચક્ષુઓ સમીપ આવી ખડો થઇ ગયો અને તે દેખાવ ટાળી દેવા તેણે પોતાની ચશમો બંધ કરી દીધી.

"હું તને કહેવા માગું છું તે માત્ર એટલુંજ છે કે જો કોર્ટનો ચુકાદો તાહરી સદંતર વિરૂધમાંજ આવવાનો છે તો કોર્ટમાં જવામાં પ્રયોજન શું છે? તાહરી છોકરવાદી મુર્ખાઇનું પ્રદરશન જાહેરમાં કરવાની શી જરૂર છે? છાપે છાપે ને માટે મેક ભાવની ચોવાચીથી કરાવવાથી લાભ શો મળનાર છે? પરીણામ તો આખરે તેનું તેજ છે. વળી કોર્ટમાં જવાથી એ દુકતીનો પણ વસમુ લાગશે ને તે દુઃખી જાસ્તીજ થશે."

"આયજી," લીઓ ગદગદીટ કંઠે બોલ્યો, "શું તમે એ નામોશીભર્યા કાયદાનો લાભ ઉઠાવવાજ માંગો છો કે?"

"હા. એક નહીં પણ એક હઝાર વાર હા," માડામે કહયું, "અને ફ્રાન્સ માહેલાં દરેકે દરેક સમજુ સ્ત્રી પુરૂષો માહરાં તે પગલાંને વખાણશેજ. લીઓ, આજે રાતે તાહરે નક્કી નીશ્ચય પર આવી જવાનું છે. તાહરી મમતને વળગી રહેવામાં તને હાંસલ કશીજ નથી. તાહરાં લગન તો નારવાજ છે એ વાત નક્કી છે. ઇંગલાંડમાં જઇ રહેવાથી તાહરી મોટી આશાઓ ધુળમાં મળે છે; તાહરી કુટુંબી કીર્તિનો નાશ થાય છે. એ બધા ઉપર ધીરજથી દરયાફ્ત કરતાં એકજ અનુમાન અને તે બી સીધું ને સાદું માનભર્યું એજ આવે છે કે તાહરે માહરી સલ્લાહ સ્વિકારવી અને સુખી થવું. એ આખી બાબત તું માહરી ઉપર અને આપણા કાયદાના સલ્લાહકાર ઉપર છોડ."

"ઓ માહરી ગરીબ ભોલી પર્ણેતર!" લીઓના મુખમાંથી દુઃખનું એક હૃદયકલ્લું નીકળી પડયું, જે જોઇ માડામ ઉપર પણ અસર થઇ, પણ તે તુમાખી ખાનદાની ઓરત પોતાની આગળની ફનેક માટે તેથી નચીંત થઇ. દુન્યામાં એવી પણ માતાઓ થાય છે કે જેઓ પોતાની સલ્લાહ અને સમજાવતથી પોતાના સંતાનોને સ્વર્ગના ચુસ્ત માર્ગે લઇ જાય છે, જયારે વળી કેટલીકો એવી પણ હોય છે કે તેથી તમામ ઉલટેજ પાપી રાહે તેઓને તાણે છે.

"હું જાણું છું, લીઓ, માહરા બેટા કે એ તાહરે માટે મુશકેલ કામ છે." માડામે તેની દયા ખાના ઢોંગી સાદે તેને સમજાવ્યો, "પણ દુન્યામાં તું કંઇ એવો એકલોજ નથી કે જેને પોતાની કુટુંબી કીર્તિ માટે પોતાની લાગણીઓનો અને કોઇ સંજોગોમાં તો પોતાની જાનનો પણ ભોગ

આપ્યો હોય. આપણા દેશના મહાન નેપોલ્યનનો ખ્યાલ કર. શું તેને ખુબસુરત જોસફાઇનને ત્યાગી ત્યારે ઓછું દુઃખ ઉપજ્યું હશે. અને છતાં તેણે તેમ કર્યું હતું. જો આ લીમાં તાહરા સુખમાં સુખ માનનારી અને ભલા હૃદયની હશે તો તે પોતેજ તુને તેવી સલ્લાહ આપશે."

તે મધુરા મુખડા અને પ્યારભરી આંખો, તે સુંદર મખમલી હાથો, તે પરવાલા સમા મીઠા હોઠો, તે ઉપર તેણે હર્ષ અને પ્યારના ઉમલકાથી લીધેલાં અસંખ્ય ચુંબનો, તેણીની શીરીન જુબાન કે જે હરહંમેશ તેની વખાણ ને મોહબતમાંજ હાલતી હતી તે સર્વનો તેણે વીચાર કર્યો; એ શું બનવાકાળ હતું કે તેણી તેને પોતા પાસથી મોકલી દે ?

"વહેતાં પાણી ઉપર લીધેલા સોગંદ બમણા બંધનકર્તા અને ગંભીર હોય છે, માય," તે પૂકાર્યો, "હું પ્રમાણીકપણે માનું છું કે જો તેમ થશે તો તે જરૂર તે દુઃખનાં આંચકાથી મરી જશે. તેણીના અંતઃકરણના ફુરચે ફુરચા થઇ જશે."

"તેને માટે તાહરે ધાસ્તી કરવી નહીં," માડામે સમજાવ્યું, "એ બધું તું માહરી મુનસફી ને કારવાઇ ઉપર છોડ. હું તેણીને સમજાવશ, સંતોષશ; તેણીને આનંદી અને સુખી બનાવશ."

"મમ્મા, તેમ કરવા સાથ માહરાં સર્વ સુખનો તો નાશજ થઇ જશે. તે પછીથી એક ઘડી સુખી પળ માહરાં ભાવી જીવનમાં ન રહી શકશે. એક મનુષ્યહત્યા કરતાં પણ ઘોર પાતક કામ મેં કર્યું છે એવું મને અષ્ટોપોહર લાગ્યા કરશે."

"એ બધા તાહરા ઘેલચ્છાભર્યા વકુફ વીનાના ધખારાઓ છે. મહાન નેપોલ્યને મારી લુઇઝ સાથ પરણ્યા પછી પોતાનું સર સારી આલમ સનમુખ મગરૂબીથી ખડું રાખ્યું હતું."

"મમ્મા, નેપોલ્યનનો દાખલો આપી મને તેનું અનુકરણ કરવા ન સમજાવો. લોકો કહે છે તે એક ઘડી બી તે પછી કદી સુખી હતોજ નહીં."

"લોક તો કહે છે કે રાજા હેનરી પોતાના બેટાના વૈકુંઠવાસ બાદ કદી હસ્યોજ નહતો." માડામે તકરાર લીધી, "લોકો કહે તેથી તે ખરૂંજ હશે એમ માની લેવું જોઇતું નથી."

"માય, આપના શહેનશાહે આપણું ઉમરાવપદ આપણુંને પૂનઃ બક્ષ્યું ત્યારે તમે અત્યંત ખુશી થયાં હતાં."

"બચ્ચીતજ માહરા દીકરા."

"અને હવે તમે માહરાં તે ઉમરાવપદને ઝાંખપ લગાડવા સમજાવો છો એ શું શોચનીય નથી."

"એજ ચીજ કરવાથી નેપોલીયનને કશી ઝાંખપ લાગી નથી," માડામે ઠંડાઇથી કહયું, "એક માણસ કાયદામા રહીને કામ કરે તો તેમા કશું ખોટું કે અયોગ્ય નથીજ."

પોતાની માની તે મુખ્ય તકરારને તે કેમ તોડી શકે? કાયદો પ્રજાના બચાવની ઢાલ મનાય છે; એટલે તેને અનુસરીને ચાલવામાં પ્રજાની શોભા ને સલામતી છે એ તો નીર્વાવાદ છે. પછી ભલે તે કાયદો કોઇ મહા અપરાધ કે ગુન્હાને અનાયાસે પણ રક્ષણ દેતો હોય.

માડામ જ્યારે પોતાના બેટાને છેવટ છોડી ગઇ ત્યારે પોતાનું ધાર્યું બજાવી ગઇ હતી, પોતાને જોઇતું વચન મેળવી ગઇ હતી અને તેણે પોતાનું સ્વમાન સદાને માટે ગુમાવ્યું હતું.

પ્રકરણ ૩૩.

બીજેજ દીવસે કોંટેસ ડ સોલ્ડાના માડામ વેસેને મળવા અને પોતાના મન માહેલી વાત નક્કી કરી દેવા ગઇ. તેઓ બંનેએ એ વીષય ઉપર અતી ગંભીરાઇથી ચર્ચા ચલાવી. માડામ ડ સોલ્ડાનાએ પોતાના બેટાના અવિચારી કાર્યની વાત પણ સાથે સાથ કહી અને બહુ લંબાણથી તેમજ સીફતથી માડામ ડ વેસેને તે બધું કહી દીધું. પોતાના બેટાને તે કેમ ઠેકાણે લાવી હતી, તેમ ઠેકાણે લાવવામાં તેને ફ્રાંસનો કાયદો કેવાં કામ લાગી ગયો હતો તે બધું વિસ્તાર તેણીએ તેને સમજાવ્યું.

માડામ ડ વેસે મુંગી અજાયબીમાં તે કથા સમજતી રહી.

"પણ જવાનો એવી ભુલ કરવાની નાદાની કરે છે," માડામે પુરું કરતાં કહ્યું, "જો તે કોઇ મોભ્ભાવાળી અને ખાનદાની અંગ્રેજ અબળાને પરણેલો હતે તો જુદીજ વાત હતી. તો મેં માહરી મંજુરી આપી એ લગ્ન અત્રે પાછાં કરાવી લીધાં હતે; પણ આ તો તેથી ઉલટુંજ છે. માડામ, તેથી તમે જોઇ શકતાં હશો કે માહરો દીકરો માહરા કાબુમાં છે. જો કે સોલ્ડાનાના કુટુંબનો તે વડો છે પણ તે ઉમરમાં ન હોવાથી સઘળો અખત્યાર હાલમાં તો માહરોજ ચાલે એમ છે. અને હું એમ માનું છું કે જે હું કરી રહી છું તે એના આયંદાના લાભનુંજ છે.

"ખચ્ચીત તેમજ છે," માડામ વેસેએ ટેકો આપ્યો. જો કે તે જરાં એ બધી બાબત જાણી વિચારમાં પડી ગઇ હતી.

"તમોરા દીકરાએ ત્યારે તેણીને ચાહી તો હશેજ?" માડામે શંકા બતાવી.

"હું નહી માનતી. ખરેખર તો હું પ્યાર ક્યારગાજ માનતી નથી. અને કદાચ એ તેણીને ચાહતો હતો એમ મનથી ધારી લીધું હશે જો એ તેણીને ચાહતોજ હતે તો પછી તે આટલા દીવસો સુધી ફ્રાંન્સમાં નીરાંતે થોભીજ કેમ શકતે. એ તેણી ઉપર લખનો વતીક નથી. હું તો તેથી માનું છું કે એ તેણીને ખરેખર તો ચાહતો નથીજ અને પ્રીનસેસ હેલનની અનુપમ સુંદરતાથી તે ખચીતજ મોહ પામી ગયો છે."

એ બાબત તે બંને બાનુઓ વચ્ચે અસાધારણ લાંબી વાતચીતો ચાલી તે અત્રે બધી ઉતારી લેવાની કશીજ આવશ્યકતા નથી. તેઓ વચ્ચે એવા આગળ બની ગયલા બનાવો વાસતે ખાસ ઉહાપોહ થયો કે જેમાં એક બે દાખલા તો તાજાજ બનેલા હતા. એક મારકવીસ ડ પોલડીય નામનો જવાન ફ્રેન્ચ ઉમરાવ પોતાના માત પીતાની જાણ વીના એક ખુબસુરત કયુમનને પરણ્યો અને તેણીને લઇ ફ્રાન્સ આવ્યો. તેના માતપીતા તે લગ્નની સામે થયાં અને તે રદ કરવા ફ્રેન્સ અદાલતને અરજ કરી. તેમની અરજી મંજુર રહી અને તે લગ્ન ગેરકાયદેસરના અદાલતે ઠરાવ્યાં. આથી તે ખુબસુરત કયુમને ગીઝાજ ખોડી એક એસીડની ભરેલી શીશી પોતાના પતીને છુટી મારી ને તેને સદાનો અપંગ કર્યો.

બીજો એક દાખલો મોંશીય લ ડક ડ માઇરેલાનો તેઓએ યાદ કર્યો. તે જવાન સીનોરીના પારડી નામની એક ઘણી ખુબસુરત નાયીકા સાથ

પ્યારમાં પડયો અને પરણ્યો હતો. થોડાક સમયમાં તે તેણીથી કંટાળી ગયો અને એક બીજી ગનારી માડામ કામબોલ ઉપર મોહી પડયો.

તેણે પોતાના લગ્ન ગેરકાયદેસર ઠરાવવા એજ કાયદાનો આશરો લઇ ફ્રેન્ચ અદાલતને અરજી આપી. અદાલતે તેની અરજી તુરત મંજુર કરી અને તે માડામ ડ કામબોલ સાથ પાછો પરણી ગયો.

"એ દાખલાઓ કાંઇ આનંદ ઉપજાવે એવા નથી. હું ઇચ્છું છું કે આપણી ઘટનામાં એવું ન ઇચ્છવા જોગ કશુંજ ન બને." માડામ ડ વેસેએ કહયું.

"તેની કોઇ ધાસ્તી ધરાવવાની જરૂર નથી." માડામે ખાત્રી આપી.

"તમે તે અંગ્રેજ અબળા માટે કંઇ જાણો છો કે?" માડામ ડ વેસેએ પ્રશ્ન પૂછયો.

"કંઇજ નહીં સિવાય કે તે ઘણી ખુબસુરત છે અને માહરા દીકરાના વિચારે મુજબ તો મોટે ભાગે અંગ્રેજી છોકરીઓ ખુબસુરતજ હોય છે. અને તે એક દળાણું દળનારની દીકરી છે."

"દળાણું દળનારની દીકરી! કેવી ગંભીર ભુલ તમારા દીકરાએ કરી છે. સોલડાનાનો નબીરો આવો ખ્યાલ લાવીજ કેમ શકે?"

"તે ગરીબ હતો અને વળી આવારાવતન હતો; વળી તેને અત્રે આવવાનો સ્વપ્નોએ નહોતો."

"કાયદો તમારી તરફેણના છે એ તમારૂં ત્યારે સદભાગ્ય સમજો. આવાં લગ્ન તમે મંજુરજ કેમ કરી શકો?"

"થાયજ કેમ?" માડામ ડ સોલ્ડાનાએ મગરૂબીથી કહયું. એક જીવની પરવા તેને સોલ્ડાનાની કુટુંબી કીર્તિની આગળ તમામ તુચ્છ હતી.

ત્યાર પછી તેઓએ હેલનને તે ઘટનાથી વાકેફ કેમ કરવી તે ઉપર વાદવીવાદ કર્યો?

"તેણી સ્વભાવે બેહદ અદેખી છે," માડામ ડ વેસેએ કહયું, "માહરૂં મત તો એ છે કે લીઓનો ગમે તેવા તકસીર ને માફ કરશે સિવાય કે તે કોઇ બીજીને ચાહતે હોય તે."

"ત્યારે તો એ વાત હુંજ તેણી આગળ કરશ ને શું બન્યું છે તે સમજાવશ. માહરા બેટાની એ ખાસ ઇચ્છા છે કે એ વાત એ જાણે,

અને ત્યાર પછીજ પોતાનો વિચાર કહે. જો એ જાણ્યા પછી તે ના પાડશે તો કોઇ વાંધો નથી અને જો હા પાડવા જેટલી એ ભલી થશે તો પછી માહરા દીકરા જેવો સુખી બીજો કોઇ થઇ શકશે નહીં. મને તો વીશવાશ છે કે એ જાણ્યા બાદ બી તેણી હાજ પાડશે."

પણ માડામ ડ વેસેએ શંકાથી ડોક ધુણાવી.

"જો તેણીને તેણે ચાહીજ હશે તો પછી હું કંઇ કહી શકતી નથી. માહરી હેલન બેહદ અદેખી છે, અને અદેખાઇ એક વિચિત્ર જુસ્સો છે."

———:o:———

પ્રકરણ ૩૪.

——:o:——

માડામ ડ સોલડાનાને પોતાની કુનેહ અને સમજાવતમાં ઘણો વીશ્વાસ હતો. તેથી, તે હેલન ડ સયશનને સમજાવવા હામ ભીડી બહાર પડી હતી. તે ચાલાક મહીલાએ તેણીને કેમ મનાવી લેવી તેનો નક્કી વિચાર કરી પણ લીધો હતો. માડામ ડ વેસેના કહેવા ઉપરથી તે કળી ચુકી હતી કે હેલન અદેખા સ્વભાવની હતી. અને તે ઉપરથી તેને કેમ જીતવી તે વીશે તેણે નીર્ણય કરી લીધો હતો. તેણીની ખાત્રી હતી કે જો તેણી સમક્ષ તે પોતાના દીકરાને તે અંગ્રેજ પોરીના એક સાચ્ચા આશક કરતાં ક્ષણભરની ઘેલચ્છાને તાબે થઇ નાદાની કરનાર મુર્ખા તરીકે વર્ણવસે તો જરૂર તે પોતાની મતલબમાં ફાવશે. તેણી, તેથી, ઉમેદભર, ગોઠવણ મુજબ એક દીને પોતે ચાલી ચલાવીને હેલન ડ સયશનને મળવા ગઇ. હેલન પોતાના રૂમમાં એકલીજ હતી, કેમકે કરી રાખેલા સંકેત મુજબ માડામ ડ વેસે કંઇ જરૂરી કામને નીમતે તે વેળા તે ઘરમાંજ હાજર રહી ન હતી. માડામ ઘણા હેટથી હેનનને ભેટી અને હેલને પણ તે ઉમરાવ બાનુનો સારો સતકાર કર્યો.

"હું તમારી આગળ એક ખાસ વાત કરવા આજે આવી છું." માડામે સમો જોઇને વાતની શરૂઆત કરી, "તમારી મહેરબાની માંગવા આવી છું. એક જણ કે જે પોતાનો કેસ પોતે રજુ કરી શકતો નથી તેના તરફથી વકીલ તરીકે વકીલાત કરવા હું હાઝર થઇ છું."

હેલન ડ સયશનનો ચહેરો ફીરમજી થયો. શું ત્યારે તેણીએ વકફી રાખેલી ઘડી આવી પૂગી હતી. ફ્રેન્ચ ધારા મુજબ શું તેણીના હાથની માંગણી કરવા લીઓં કોંટ ડ સોલ્ડાના બદલ તેની માતા આવી હતી. તેણીનુ જીગર તે વિચારથી જોશમાં ઉછાળા મારના લાગ્યું. તેણીની ચશમો જાસ્તી ચમકી રહી.

"હું માહરા દીકરાના એલચી તરીકે આવી છું," અને તે સાંભળી હેલનની ખુશહાલીનો પાર ન રહયો. માડામ લ કોંટેસ થોડુજ જાણતી હતી કે તે દોલતમંદ ખુબસુરતી તમામ જાનો જીગરથી તેના દીકરા ઉપર કુરબાન હતી; અને તેણી જે કામ સરંજામ ઉતારવા આવી હતી તેમાં વગર મુશકેલીએ તે ફતેહમંદ ઉતરનાર હતી.

"માહરે તમને એક કીસ્સો કહી સંભલાવવો છે અને તે એક કીસ્સો માહરા દીકરા સંબંધીનો છે. તમે તે સમજશો ?"

"મોટી ખુશી સાથે. મને તેમાં ઉલ્લટ લાગશે," હેલને કહયું.

"આવી એક વાત તમારા જેવી જુવાન છોકરી આગળ કરવી વાસ્તવીક રીતે જોતાં તો વાજબી નથી એમ હું જાણું છું. પણ તેજ વેળા હું એ પણ જાણું છું કે તમને મળેલી કેળવણી બીજી તમારી ઉમરની છોકરીઓ કરતાં વધારે સંગીન ને આગળ પડતી છે, તેમજ તમને દુન્યાનો સારો અનુભવ છે. વળી તે ઉપરાંત માહરા દીકરાની એવી તીવ્ર ઇચ્છા છે કે તે કીસ્સો તમારે જાણવોજ કેમકે તે જાણ્યા પછી તેનું ભવીશ તમારાજ હાથોમાં આવી પડે છે."

આ વીચારો સાંભળી હેલન જરાક ફીકકી પડી.

"તે તમારા દીકરા, મોંશય લ કોંટ માટે છે કાંઇ ?"

"હા. એની જીંદગીનો એ એક બનાવ છે કે જે વીશે તમને માહીત કરવાની જરૂર છે."

"તો તેમણેજ મને કાંય નહીં કહયું ?" તેણીએ પુછયું.

"માહરા હાથમાં એ બાબત સારી રીતે જશ પામશે એવા વિચારથી તેણે મને તે સોંપી છે. અને તેના તે વિચારના રૂડાંપણા માટે મને પણ માન ઉપજે છે."

માડામ ડ સોલ્ડાનાગો તે બાદ તે આખો કીસ્સો અસરકારક ને મતલબસરની ભાષામાં વર્ણવવા માંડયો. કંઇ પણ દુઃખ ઉપજે કે માઠું દીસે એવો એક પણ શબ્દ ખાસ નજ વાપરવાની તેમણે ખાસ કાલજી કરી. તેણીએ ઘણીજ મનઆકર્શક ભાષામાં તેની આગળી આવારાવતન હાલતનું બ્યાન કર્યું; અને તે નીરાધાર જેવી અવસ્થામાં એક અંગ્રેજ યુવતીએ તેની કદર ખાઇ તેને કેમ લલચાવ્યો અને છેવટે ફસાવ્યો તે વીષે અસરકારક કીસમે સમજાવ્યું. તે ફાંસમાં ફસી તે કેમ ત્યાં લગન કરવા લલચાયો તે તે પછી તેણે લંબાણથી નીવેદન કર્યું અને ત્યાર કેડે તે લગન કેવી રીતે ગેરકાયદેસર હતાં તે ઉપર ચતુરાઇથી ઉહાપોહ કર્યો. પ્રીનસેસ હેલને તે બધું એકાગ્રહ ચીતે સમજ્યું.

"શું ખરેખર એવા કોઇ કાયદો છે ?" તેણીએ અજાયબીમાં પુછયું.

"હા, આપણા દેશનો કાયદો એવોજ છે." માડામે કહયું.

"આપણી ખુબસુરત ભુમીનો ?"

"હા. તદન ચોખ્ખો અને સહેલો," માડામે ભાર મુકીને કહયું.

"હું તે વીશે કંઇજ જાણુતી નથી." હેલને કહયું, "પણ કાયદાઓ વીશેની મને માહીતીજ કેમ અને કયાંથી હોય ? પણ માહરા મત મુજબ એવો કાયદો બેહુદોજ છે."

માડામે તેણીની તે તકરારનું ખંડન કર્યું અને લંબાણથી તે બાબત ઉપર તકરાર કરી તેણીની ખાનરી પોતાની ગતલબને અનુસરતી કરવાની તજવીજ કરી. છેવટે તેણે ઘણી અસરકારક ભાષામા ફાંસમાં આવ્યા પછી તેના દીકરાએ કરેલી મહા નાદાની જોઇ અને તે માટે તે કેટલો અનહદ પસ્તાયો તે વર્ણવ્યું; અને હેલન સાથ પ્યારમા પડયા પછી તે વાતનો તેના દીલને કેટલો ખતકો થતો હતો તે બહુ ચીતઆકર્શક કીસમે કહયું.

"માહરો દીકરો તમારાથી એક બોલ પણ છુપાવવા માગતો નથી," તે ચાલાક ચતુરાએ છેવટે કહયું, "તમારૂં લક્ષ હું એટલા ઉપર વીશેષ ખેંચું છું કે ઇંગ્લાંડ અને આ દેશના કાયદામાં ફરક હોવાથી કશી પણ કાયદાની બાધ આડે આવી શકે એમ નથી."

"પણ શું તેજ લગનને અત્રે કાયદેસરના કરી શકાય એમ નથી ?" હેલને આતુરતાથી પુછયું.

"તેમ કરવાની તેની ઇચ્છા નથી," માડામે કહ્યું, "વળી તેમ કરવા માટે માહરી મંજુરી જોઇએ જે હું તમને કહી ચુકી તેમ પ્રાણાંતે પણ હું આપનાર નથી. તે તેની છોકરવાદી ઘેલચ્છા હતીઃ સરચાગ નાદાની. પ્રીન્સેસ હેલન, તમે એને મદદ કરો. તે તમારા શીવાય કોઇને ચાહશે યા પરણશે નહીંઃ તેની એ મુર્ખાઇને તમારા વચ્ચે આડે આવવા ન દેવ. તે માટે તેને માફ કરો. તે વેળા તે તમને પીછાણનો ન હતો, નહીં તો આવું કંઇ બનતેજ નહીં. તમે તેને માફ કરશો, તેની જીંદગીના એ નાપસંદ ભાગને ભુલી જઇ શકશો અને તેની સાથ વરવા કબુલ થશો?" તે અપીલ કરતાં તેની આંખોમાં ઝલઝલીઆં આવ્યાં, તેનો મગરૂર કંઠ ગદગદી ગયો. "તમે તેને ચાહવાની તજવીજ કરશો?" તેણીએ પાછી અરજ કરી, "અને તેની અર્ધાંગના થવા વચન આપશો, પ્રીન્સેસ હેલન?"

તે રૂપસુંદરી થોડીક પળો ચુપ બેસી રહી.

"મને વિચાર કરવા થોડોક સમય જોઇશે," તેણીએ કહ્યું, "આવી બાબતનો જવાબ હું તુરતાતુરત આપી શકું એમ નથી."

"ઠીક ત્યારે માહરા દીકરાને તમારો શું સંદેશો આપું?"

"મોંશય લ કોંટને કહેજો કે હું એ બાબત ઉપર વિચાર ચલાવશ ને જો માહરો ઉતર 'હા' માં હશે તો કાલે રાતના બ્રીટીશ એલચી ખાતાના બોલના મેળાવડા વેળાએ હું માહરા ડ્રેસમાં 'સ્ટેફેનોત્રીસ' જેનો મારો 'માહરી આગળ આવો' એવો થાય છે એ નામના ફુલના બંચનો ઉપયોગ કરીશ."

અને તે સંદેશો લઇ માડામ તુરત વેળા વિદાય થઇ.

પ્રકરણ ૩૫.

પ્રીન્સેસ હેલન માડામ ડ સોલઝાનાના વિદાય થવા બાદ મહા વિચારમાં પડી. શું કરવું? અલબતાં જરા તેની સ્થિત્તિ કઢંગી તો હતી. તેણીએ અંતઃકરણથી કબુલ્યું કે તેની ખરી ફરજ ચોખ્ખી ના પાડવામાંજ આવી

રહેલી હતી પણ લીઓાં માટેનો તેણીનો મોટો પ્યાર આડો આવ્યો. કેમે કરતાં તે તે લાગણીને વશ કરી શકી નહીં. અનેકાનેક તર્કવિતર્કો કર્યા છતાં તેણીની મુઝવણનો અંત આવ્યોજ નહીં. તે સારો દિવસ અને તે પછીની રાત અને ત્યાર કેડેનો બીજો દિવસ પણ તેણીએ મન મગજની ડામાડોળ અવસ્થામાંજ વિટાવ્યો. અંતે બોલમાં જવા માટે ડ્રેસ કરવાનો વખત આવ્યો. વિચારોમાં ને વિચારોમાંજ ધ્યાન ગુમાવી બેઠેલી તે મહીલાએ વસ્ત્રો સજ્યાં અને પછી તેની મેડે ફુલોનો શણગાર તેણીના તે અપ-ટુ-ડેટ કપડાંમાં ઉમેરવા ફુલોની થાળ આણી. આ વેળા પાછી તે વિચારમાં વધુ દિવાની બની. તેણીએ એક પછી એક ફુલો ઉચકયાં ને મુકયાં; પછી એકાએક "સ્ટેફેનોવીસ"ની જાત પસંદ કરી તે થાળ તુરત ત્યાંથી ઉપાડી જવા મેડને હુકમ કર્યો. ને તે રાતે બ્રિટીશ એલચી ખાતાંના બૉલના મેલાવડામાં તે "સ્ટેફેનોવીસ"ના ફુલોના શણગાર સાથ હાજર થઇ. માડામ ડ સોલડાના તે દેખી હર્ષથી અર્ધ ઘેલીજ બની. તેણીએ લીઓાંનું ધ્યાન તે પ્રતી ખેંચી તેને મુબારકબાદી આપી આનંદી બનવા કહયું. પણ તે જવાન કાઉન્ટની છાતીમાં તો, તેથી, એક જબરો ચમરોજ તુટયો. તેણે અંતની એવી ઉમીદ બી રાખી હતી કે તેની કર્મ કથા જાણ્યા પછી હેલન ના પાડશે તો પોતાની માવિતરને સમજાવી મનાવી લેવાની એક બારી ખુલ્લી થશે. પણ તેની તે છેવટની આશાનો કોટ પણ તુટી પડયો.

"લીઓાં, એમ છેક સકમબકમ શું થઇ ગયો?" માડામ લ કોંટેસે તેને ધમકાવ્યો, "જા, હેલન તાહરી વાટ જોતી બોટી થાય છે તેને મળ."

તે ગયો. એક ચાવી આપેલાં પુટલાં પેઠે તે સિધ્ધો તેણી ભણી ગયો. આનંદથી પ્રફુલ્લીત થયલે ચ્હેરે હેલને તેને આવકાર આપ્યો. તે મધુરીના સમાગમમાં આવ્યા પછી તુરતમાંજ તેના વિચારોમાં ફેરફાર થઇ ગયો. તેણે પરાણે પોતાના મનને મનાવી લીધું કે તેની સરજતમાં એમજ હશે તો તે કેમે કરી તેથી ઉલટું કેમ કરી શકનાર હતો?

હેલને તેની સાથ તેની ઇંગ્લાંડમાંની જીંદગીની લંબાણથી વાતચીત કરી. તે મધુરી જાણવા ઇચ્છતી હતી કે લીઓાં લીમાને ચાહતો હતો કે? પણ લીઓાંએ તેની માના ભણાવી મુકવા મુજબ તેનો ઉત્તર આપવાથી તે કંઇ વધુ ખુશી થયલી દેખાઇ.

"હું ફ્રેંચ છોકરી છું," હેલને હસીને કહયું, "માહરા અંતરની તમામ લાગણી, મયા દયા સર્વે ફ્રાન્સ માટેજ છે; છતાં પણ લગ્નને લગતા ફ્રેન્ચ રીવાજોને માહરા જેટલું કોઇજ ધીક્કારતું ન હશે. પ્યાર વિનાના લગ્ન સુખીજ નિવડે નહી એમ હું ચોકકસ માનુ છું અને તેથીજ હું એવાને વરવા ઇન્તેજાર હતી કે જે મને અથાક પ્યારથી ચાહતો હોય અને જેને પણ હું તેવાજ વળતા પ્યારથી ચાહી શકું. લીઓં, માહરો તાહરે માટેનો પ્યાર કેટલો છે તે વર્ણવી શકતી નથી. તાહરા મમાએ મને તાહરાં ઇંગલાંડ માહેલાં લગ્નની વાત કરી ત્યારે હું અદેખાઇની જ્વાળાથી જળીજ ગઇ હતી પણ જ્યારે મેં જાણ્યું કે તે છોકરી ઉપર તું જાનોનીસાર ન હતો ત્યારે માહરા મનને શાતી મળી. લીઓં, તું મને સાચ્ચાજ પ્યારથી ચાહે છે કેની?"

"હા," લીઓંએ જવાબ કર્યો. પણ તે જવાબમાં જુસ્સા જેવું કંઇજ ન હતું. લીમાંનો ખુબસુરત મુખડો તેને પાછો પજવતો થયો હતો. તે કે જેને તેણે પહેલી અને સર્વથી છેલ્લી ચાહેલી હતી, અને તે સિવાય તે કોઇને ચાહી શકે એમ ન હોતું.

"તાહરી ઇંગ્લાંડ માંહેલી પરણેતરનો ખ્યાલ તો હવે તુને બીલકુલ નથીની? તાહરા મમા કહેતાં હતાં તેમ તે તાહરી છોકરવાદી મુર્ખાઇજ હતી કેની?" હેલને ચાંપીને પૂછ્યું.

"હા."

"તેણીને તું ચાહતો હતો નહીની?" તેણીએ પાછું અને પાછું અંકે કરાવ્યું.

"નહીજ!" લીઓંએ ખાતરી આપી અને તે સાંભળી અનહદ સંતોષ અને આનંદથી તેણીનું હ્રદય ભરાઇ ગયું.

પ્રકરણ ૩૬.

તે રાતે બોલમાંથી પાછાં ફરતાં માડામ ડ સોલડાનાએ જોયું કે તેના બેટાના અંતઃકરણમાં અજબ ઉથલપાથલ થઇ રહી હતી. તેનો ચહેરો, તેની ફેરવાતી હાલત તેનો પુરાવો પુરો પાડતું હતું.

"લીઓં, શું છે? શાનો ફીકર વિચાર કરે છે?" તેણીએ પુછયું.

તે ધીક્કારનું હસ્યો.

"માય, હું વિચાર કરૂં છું કે આજથી હું એક ગ્રહસ્થ નથી, એક ઇન્સાન નથી. સારી લાગણીઓનો એક કટરો પણ માહરા બદનમાં નથી."

"ધેલો રે, ઘેલો." તેણીએ હસી કાઢયું, "એ તો તરત વેળા પહેલે એમ લાગે. બોલ દીકરા, તાહરે માટે હું શું કરૂં? એ તો થવાનું હતું તે થયું. તેમાં કંઇ ફેરફાર થઇ શકે એમ ન હોતું. હવે તું કહે તે હું તાહરે વાસ્તે કરૂં?"

"માહરે માટે કંઇજ કરવાની જરૂર નથી. તમે શું કરી શકશો? કરવા જેવુંજ શું છે? એ તો હવે એ શરમીંદગી અને ગમ માદરેજ શીરે હોવાથી માહરેજ સોપી લેવાની છે."

"દીકરા, માહરાથી એક બાબત તને સંતોષ મળે એવી રીતે બની શકે એમ છે. તાહરી પેલી અંગ્રેજ પોરીને લગતું હું સમાધાન એવી રીતે કરશ કે તુંને તેનો વિચાર સરખો પણ ભવીષ્યમાં કરવો ન પડશે. હું ઇગ્લાંડ જવશ ને તેણીને સુખી કરવાનો દરેક પ્રયત્ન આદરશ."

"મેં તેણીનો ભોગ વિના કારણે લીધો છે." લીઓંએ ગમથી કહયું, "મેં તેમ કરી માહરો બી ભોગ આપ્યો છે. કેમ કામ લેવું તે મને સુઝતું નથી. માહરા જેવી નામોશીભરી હાલત કોની થઇ હોશે? હું ઇંગ્લાંડમાં પરણેલો છું; માહરી પરણેતર ત્યાં છે; છતાં હું પાછો અત્રે બંદાયો છું."

"એ બધા ખ્યાલો રહતા રહતા ભુલાઇ જશે, જરા સબુરી પકડ, શાંત થા, માહરા બેટા. એમાં તું ધારે છે તેવું મોટું નામોશીભર્યું કંઇજ નથી. એ લીમાં માટે તું આટલી બી ફીકર ના રાખ. હું તેણીને મનાવી લેવશ. હું જાતે ઇંગલાંડ જવશ; તેણીના ભરણપોષણની વ્યવસ્થા મન માનતી કરશ."

"તમે જશો, મમાં?" લીઓંએ અચરતીથી પુછયું. પોતાની મગરૂર માં લીમાને મળવા જાતે જાય એ તેને મન કાંઇ અજુગતુ લાગ્યું. ને મગરૂર તુંમાખી ઓરત ચાલી ચલાવીને લીમા જેવી એક તેણીના વિચાર મુજબ નો રખડતી પુંઠનીની છોકરીને મળવા જાય, અને તેણી સાથ વાત

કરવા જેટલી પણ પોતાના મનને મનાવી શકે એ લીઓાંને અચરત કરનારૂં હતું.

"હા, તાહરે ખાતર હું જવશ."

"તો એને મનાવી લેવા તમારે દરેક બનતું કરજો. ઓ, મમા, તેણી મને કેટલી ચાહે છે તેનું તમને ભાન પણ કયાંથી હોય?" તેણે હજી ડચકાં સમેત કહયું. તેને તે વેળા તેઓના છુટા પડવાના સમયનું સ્મરણ થયું. અને ત્યારેજ તે કેટલી દુઃખી થઇ હતી, કેટલી કગળી હતી, તેને ન જવા તેણીએ કેટલો વિનવ્યો મનાવ્યો હતો એ બધું તેને યાદ આવ્યું અને ત્યારે આ કાટીલ ખબરથી તેણીની હાલત કેટલી શોકગ્રસ્ત થશે એના ખ્યાલથી તે ફરૂજી ઉઠયો.

"મમા, જાણે તમે નાગી તલવાર રૂપે એકજ ફટકે તેને જખમ કરવા ત્યાં જશો એમ મને લાગે છે. હા, તેણી જો મને સહજ બી કમી પ્યારથી ચાહતી હતે તો મને એટલું ન લાગતે. મને લાગે છે કે હું એક ખુન જેવું મહાપાતક કર્મ કરી રહયો છું."

"માહરામાં વિશવાશ રાખ." માડામે સમજાવ્યું, "તેં આ બાબતની માહરી ઇચ્છાને શરણ થઇ માહરી પર મહદ ઉપકાર કર્યો છે તેનો બદલો હું તેણી સાથ માહરાથી બની શકતી ભલાઇ કરી જરૂર વાળીશજ. હું તેણી સાથ અત્યંત માયાથી વર્તશ. તેણી પોતાનો નિર્વાહ સુખથી કરી શકે એવી બધી ગોઠવણ કરશ."

પોતાની માતાના અંતીમ સધ્યારાથી તેને કાંઇ રાહત મળી. તેણે શાંત ચહેરે તેણી ભણી જોયું.

"લીઓાં, એ છોકરીનો બાપ છેની?"

"હા. પણ તે કંઇજ કરશે નહી. તે માહરી સાથ પરણી તેની વીરૂદ્ધ તે સખ્ત હતો."

"કાંય? સામું તેને તો પોતાને માન મળેલું સમજવું જોઇતું હતું."

"અગર તે ઉમરાવ બી હતે ને હું એક કમીનો મુફલેસ હતે તો તે ઘટનામાં તે જેટલો નારાજ હતે તેટલો બલકે તેથી બી અધીક તે એ બાબતમાં નારાજ હતો. અમારા લગ્ન પછી એક વાર પણ તે તેણીને મળ્યો કે વાત વટીક કરી નથી. તેણે તેણીને ઓવારનીવાર કરી છે અને

આશીરવાદના બદલ "માબાપોને નાફરમાન થનારાઓ ઉપર ઉતરતા ગઝબ ભુર શ્રાપો એ કમબખ્ત ઉપર ઉતરો અને તેઓ તેણીને જીંદગી સુધી જળાવતા સતાવતા રહો!"ના ભંયકર શ્રાપ આપ્યા છે."

"શું ખરેખર?" માડામ પણ તે સમજી વિચારમાં પડી. "ગરીબ બાપડી!" તે દયા બતાવતા શબ્દો કુદરતીજ તે તુમાખી ઓરતના મુખમાથી સરી પડયા.

"લીઓ, તેં જોયું, તે શ્રાપ ફળી ચુકયા છે. તેણીને સતાવતા થઇ ચુકયા છે. તેણી પોતાના પિતાની ઉપરવારી થઇ, તેની સખ્ત મના છતાં અને ગરજી વિરૂધ પરણી એ ખોટુંજ હતું. ખરા દિલથી ઇચ્છેલા શ્રાપો અવસ્ય ફળે છે તેનું આ એક પ્રત્યક્ષ ઉદાહરણ છે."

"કહો મમા, ત્યારે હવે માહરા જેવો કમીનો ડીચકારો બીજો કોણ હશે કે જેણે તેને એવા બાપથી—એવા ઘરથી વીખુટી કર્યા બાદ આવી રીતે કુર્તાથી તરછોડી કાઢી હોય. હું આ ભુમી ઉપર આવ્યોજ ન હતે તો બહેતર થતે. અત્રેની લાલચો મને હવે મુકત કરી શકતી નથી એ શોચનીય છે. મમા, હું એલન વોટર ઉપરજ જીવી ત્યાંજ મૃત્યુવશ થયો હતે તો ઠીક થતે!"

"દીકરા, હવે મનને શાંતી આપ, ઘોળાયલાં દુધ ઉપર વિલાપ શા ખપનો? જે થવાનુંજ હતું તે થયું. તું શાંત થા. હું તેણી સાથ આ જાણ્યા પછી વધતીજ માયાળુ થવશ તે નક્કી જાણ. હું આંવતે અઠવાડયે જાઉં છું, અને તે છોકરીને સુખમાં ઠર પડેલી જોયા ને જાણ્યા પછીજ હું અત્રે પાછી ફરશ."

પ્રકરણ ૩૭.

વાંચનારાં સજ્જનો, આપણે લાંબા સમયથી ભાગ્યહીણી લીમાંને વિસારી બેઠા છીયે. તેણીને બેવફા નિવડેલા લીઓની કર્મ કથાંના સફાઓ ઉપર સફાઓ વાંચી આવ્યા; તે જવાન પોતાની ગરજી ઉપરાંત લોભ અને નબલાઇને વશ થઇ તેણીને કેમ વિસારી બેઠો તેનું વર્ણન સ્વિસ્તાર વાંચનાં

લીમાને ઝાઝી યાદ કરવાની તક ન મળી, પણ હવે આ અંતની નજદીક આવતી વાર્તાના છેવટમા એ રૂપસુંદર અંગ્રેજ મડીના બહુ દીલપીગલાવનારો ભાગ ભજવનાર હોવાથી તેની મુલાકાતે આપણને ઇંગ્લાંડ તરફ જવુંજ જોઇએ.

આપણે એ જાણતે છીએ કે તેણી તમામ એકલી હતી. તે લીઓની આવવાની ટગરમાં શોકાતુર દિવસો પસાર કરતી હતી; તેણીનામાં ગઝબ ફેરફાર તે થોડા મહીનાઓ દરમ્યાન થઇ ગયો હતો. તે સોહરાઇ સુકાઇ ગઇ હતી. તેણીની આંખો માંહેલી આનંદી રોશણી ગાયેબ થઇ ગઇ હતી. તે શોકગ્રસ્ત દીસતી હતી. દિવસે દિવસે તેણી વધતી દીલગીર, ઉદાશ ને બેચેન બનતી જતી હતી.

"વહેતાં પાણી ઉપર લીધેલા સોગંદ બમણા બંધનકર્તા અને ગંભીર હોય છે," તે પ્યારા જવાનના ઉપલા શબ્દો હજી તેણીના કાનોમાં વાગતા હતા. પણ ખુદ તે કયાં હતો?

તેણી તે સમજીજ શકતી નહોતી. તે કાં એટલો લાંબો વખત ગેરહાજર રહયો હતો તે માટે તે અપરત થતી હતી. તે કયાં હતો? તે શું કરતો હતો?

એ તો ચોક્કસ હતું કે તે તેણીને વીસરી તો નજ ગયો હતો. તેની તરફથી ઉતાવળે લખાયલાં પત્રો અવારનવાર આવતાં હતાં. તેણીના ખર્ચ જોગા પૈસા પણ તે મોકલતો હતો. દરેક કાગળમાં પોતાના ન આવવાના કંઇને કંઇ બહાણા તે બનાવતો હતો. શું તે તેણીને ઓછો ચાહતો થયો હતો તેથી એમ હતું? ઓ પાક ખુદા! જો તેમ હોય તો તેણી માટે મોતજ બહેતર હતું.

જો તે તેણીને અગાઉ મુઆફક ચાહતોજ હોય તો તે હજી તક આવતો કેમ ન હતો? તે તેણીથી દુર રહીજ કેમ શકયો હતો? તે કે જે તેણીને એક મિનીટ વહીલી છોડતો ન હતો તે મહીનાઓ સુધી એમ વિયોગ પકડી રહે એ કેમ બને?

તેણીએ તેને ઘર આવવા કરગરીને ઘણી મરતબા લખ્યું હતું. પોતાને તેની પાસ બોલાવી લેવા પણ વિનવ્યું હતુ, પણ ઉત્તર "ના"

માં આવતો હતો. તે ન આવતો હતો કે ન તેણીને પોતા પાસ બોલાવતો હતો. તેનો સબબ શું હતો?

તેણીની ધીરજની ઓટ હવે થઇ ગઇ હતી. તેણી દિન ઉગ્યે ત્યારથી દુઃખી ને ગમખાર બનતી હતી.

તેની ગેરહાજરીથી ગામમાં પ્રથમ થોડીક ચકચાર ચાલી હતી. લીનની સ્કુલનો વડો, તે ગામનો પાદરી, અને લીઓાંના થોડા શીષ્યોએ તે વીશે પુછપરછો ચલાવી હતી; પણ પછી તેઓ આવતા જતા બંધ થયા હતા. અને કોઇને પુછવાની કે સલ્લાહ મેળવવાની તે બાપડીને સમજ કે પોંહચ ન હતી. તેણી મુળમાં તો તેની ગેરહાજરી માટે તેને કશોબી ઠપકો આપતીજ થઇ નહોતી. હશે; આજે આવશે, કાલે આવશે કરી દિવસો ઉપર દિવસો ગબડાવતી હતી.

એક દિવસે સાંજને છેડે તે ગમખાર વિચારોમાં મસ્ત બનેલી દુઃખી દિલે બેઠી હતી તેટલાં તેણીને નામનું એક કાગળ આવ્યું. તેણીએ તે લીધું અને લીઓાંના આવવાના શુભ સમાચાર આવ્યા હશે એવી ઉમીદથી તે ખોલ્યું. અંદર 'ટાઇમ્સ'નું એક કાપેલું કટીંગ હતું અને સાથે એક ચીઠી હતી, જે લીનની સ્કુલના પેલા વડા શીક્ષકે લખી હતી. તેણે તેમાં લખ્યું હતું કે તેમાં લીઓાંને લગતી અગત્યની ખબર હોવાથી તેણીની માહેતી અર્થે તેણે તે કટીંગ મોકલ્યું હતું.

એ શું ખબર હતી? તેણી ચકભમ બની ગઇ. તેણીના લીઓાંની એવી તે શું ખબર 'ટાઇમ્સ' જેવા મહાભારત પત્રમાં આવી હતી. તેણીએ ઝડપથી તે કટીંગ ખોલ્યું અને અર્ધ અંધારામાં લીઓાંને લગતો તે એક ટુકડો શોધવા પડી. તેણી એટલી તો આકુળવ્યાકુળ બની ગઇ હતી કે તેણીનું ચિત અસ્વસ્થ થઇ ગયું હતું. તે છાપેલા અક્ષરો લીપાયલા જેવા લાગતા હતા.

"જેન, બત્તી સળગાવ, જલદી બત્તી સળગાવ. માહરા પ્રીતમની કંઇ ખબર છે. અંધારાને લીધે તે હું વાંચી શકતી નથી."

જેને બત્તી વધારી અને પોતાની શેઠાણી આગળ આવી ઉભી.

લીગાંએ તે ટુકરો અંતે શોધી કાઢયો અને ધડકતા હૃદયે વાંચ્યો. ફ્રાંસના શહેનશાહે ભલ.૯ વાપરી સોલડાના કુટુંબનો પોતાની દરબારમાં

સ્વિકાર કર્યો હતો અને તેમની માલમીલકતો તેમને પાછી સપુર્દ કરવાની અનુપમ ઉદારતા બતાવી હતી તે વીશેની અંદર ખબર હતી. તેણી ઝડપથી તે વાંચી ગઇ અને વિચિત્ર લાગણીઓથી તેણીનું હૃદય ભરાઇ આવ્યું. તેણીએ પાછું તે વાંચ્યું અને તે દરેક શબ્દો શું કહેતા હતા તેનું તેણીને ભાન થયું. ત્યારે તે કટીંગ તેણીના હાથમાંથી સરી પડયું. તેણી સ્થિર બેસી રહી. કેટલો વાર તે તેમ બેસી રહી તેનું તેણીને ભાન પણ ન રહયું.

આ ત્યારે કારણ હતું કે જે માટે તે ફ્રાન્સમાં રોકાઇ રહયો હતો. આ સબબસર તેણીની પરવાહ ન કરી તે ત્યાં ઠસી રહયો હતો. આ કામને માટે તણે તેણીને દુરની દૂર રાખી હતી. તેણીએ તો એમજ મનસે ધમાસ્યું હતું કે તે ત્યાં કામકાજમાં રગડાઇ ચગડાઇ જતો હશે, તેણીને મળવા આવવા અતિ આતુર હશે પણ તે કામ મુકી આવી શકતો ન હશે; જ્યારે ખરેખર તો જુદુંજ હતું. તે પેપરમાં વાંચવા મુંજબ તો તે ત્યાં ઠાઠમાઠમાં રહેતો હતો, દરબારમાં માનીતો થઇ પડયો હતો, સોસાયટીના ભુષણ તરીકે ગણાતો હતો; કે જ્યારે તેણી તેની યાદમાં લોહીનાજ આંસુઓ ખેરવતી શોકાતુર એલન વેટર ઉપર વસતી હતી.

"ઓ ખુદા! માહરી ઉપર દયા કર!" તેણીના મુખમાંથી તે શબ્દો તે કટીંગ વાંચવા પછી પહેલાજ બહાર પડયા, "ઓ ખુદા! માહરી ઉપર દયા કર!"

તે કારણસર તે ત્યારે આવ્યો ન હતો. તેને કંઇ ખાસ કામ ત્યાં ન હતું, કોઇ રોકતું ન હતું, કોઇ રીતનો વાંધો ન હતો, પણ તેણે પોતાનો વારસો મેળવ્યો હતો; પોતાનું ઉમરાવપદ પુનઃ પ્રાપ્ત કર્યું હતું કે જે વીશે તે તેણીને કહેવા માગતો ન હતો.

તે બાબત તેણીથી તમામ છુપાવી હતી. કદાપી તે કદી તેથી તેણીને વાકેફ બી કરતે નહી. તેણી કદી જાણવા પામતે પણ નહી, જો પેલું ટાઇમ્સ માહેલું કટીંગ તેણીના જોવા વાંચવામાં ન આવ્યું હતે તો. અને તે વિચારોથી ઉત્પન્ન થયલું અગાધ દુઃખ તે ખમી શકે તે કરતાં વધુ હતું. તેણીએ એમ પણ વળી વિચાર કરી જોવાની તજવીજ કરી કે કાં નહી કોઇ ભલાજ ઇરાદાથીં તેમ તેણે કર્યું હોય. તેણીની ઇન્તેજારી, તેણીની ચીંતા તે બાબતનાં વંધી પડે બલ્કે તેણીની શારીરીક સ્થિતિ ઉપર

તેનું વિપરીત પરીણામ આવવાના ભયથી કરીને પણ કાં નહી તેણે તે વીશે ખામોશી પકડી હોય ! પણ તે વિચાર તેણીને શાંતી દઇ શકયો નહી. તેમા તેણીને ધીરજ મળી નહી. બસ અંધકાર અને નીરાશીથીજ તેણીનું જીગર ભરાઇ ગયું.

"એ એટલો ધાટકી બનીજ કેમ શકયો હશે ?" તે મનથી પટપટી, "તે મને વિસરીજ કેમ જઇ શકયો હશે ? શું હું કંઈ જુદી હતી, પારકી હતી. ઓ માહરા પ્રાણ, જો હું તવંગર હતે અને તમે ગરીબ હતે તો હું તો જરૂર ઉડતી તમારી પાસ આવતે. મને જો પૈસા મળતે તો તે તમારાજ પગ આગળ લાવી પહેલા મેલતે. હું એકલી તેમાં મજાહ ન માનતે. તમે મને કેટલા ચાહતા હતા તે શું તે તમારો પ્યાર હવે નથી રહયો ? ઓ ! એમ બનેજ કેમ ? તેમ હોઇજ કેમ શકે ? શું એક માણસ એટલા પૈઢ પ્યારથી ચાહયા પછી થોડાજ વખતમાં તે પ્યાર ભુલી જાય ? અને નાથ, તમારો પ્યાર તો અચુકજ હતો, તેનો છેડોજ કયાં હતો. અરે ! તમે મને ભુલીજ કેમ જઇ શકયા હશો ? પણ એમ બી આ પત્રમાં લખ્યું છે કે તમે તમારા દેશના મોટા મોટયારાંઓમાં માનીતા થઈ પડયા છો. ફ્રાન્સની સુંદરતા અને ત્યાંની રૂપસુંદરીઓ વીશે મેં ઘણું સાંભળ્યું છે અને તેમાંની સર્વથી ઉત્તમ સાથ હવે તમો સમાગમમાં આવતા રહેલા હોવાથી કદાપી મને તમે ભુલી બી ગયા હોવ. ઓ, લીઑં, માહરા પ્રાણ તેમ કરી તમે મને કેવી કંગાળ કરી મુકી છે તેનો તમને કંઇ ખ્યાલ છે ખરો કે ?" અને અંતે તે બાપડી દુસકે દુસકે રડી. તેણીની ભરાઇ આવેલી છાતીને તેથી કંઈ ખુલાસો મળ્યો. રડી રડીને અંતે તે થાકી નીસાસ બેસી રહી. વિચારો અને વિચારોથી તેણી પાછી ચકભમ બની. મોડી રાત થવા આવી ચુકી હતી પણ તે પોતાની જગ્યાએથી સરકતી કે વસરતી નહતી; એવે મોડે વખતે પણ તેણીના કોટેજના દરવાજા ઉપર એક ગાડી આવી થોભવાનો ખડખડાટ થયો તે પણ તેણીએ સમજ્યો નહી. થોડા વારમાં તે ગાડીમાંથી કોઇ ઉતરીને અંદર આવ્યું અને તેણીની મેડને ગાડીમાંથી સામાન ઉતારવાની તાકીદ કરી. તે કોઇનો હુકમ કરતો દમામ-દાર સાદ સાંભળીને તે ચોકી અને તે કોણ એમ એકાએક મોડી રાત્રે આવ્યું હતું તે જોવા ને જાણવા પોતાની બેઠક ઉપરથી ઉઠી બહાર જવા ગઇ તેટલાં તેજ ઓરડામાં એક ભપકાદાર વસ્ત્રમાં સજ્જ થયલી અને દમામદાર દેખા

વની એક બાઇ અંદર જોશબંધ ચાલી આવી. તેણી એક પળ તેણીને જોતી ચુપ ઉભી પછી બોલી, "હું તમને હરકત કરવા માટે દીલગીર છુ. હું સાંજેજ આવી પુગવાની આશા રાખતી હતી પણ તેમ ન બન્યું."

"તમે કોણ છેવ?" તેણીએ માંડ માંડ સમજી શકાય તેવા સ્વરે પુછયું. તે નવી આવનાર બાઇ ને સાંભળી હસી.

"હું માડાંમ લ કોંટિમ ડ સોલ્ડાના છું," તેણી દમામથી પોતાનું નામ આપતાં બોલી, "અને તમને ખાસ મળવા હું કાન્સ વેરથી અત્રે આવી છું."

પ્રકરણ ૩૮.

થોડીક પળો સુધી તે બેઉ ઓરતો એકમેકને ટીકી ટીકીને જોતી ખામોશ ઉભી. પછી માડામ બોલી, "તમે મને અત્રે રૂબરૂમાં જોઇને અચરત થતાં હશો. મને બીહીક છે કે મેં તમને ગભરાવ્યાં છે પણ માહરૂં કામ અતિ જરૂરી હોવાથી મનેજ જાતે આવવાની જરૂર વીશેપ હતી."

લીમા અર્ધી અચરતી, અર્ધી નીરાશીથી તે ઓરતને જોતી ઉભી હતી.

"માડામ ડ સોલ્ડાના," તેણી બોલી, અને તુરતજ લીઓના તેની માવીતર માટેના યાદગાર શબ્દો તેણીને યાદ આવ્યા.

"યુરોપ માહેલી સર્વથી ગરીબ પણ સર્વથી મગરૂર ઓરત." ગરીબ તો હવે નહીજ, પણ–હા, મગરૂર તો ખરીજ. તેણીના ચહેરા ઉપર નજર નાખતાંજ જણાઇ આવતું હતું કે ખાનદાની મગરૂરીથી તે ઉરપુર બરેલો હતો.

તેની મા, લીઓની મા, લીઓની મા તેણીને અતિ જરૂરના કામે ખાસ મળવા આવી. ત્યારે, એ પવીત્ર પરવર, તે ખુદ પોતે કવાં હતો? તેની માના શા સબબોસર ત્યાં આવી હતી,-તે કેમ ન આવ્યો? શું કંઇ બુરૂં બનેલું હતું?

"તમે માહરા ધણીના માતાજી છેવ," લીમાએ ધીમે સ્વરે કહયું.

"હું કોંટ ડ સોલ્સડાનાની મા છું," માડામે થરથરાવી નાખનારા સાદે તુરત કહયું.

"અને હું," લીમાએ ઝટ ઉમેર્યું, "હું તેની પરણેતર છું. મને હવે યાદ આવે છે કે તમારે વીશે અગાઉ તે માહરી આગળ બોલ્યો હતો. હું તેની ધણીઆણી છું, માડામ. પણ તે કયાં છે, તે કેમ આવ્યો નથી? તેના આવવાની રાહેરાહ જોતાં હું હવે કાયર થઇ ગઇ છું. તે અત્રે આવ્યો કેમ નથી?"

"માહરે તમને એ વીશે ઘણું ઘણું કહેવાનું છે." માડામે કહયું. "તે કહેવાજ સેંહેંકડો માઇલની રંજભરી મુસાફરી કષ્ટથી ખેંચી હું અત્રે આવી છું. મને થોડુંક રીફ્રેશમેન્ટ અપાવો, પછી હું તમને બધું કહું."

લીમાએ તુરત પોતાની મેડને બોલાવી માડામ માટે થોડુંક રીફ્રેશમેન્ટ તાકીદે મંગાવ્યું.

માડામે તે સાદાં પણ સ્વચ્છ ખાણાને પુરતો ઇનસાફ ધીરજથી આપ્યો. પછી અધીરી પડેલી લીમાએ કહયું, "માડામ, માહરા ખાવીંદ, લીઓં કયાં છે?"

"મોંશય લ કોંટ પારીસમાં છે," માડામે જવાબ દીધો.

"અને તેવણ અત્રે કેમ નથી આવ્યા?"

"તે કહેવાજ હું અહીં આવી છું." માડામે કહયું, "એ કામ નીરાશીભર્યું છે અને, તેથી, મેં વિચાર્યું કે હુંજ તે સારી રવેશે બજાવી શકીશ."

માડામ ખંચાઇ. તેણીએ ધાર્યું હતું તેવું તે સર્વ સહેલું હવે તેણીને ન લાગ્યું. લીઓંએ કહયું હતું તેમ જાણે નાગી તરવાર રૂપે એકજ ફટકે તેને જખેહ કરવા જેવીજ બીના તે બાબત હતી. જો કે સ્વભાવે કે આસ્થતે તેણી માયાળુ કે દયાવંતી તો હતીજ નહી છતાં તે કામ તેણીને બજાવવા ન ગમ્યું. પણ સોલ્સડાનાના ખાનદાનની કીર્તીને ખાતર તે બજાવવાનું તો હતુંજ. તેણી ખુરશીમાંથી ઉભી થઇ અને તે ન્હાના રૂમમાં આંટા મારવા લાગી. કેમ તેણીને તે વાત કહેવી તેના ભારે વમાસણમાં તે પડી.

"તમે થાકી ગયલાં હેવ, માડામ" લીમાએ અંદેશાથી કહયું. "માડામ ડ સોલ્સડાના, મને તમે લીઓં માટેની કંઇ ખબર કહેશો. એ ઘણો

વખત થયો ગને મળ્યો નથી. એ થોડાક દિવસોગાંજ પાછો આવશે એમ મને કહીને ગયો, અને લગભગ વર્ષ થઇ જવા આવવા છતાં તે પાછો પધાર્યો નથી. એના વિયોગના ગમ અને દુઃખથી હું હવે મરવા જેવી થઇ રહી છું. માહરૂ અંતર બહુ દુઃખથી ભેડાઇ ગયું છે. માહરી આંખો તેની રાહ જોતાં જોતાં ઠાકી ગઇ છે. મગર, તે ક્યાં છે?" તે હૃદયધાવક શબ્દોના શ્રવણે તેણીને જાસ્તી ધીમી કરી. તેણીએ તે બાળાની આંખ્યોમાં થોડીક પળ જોયું. જાણે તેમાંથી તે જાણી લેવાની ઇચ્છા ધરાવતી હોય કે તેણી કેટલું ખમી શકવા તાકાતવાન હતી. તેણી જાસ્તીજ તે આંખ્યોમાં જોયા પછી ડગમગી. તે દળણું દળનારની દીકરીને વલગર કીસમની, જાડી અને ગામડયન જેવી જોવાની તેણીએ આશા રાખી હતી, પણ ખરેખર તો લીમા ઉમદીજ કીસમની હતી. પ્રીન્સેસ હેલન પણ તેણીએ મનસે કબુલ્યું કે તેણી આગળ વધે એવી નહોતી. પણ સોલકા-નાની કીર્તિના રક્ષણ અર્થે તો તેણીનો કાંટો કાઢવોજ જરૂરી હતો. બીજો કોઇ ઇલાજ તે સિવાય નહોતો.

"માડામ, લીઓં માટે મને કંઇ કહેશો? તે કેમ છે? તે સુખી છે કે? દિવસો ને રાતો મેં ઉંઘ વિનાની બેકરાર તેની જાલેમ જુદાઇના ગમમાં ગુજારી છે. મેં હરતીશ તેનો અને તેનોજ ખ્યાલ કર્યો છે."

માડામે વિચાર્યું હતું કે તે દુઃખદ સમાચાર કહી દેવાનો સમય આવ્યો હતો. તે શબ્દો રૂપી તલવારનો ઘાહ કરી તેણીનું હૃદય ચીરી મેળવાનો મોકો આજ હતો.

પણ તેણી બોલી. તે કાકલુદી કરતો ચહેરો નીરખી ખંચાઇ.

"મને લીઓંના કંઇ સમાચાર આપો? તે તંદરોસ્ત અને સુખી તો છેની?"

અંતે માડામે હીમત એકઠી કરી, "લીઓં માટેજ કહેવા હું આવી છું. હું તમારે માટે બુરા સમાચાર લઇ આવી છું. હું તે માટે દીલગીર છું, અતિ ઘણી દીલગીર. પણ માહરે માહરી ફરજ બજાવવીજ જોઇએ."

તે શબ્દો સાંભળી લીમા મોત જેવી ફીકી મારી ગઇ.

"હું તમને કહેવા આવી છું કે તમારાં માહરા દીકરા સાથ અત્રે થયલાં લગ્ન ગેરકાયદેસરના અને નારવા છે. તે દીવાની દરીજ કીમત

નથી. અત્રે ઇંગલાંડમાં કાયદાની છુટને લીધે કદાપી તમે તેના મોહરદાર બનાનાં હશો, પણ ફ્રાન્સમાં, ફ્રાન્સના કાયદાની નજરે તમે તેના મોહરદાર નથીજ." તે શબ્દો અંતે બોલાયા. તે ધાટકી શબ્દો તલવારના ફટકા કરતાં પણ જાસ્તીજ વેદના સાથ તેણીએ સાંભળ્યા, તે ચકીત થઇ ગઈ. માડામના બોલવાનો પુરો ભાવાર્થ તેણી તુરતા તુરત સમજી શકી નહીં.

પ્રકરણ ૩૯.

"હું સમજી નહીં," લીના ધીમે દબાયલે સાદે બોલી, "હું લીઓંની મોહરદાર છું. અમારા લગ્ન હેસલીંગડેલ ખાતે થયાં હતાં અને લીઓંએ મને ખાતરી આપી હતી કે તે તમામ કાયદાપુર્વક હતાં. લીઓંએ તે માટે ઘણી તકલીફ ઉઠાવી હતી. માડામ, તમે ભુલ કરો છો. અમારાં લગ્ન તમામ કાયદાસરના છે."

"અંગ્રેજી કાયદાની નજરે જોતાં તે ન્યાયી છે." માડામે શાંતીથી સમજાવ્યું, "પણ ફ્રાન્સના કાયદાની રૂએ નહીં. હું તમને તે થોડાજ શબ્દોમા સમજાવી શકશ. અમારા ખુબસુરત દેશના કાયદા મુજબ બચ્ચાંઓ પોતાની મરજીથી પરણી શકતાં નથી, સિવાય કે તેઓ ઉમરમા આવ્યા હોય. ઉમરમાં ન આવેલાંઓને તેઓના માબાપની પરવાનગી વગર કોઇ પરણાવતું નથી. અને જો તેઓ-બચ્ચાંઓ-માબાપથી ઉપરવારાં થઈ-નાફરમાન બની તેઓને પરણે છે તો માબાપોને તે લગ્ન રદ કરાવવાની સતા છે. માહરા દીકરા લીઓંએ પણ એમજ કર્યું છે. તે હજી ઉમરમાં આવ્યો નથી. તે માહરી મરજી કે રજા લીધા પૂછ્યા વિના પરણેલો છે એટલે તે લગ્ન રદ જેવાંજ છે, તેમજ ફ્રાન્સના કાયદાની ચોખ્ખાં વિરૂધ્ધ છે."

તે સખ્ત શબ્દો સાંભળતાં તે મોત જેવી ફીક્કી પડી. ભયથી તેણીની છાતી ઉડી ઉડી જતી હતી. તે તો પરણેલી હતી. ત્યારે આ ઓરત ચાલી ચલાવીને ફ્રાન્સ વેરથી આવી તેને શું સમજાવતી હતી? શું તે

અનવાકાળ હતું? 'ખુદાએ જોડી આપેલાંઓને કોઇ પણ વીખુટાં પાડી શકે નહીં' એવું તેણીના પેગમ્બરનું પવિત્ર ફરમાન હતું. અને બેશક તેણી લીઓં સાથ ખલકત અને ખુદાની નજરમાં તો પરણેલી હતી.

"તેં કાયદો? કોઇ કાયદો તેમ કરી શકે એમ નથી!" તેણી બોલી, "હું લીઓંને પરણેલી છું. અને ફ્રાન્સનો, ઇંગલાંડનો કે કોઇ પણ દેશનો ગમે તેવો કાયદો ખુદ ખુદાના પવિત્ર કાયદાને બાજુએ મેલી શકે એમ નથી."

"અમારા દેશના કાયદાથી બીલાફ તમો લોકનાં લગ્ન થયલાં છે. અને તેથી કાયદાની નજરે તે લગ્ન નથી."

"પણ ખુદાની નજરમાં તો તે લગ્ન પવિત્ર અને બંધનકર્તા છે." તેણી બોલી.

"ફ્રાન્સ કંઇ ખુદા નથી." માડામે કહયું, "કે ખુદા કંઇ ફ્રાંન્સ નથી. અને માહરો બેટો ફ્રેન્ચ પ્રજા હોવાથી અને ફ્રાન્સમાં રહેનાર હોવાથી તે દેશના કાયદા મુજબ તેના લગ્ન નારવા ને બેકાર છે."

"પણ માડામ, હું તેની પરણેતર છું." તેણી પાછું પોકારી; "તેણે મને સારી આલમમાંથી પસંદ કરી છે. તેણે મને ચાહી, મને સમજાવી, મને જીતી. માહરા પપા ડીયર તો વિરૂદ્ધ હતા. તેવણ હું એક ફ્રેન્ચમેન સાથ પરણું તે જોવા રાજી ન હતા અને માડામ, મને લીઓંએ ખુબ સમજાવીને નહસાડી, માહરા માબાપથી વિખુટી પાડી મને તે પરણ્યો. અને હવે તમે કહો છો કે તે કંઇ લગ્ન ન ગણાય. તે લગ્નજ હતાં તેમ કરવાજ તેની ઇચ્છા હતી. ખુદ ખુદાએ તે જોવાં હતાં. ઓ લીઓં," તેણીની છાતી ભરાઇ આવી, "લીઓં, તુંજ કાય નહીં અત્રે મને સહાય દેવા આવતો? માડામ, માહરા ધણીને આવવા દીઓ, તે એ વીશે તમને ખાતરી કરી આપશે." પછી એકાએક કંઇ વિચાર આવતાં તેણીએ પુછયું, "લીઓં જાણે છે કે તમે મને આ કહેવા અહીં આવ્યાં છો?"

"હા."

અને તે શબ્દ સમજી તેણીના દુઃખની ગોયા હદજ રહી નહીં.

"તે જાણે છે!" તે બબડી. "તે જાણે છે છતાં તમારી સાથ તે ન આવ્યો? તમને એમ ન કહ્યું કે કાયદો કે ન કાયદો પણ અમે તો પરણેલાંજ છઇએ."

"તે તેમ કરી શકે એમ નથી," માડામે ઝટ કહ્યું, "કેમકે તે જાણે છે કે જે થયું છે તે ગેરવ્યાજબી અને ખોટું છે. કાયદો તમારા લગ્નની આડે આવે છે, અને કાયદાને માન તો મળવુંજ જોઇએ."

"માડામ, મને તો લાગે છે, મને માફ કરજો, હું તમને અપમાન કરવા માંગતી નથી પણ મને એમ ખ્યાલ આવે છે કે એવો કાયદો હસ્તીમાંજ ન હશે. તે તમારા દેશને કલંક સમાનજ, જો હોય તો, કહેવાય."

"તમારી નજરે તેમ ગણાય," માડામે ઠંડાઇથી કહ્યું, "પણ અમારી નજરે તો નથીજ. ફ્રાન્સનો લગ્નને લગતો કાયદો એવોજ છે. તમે અહીં મારા દીકરાના ધણીઆણી છો, ફ્રાંન્સમાં નહીં."

"એ બનવાજોગજ નથી," લીમાં પોકારી.

"એ તમામ સાચું છે," માડામે ભાર મેલી કહ્યું.

"એ કાયદો માહરી કાંની બીજાંઓની આડે કદી આવ્યો છે?"

"હા, ઘણાંઓની. અવારનવાર અમારા દેશમાં એમ બને છે. છેલ્લા ત્રણ મહીનામાંજ એવા બે લગ્નોને ન્યાયની અદાલતે ગેરકાયદેસરના જાહેર કર્યાં છે."

"શું ત્યારે કંઇજ આશા, કંઇજ ઇલાજ એવી ફસેલી છોકરીઓ માટે નથી?" લીમાએ દયાની ઢપે પુછ્યું.

"માત્ર એકજ ઉપાય છે," માડામે કહ્યું, "એવાં લગ્નને બી જો માબાપો મંજુર કરે તો પછી કંઇ વાંધો નથી. ફ્રાંસમાં ફરીથી ક્રીયા કરી લઇને તે લગ્ન પાકાં કરી શકાય એમ છે. પછી તે કાયદેસરના છે. પણ ત્યાં વેર તો નહીંજ."

છેલ્લું સાંભળી લીમાના અંતઃકરણમાંથી આશાનો એક નિસાસો નીકળ્યો.

"ઓ, માડામ." તેણી બોલી, "તમે મને કાંય નહીં એ પ્રથમથીજ કહ્યું. હું કેટલી બીહીધી. મોમા માહરૂં અંતઃકરણ તે બીહીકથી કામ કરતું

પણ અટકી ગયુ હતું. તમે અમને મદદ કરશો. તમે રજા આપશોજ. હું એ કાયદા વીશે જાણતી ન હતી અને લીઑં બી તે વેળા જાણતોજ ન હશે. લીઑંની આંતરીક ઇચ્છા મને પોતાની ખરી પરણેતર બનાવવાનીજ હતી. તે મને અતિશે ચાહતો હતો. તમે રજા આપશો તો બધાં સારાં વાના થશે."

"છોકરી, તું ભુલે છે." માડામે કહયું, "એ ખરૂં છે કે એ એક એકલો ઇલાજ છે. પણ તે ઇલાજ હું કદી કદી બી અજમાવવાની નથી. માહરી રજા કદી તે માટે મળનાર નથી. અને માહરી રજા વિના તમે તેના મોહરદાર કદી ગણાવાના નથી."

લીમાં તે સમજી તેણી આગળ રડતી ચશમે ગુંઠણમંડીએ પડી. તે કાકલુદી કરતો દયામણો ચહેરો માડામ લ કોંટેસ પોતાની જીંદગીભરમાં પાછળથી કદી કદી ભુલી ન હતી.

"માહરી સોડમાંથી લીઑંને ના છીનવી લીઓ." તેણીએ આજીજી કરી, "ઓ, માડામ, દયા કરો, દયા કરો. હું તેને જાનો જીગરથી ચાહું છું. તે માહરો છે. માહરાથી તેને વિખુટો ના કરો, હું તેને છોડી શકનાર નથી. હું તેને ચાહું છું, તે મને ચાહે છે. આજે મહીનાઓ થયાંની હું તેની પરણેતર છું. માહરો તમામ આત્મા તેનામાંજ ભરી મુકયો છે. તેના વગરનું માહરૂં જીવતરજ ફોકટ છે માટે દયા કરો, માડામ, દયા કરો. મને તેનાથી છુટી ના કરો."

"હું દીલગીર છું. પણ તેમ થવુંજ જોઇએ છે."

"તેમ કરવાની જરૂર નથી. તમે તેમ કરશો નહીં. તમે તેટલાં ઘાટકી બની શકશોજ નહીં."

"સોલડાનાના અમીરી ખાનદાનની કીર્તિ જાળવવા માહરે ઘાટકી બનવુંજ પડશે."

"માડામ, તમે તેમ કરી તે કુટુંબની કીર્તિને સદાનો કલંક લગાડશો. હું હવે સમજી કે માહરો ધણી ઉમરમાં ન હોવાથી તેના ઉપર તમને સઘળી સતા છે. તમારી ઇચ્છા તેના કરતાં બળવાન છે, તો દયા કરો. મને માહરા ધણીથી છુટી ના કરો."

તેણીનો ચહેરો દુઃખથી ઢંઢજતો હતો, છતાં તેણીના મનમાં અજબ જુસ્સો ભરેલો હતો. તેણીએ માડામનો હીરાઓની વીંટીઓથી ભરેલો હાથ પોતાના હાથમાં લીધો પણ તેણીએ તુરત તે ઠંડાઇથી છોડવી લીધો.

"એ લગ્નજ મને નાપસંદ છે." માડામે કહયું, "માહરા દીકરાને હમણાંજ તેનો વારસો ને ઉમરાવપદ મળ્યું છે. તે વિશે તેણે તમો ઉપર લખ્યું છે કે?"

"નહીં, મને તે વીશે કશીજ વાત તેમણે જણાવી નથી." લીમાએ દીલગીરીથી કહયું.

"તેણે હમણાંજ પોતાની માતૃભૂમી માહેલી મીલીકતોનો કબજો લીધો છે. તેનું પુરાણું માનવંત ઉમરાવપદ પણ તેને મળ્યું છે. એટલે હવે તેણે પોતાનાજ સરકલમાં પરણવું જોઇએ. પોતાના જેવીજ ઉમરાવ ખાનદાનની અને પૈસે પૂર પરણેતર મેળવવી જોઇએ. ઇંગ્લાંડની એક નીચી પંકતીની છોકરી સાથના તેના લગન તેનું માન ફ્રાંન્સની ઉંચી સોસાયટીમાં દીપાવી શકે એમ નથી."

"પણ માડામ," લીમાંએ આજીજીથી કહયું, "તે મને કદી તજી દેનાર નથી. તેણે મને તે વાસ્તે ખાતરી આપી છે. તે મને જ્યાર ત્યાર કહેતો હતો કે 'સોલડાનાના કાઇપણ નબીરા કરતાં હું જાસ્તી સુખી છુ. અને વળી નસીબવંત બી. જો કે હું માહરા પૂજ્ય ન્યાગાનોની માફક ખેતાબનો માલીક નથી કે તેઓની બાદશાહી મિલ્કતો મેં નઝરે જોઇ વરાર નથી, છતાં તું વહાલી મહાપુન્યના સ્વર્ગના પ્યારમાં હું અણહદ સુખી ન સંતાપી છું.' માડામ, તે મને જ્યાર ત્યાર આમ કહેતો હતો. ઓ? તે આત ઘણો ભલો, માયાળુ ને નેક છે. તે કદી પણ આવા ઘાટકી ને અકુદરતી કાયદાને શરણ થશેજ નહીં."

ચુકયાં છીએ. તે જાણે છે કે મોત સિવાય કોઇ પણ બીજું અમોને
રી શકે એમ નથી."

"તમને છુટાં કરી શકે એવું એક જણ છે!" માડામે કહયું.

."કોણ ?"

"હું" તેણીએ દરાવથી કહયું, "હું કરી શકું એમ છે."

"તેમ કરવા કરતાં જો તમે મને જાનથીજ બેજાન કરો તો તે બહેતર છે. ઓ માડામ, લાર્ઓંથી છુટી કરવા કરતાં મને દુન્યાથી છુટી કરો તો હું કંઇ બોલીશ નહી."

"તમારે એ ખ્યાલજ પડતો મેલવો જોઇશે. લીઓં પોતે પણ તમારી સાથના લગ્નની ભુલ હવે કબુલે છે. તે જોઇ ચુકો છે કે તે તમામ ન છાજતાં છે."

"લીઓં એમ કહે છે! લીઓં એમ માને છે.!! લીઓં એમ બોલે છે!!! હું કંઇબી ચીઝ માનશ પણ લીઓં માટે એ તો માનનારજ નથી. તમારી બાતેનની ઇચ્છા અને મતલબ હું સમજી શકું છું પણ લીઓં મને તજી દેવાનો ખ્યાલ રાખતો હોય એ હું કદી કદી માનનાર નથી."

"લીઓં દરેક ઘટતું કરવા ઇન્તેજાર છે. પણ તેના કુટુંબની કીર્તિ અને તેના ભવિષ્યની મોટી આશા તેને કદી તમારી આગળ પાછો લાવનાર નથી. તમારે ભલાઇ વાપરી તેને છુટો કરવો જોઇએ."

"હું છુટો કરૂં? નહી, કદી નહી. એ બનેજ નહી. તે માહરો હતો, મા હરો છે ને જાવેદાન સુધી માહરો, માહરો ને માહરોજ રહેશે."

"સારે નસીબે તમારી ઇચ્છા કરતાં એક બળવાન શકિત હસ્તી ધરાવે છે," માડામે ટણકો કરી કહ્યું, "અને તેના પ્રબળ ઇચ્છાને તમારે નનવુજ પડશ."

પ્રકરણ ૪૦.

કલાકો સુધી તે બે વચ્ચે તેજ વિષય ઉપર ઉલટસુલટ તકરારો ચાલુ રહી. માડામ ડ સોલડાનાએ પોતાના કુટુંબની કીર્તિને ખાતર લીમાંનો ભોગ લેવાનો પોતાનો દૃઢ નિશ્ચય પાછો ને પાછો તેણીને કારણો સહીત કહી સમજાવ્યો. લીમા ખુદ પોતે તે સબબોનું થોડું ઘણું વાસ્તવીકપણું સ્વિકારતી હતી. પણ તેણી એમ તો પોતાના મનને મનાવી શકતી ન હતી કે લીઓંએજ આ કામ કરવા પોતાની માવીતરને ખાસ મોકલી હતી. તે તેણીને એટલો ચાહતો હતો કે તે તેણીને તજીજ કેમ શકે? તેણી નીરાશ અને ચીરાયલે જીગરે બેઠી હતી અને માડામ સોલડાનાના ખાનદાનની કીર્તિના બાંકાં ફુકયાંજ જતાં હતાં.

લીમાએ આસુંઓથી તર થઈ ગયલી ગમખ્વાર ચશમો તેણી ભણી ઉચકી.

"માડામ, મને પૈસા જોઇતા નથી. મને લીઑાંજ જોઇએ છે."

"અને લીઑાં કદી તમને મળનાર નથી." માડામે કડકાઇથી કહયું. "અંગ્રેજો પોતાને બહાદુર અને ઉદાર કહેવડાવે છે, તો તેમ હોવાનું પ્રત્યક્ષ કારણ મને તમે આપો. બહાદુર બનો અને સ્વભોગ આપી છુટો. તેને ઉદાર અને છુટા દિલે છોડી દેવો. ને, તેથી, ખુશીજ થશે. એક સાચી મહીલાની એ ફરજ છે."

"સાચી મહીલા! ઓ, માડામ નહી, કઇ મહીલા પોતાના પ્રાણપ્રિય પતિને એવા એક કફોડાં બાહાણાને સબબે મુકી બેસશે; એવા એક ગેરઇન્સાફી કાયદાને સબબે છોડી દેશે. એક સાચીજ મહીલા તરીકે તો હું માહરા ભરથારને ચીવટાઇથી વળગીજ રહીશ. તેનામાં સંપૂર્ણ વિશ્વાસ રાખીશ. તેના વચનોમાં અને શબ્દોમાં મરણની ઘડી તુલીક શ્રદ્ધા ધરાવીશ."

"પણ, તેથી કઇ તમે કાયદો ફેરવી શકનાર નથી." માડામે ગરમ થઇ કહયું. તે પોતાના સાદને કડક બનાવવા માંગતી હતી, પણ પોતાના બેટા તરફના તેણીના અસીમ વહાલને લંઇ તે મોમ બની જતી હતી.

"બેશક, તેથી, હું કાયદો ફેરવી શકું એમ તો નથીજ. પણ માહરા પ્રાણપતિને તેમજ ખુદ પાક ખુદાને કે જેની પવિત્ર નજર અને છાયા હેઠળ એ બધાં વચનોની આપલે થઇ છે તેને હું રાજી કરી શકું એમ છે."

"શું તમે એમ માનો છો કે માહરો દીકરો ફ્રાન્સ માહેલી પોતાની જબરદસ્ત દોલત અને જાહોજલાલી છોડી અહીં આવી તમારી સાથ વસવા ચાહશે?"

"હા, હું એમ માનું છુ. એ માહરે ખાતર સઘળુ તજી દેશે કે જેમ સઘળુ તેને ખાતર છોડી દેવા હું તઇયાર છું. હું એમ માનું છું કારણ તેણેજ પોતે તે માટે મેં તમને હમણાજ કહ્યું તેમ કહયું છે. તમે મને ઉલટું કહો છો તે હું માનતી નથી, માનીશ પણ નહી. સિવાય કે તે ખુદ પોતે આવીને મને તેમ કહે."

માડામની ખાતરી થઇ કે તે છોકરી પણ મક્કમ વિચાર ને ઠરાવની હતી. મરના તુલીક તે બાબતમાં ફરે એવી ન હતી.

"જો લીઓં પોતે આવીને મને એમ કહે કે તે મને છોડી દેવ આતુર છે, તે માહરી સાથના લગ્ન માટે પસ્તાય છે તો હું મરવા, કેમકે તેને શરણ થવું એ માહરે મનસે મોતજ છે, તઇયાર છું."

"માહરા દીકરાથી એ નાપસંદ કામ ન થાય કરીને તો હું અત્રે આવી છું."

"કારણ શું કે હું દુઃખ ખમું ને તેમાંથી તે બાકાત રહે? તેનો સબબ? એ વાજબીજ નથી, માહરી ઉપરજ કાં બધું દુઃખ ઢોળવવામાં આવે છે?"

"હું તેમ માગતી નથી. માહરો દીકરો બી એ માટે અતિ દુઃખી છે. તેનું દુઃખ થોડું ઘણું નીવારવાનાજ હેતુથી હું આવી છું. તેને મળવાથી તમને કશો બી ફાયદો નથી."

"હું તેનાજ મુખથી તે સમજવા માગું છું" લીગાએ જીદ કરી. હવે માડામની ધીરજની ખોટ થવા લાગી.

"હું તમને ચેતવણી આપું છું કે એવું કંઇ ન કરશો જેથી માહરા દીકરાને કશી વાતની હાની આવે. હુ કહું છું તે બધું ચોકસ છે. તેણે પોતાનો વિચાર મક્કમ કરી મેલી, ભવીષ્યની બધી ગોઠવણ કરી નાખી છે. તમને તમારાં ગુજરાનનું સાધન નક્કી કરી આપ્યા પછી માહરો દીકરો પરણવાનો છે. તમારી બધી આણીઓ ફોકટ જશે. તે તમે એટ-

લાયીજ સમજી જાવો કે તેણે પોતાની નવી પરણેતરની પસંદગી પણ કરી નાખી છે; અને માહરા પેરીસમાં પાછા ફરવા બાદ ટુંકમાંજ લગ્ન થનાર છે.'

તે ધ્રાટકી શબ્દોએ લીઆમા ગજબ ફેરફાર કરી ગેલ્યો. તેણીનો ચહેરો તમામ ઉતરી ગયો.

"હું માનતી નથી. તે એમ કરી શકેજ નહી. તે મારો પ્યાર છે, યાર છે, ધણી છે, તે મને ઠગશે કે બેવફા નીવડશે નહી, હું જીવતી હોવા છતાં કદી કોઇને પરણશે નહી. તમે કહો છો તે હું મુતલગ માનતી નથી."

"હું કહું છું તે તમામ ખરૂં છે," માડામે ફરીથી કહયું, "માહરો બેટો, કોટ ડ સોલ્સડાના ફ્રાન્સની સર્વથી ખુબસુરત તેમજ તવંગર રૂપસુંદરી માડમોઝલ ડ સયશનને પરણનાર છે."

"તમો કહો છો તે—તે ફ્રેન્ચ બાઇ ખુબસુરત છે?"

"હા, ઘણીજ ખુબસુરત."

"અને વળી તવંગર?" તેણીએ ધ્રુજતે સાદે કહયું.

"હા. બીસ્યાર તવંગર."

"ખુબસુરત અને વળી તવંગર." લીઆ બબડી, "માડામ મને કહો, ખુદાને હાઝર નાઝર જાણી મને ખરૂંજ કહો કે શું લીઓં—માહરો ધણી તેણીને ચાહે છે."

"હું એમ માનું છું કે તે તમામ જીગરથી તેણી ઉપર કુરબાન છે," માડામે ભાર મુકીને કહયું.

એક ધ્રુજારી તેણીના આખા અંગમાંથી પસાર થઇ ગઇ.

"જો એ ખરૂંજ હોય તો તે મને જલદીજ વિસરી ગયો છે." તેણી બોલી, "જો કે એ મને પોતાને પોતાની જીંદગીના સુખના સુર્ય તરીકે ગણતો હતો તે સમયને હજી ઝાઝો વિલંબ થયો નથી. માહરે ખાતર તમામ ફ્રાંન્સની દોલતને ઠોકરે ઉરાડવા આતુર હતો તે વેળાને ઘણો વકત વિતયો નથી. પણ હું હજી એ માનતી નથી, માનવાની નથી. સિવાય કે તે પોતે મને તેમ કહે."

માડામ હવે ખુરશી ઉપરથી ઉઠી ઉભી થઇ.

"હું કંટાલી ગઇ," તેણી બોલી, "મને આશ્રયની જરૂર છે. મને સુવાની ગોઠવણ કરી આપશો. આપણે આવતી કાલે વધુ વાતો કરીશું. આવતી કાલે આપણે-બધી ગોઠવણ કરીશું. હું તમારે માટે બધું ઠીક કરી જઇશ. તમને કશી રીતની ચીંતા ન કરવી પડે એવી ગોથવણ હું કરીશ."

"તમે બરાબર સમજ્યા કે, માડામ," લીમાએ પાછું ને પાછું કહયું, "માહરો વર પોતે ન કહેશે ત્યાં તુલીક હું એ વાત કદી સાચ્ચી માનનાર નથી."

"એક ચીજ તો તમામ ચોકકસ છે," માડામે બગાસું ખાતાં કહયું, "કે તે અત્રે કદી પાછો આવનાર નથી. તમે પછી ગમે તે મનમાં માનીને મલકાયા કરો. ગુડ-નાઇટ."

માડામ લીમાને ત્યાંજ છોડી તેણી માટે તૈયાર કરેલા રૂમમાં ચાલતી થઇ. તેણી નીરાંતે ઉંઘાઇ ગઇ. પોતાના ધારેલાં કાર્યમાં લગભગ ફતેહ પામી ચુકી હતી એવી તેણીને ખાતરી હોવાથી તેણી નીરાંતે ઉંઘાઇ ગઇ.

પણ બીજા રૂમમાં ભગ્ન હ્રદયે અને ચકભ્રમ ચિતે લીમા બેઠી હતી. તે બીલકુલ બનવા કે માનવાજોગ ન હતું? કોઇ પણ તે સિવાય તેણીને કહે તો તે જીનહાર માનેજ નહી એવી તે બાબત હતી અને જો તે પણ પોતે તેણીને તેમ કહે તો-પણ તેમ બને તેમ કયાં હતું. કોઇ પણ બીજી જીવતી બાઇ તેની અને લીઓની વચ્ચે આવીજ કેમ શકે? ગમે તેટલી ખુબસુરત કે તવંગર છતાં એમ વચ્ચે આવવાની તેણીની મકદુરજ શું? તેણી પોતે લીઓ પાસ જવા તઇયાર થઇ. માડામને સુનેલીજ છોડી તે સિધ્ધી તેની આગળ જવા નીકળી. કોઇને પણ એક શબ્દ પણ કહયા વીના તેણી તેને મળવા ને સચ્ચાઇ જાણવા નીકળી.

કેમ જવું તેનો તો તે બાપડીને ખ્યાલ પણ ન હતો. પણ તે વીચાર ઘડીક તેણીને તે પળે આવ્યો નહી. તેણીએ પોતાનો ઓવરકોટ અને ટોપી ધીમેથી પહેરી લીધી, અને એલન વોટરને કીનારે ફરવા જતી હોય તેમ ધીમે કદમે તે ઘરમાંથી બહાર પડી. જો કોઇ તેણીને તેણીની તે ચકભ્રમ હાલતમાં વડીક મળ્યું હતે અને તેણી કયાં જતી હતી તે વીશે પુછયું હતે તો તેણીએ ધીમેથી અને ચોકકસ જવાબ દીધો હતે કે, "લીઓને મળવા-ફ્રાન્સ!"

પ્રકરણ ૪૧.

મીસીસ ડરવન્ટ આજે આખા દિવસની ઘણી બેચેન અને અશાંત હતી. તેણીનું હૃદય કંઇ છુપા ગભરાત ને ભયનું માર્યું ઉડઉડ થતું હતું. તેણીને અટવટ ને ચટપટ થયાજ કરતી હતી. તેણીનાં મનમાંથી ભય ટાળી દેવા ને આનંદી બનવા જોન ડરવન્ટે ઘણું બી કહયું, સમજાવ્યું પણ તેણીનું ભયભીત થયલું મન શાંત થઇ શકયું નહીં. તે સારો દિવસ ને તે પછીની રાત પણ એવીજ મનમગજની છુપી બેકરારીમાંજ ગુજરી. તે બીછાના ઉપરથી ઉઠી ઉઠીને બારી નજદીક જતી ને બાહર અંધારામાં ડોકાવતી. ફુંકતો પવન ગોયા તેણીને કંઇ દુઃખના સમાચાર સુનાવતો જણાતો.

"ઓ પરવરદિગાર! માહરા મનને શાંતિ બક્ષ, મને કરારે સુવા દે!" તે આજીજીથી બડબડતી. 'માયજી' ઓચીંતાં બહારથી એક ઓળખીતો અવાજ આવ્યો. મીસીસ ડરવન્ટ ઝબકી ઉઠી. તે મીઠો ગાનીતો અવાજ તેણીએ તુરત પીછાણ્યો. એ શું હતું? તેણી વિચારમાં પડી. તેટલાં એક બે દુઃખના દસકલાં સાથ પાછો 'માયજી' કરતો કગળતો તે પુકાર સંભલાયો. તે પુકારમાં દુન્યાભરનું દુઃખ ભરેલું તેણીએ અનુભવ્યું.

"જોન, જોન!" તેણી બોલી, "સમજો છો કે! તમે કંઇ સમજયું કે? હું તો સમજું છું—સિહા અંધકારમાંથી દુઃખનો પોકાર ઉઠી રહયો છે."

"નહીં!" તે દળણું દળનાર કંટાલાંથો બોલ્યો, "હું તો કંઇજ સમજતો નથી!"

"હું તો પ્રત્યક્ષ સમજું છું." તેણી બોલી, "ઓ, જોન, સમજો, સમજો!"

"માયજી" ફરી તે દર્દમંદ પણ મીઠો નાદ તેણીના કાને આવ્યો. તેણીએ પોતાના ભરથાર ભણી જોયું. તેણી ઉઠી, બારી ઉઘાડી અંધકારમાં બહાર જોવા લાગી. પહેલાં તો તેણીને કશુંજ દીસ્યું નહીં. પણ પછી નજર ખેંચતા તેણીએ લીમાને ત્યાં રડમ્શા ચહેરે ને આજીજીથી જોડેલા હાથે ઉભેલી જોઇ.

ઝડપથી તેણી જોન આગલ ગઇ અને તેને એક બોલ પણ કહયા વગર બારી આગલ બોલાવી લાવી.

"જોન, અંધારૂં છે છતાં તમે જોઇ શકશો," તેણીએ આંગળી બતાવી કહ્યું.

"હા. હું જોઇ શકું છું." તેણે કડકાઇથી કહ્યું, "પણ તું જાણે છે કે હું એક ખોલ્લનો માણસ છું. મુવેલાંઓ પાછાં આવી શકતાં નથી. મુવેલાં અહીં કદી આવી શકેજ નહીં."

"મમ્મા, તમે ત્યાં છો કે? તમે મને સમજો છો કે?" લીમાં બાહરથી બોલી.

"જોન, કહો હું બોલું?" તે દળણું દળનારની બાયડીએ અતયંત આજીજીથી રજા માંગી.

"બોલ," તે બોલ્યો.

"હું સમજું છું, માહરી વ્હાલી દીકરી," તે નાચાર માવિતરે કહ્યું.

"માહરા પપા ડીયર રજા આપશે નહીં ત્યાં તુલીક હું ઉંબર નઝદીક આવનાર નથીજ, પણ માયજી, ઓ માયજી, હું ભારે મુશીબતમાં છું."

"હું તેણીને અંદર તેડું, જોન?" તે માએ પુછ્યુ.

"નહીં!" જોને ઠરાવથી કહ્યું; "તેણીએ માહરી ને તેની વચ્ચે પસંદગી કરવાની હતી. તેણીએ તેને પસંદ કર્યો છે. તેણીને હવે તેનીજ નજદીક જવા દે."

"મમા, મને સમજો. હું તમને જોઇ શકતી નથી પણ તમે ત્યાં છો એમ અટકળી શકું છું. માહરા પપાને કહો કે તેમણે દીધેલા શ્રાપો માહરી ઉપર પુરા વરસી ચુકા છે. મને જીવથીજ જુદા કરવાની હદ સુધીના ભયભીત પુરવાર થયા છે. નાફરમાન થનારાંઓ ઉપર ઉતરતા ગજબ પુરા શ્રાપો ખચ્ચીતજ માહરી પુઠે લાગ્યા છે. તેઓ મને કચડી નાંખે તે અગાઉ પપાને તે ખેંચી લેવા સમજાવો."

"ઓ જોન. ખુદાને ખાતર, આપણા એકના એક બચ્ચાં ઉપર દયા કરો. જોન, જોન, તમેજ એક વેળા એને કેટલી ચાહતા હતા, તેનોજ ખ્યાલ કરી રહેમ કરો. તેણી સાથ વાત કરો."

"કદી નહી." તે બોલ્યો, "જે પસંદગી કરી ચુકી છે એટલે હવે તેનેજ તેણીને વળગી રહેવા દે."

"ઓ ખુદા! હવે શું કરૂં? ઓ જોન, જો તમે દયા નહી કરી શકતા હોવ તો ઇન્સાફ કરો. રહેમ ન લાવી શકતા હો તો એ બાપડીને ન્યાય આપો. તેણી પેલાં ભયભીત ભુરા શ્રાપો ખેંચી લેવા તમને વીનવે છે, તેમ તો કરો? લાવો હું કહું કે તમો તેમ કરો છો."

"નહીં, તે ખેંચી લેવાનાજ નથી. તે એની પુઠેજ રહેશે," તે બાપે પત્થર બની કહયું, "એ માહરે મન તો મુવેલી છે. તે મરી ગઈ તે દિવસની તારીખ લખતાં તેં મને જોયો હતો, પછી હવે તું મને શું કહે છે?"

તેનો ગુસ્સો હવે વધ્યો જતો હતો.

"માયજી," લીમાં પાછી બોલી, "કહો પપાને, કાલાવાલા કરીને કહો પપાને કે તે શ્રાપો ખેંચી લો. તે મને મારી નાખે છે. એવા ધાટકી કીસમે તે માહરી ઉપર વરસી રહયા છે કે તેનું દારૂણ દુઃખ માહરાથી સહેવાતું નથી. કહો એમને કે માહરાથી જીવાતું નથી."

"ઓ દયા કરો, જોન, તેણી ઉપર દયા કરો!" તે માએ અત્યંત કાકલુદીથી વીનવ્યું.

"નહી, તેણીએ જેવું કીધું છે તેવુંજ તેણીને ભોગવવા દે. તેણી માહરા ઘરમાં કદી પાછી જોઇએજ નહી. હું તેણીને કદી જોનાર કે ગળનાર નથી. તે માહરે મનસે મુવેલીજ છે. એક બોલ બી વધારે બોલતી ના. ચાલ, અંદર ચાલ, હું અહીં જો વધારે ખોતી થવશ તો ગુસ્સાથી ઘેલો થઇ જવશ યા કંઇ ઓરનુંદાર કરી દેવશ."

"લીમાં," તે નાચાર માવિતરે પૂછ્યું, "તુંને શું છે? તું અહીં કાંય આવી? આવી મોડી રાતે તું અત્રે કયાંથી ને કાંય આવી? શું થયું છે?"

"માહરા બાપે મને દાધેલા ભુરા શ્રાપો પાછા ખેંચી લેવડાવવા હું અત્રે આવી છું, કારણ હું અત્યંત આપદામાં પડેલી છું ને હું જાઉં છું. માયજી, માહરા દુઃખની કોઇ હદજ રહી નથી. તેઓએ માહરાં લાંઓને માહરી પાસથી છીનવી લીધો છે. તે કીસમસ ઉપરનો ગયલો પાછો આવ્યોજ નથી. હવે તો તે ઘણો તવગર બન્યો છે. તેનો ખેતાબ ને દોલત તેને પાછાં મળ્યાં છે. ફ્રાંન્સના મોટા દોલતવાળા ઉમરાવો માહેલો તે એક થયો છે. તેઓએ મને તેનાથી છુટી પાડી છે; તેઓ કહે છે-હું તો માનું છું કે તે તમામ જુઠું છે-કે માહરા લગન નારવા છે, કે હું તેની પરણેતર માત્ર

ઇંગ્લાંડમાં છું, ફ્રાંન્સમાં નહીં. તેની માય મને એ કહેવા અહીં આવી છે ને તેઓ તેને ફ્રાંન્સની કોઇ ધનાઢ્ય ને ખુબસુરત સુંદરી સાથ પરણાવનાર છે."

"ઓ જોન, આ બધું તમે સાંભળ્યું કે? શું તમે તમારી છોકરીને આવી આફતમાં મદદ નહી કરશો? તેણીના હકનુ રક્ષણ કરવા બાહર નહી પડશો?"

"નહીં, તેણીએ પોતાનું કીસમત પોતેજ નક્કી કરી લીધું છે." તે બોલ્યો, પણ તેનો ચહેરો તે સમાચાર સાંભળી દુઃખી તો થયોજ હતો. ને જો આ પળે લીઓાં ડ સોલકડાના તેની નજદીક હતે તો ખચ્ચીતજ ત્યાં ખુનામરકી થતે એટલો તે ક્રોધાવગાન થયો હતો.

"હું જાઉં છું, મમ્મા. આ ડોસી કહે છે તે હું માનતી નથી. હું માહરા ધણીની શોધમાં જાઉં છું ને તેનાંજ હોઠોથી એ વાતની સચ્ચાઇ જાણવા માંગું છું. કોઇ કહે તે હું માની શકતી નથી. હું ફ્રાંન્સ જઇને એ વીશે તેની પાસજ સચ્ચાઇ જાણુશ. મમ્મા, હું જાઉં છુ." તેણી છેલ્લા શબ્દો અતિ કગળીને બોલી.

"લીમાં, લીમાં, માહરી વહાલી, પાછી આવ!" તે મા રડી દેતાં બોલી. પણ લીમાં ત્યાંથી અદ્રશ્ય થઇ ગઇ હતી.

"લીમાં!" જરા વારે તે મા પાછી દુઃખથી પોકારી. પણ જોન ડરવન્ટનો મીઝાજ હવે ગયો. "એક બોલ બી વધારે નહી, હેલન," તે ગુસ્સાથી પુકાર્યો. "હવે ઘણું થયું."

તે તેના ભણી ફરી. અત્યંત ગુસ્સાથી તે જીંદગીમાં આ પહેલીજ વાર તેના ભણી ફરી અને બોલી, "જોન ડરવન્ટ, તમે દયા વગરના ઘાટકી નીર્દય છેવ. તમે આજે તેની તરફ દયા બતાવી નથી તો એવો એક વખત આવશે કે જ્યારે તમો તરફ પણ કોઇજ દયા ન બતાવશે."

"તેણીએ અમારા વચ્ચે પસંદગી કરી હતી." પોતાની બાયડીની છેલ્લી તેના સ્વમાન ઉપરના સચોટ ટીકકાથી તેના દિલમાં લાગી આવ્યું હતું છતાં તે જીગરને પત્થર કરી બોલ્યો. "હું તેણીને ચાહતો હતો, તેણીજ માટે સારી જીંદગી મેં મહેનત કરી પુરી કરી હતી અને તેણીએ તેના ધણીને તો ઝાઝો જોયો કે પીછાણ્યો બી ન હતો છતાં પણ પોતાના બાપને ભોગે તેણીએ તેને પસંદ કર્યો.

"પણ હવે તો તમે તેને મદદ કરો" હેલને અત્યંત કગળતા અવાજે અરજ કરી, "તેણીના દુશમનો તેણીના વરથી તેણીને વિખુટી કરી તેણીના નામને કલંક લગાડે તે તમે શાંત બેસીને કેમ જોઇ શકો છો? તેણી મોટા ભયમાં છે. મને ગઇ કાલનોજ એવો કંઇ ખટકો થયા કરતો હતો. મારૂં હૃદય સારો દિવસ ભયથી ઉડયા કરતું હતું. ઓ, જોન ડરવન્ટ, તમારી દીકરીને બચાવો, માહરી વહાલીને મદદ કરો. તમે તેણીને નહીં મદદ કરીને એક ખુની કરતાં બી વધારે ખરાબ મનુષ્ય પોતાને પુરવાર કરશો."

"હું તેણીને મદદ કરવાનો નથી," તેણે વધારે કડકાઇથી કહયું, "તેણીની પસંદગીનું ફળ તેણીને ચાખવાજ દે?" તે ધાટકી જવાબ સાંભળી હેલન બાપડી હોંશ ખોહી જમીન ઉપર તુટી પડી, અને તેણીને સુધ્ધીમાં આણવાના ઉપચારો તે કઠોર દીલનો દળણું દળનાર કરવા લાગ્યો.

પ્રકરણ ૪૨.

માડામ લ કોંટેસ તે રાતે અમો આગળ કહી ગયા છીયે તેમ નિરાંતે ઉંઘાઇ. તેણીની ફતેહ થઇ ચુકેલી હોવાની તેણીને ખાતરી હોવાથી તે કરારે નિંદ્રાદેવીને શરણે ગઇ.

બીજી સહવારે લગાર તે મોડી જાગી; અને દંતધાવન આદી જરૂરી ક્રીયાઓમાંથી પરવારી તઇયાર થઇ પોતાના રૂમમાંથી બહાર નીકળી. તેણીનો ઇરાદો તેજ સહવારે ધટટું કરી ત્યાંથી ફ્રાંન્સ ભણી ઉપડી જવાનો હતો. તેણી ડ્રોઇંગરૂમમાં જઇ બેઠી અને મેડને ચાહ લાવવાનો હુકમ કર્યો.

ચાહ પીવા પછી લીમાને હજી ન આવેલી જોઇ તેણીએ મેડને પ્રશ્ન કર્યો.

"તાહરી બાઇ હજી આવી કેમ નથી. જા, તેને ઉઠાડ ને કહે કે માહરે આજેજ જવાનું હોવાથી તુરત આવે!"

તે મેડ ગઇ અને અલ્પ સમયમાં પાછી આવી.

"માહરા બાઇ બેડરૂમમાં નથી." તેણીએ કહ્યું.

"નથી તો બીજે કેથે હશે, જા, શોધી કાઢ," તેણીએ હુકમ કર્યો.

તે મેડ જવા બદલ ખંચાઇને ઉભી. તેણીની આંખોમાં આંસુઓ ભરાઇ આવ્યાં.

"કેમ, શું છે?" માડામે પુછ્યું.

"માહરા બાઇ આજ સવારનાજ અત્રે નથી. તેવણ હંમેશ માહરાથી બી વહેલાં ઉઠીને ફરવા જાય છે."

"ચાહ પીધેલી હતી કે?"

"નહી"

"તો જા તેણીને શોધી લાવ, મને વખત થાય છે." માડામને હજી લીમાના ચાલી જવા વીશેની શંકા તો નજ થઇ. તેણીએ ધાર્યું કે કદાપી તે બાગમાં યા નદી કીનારે ફરતી હશે, એટલે તુરત આવશે.

તે મેડ ગઇ, અને થોડો સમય પછી પાછી ઉદાશ ચહેરેજ આવી.

"હું બાગમાં જોઇ આવી, તેવણ ત્યાં નથી." તેણી બોલી.

"છોકરી, તેણીને તાહરે શોધી લાવવીજ પડશે. જ્યાંથી હોય ત્યાંથી તેને હાજર કર" માડામે કડકાઇથી ફરમાવ્યું. તે મેડ ચાલી ગઇ, અને ફફડતી ચતકતી માડામ રૂમમાં ફેરા ફરવા લાગી. "મેં ધાર્યું'તું તેવીજ મુઇ સકાર કે સલુક વિનાની છે. મને એકલી મુકીને ચાલી ગઇ. એને જરા વિચાર ન આવ્યો? એને આવતાં સાથજ કહું કે સભ્યતાનો તરીકો શું છે તે એ મુદ્દલ સમજતી નથીજ."

પણ લીમાં આવેજ ક્યાંથી. શોધતાં શોધતાં એક વાગ્યો પણ લીમાં ન આવી તે નજ આવી.

માડમનો ગુસ્સે હદ વગરનો વધ્યો જતો હતો. તે જેનને ઉપરાસાપરી ગુચવાડાભર્યાં સવાલો કર્યા કરતી હતી કે જેના તે બાપડી જવાબ ઉત

શકતી નહી. તે બીચારી પોતાની શેઠાણીનું શું થયું હશે તેના ખ્યાલથી શુંગલાઇ રડતી હતી.

એકાએક, વિજળીના એક ચમકારા પેરે ગાડામને ખ્યાલ થઇ આવ્યો કે લીમાં પોતાના પતિને મળવા ગઇ હશે. શું તેણીએ એમ ગઈ રાતે પાછું ને પાછું ન કહ્યું હતું કે તે કઇજ માનતી ન હતી. કોઇનું માનનાર ન હતી, સિવાય કે ખુદ તેના પતિનુજ, અને તેથી લાગ મળતાં રાતો રાતજ તે કાંય નહીં તેને મળવા ત્યાંથી નાસી ગઇ હોય.

"જેન, અહી આવ. એકદમ તાહરી શેઠાણીના રૂમમા જા ને જો કે તે રાતે બીછાના ઉપર સુતેલી હતી કે? બીછાનું ખોલાયલું છે કે?"

જેન જઇને જાસ્તીજ બીહધેલી ને ધ્રુજતી રડતી આવી. "નહીં, તેવણ સુતાંજ નથી." અને આ જવાબથી માડમની ખાતરી પુરી થઇ ગઇ.

"રાંડે મને થાપ આપી. મુઇ નશા બંદી ત્યાં જઇને કોણ જાણે શુંનું શું કરશે?" તે બડબડી અને પછી તુરત જેનને એક ગાડી બોલાવવા દોડાવી. તેણીનો ગુસ્સો માયોસમાયો ન જતો હતો. તે ગામડેની દુકતીએ તેણીને એમ બનાવી કાઢી હતી, તેથી, તે જાસ્તી ક્રોધાયમાન થઇ હતી. તે તેણીને તેણીના પતિથી છુટી પાડવા અહીં આવી હતી અને આ તો ઉલટુંજ થયું હતું. તે તો સામી પોતાના પતિને મળવા ગઇ હતી. શું કરતાં શું થયું હતું. તેણીએ પોતાનો સામાન જડપથી પેક કરી લીધો અને ગાડી આવી પહોંચતાંજ તેમાં સવાર થઇ તે ઉપડી ગઇ.

* * *

લીમા બાપડી ફ્રાન્સ તો પુગી. અનેક હાડમારીઓ વેઠી તે ત્યાં ગઇ. રસ્તામાં તે તમામ અજ્ઞાન ને બેખબર હોવાથી તેણીને અનહદ મુશીબતો નડી. પણ કશાંની દરકાર કર્યા વગર અનેક મુશીબતો ઉઠાવતી તે દુઃખી નાર અંતે પેરીસમાં પુગી. હવે તેણીની સઉથી મોટી મુશીબત અત્રે હતી. તેણીનો પતિ કયાં રહેતો હતો તે વટીક તે જાણતી ન હતી અને પેરીસ જેવા એક ગંજાવર શહેરમાંથી વગર શરનામે પતો મેળવવો એ કંઇ જેવી તેવી મુશીબત ન હતી. એક ન્હાના રેસ્ટોરાંમાં ચાહ પાણી કરી લઇ તે પોતાના ધણીનો મહેલ ધુંડવા નીકળી. કલાકેક પછી તે મળ્યો. તે અંદર દાખલ થઇ, પણ લીઓ ત્યાં ન હતો. તે બાહર ગયો હતો અને બપોરના જમવાને વખતે કદાપી આવે એમ હતું. તે બેઠી, પોતાના પતીના આવવાની

રાહ જોતી ગમખાર જીગરે અને ઓય રડી દે એવા દર્દમંદ ચહેરે તે સુંદરી કલાકો સુધી બેસી રહી.

ડોળાં તણાવી તણાવીને તે આવ્યો.

તે સીદ્ધો ધસારાબંધ તે રૂમમાં પોતાના નોકરે આપેલી ખબર ઉપરથી તે કોઇ પહરોણીને મળવા દાખલ થયો.

તેને જોતાંજ લીમા પોતાની જગ્યાએથી ઉઠી ઉભી થઇ. તેણીને પોતા સામે ખડી થએલી જોતાં ને તે કોણ હતી તે પીછાણતાં તે સ્તબ્ધ થઇ ગયો.

"કોણ લીમાં !" તે થંભ થઇ ગયલો જરાવાર રહી પુકાર્યો, "યા ખુદા ! તું ?"

"હા, લીઓાં, હું-લીમાં તુંને મળવા આવી છું. તું ન આવ્યો એટલે હું આવી." લીમાએ શોકાતુર સ્વરે કહયું.

તેઓ એક ધણી ધણીઆણી તરીકે યા બે જાનથી જીયાદા પ્યારાં તરીકે નજ ભેટયાં; બેઉના ચહેરા ફીક્કા હતા. લીઓાં તો રગે રગથી ધ્રુજી ઉઠ્યો હતો.

"તું મને આવકાર કેમ દઇ શકતો નથી, માહરા પ્રાણ ?" તેણીએ પુછ્યું અને તે સાંભળી તે વધતો ધ્રુજ્યો, "આટલે દુરથી તને મળવા આવી અને તું મને આવકાર દેતો નથી, લીઓાં, મને તાહરી વ્હાલી આંખોમાં જોવા દે ? ઓ ખુદા ; હવે તું આગલો લીઓાં રહયો નથી. તાહરૂ આગલું હસ્વું, આગલા પ્યારના સખુનો, આગલી માયા કે આગલો પ્યાર માહરે માટેનો હવે રહયો નથી. ઓ, લીઓાં ? એ ફેરફાર તાહરામાં કેમ થવા પામ્યો ? તુંને યાદ છે કે તું કેવા અસીમ પ્યારથી મને ચાહતો હતો. અને હવે-" તે શબ્દોનો પ્રવાહ વહેતો એકાએક અટકી ગયો. તેણીએ ધરૂજતે ધડકતે હૃદયે ને ફાટેલી આંખોએ તેના ભણી ટગર ટગર જોયું.

"તેં મને અજાયબીથી બધો ભરીજ નાખ્યો છે, એટલે શું કહેવું તે મને સમજ પડતું નથી."

તે સાંભળી તેણીની ચશમોએ ગુસ્સાના ચમકારા ફેંકયા.

"શું કહેવું તે સમજી શકતો નથી ! એક વર્ષ થયું તું માંહરાથી છુટો થયો છે. તું ગયો ત્યારે મને ચાહતો હતો, અને હમણા મેં તુંને

અજાયબીથી ભરીજ નાખ્યો છે એટલે શું કહેવું તે તને સમજ પડતું નથી! શું કહેવું તે તને સમજ પડતું નથી! ઓ લીઆઁ, લીઓઆં, તાહરે મને તાહરી બગલગીરીમાં લઇ પ્યારના શબ્દોથી મને વધાવી લેવી જોઇએ. "મ્હારી પ્યારી, મ્હારા પ્રાણ, તને જોઇને હું અતી ખુશી છું" કહી મને ફીસીઓથી ભરી મુકવી જોઈએ!"

તેણી તેની નજદીક ગઇ અને નીરાશાથી તેના તરફ જોવા લાગી.

"તું મને ચાહતો અટકી ગયો છે." તેણી બોલી, "ઓ, ખુદા! મને મોત આપ! તાહરી આંખોમાં માહરે માટેનો સહેજ બી પ્યાર હવે દીસતો નથી. તાહરા ચહેરામાં, તાહરી રીતભાતમાં, તાહરા ઠંડા આવકારમાં પ્યારનો એક કટરો પણ હસ્તી ધરાવતો નથી. તાહરાં હૃદયમાંનો માહરે માટેનો પ્યાર ગુમ થઇ ગયો છે. માહરે માટે એ મોત છે."

"લીઆં," તે અંતે બોલ્યો, "એમ નથી. પણ તેં જાણ્યું અને સમજ્યું હશે કે આપણી વચ્ચે શું આડ છે?"

"કોઇ આડ આપણી વચ્ચે આવવી જોઇતી નથી." તેણી બોલી, "ખુદાએ આપણને એક કર્યાં છે. કોઇ પણ મનુષ્ય, કોઇ પણ કાયદો આપણને જુદાં કરી શકે એમ નથી."

"હું ઇચ્છું છું કે તેમજ હતે." તે ખરાં દીલથી બોલ્યો, "તને માહરાં માય મળ્યાં કે?"

"હા, મને મળ્યાં," તેણી બોલી.

"અને તેણીએ બધું તને કહયું?"

"હા. પણ તે વાત માનવા મે સાફ નાજ પાડી. હું તે તાહરેજ મોંઢેની ખરી તરીકે માનીશ એમ મેં તેમને કહયું."

"અને તે ખરૂંજ છે." તેણે કહ્યું.

"કેટલું ખરૂં?" તેણીએ પ્રશ્ન કર્યો.

"બધું!"

"અને એ કલંકિત કાયદાનો અમલ થયલો જોવા તું રાજી છે, લીઓં?"

"હું શું કરી શકું એમ છે? તું માહરી સ્થિતિ સમજી શકતી નથી. મેં તે કદિ ઇચ્છી નથી. હું તાહરી સાથ પરણ્યો ત્યારે મને તેનો સ્વપનેએ નહોતો. આવા કાયદાની હસ્તીથી પણ હું માહેર નહોતો."

"અને હમણા પણ તેનો વિચાર લાવવાનું પ્રયોજન શું છે?"

"બીજો છુટકો શું છે? માહરી માની મરજી વિના આપણા લગ્ન રદ છે. માહરી મા કદિ રજા આપે એમ નથી, એટલે કાયદાને આધીન થયા વિના બીજો રસ્તો શું છે?"

"પાછો ઇંગ્લાંડ આવ, અને ત્યાંજ રહે. આપણે ત્યાં સુખી હતાં. સર્વ ચીજનો ત્યાગ કરવો પણ પરણેતરને વળગીજ રહેવું એવી આપણામાં જુના જમાનાની કહેતી છે. તે કહેતી કાંઇ ખોટી નથી. ઇંગ્લાંડ પાછો આવ. ત્યાં તું સુખી હતો. આપણે એકમેકના પ્યારમાં સંતોષી ને સુખી હતાં. તું કહેતો હતો કે મેં તને સુખી બનાવી હતી, તો ચાલ પાછો ઇંગ્લાંડ અને આપણે સુખીજં દીવસો ગુજારીશું."

પણ કશો ઉતર લીઓં તરફથી મળ્યો નહી. તે મૌન ધારી ઉભો.

"તું સમજે છે કે હું શું કહેવું છું તે, લીઓં?" લીમાં જરાવાર રહી બોલી.

"હા, પણ તેમ કરતાં મને શું ભોગ આપવો પડે તેનો તને ખ્યાલ નથી. પહેલું તો મને ફ્રાંન્સ છોડવું પડે, માહરી વાહલી માતૃભુમી, તેની સાથની અત્રેની માહરી તમામ માલ મીલકત, જાહોજલાલી અને દોલત. તું અત્રે રહે તો માહરી પરણેતર ગણાય નહી। તને યા તાહરા બચ્ચાંઓને માહરાં વારસ તરીકે ઓળખાવી શકાય નહી. લીમા, હવે તું સમજી. તાહરા વિના ફ્રાંન્સમા દોલત, માન મરતબો, ને માલ મિલકત બધું છે. ઇંગલાંડમાં દેશવટો, ગરીબાઇ અને કંગાલ્યત છે. અલબતાં તું ત્યાં માહરી છે."

"ઓ હું હવે સમજી. તને બે વચ્ચેની પસંદગી કરવાની છે. અને, તેથીજ, તું અચકાય છે."

"હા." તે બોલ્યો, "હું તને ચાહું છું. આપણા લગ્ન તમામ પવિત્ર છે તેનો હું એકરાર કરૂં છું; પણ હું અચકું છું, કારણ હું ફ્રાંન્સને બી ચાહું છું."

"તને ફ્રાંન્સ અને માહરી વચ્ચે પસંદગી કરવાની છે. તને ફ્રાંન્સ પસંદ છે?"

"માહરાથી તેમ સિવાય બીજું શું થાય?" તે બોલ્યો.

"મને 'હા' કે 'ના'નો ચોખ્ખો જવાબ આપ. તને ફ્રાંન્સ ને તના ાલત પસંદ છે– નહીં કે હું?"

"મને ફ્રાંન્સ ગમે છે," તે બોલ્યો, "બીજો ઇલાજ નથી, લીમાં, તુંજ ાઇ શકતી હોશે કે માહરાથી બીજું શું થઇ શકે એમ છે?"

"અને તું મને તજી દે છે?" તેણીએ જારી રાખ્યું.

"માહરાથી બીજું શું થઇ શકે એમ છે?" તે બોલ્યો, "માહરાથી ધતી કઢંગી સ્થિતિમાં કદિ કોઇ મનુષ્ય મુકાયો ન હશે. માહરૂં આખુ ;દયજ ભાંગીને વહેંચાઇ ગયું છે."

"અને હું તો આજ વેર એમ માંનતી હતી કે તે તમામ માહરૂંજ છે."

પ્રકરણ ૪૩.

"હું તને ચાહું છું. લીમા," કોંટ ડ સોલડાના બોલ્યો. "અને માહરી જીંદગીના છેડા તક હું તને ચાહતો રહેવશ. હું બીજી કોઇ પણ ઓરતને ચાહી શકવાનોજ નથી.

"જો તું મનેજ ચાહે છે અને ચાહતો રહેવાનો છે, તો મને સાચો નિવડ. બધુ તજી દે ને ઇંગલાંડ પાછો ફર. હું તને એક વાર તું જેટલો સુખી હતો તેટલો સુખી બનાવશ."

"લીમાં, માહરામાં તેટલી હીમત નથી. હું ખુલ્લાં દીલે કબુલ કરૂં છું કે તેટલુ કરવાની માહરી હીમત ચાલતી નથી અને હુ નહીં ધારતો કે આ દુન્યા માહેલો કોઇ પણ મર્દ પ્યાર ખાતર એવો મોટો ભોગ આપે."

"માહરે ખાતર પણ નહીં!" તેણીએ ધીરેથી પુછ્યું.

"નહીં. જો કે એ સ્વાર્થી ને ધાટકી છે છતાં તાહરે ખાતર પણ નહીંજ," તે બોલ્યો. "હું માનતો નથી કે કોઇ પણ મર્દ એક ઓરતના પ્યારને ખાતર એવો જબરદસ્ત ભોગ આપે."

"તાહરા પ્યારને ખાતર હું એનાથી બી જાસ્તી ને વધતો ભોગ આપવા ખશી થતે," તેણી બોલી.

"પ્યાર ઓરતની છંદગી કહેવાય છે." તે બોલ્યો, "પણ મર્દની છંદગીમાં તો તે એક તબકકોજ માત્ર છે."

"અને લીઓ, શું ત્યારે તાહરા બાબમાં તે તબકકો પુરો થઇ ગયો છે!" તેણીએ આજીજીથી પુછ્યું.

"માહરી વ્હાલી લીમાં, એ પ્રશ્ન પુછવો તાહરે માટે ઘણો ભયંકર છે તેમજ તેનો જવાબ દેવો પણ નીદાન ભયંકર છે. કીંતુ હું એનો જવાબ આપું તેજ બહેતર થશે. માહરી છંદગીની ભાવી આશાઓને હું પ્યારને ખાતર તરછોડી દઇ શકતો નથી.

જે બન્યું છે તે માટે હું અનહદ દીલગીર છું; પણ કાયદો આપણી વિરૂધમાં હોવાથી માહરે તેને શરણ થવુંજ ઘટે છે. તુંને ફ્રાન્સમાં માહરી હકદાર મોહરદાર કરૂં એવો કોઇજ રસ્તો નથી સિવાય કે માહરા માતાજીની રજા કે જે તેણી પ્રાણાંતે પણ આપનાર નથી. હું જે કરવા ચાહું છું તે હું કરી શકતો નથી, એટલે માહરાં ખાનદાનના ભલાંને કાજે જે બ્યાજબી હોય તે માહરે કરવુંજ જોઇએ છે."

"અને તે માહરે ભોગે," તે બડબડી.

"માહરો બીજો છુટકોજ શું છે, લીમાં માહરી ગરજથી તો હું કદી તને ન છોડતે. માહરી મરજી કે ખુશીથી એક ગમે એવું પણ નજીવું દુઃખ તને નજ થવા દેતે. જે થાય છે તે હું કરતો નથી, પણ એક ઘાતકી કલંકીત કાયદો કરી રહયો છે, કે જેની ઉપરવાટો થવાની માહરામાં તાયનાત કે તાકાત નથી. જો હતે તો હું જરૂર તે અજમાવતે."

"અને તે કાયદો કે જે તને માહરાથી છુટો પાડે છે તે તને બીજી સાથ પરણવાની રજા બક્ષે છે?" તેણીએ પુછ્યું.

"તે કાયદો, એટલું તો ખરૂં કે આપણા લગ્ન કબુલ રાખવા ના પાડે છે."

"શું આપણો આગલો પ્યાર તને માહરે માટે વિનવતો નથી?" તેણી આજીજીથી બોલી.

"તે વિનવે છે," તે બોલ્યો, "અને હાલનો પ્યાર પણ તેટલાજ જોશથી મને સતાવે છે. પણ લીમા, હું શું કરી શકું એમ છે? હું નાચાર છું."

"તું બધું છોડી દઇ માહરી સાથ પાછો આવી શકતો નથી!" તેણીએ પુનઃ પ્રશ્ન કર્યો.

"નહીજ," તેણે ઉતર દીધો.

"મને કે જેને તું ઘણી ચાહતો હતો તેને શું તું વિસરી જશે. જાણે મને ગાળ્યો, ભેટયોજ નહી હોય તેમ ?"

"એવુંજ કંઈ થશે, લીમા," તે બોલ્યો.

"તાહરાં બાપ કે જેવણે મને અપમાન કરવામાં ને તુચ્છકારી કાઢવામાં કંઇજ બાકી રાખ્યું નથી તેવણે મને કહયું છે કે તું પાછો પરણનાર છે. તાહરા દરજ્જાની કોઈ એક ઘણી ખુબસુરત છોકરી સાથ તાહરૂં વેશવાળ નકી થયું છે. તે કોઇ ઘણી તવંગર ને અતિશય ખુબસુરત છે. હું તાહરી બાયડી, ગાહરા ઇંગલાંડ અને કુલ કુદરતના પવિત્ર કાયદાની રૂએ થયલી તાહરી મોહરદાર તને પુછું છું કે એ શું ખરૂં છે ?"

શરમથી તેનો ચહેરો ઘમઘમી આવ્યો. પોતાની નાલાયકાતની તે વાત સાંભળી તે અનહદ શરમીંદો બન્યો.

"શું એ ખરૂં છે ?" તે જરા વાર રહી તેને ચુપ જોઇ બોલી.

"માહરા માયનો એવો વિચાર છે," તે બોલ્યો, "બધાં કહે છે કે માહરા દરજ્જાના એક આસામીએ પરણવું તો જોઇએજ. માહરે વારસ પેદા કરવોજ જોઇએ."

"માહરા સવાલનો જવાબ આપ. 'હા' કે 'ના' કહે." તેણી બોલી, "તાહરાં માએ કહયું તેવી કોઇને તું પરણનાર છે કે ? કહે 'હા' કે 'ના' ?"

"હા."

"તું તેને પરણશે પછી માહરૂં શું ?"

"તું ફ્રાન્સમાં કદી માહરી મોહરદાર થઇ શકશે કે કહેવાઇ શકશે નહી !"

તેના તે જવાબથી લીમાનો ગુસ્સો ઉભરી નીકલ્યો. તે જીંદગીભરમાં કદિ એટલી ગુસ્સે થઇ ન હતી. તેણીની આંખો ગુસ્સાના ચમકારા મારવા લાગી.

"એ કદી બનશે નહી ?" તે પુકારી.

"હું એ લગ્ન અટકાવશ. તું માહરો છે—માહરો પોતાનો ધણી. હું તાહરી પર જાહેરમાં દાવો કરશ. કોઇ બીજી ઓરત તને મેળવી શકશેજ નહી !"

તે શબ્દોના ધસારા હેઠળ તે ડગમગી ગયો. તેણીની આંખમાંના ગુસ્સાના ચમકારાથી તે ડરી ગયો.

"હવે હું તને કંઇ કહેનાર નથી. તને વીનવનાર નથી. તાહરી આજીજી કરનાર નથી. હું તાહરી પરવાહ કરનાર નથી. હું માહરો હક સાબીત કરશ;

તાહરા નામમાં, તાહરી મીલકતમાં, તાહરી દોલતમાં માહરો હીસ્સો માંગશ, કે જેમ તાહરા પ્યારની હીસ્સેદાર હું એકવાર હતી. તું કદી બી માહરા હકની અવગણના કરી શકનાર નથી,"

"હું તો કરતોજ નથી. કાયદો કરી રહયો છે." તે બોલ્યો.

"કાયદાના બાહણા હેઠળ આ શરમભર્યું કાર્ય તમે કરી રહયાં છો. હું તે કાયદાને પણ ગણકારનાર નથી. હું માહરા હક માટે છેવટ તુલીક લડશ. તું કદી બી, કોઇને માહરી જગ્યે લાવી શકશે નહી. તને તાહરા હસ્ત ને બગલગીરીમાં મને પાછી લેવીજ પડશે. કોઇ બીજીને તું કદી ચાહી શકશે નહી. હું, લીમા, તાહરી હકદાર અને ખરી પરણેતર કસમ ઉપર કહું છું કે તે કદી બનનારજ નથી."

"ઓ લીમા," તે ગદગદીત કંથે પુકાર્યો, "હું તને માહરી ખરી સ્થિતિ કેમ સમજાઉં?"

"હું બધું સમજુ છું," તે ગુસ્સામાં બખાલી ઉઠી, "હું ગરીબ છું ને સાધારણ સ્થિતિમાં છું. હું તે વર્ગમાં જન્મેલી છું કે જે વર્ગને તાહરી તુંમાખી માયના મત મુજબ તવંગરોના લાભો જાળવવા ચગડાઇ મરવું જોઇએ; તે વર્ગને જાણે લાગણી, હક કે અધીકાર જેવુ દુન્યાગાં ભોગવવાની સતાજ નથી. માહરી જીંદગીનો અંત આવે કે માહરૂં જીગર ફાટીને ટુકડા થઇ જાય તેની તમને પરવાહ શું છે? બસ હદયે શરમીંદગીમાં અને વાએજેહાન એકલી હું ઝુરી ઝુરીને પણ મરૂં તેની તમને તુંભા શું છે? દરકાર કયાં છે? પણ તેમ થનાર નથી. હું તે માટે પોકાર ઉઠાવીશ; ખુદ ખુદાને પણ મારી અરજેથી હચમચાવી મેલીશ."

તેણી ગુસ્સાના આવેશમાં થરથર ધ્રુજી રહી હતી. તે કંઇજ બોલ્યો નહીં. બોલે બી શું?

"તમે માદીકરાં એમ ખાંડ ખાવો છો કે હું નીચી પાયરીની હોવાથી—એક દળણું દળનારની દીકરી હોવાથી તમે મને મરજી મુજબ તરછોડી દેશો, ડરાવીને હાંકી મેલશો. અને તું ફ્રાન્સમાં પાછો પરણશે. પણ હું તે બારે-હકતાલા પાસ ન્યાય ચાહીશ! ઇન્સાફ માટે પોકાર ઉઠાવીશ. લીઑં, તાહરા પ્યાર ખાતર માહરી આજે આવી હાલત થઇ!" તે જુસ્સાભેર બોલી, "તાહરે ખાતર અને તાહરા પ્યારને ખાતર મેં માહરૂં ઘર તેમજ માહરાં

માબાપ વગેરેને તજ્યાં છે. તે બધાનો બદલો તું મને આમ આપી રહયો છે. માહરા બાપના શ્રાપો મને ફળી ચુકયા છે. નાફરમાન થનારાંઓ ઉપર ઉતરતા ગજબ બુરા શ્રાપો માહરી ઉપર ઉતરી ચુકયા છે ને તેઓ મને જીંદગી તુલીક સતાવનાર જળાવનાર છે.

લીઓાં, હું એ ગેરઇન્સાફ સામે જેહાદ ઉઠાવશ. તું ને તાહરી મગરૂર માય એમ ધારો છો કે થોડાક પૈસાથી હું ચુપ થઇ જવશ, માંહરો હક જતો કરશ. પણ હું તમારા નજીશ પૈસાને ઠોકરે ગારૂં છું. હું માહરા હક માટે છેવટ તુલીક લડશ; કુલ આલમને તે આશકારા કરશ!"

"લીમા, શાંત થા, ધીરજથી દરયાફત કર," લીઓ ભયથી ડરેલા અવાજે બોલ્યો.

"હું પુરતી શાંત રહી ચુકી છું, ધીરજ પણ મેં પુષ્કળ રાખી છે, દર્યાફત પણ અનહદ કર્યો છે. હવે તો હું શાંત રહેનાર નથી, હવે તો હું લડશ. માહરી પાસ પૈસા કે ગિત્ર નથી પણ મકકમ નિશ્ચય મેં કર્યો છે. જરૂર પડશે તો ખુદ તાહરા શહેનશાહને પણ હું અપીલ કરશ."

તે છેલ્લી ધમકીથી અતિશય ગભરાયો. તેમ થવે તો તેની આબરૂનું નિકંદનજ નિકળી જાગ, તેની તમામ આશાઓ ભ્રષ્ટ થાય.

"હું તને કેમ સમજાઉં?" તે કરગર્યો, "તું કહે છે તે સર્વ ખરૂં છે. તું તમામ સાચી છે. તાહરો હક બેતકરાર છે. હું ઘણો શરમીંદો છું, અને તો બી પાછો મુફલસીમાં આવારાવતન થવા હું નારાજ છું."

"ત્યારે તેનું પરીણામ ભોગવવા માટે પણ તૈયાર થા," અને એક બોલ પણ વધુ બોલ્યા વગર કે સલામ પણ કર્યા વિના તે ત્યાંથી ઝડપથી નીકળી ગઇ. તેણીએ ખમાય તેટલું ખમ્યું; જાસ્તી ત્યાં થોભવાથી તેણીએ ધાર્યું કે તે ગાંડી થઇ જશે.

બનવા જોગ હતું કે તે મગજથી બેમગજ થઇ બી ચુકી હોય; કેમકે એક દીવાનીનાજ જોશ ને અદાથી તે ત્યાંથી કમાનમાંથી છુટેલા તીરની ઝડપે નિકળી ગઇ. તે કઇ દીશામાં ગઇ હતી તે બી જોવાનો અવકાશ તેને મળ્યો નહી. તેણી ચાલી ગઇ હતી એટલું તે સમજી શકે તે અગાઉ તો તેણી ગુમ થઇ ગઇ.

———:o:———

પ્રકરણ ૪૪.

પ્રીન્સેસ હેલન પોતાના મહેલના સુંદર આરાસ્તા કરેલા રૂમમાં ખુશ વિચારોમાં નિમગ્ન બેઠી હતી. આજે રાતે ફ્રાન્સની એક આગેવાન ગણાતી ફેશનેબલ ઉમરાવ બાનું માડામ ડ લીઝેને ત્યાં ફેન્સી ફેસ બોલ હતો કે જેમાં તેણી એક ઓલબીયન ચીફની ધણીઆણીના પોશાકમાં હાઝર થનાર હતી. તેણીની ખુશાલી વિશેષ એટલા કાજે હતી કે તેણીનો વ્હાલો લીઓ પણ ઓલબીયન ચીફના વસ્ત્રો પરીધાન કરી ત્યાં આવનાર હતો.

તેણીની નજદીક તે રાતે તે સજનાર હતી તે ફેસ પડેલો હતો. તે એક ઘણો ભપકાબંધ અને વિચિત્રતાથી ભરપુર પોશાક હતો અને તેની સાથ ઓલબીયન સ્ત્રીઓના રેવાજ અનુસાર રાખવાનું એક સુંદર ખંજર પણ ત્યાં નજદીકમાજ ટેબલ ઉપર ખુલ્લું પડેલું હતું. તે હીરાજડીત મુથનું અને ઘણી સુંદર કારીગીરીનું રમકડાં જેવું હથ્યાર હતું. તેનું ખોલુ પણ તેટલુંજ સુંદર બનાવટથી અને કીંમતી પથરોથી મઢી લીધેલું હતું. તે ખંજર તેણીએ લીઓને બતાવવા આજે સહવારે ખાસ બહાર ખેંચ્યું હતું અને તે પછીનું તે તેમનું તેમજ ટેબલ ઉપર પડી રહયું હતું.

અમે ઉપર કહયું તેમ તે રાતના બોલની મજાહના ખુશ સ્વપ્ના જોતી તે બેઠી હતી તેટલાં એક મેડ દાખલ થઇ.

"મોડમુવાઝેલ," તેણી બોલી, "એક લેડી તમને મળવાની ઇન્તેજારીમાં બાહર ખોટી છે."

"લેડી, સુશેન, તે વળી કોણ ?"

"તેને હું ઓળખી શકું એમ નથી," સુશેને કહયું.

"જુવાંન છે કે બુદ્ધી ?" પ્રીન્સેસ હેલને પુછયું.

"જુવાંન છે અને પીકચર જેવી સ્વરૂપવાન છે." સુશેને કહયું.

"તેને અંદર લાવ," પ્રીન્સેસે તે સમઝે હુકમ આપ્યો.

થોડીક પળમાજ તે કોઇ લેડી અંદર દાખલ થઇ અને તેણીની સુંદરતા જોઇ હેલન ડ સયશન છક થઇ ગઇ. ખચ્ચીત તે એક પીકચર જેવીજ રૂપવંતી હતી.

"તમે મને મળવા માંગો છો?" પ્રીન્સેસે પુછ્યું.

"તમો મોડમુવાઝેલ ડ સયશન છો?"

તે કોઇજ નહીં પણ આપણી વાર્તાની નાયકા અભાગણી લીમાંજ હતી તેણે પુછ્યું, "હું તમને મળવા માંગુ છું-તમારી સાથ કંઇ અગત્યની વાત કરવા ચાહું છું."

"જો તમને જાસ્તી વખત લાગવાનો હોય તો મહેરબાની કરી બેસો." પ્રીન્સેસ હેલને કહયું, અને લીમાં એક ખુરશી ઉપર ગોઠવાઇ. પ્રીન્સેસ હેલન મનસે સખ્ત હયરત રહી. આ કોણ હતી અને શું કહેવા માંગતી હતી?

"મોડમુવાંઝેલ," લીમાએ પોતાની વાત શુરૂ કરી, "હું એક અંગ્રેજ અબળા છું. માહરૂં નામ એક વેળાએ લીમા ડરવન્ટ હતું-કદાપી તે તમે સમજ્યું હશે."

"નહી!" હેલને દમામથીજ ના પાડી.

"માહરૂં હાલનું નામ," તેણીએ બોલવાનું જારી રાખ્યું, "લીમા ડ સોલડાંના છે. ઇંગ્લાંડમા, હેસ્લીગડેલ ખાતે માહરાં લગ્ન લીઓ કોંટ ડ સોલડાંના સાથ થયલાં છે."

એક પળ તે સાંભળી હેલનની આંખો ગુસ્સાથી ચમકી રહી. તેણી પોતાની બેઠક ઉપરથી ઉભી થઇ ગઇ અને ધીકકારથી પુર ચશમે લીમાં ભણી જોવા લાગી. અદેખાઇની આગે તેણીને જળાવી મુકી.

લીઓની ઇંગલીશ પરણેતર આટલી ખુબસુરત હશે એમ તે ધારતી નહોતી.

તે પાછી પોતાની બેઠક ઉપર બેદરકારીના અને મગરૂર દેખાવ સાથ જાણે કંઇ હોય નહીં તેમ બેસી ગઇ અને તીખાસથી બોલી, "જો હું એમ જાણતી નહી હતે કે તમે અંગ્રેજ લોકો ઘણાંજ વિચિત્ર પ્રકૃતીના છો તો હું તમને પુછતે કે તમે અત્રે શું કામ આવ્યાં છો?"

"હું અહીં આવી છું, મોડમુવાઝેલ, કેમકે મને ખબર થઇ છે કે કોંટ ડ સોલડાંના તમારી સાથ શાદી કરનાર છે. તેના માની તેની ઇચ્છા છે; તેના મિત્રોની તેને તેવી ભલામણ છે અને વળી તે પોતે પણ તેમ કરવા ખુશી છે."

"તમે ઘણાજ બેશરમ અને મુર્ખ દીસો છો." પ્રીન્સેસે તુચ્છકારથી કહયું, "તેની સાથ મને શું લેવા દેવા. મહેરબાંની કરી અહીંથી ચાલ્યાં જાઓ."

"મોડમુવાઝેલ, હું ચાલી જનાર નથી. માહરૂં કહેવું તમને સાંભળવુંજ પડશે. હું તો એમ માનું છું કે એક વાર પરણી ચુકેલા અને વળી જીવતી ધણીઆણી છતાં પુનઃ પરણવા નિકળેલા મરદ સાથ શાદીના ગાંઠથી જોડાતાં તમારે શરમાવું જોઇએ."

પ્રીન્સેસ હેલન ધીક્કારતું હસી.

"તમે તેના ધણીઆણી નથી," તેણી બોલી, "મેં તમારે લગતી સર્વ વાતો સાંભળી છે. એ લગ્ન નારવા છે. એ બંધનકર્તા નથી. એવા બનાવો તમારા વર્ગની છોકરીઓના બાબમાં ભુતકાળમાં અનેક બન્યા છે ને ભવિષ્યમાં પણ બનશે."

"મોડમુવાઝેલ," લીમાંએ લાગણીથી ધ્રુજતા સ્વરે કહયું, "લીઓં પાછો પરણી શકશેજ નહીં. તે માહરો છે. તે તમારી સાથ કદી વરશે નહીં. તે મને ચાહતો હતો, તેણે મને જીતી હતી અને માહરી સાથ પરણ્યો હતો. જો તમે જાણો કે તે મને એક વખત કેટલો ચાહતો હતો, તો તમો તેની સાથ કદી પરણવા તૈયાર થાવજ નહીં."

"તે તમને કદી સાચ્ચા પ્યારથી ચાહતોજ ન હતો," પ્રીન્સેસ હેલને તુમાખથી કહયું, "તેને હવે માલમ પડયું છે કે તમારી સાથ લગ્ન કરવામાં તેણે ગંભીર ભુલ કરી છે. અને તે ભુલ સુધારવા તે અતિ ઉત્સુક છે. એક માણસ ભુલને પાત્ર છે અને એક ભુલને ખાતર તે જીંદગી ભર શા વાસ્તે દુઃખી થાય તે હું સમજી શકતી નથી."

"તેને તમો બધાંએ ભમાવેલો છે," લીમાં આજીજીથી બોલી. "તે પોતાની સ્વેચ્છાથી યા રાજીખુશીથી એવું કરવા કદી તૈયાર થાયજ નહી તે

માહેલો છે. પોતાની મરજીથી તે એટલો બેકદર કે ક્રૂર વા હીચકારો બનેજ નહી એ માહેલો છે."

"બેકદર તો તમે છો. બેકદર તો તમે છો કે તમે તેને ફ્રાન્સ, તેની મોટી દોલત અને માલમીલકત બધું ત્યાગી દેવા અને તમારી સાથ ઇંગ્લાંડના એક છઠ્ઠા ખુણામાં આવેલા ગલીચ ઝુપડાંમાં આવી વસવા ફસાવો છો. તમને વિચાર નથી કે તેમ થતાં તેની ભાવી આશાઓ સર્વ ભ્રષ્ટ થશે; તેની કાર્કીર્દિનો નાશ થઇ જશે. તમે તે જોવા ઇન્તેજાર છો ?"

"તે માહરો છે અને તેના ઉપરનો માહરો હક હું માંગું છું. હું તેને ચાહું છું અને તે મને ચાહે છે." લીમા જુસ્સાથી બોલી. તે બોલો સાંભળી હેલન અતિ ક્રોધે ભરાઇ; અદેખાઇનો અંગાર તેણીને જળાવીજ રહયો. "મુઇનો તોતોજ પીસી મુકું એવું મન થાય છે," તે મનથી બબડી.

લીમાના અંતઃકરણમા પણ અદેખાઇએ પ્રવેશ કર્યો હતો. હેલન ડ સયશનની સુંદરતા અને તેણીના મકાનની જાહોજલાલી જોઇ તે બી અદેખી બની હતી.

"હું એટલુંજ કહેવા આવી છું કે આ અકુદરતી અને ઘાટકી લગ્ન થવા જોઇતાં નથી."

પ્રીન્સેસ હેલન તે સમજી લીમાનુ પાકી જાય તેમ ખડખડ હસી.

"એ બાબતમાં તમારૂં મત કોઇ માંગતુજ નથી. હું કબુલ કરૂં છું કે તે તમારે માટે ક્રૂર છે; પણ એવી બાબતોમાં હમેશાં નબળાંઓનો મરોજ નક્કી હોય છે."

"મોડમુવાઝેલ," લીમાં બોલી, "તમો માનો છો કે માહરાં લગ્ન ખરાં છે ?"

"માનું છું. જરા બી નહીં. એવો સવાલ પુછવાનું દિવાનાપણું તમે કેમ બતાવી શકો છો?"

"તમે એમ માનો છો કે ઇંગલાંડમાં થએલાં લગ્ન-પવિત્ર લગ્ન અત્રે પવિત્ર નથી ?"

"તે અત્રેના કાયદાથી ખીલાફ છે." હેલને ઉડાવ્યું, "અને કાયદાની વિરૂધનું પવિત્ર કેમ હોય? કાયદો પ્રજાનાં રક્ષણ અર્થેજ હોય છે. અને હવે

મેં તમારી મારફતે પુરતું સમજી લીધું છે. તમે અત્રે આવવામાં કશું ડહાપણ વાપર્યું નથી એમ માહરે તમને કહી દેવું જોઇએ."

"એમા ડહાપણ ગેરડહાપણનો પ્રશ્નજ નથી," લીમાં બોલી, "એમા હા કે નાની વાત છે. એ સવાલનો નીકાલ કંઈ તમે તુમાખથી એકાદ બે શબ્દ બોલ્યાં તેમાંજ આવી જાય એમ નથી. એ પ્રશ્ન તમારી ચક્ષુઓ સમક્ષ સદાકાળ રહેનાર છે અને તેનો નીકાલ રોજે કયામતને દીન થનાર છે."

પ્રીન્સેસ હેલન તે સાંભળી ધીક્કારથી મોટેથી હસી પડી જે જોઇ લીમાનું અંતઃકરણ ગુસ્સાથી ઉકળી આવ્યું.

"હું રોજે કયામત તક થોભવા ખુશી છું. ત્યાં સુધી હું સંતોષ પકડી બેસશ. અને તે વેળાના પરીણામની પણ મને કોર્ચીત ચીંતા નથી," તે બોલી. લીમા તે સાંભળી જાસ્તીજ ક્રોધે ભરાઇ. તેણી રગેરગથી ગુસ્સામાં ઉકળી ઉઠી. કદિ નહી અનુભવેલી અનહદ કીનાની આગે તેણીની ચશમોને વિજળી પેરે ચમકારા મારતી કરી મુકી.

પ્રકરણ ૪૫.

"મોડમુવાઝેલ, તમે ઉમરાવમાં ગણાવ છો; તમે તમારા અમીરી ખાનદાન માટે મગરૂર છો તો તમારામાં ગુણો પણ બધા અમીરીજ હોવા જોઇએ છે. સઘળા નિચ ને સ્વાર્થી વિચારો યા લક્ષણોથી તમે ચંધીયાતાં હોવા જોઇએ. કંઇ પણ ભુડું યા અન્યાયી કાર્ય કરવાથી દુરજ રહેતાં હોવાં જોઇએ. તો શું તમે મને ગેરઇન્સાફ કરશો–મને લુંટી લેશો–માહરો ભોગ લેશો?"

તે સખુનો સાંભળી પ્રીન્સેસ હેલનનો મુખડો જોવા જેવો થઇ રહયો. ગુસ્સા ને ધીક્કારથી તે બધી ધમધમી આવી.

"તમેં મને જવાબ દઇ શકતાં નથી." લીમા બોલી, "તમે તેમ કરવા માંગો નહીં, પણ આ બાબમાં તો ખરેખર તેમજ છે. મોડમુવાઝેલ, તમે માહરા ધણીને માહરી પાસથી ખુચવી–ચોરી લેવ છો."

"તે તમારો નથી," હેલન પુકારી.

"તે માહરોજ છે." લીમાં જુસ્સાથી બોલી, "અને કોઈ બીજીનો તે કદી થશે નહીં. મોડમુવાઝેલ, તમારી મોટી ખુબસુરતી, અતુલ દોલત ને અનહદ સતા છતાં તમે તેના થશોજ નહીં. જો હું તમારા જેવા આલા ખાનદાનની નર્બીરી હતે તો માહરા જેવી કોઇ ગરીબની છોકરીને લુંટવાથી કોસો દુર રહેતે. યાદ રાખજો, મોડમુવાઝેલ, કે તમે તેને માહરી પાસથી ખુચવી બી લેશો તો બી તે તમને કદી સાચા પ્યારથી ચાહી શકનાર નથી કે જેવા મોટા ને સાચા પ્યારથી તેણે મને ચાહી હતી. તમારી પ્રત્યેનો તેનો પ્યાર માહરી પછીનોજ રહેશે અને થશે. ખુદા ન્યાયી છે! તે કદી તમને માહરી પાસથી તેને લેવા દેશે નહીં."

તે બોલતાં એકદમ અટકી ગઇ. તે બીહી ગઇ હતી, પોતાના અવાજમાં થયલા એકાએક ફેરફારથી તે ચમકીને બીહી જવાથી તે બોલતાં અટકી ગઇ. તેણીનું મગજ ભમરી ખાવા લાગ્યું.

"શું હું ઘેલી થઈ જાઉં છું." તેણી ગભરાતમાં મનમાં બબડી, "માહરી હાડમારીઓએ મને દિવાની કરી મેલી છે શું?"

અને તેણીના વધતા મોટા તરખાત વચ્ચે તેણીએ જોયું કે પ્રીન્સેસ હેલન કંઇ બોલતી હતી પણ તેણી તે સમજી શકતી ન હતી, હેલનના મુખડા ઉપર ફેલાઇ રહેલું તીરસ્કારનું હસવું તે જોઇ શકતી હતી પણ તેણીના મુંખમાંથી નીકળતા શબ્દો તેણી સાંભળી શકતી ન હતી.

"ઓ ખુદા!" તેણી ગભરાતથી બોલી, "શું હું ઘેલી થઇ જાઉં છું? હું સમજી કેમ શકતી નથી?"

બસ ધીકકારથી હસ્તી હેલનનો તેણીને દીવાની કરી મેલતો દેખાવજ તેણીની ચક્ષુઓ સમક્ષ સ્થિર બનીને ખડો રહયો. બીજું કશુંજ તેણીને નજરે આવ્યું નહીં. તેણીએ વમાસ્યું કે તેણી દિવાની થઇ ગઇ હતી—હા, દિવાનીજ! આ શું તેણીનો ભરથાર હેલનની ઓર્દમાં આવી ઉભો હતો. તે એક ઘણોજ વિચિત્ર પણ તેણીને તો જાસ્તીજ ચકભ્રમ બનાવી મેલતો ધખારો હતો અને તેથી તે જાસ્તીજ મગજથી બેમગજ બની.

"તે માહરો છે," પ્રીન્સેસ હેલન બોલી.

તે શબ્દોએ આગમાં તેલ ઢોળ્યું, તે ભમ્રીત મગજની થયલી દુઃખી અબળાએ તે ટેબલ ઉપર પડેલાં ખંજર ઉપર એક નજર કરી. તે નજરમાં ખુન વસેલું જોઇ શકાતું હતું. તેણીની નજરના તે ભયાનક ચમકારાથી હેલન ચરથરી ગઇ.

"તમે ઘેલાં છો," તે બોલી.

"ઘેલાં!" લીમાં પુકારી અને ખડખડાટ હસી. તે હસવું એક દિવાના મનુષ્યનાં જેવુંજ આબાદ હતું.

"તમને દિવાનશાળામાં મોકલવાં જોઇએ," હેલને જાસ્તી બીહી જઇ કહ્યું અને વળી નોકરને બોલાવવા ઘંટ વગાડવા ગઈ.

"એને હાથ ન લગાડતાં," લીમાં બોલી. તેણી આંખોમાં દિવાન્યતપણું ખુલ્લી રીતે જોઇ લેવાતું હતું, "એને હાથ ન લગાડતાં."

"હું નોકરને બોલાવી તમને અતરેથી લઇ જવા કહેવા માંગુ છું," હેલન બોલી. હેલન એવું કહી ઘંટ વગાડવા ગઈ. તેજ પળે લીમાએ ત્રાપ મારી પેલું ખુલ્લું ખંજર ઉપાડી લીધું અને હેલનના દિલ ઉપર ધસી જઇ તે તેણીની છાતીમાં જોર સમેત ધકેલી દીધું. એક ચીસ્પારી સાથ હેલન એક ધડાકા સમેત જમીન ઉપર તુટી પડી.

તે પળ માત્ર ગાલેબ આવેલું દિવાન્યતપણું નાબુદ થઇ ગયું. શું થયું હતું તે તે સ્પષ્ટ જોઇ શકી અને ત્યારે તેના પોતાના ગભરાટનો પાર રહયો નહીં. તે મુસાફરીની જહેમત, લીઓં સાથની તકરાર અને હેલનની તીરસ્કારભરી વાતચીત એ બધાંની અસર હેઠળ તે પળ માત્ર હોંશ ખોહી બેઠી જે દિવાનું કૃત્ય કરી ચુકી હતી તેથી તે હવે ગાભરી બની અને કંઇજ ન સુઝવાથી તે ખંજર હાથમાંથી ફેંકી દઇ વીજળી વેગે ત્યાંથી નીકળી નાઠી.

'ખુન! ખુન!' તેણીની પુઠેજ પોકારો થઇ રહયા અને તે મોટા મહાલમાં ગડબડ સડબડ થઇ રહી. તેણીને કોઈ મળ્યું નહીં. તે સરમોગ દાદર ઉતરી નીચે ઉતરી ને બાહરનું બારણું ખોલી, રસ્તા ઉપર આવી, ત્યાંથી દોડયાજ કરી. 'ખુન! ખુન!' શબ્દોનો ધ્વની ચારે દીશાથી થતો

હોય એમ તેણીને લાગ્યું. લોકો તેણી તરફ હયરત રહી જોઈ રહયાં હતાં. પણ તેણી આજુબાજુ સહજ બી નજર કર્યા વીના સીદ્ધી રેલ્વે સ્ટેશન તરફ દોડી.

તે સ્ટેશન ઉપર બીહીધેલી ધ્રુજેલી જઈ થોભી. 'ખુન! ખુન!' હજી તે શબ્દો તેની પુઠેજ હતા એમ તેણીને લાગ્યું.

લંડન જતા મેલનો ટાઇમ થયો હતો. તેણી કાલે સહવારના લંડન પુગી, સાંજના લીન પુગી જશે અને ત્યાં જઇ શું કરવું તેનો નક્કી નિશ્ચય તેણીએ હવે કરી નાખ્યો હતો. ટીકીટ કઢાવી તેણી એક ડબ્બામાં ચઢી બેઠી.

પુગી. અંતે તે પોતાને વતન પુગી. લીનના સ્ટેશન ઉપર તેણી ઉતરી. 'ખુન! ખુન!' હજી તેના મગજમાં રમી રહયું હતું. તેણીએ આજુબાજુ નીગાહ કીધી અને સ્ટેશન બહાર પડી, એલનવૉટર ભણી ચાલી. પોતાના સુંદર ઝુંપડાં ઉપર તેણીએ નજર સરખી ન કરી. તે સરભોગ નદી કીનારે ગઇ. પેલા ન્હાના પુલ ઉપર જઇ ઉભી કે જે ઉપર લીઑ સાથ તે અનેક વેળા ત્યાંની સુંદરતા નીહાળતી ઉભી હતી. એક નજર તેણીએ પોતાના પીતાના મકાન ભણી કરી અને પછી—

'ખુન! ખુન!' અને પોલીસની ધાકથી બચવા અને છટકવા તેણીએ ઉંધે મસ્તકે તે ખલખલ વહેતાં પાણીમાં નખાવી દીધું. એક ધબકારો ને પાણી તે બાપડી ઉપર ફરી વળ્યું!

બીજી સહવારે તે મીસર પોતાની બોટની શોધમાં નદી કીનારે આવ્યો ત્યારે તેણે કંઇ જોયું.

"હેલન, પેલું પાણીમાં સોના જેવું શું ચમકે છે?" તે પુકાર્યો અને તે શું હતું તે જોવા તે ગયો.

પ્રકરણ ૪૬.

માડામ લ કોંટેસ બનતી ઉતાવળે પેરીસ પુગી. લીઆને પકડી પાડવાની બની શકતી દરેક તજવીજ તેણીએ કરી જોઇ. પણ નહી, તે તેણીને હાથ આવી નહી.

પેરીસના પોતાના મકાનમાં પુગતાંજ તેણીએ નોકરને લીઆ માટે પુછ્યું.

"હા, માડામ, કોઇ અંગ્રેજી અબળા મોશય લ કોંટને મળવા આવી ગઇ હતી." તેણે કહ્યું.

"પછી?" તેણીએ આતુરતાથી પુછ્યું.

"પછી તે મળીને ગઇ." તે નોકરે કહ્યું.

"ગઇ."

"હા, માડામ, ગઇ."

માડામે તે સાંભળી છુટકારાનો શ્વાસ ખેંચ્યો.

"મોંશય લ કોંટ ઘરમાં છે?"

"નહીંજી, તેવણ હોટલ ડ સયશનમાં ગયા છે."

"ઠીક છે. હું ત્યાંજ સીધ્ધી જાઉં છું," માડામ બોલી અને એક ગાડી મંગાવી તે હેલનના મહાલ્ય બણી જવા ઉપડી.

ત્યાં પુગતાંજ તેણી કંઇ સમજી શકી નહીં કે શું થયું હતું. ત્યાં બધો મોહલ્લો લોકોથી ભરાઇ ગયો હતો.

"શું છે?" તેણીએ ગાડીમાંથી ઉતરી પડી એક ઉભેલાને પ્રશ્ન કર્યો.

"ખુન! ખુન!" દશ બાર જણાઓ સામટાં તેના જવાબમાં પુકાર્યા. અને તે સાંભળી માંડામના પેટમાં ફાળ પડી.

તે લોકોની ગીરદીને ખીસાડતી મહાલ્યમાં દાખલ થઇ. લીઓં ગભરાવલે આવતારે ત્યાં ઉભો હતો.

"લીઑ, શું થયું છે?"

"ખુન, મમ્મા!"

"કોણનું?"

"હેલનનું."

"કોણે કર્યું?"

લીઆંએ મા ભણી જોયું, તેણી તેની નજદીક ગઇ અને તેના કાનમાં પડી પુછવા લાગી.

ત્યાં બધે ગભરાટ થઇ રહયો હતો. ડાકટરોની ધમચકરી ચાલી રહી હતી. ઘા ઘણો ઉંડો પડયો હતો પણ તે કંઇ જીવલેણજ નિવડે એમ ન હતું, એમ ડાકટરોએ બારીક તપાસ પછી મત આપ્યું. હૃદયની જરાકજ બાજુમાં તે ઘા થવાથી તે મોટા ભાગે બચી શકશે એવી ડાકટરોએ આશા આપી.

આખા પેરીસમાં તે બનાવની ચકચાર થઇ રહી. શું કામ ખુન થયું હતું, કોણે કર્યું હતું તે વીશે જબરી ઉહાપોહ મચી રહી. ખરી બીના કોઇજ જાણી શકયું નહીં. પોલીસે બારીક તહેકીક કરી પણ કંઇજ માલમ પડયું નહીં. અને હેલનનેજ પુછી વધુ શોધ ચલાવવાનું નક્કી કર્યું; અને હાલ તુરત કેટલાક દીવસો સુધી હેલનને કંઇજ પુછી શકાય એમ ન હોવાથી તરેહવાર તર્કવિતર્કોમાં સર્વ પડયા. અલબતાં સહજસાહજ ખરી વાત માડામ અને લીઆં કળી શકતાં હતાં, પણ તેઓએ મૌન્ય ધરવામાં ડહાપણ જોયું.

અંતે હેલનની હાલત સહજસાહજ સુધરતાં માડામ વેસેએ શું થયું હતું તે જાણવા માગ્યું. પણ તેણીએ કશો ખુલાશો આપવા ના પાડી.

"મેં તેણીને ઘેલી કરી મુની હતી." તે મનથી બોલી, "તે બિચારીનો કશો વાંક નથી. મેં તેણી પાસથી તેણીની સર્વથી કીમતી ચીજ છીનવી લીધી હતી. માહરે જરા માયાળુ બનવું હતું. પણ હવે હું તેણીને ફસાવવા ચાહતી નથી. શું બન્યુંછ તે કદી કોઇ જાણશે નહી," તેણીના તે વિચારો હતા અને તેણી તેને દૃઢતાઇથી વળગી રહી.

"કંઇજ બન્યું નથી, ફકત અકસમાત હતો. અકસમાતથી હું ખંજર ઉપર તટી પડી અને મને ઘા થયો," તેણીએ આ ખુલાસો કર્યો. ઘણું દાબી

દાખીને પૂછતાં પણ તેણી બોલી નહી. તેણીએ માદામ લ કોંટેસ ડ સોલ-ડાના પાસ વીનવીને માંગી લીધું કે તેણીએ એ બાબત કદી કેડવીજ નહી.

તેણીની ઇચ્છા મુજબ પોલીસને ખબર કરવામાં આવી કે તે માત્ર એક અકસ્માત હતો અને જે ગડબડ સરબડ થઇ હતી ને નાહકની હતી માટે પોલીસે તે તપાસથી હાથ ઉઠાવવો. છાપાઓમાં પણ તેજ મતલબના સમાચારો આપી દેવામા આવ્યા; અને એ રીતે એ બનાવ ઉપર સેવટનો પડદો પડયો.

*　　*　　*　　*

લીમાના મરણના સમાચાર લીનની પેલી ગ્રામર સ્કુલના વડા શીક્ષકે લીઓંા ઉપર લખી મોકલ્યા. અને તે સમાચાર સમજી લીઓંા ઉપર જે અસર થઇ તેનું બ્યાન અમારી કલમથી થઈ શકે એમ નથી. તે સમાચાર સુણતાજ તેનામાં ગજબ ફેરફાર થઇ ગયો. તે તે પછીથી ફેરવાઇજ ગયો. તે કદિ તે દિવસ પછી મોકળે મને હસ્યો હોય એમ જણાયું નથી. તે કરડો, આકળો અને ચીડડાઉ સ્વભાવનોજ તે પછીથી બન્યો. તેનો આનંદ, તેનો શોખ, તેની દુન્યા માહેની મજાહ સર્વ મરી ગયું.

તે પ્રીન્સેસ હેલન સાથ પરણ્યો ખરો પણ તે લગ્ન સુખી તો નજ નીવડયાં. તેઓ વચ્ચે એક ન દેખાય એવી આડ સદા રહી. લીમાનું નામ તેઓએ પોતા વચ્ચે કદી યાદ ન કર્યું પણ તેની યાદનો પડછાયો તે ધણી-ધણીઆણી વચ્ચે આડરૂપ સદા રહયો.

મોશય લ કોંટ ડ સોલડાના વખતના વહેવા સાથ એક નામાકીત રાજદારી થઇ પડયો. જે દેશને ખાતર તેણે લીમાનો ભોગ લીધો હતો તે દેશમાં તેનું નામ સતા સમાન થઈ પડયું; પણ તે કદી સુખી તો થયોજ નહી; કદી તેને હસ્તો કોઇએ જોયો નહીં. કોઇ કોઈ વખત તે પોતાનો સર્વ વૈભવ, દોલત, માન, મરતબો બધું ત્યાગી દઇ લીમા સાથ તે સુંદર ન્હાના કોટેજમાં જઇ વસવાના ખ્યાલમાં તલ્લીન થઇ જતો અને ત્યારે—અને ત્યારે તેણે કરેલાં ઘોર કૃત્યનો તેને અનહદ પશ્ચાતાપ થતો.

તે પાપની યાદ તેને અહોનીશ થતી રહી. તે સુંદર છોકરીનો દયા-મણો ચહેરો તેની નજર સમક્ષ અવાર નવાર ખડો થઇ તેને મરણ સુધીજ

"ખુન, મમ્મા!"

"કોણનું?"

"હેલનનું."

"કોણે કર્યું?"

લીઓંએ મા ભણી જોયું, તેણી તેની નજદીક ગઇ અને તેના કાનમાં પડી પુછવા લાગી.

ત્યાં બધે ગભરાટ થઇ રહયો હતો. ડાકટરોની ધમચકરી ચાલી રહી હતી. ઘા ઘણો ઉંડો પડયો હતો પણ તે કંઇ જીવલેણજ નિવડે એમ ન હતું, એમ ડાકટરોએ બારીક તપાસ પછી મત આપ્યું. હૃદયની જરાકજ બાજુમાં તે ઘા થવાથી તે મોટા ભાગે બચી શકશે એવી ડાકટરોએ આશા આપી.

આખા પેરીસમાં તે બનાવની ચકચાર થઇ રહી. શું કામ ખુન થયું હતું, કોણે કર્યું હતું તે વીશે જબરી ઉહાપોહ મચી રહી. ખરી બીના કોઇજ જાણી શકયું નહીં. પોલીસે બારીક તહેકીક કરી પણ કંઇજ માલમ પડયું નહીં. અંતે હેલનનેજ પુછી વધુ શોધ ચલાવવાનું નક્કી કર્યું; અને હાલ તુરત કેટલાક દીવસો સુધી હેલનને કંઇજ પુછી શકાય એમ ન હોવાથી તરેહવાર તર્કવિતર્કોમાં સર્વ પડયા. અલબતા સહજસાહજ ખરી વાત માડામ અને લીઓ કળી શકતાં હતાં, પણ તેઓંએ મૌન્ય ધરવામાં ડહાપણ જોયું.

અંતે હેલનની હાલત સહજસાહજ સુધરતાં માડામ વેસેએ શું થયું હતું તે જાણવા માગ્યું. પણ તેણીએ કંશો ખુલાશો આપવા ના પાંડી.

"મેં તેણીને ઘેલી કરી મુની હતી." તે મનથી બોલી, "તે બિચારીનો વાંક નથી. મેં તેણી પાસથી તેણીની સર્વથી કીમતી ચીજ છીનવી લીધી હતી. મોહરે જરા માયાળુ બનવું હતું. પણ હવે હું તેણીને ફસાવવા ચાહતી નથી. શું બન્યુંછ તે કદી કોઇ જાણશે નહી," તેણીના તે વિચારો હતાં અને તેણી તેને દૃઢતાઇથી વળગી રહી.

"કંઇજ બન્યું નથી, ફકત અકસમાત હતો. અકસમાતથી હું ખંજર ઉપર તુટી પડી અને મને ઘા થયો," તેણીએ આ ખુલાસો કર્યો. ઘણું દાબી

સંતાપી રહ્યો. ખચ્ચીતજ કર ને જો તો નિયમ જો તેને ન લાગુ પડે તો પછી કુદરતની લીલાજ કયાં રહી?

* * *

લીનના કબ્રસ્તાનમાં એક ન્હાની કબર આગળ દુઃખી દિલે ઉભેલા તે માબાપની માત્ર એકજ ઇચ્છા હવે આ જીંદગીમાં બાકી રહી હતી. અને તે તે કબર ઉપરના ક્રોસ ઉપર શું નામ કોતરાવું તે હતી.

"પેલું ફ્રેન્ચ નામ તો કદી નહીં," જોન ડરવન્ટ કડવાસથી બોલ્યો, "તે ધીક્કારાયલું છે. અને માહરૂં પણ નહીં; તે શ્રાપીત થઇ ચુક્યું છે."

અને આજે તે કબર ઉપર નીચલાજ સાદા શબ્દો નજરે આવે છે:-

"લીનની લલના."

